

T.C.
SIIRT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

Vahac MİRZAOĞLU

**ORTAOKUL 7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ METİNLERİN ÇOCUK
EDEBİYATI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Doç. Dr. Hüseyin YAŞAR

ARALIK-2017

SIIRT

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Siirt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Çocuk Edebiyatı Bağlamında İncelenmesi” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder; tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin üç yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

05/12/2017

Vahac MİRZAOĞLU

T.C.
SİİRT ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TEZ KABUL TUTANAĞI

Doç. Dr. Hüseyin YAŞAR danışmanlığında Vahse MİRZAÖĞLU tarafından hazırlanan "ORTAOKUL 7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPINDAKİ METİNLERİN ÇOCUK EDİBİYATI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ" adlı tez çalışması 17/11/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Hüseyin YAŞAR

İmza:

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Muhsine BÖRÜKÇİ

İmza:

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU

İmza:

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Rezan KARAKAŞ

İmza:

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Yakup TOPAL

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

05/12/2017

İmza:

Yrd. Doç. Dr. Veysel OKÇU

Enstitü Müdürü

III
İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VII
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	VIII
TABLOLAR DİZİNİ.....	IX
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.Çalışmanın Konusu.....	2
1.2.Çalışmanın Önemi.....	2
1.3. Çalışmanın Amacı ve Alt Amaçları.....	3
1.4.Çalışmanın Yöntemi.....	3
1.4.1.Çalışmanın Veri Toplama Aracı.....	4
1.4.2. Çalışmanın Aracı.....	4
1.4.3. Çalışmanın Varsayımı.....	5
1.4.4.Okuma Metinlerinde Olması Gereken Nitelikler.....	5
1.4.5. Dinleme Metinlerinde Olması Gereken Nitelikler.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE KAVRAMLAR.....	8
2.1. Eğitim.....	8
2.2. Çocuk	9
2.3. Çocukluk.....	12
2.4. Edebiyat	13
2.5. Çocuk Edebiyatı.....	14
2.6. Kültür ve Sanat	15
2.6.1. Kültür.....	15
2.6.2. Sanat.....	15

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÇOCUK EDEBİYATI NIN TARİHSEL SEYRİ.....	16
3.1. Çocuk Edebiyatının Batıdaki Tarihsel Seyri.....	17
3.2. Çocuk Edebiyatının Ülkemizdeki Tarihsel Seyri.....	20
3.2.1. Tanzimat Dönemi Öncesi Çocuk Edebiyatı.....	20
3.2.2. Tanzimat Dönemi Çocuk Edebiyatı.....	21
3.2.3. Meşrutiyet Dönemi Çocuk Edebiyatı.....	23
3.2.4. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası Çocuk Edebiyatı.....	25

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ÇOCUK KİTAPLARINDA BULUNMASI GEREKEN NİTELİKLER.....	27
4.1. Çocuk Kitaplarında Biçimsel Nitelikler.....	28
4.1.1. Kapak Tasarımı.....	28
4.1.2. Boyut.....	28
4.1.3. Ciltleme Tasarımı.....	28
4.1.4. Kâğıt Niteliği.....	29
4.1.5. Yazı Boyutu.....	29
4.1.6. Sayfa Tasarımı.....	29
4.1.7. Resimler.....	29
4.2. Çocuk Kitaplarında İçeriksel Nitelikler.....	30
4.2.1. Konu.....	30
4.2.2. İleti (Anafikir).....	31
4.2.3. Kahraman.....	32
4.2.4. Plan (Kurgu).....	32
4.2.5. Dil ve Anlatım.....	33

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BULGULAR.....	34
5.1. Kitaptaki Metinlerin Türlerine Göre İncelenmesi.....	34
5.1.1. Şiir.....	35
5.1.2. Hikâye.....	48
5.1.3. Deneme.....	57
5.1.4. Makale.....	67
5.1.5. Sohbet.....	85
5.1.6. Efsane.....	98
5.1.7. Anı.....	112
5.1.8. Biyografi.....	133
5.1.9. Mektup.....	143
5.1.10. Röportaj.....	145
5.1.11. Gezi Yazısı.....	150
5.1.12. Fıkra.....	152

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	155
6.1. Sonuç.....	155
6.2. Değerlendirme.....	155
6.2.1. Metinlerde Plan ve Metin Seçimi.....	155
6.2.2. Metinlerde Konu ve Tema Uyumu.....	156
6.2.3. Metinlerde Verilmek İstenen Mesaj.....	156
6.2.4. Metinlerin Uzunluğu.....	156
6.2.5. Metinlerin Görsellerle Uyumu.....	156
6.2.6. Metinlerde Anlamı Bilinmeyen Kelime Kullanımı.....	157
ÖNERİLER.....	158
KAYNAKLAR.....	159
ÖZGEÇMİŞ.....	165

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORTAOKUL 7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ METİNLERİN ÇOCUK
EDEBİYATI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Vahac MİRZAOĞLU

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hüseyin YAŞAR

2017, Sayfa:175

Başkan: Doç. Dr. Hüseyin YAŞAR

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Rezan KARAKAŞ

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Yakup TOPAL

ÖZET

Çocuklar için edebiyat eğitimi, çocukların psikolojik, duygusal ve fikrî gelişmeleri için büyük önem taşımaktadır. Bundan dolayı çocuk edebiyatı, çocukların hem edebî bir zevk almasını sağlayabilmeli, hem de onlara kişisel gelişim bakımından katkılar sunabilmelidir. Çalışmamızın amacı, ortaokul yedinci sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin çocuk edebiyatı bağlamında incelenmesidir. Bu hedef doğrultusunda, ele alınan yedinci sınıf ders kitabında yer alan metinler, içerik, resim, anlatım, kelimeler, yazım ve noktalama açısından incelenmiştir. Kitapta yer alan otuz yedi metin çocuk edebiyatı bağlamında ele alınmıştır. Kitaptaki metinlerin genel anlamda içerik, duygu-düşünce-hayal bakımından başarılı oldukları ve çocuk edebiyatına uygun olduğu tespit edilmiştir. Fakat kitaptaki metinlerde belli bazı türlere daha çok yer verildiği görülmüştür. Ayrıca metinlerden bir kısmının; resim ve içerik uyumu, bilinmeyen kelimelerin çokluğu gibi noktalar açısından çocuk edebiyatı yönüyle öğrencilere uygun olmadığı ve çocuklara fazla bir katkı sağlayamayacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe ders kitabı, çocuk edebiyatı, metin, çocuk.

MASTER'S THESIS

**EXAMINATION OF TEXTS IN TURKISH COURSE BOOK OF SECONDARY
SCHOOL GRADE 7 TO THE CHILDREN'S LITERATURE**

Vahac MİRZAOĞLU

Supervisor: Doç. Dr. Hüseyin YAŞAR

2017, Pages:175

Jury: Doç. Dr. Hüseyin YAŞAR

Jury: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

Jury: Doç. Dr. Rezan KARAKAŞ

Jury: Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU

Jury: Yrd. Doç. Dr. Yakup TOPAL

ABSTRACT

Literature education for kids are very important for their psychological, emotional and intellectual development. Therefore, children's literature should be able to provide kids with literary pleasure and to offer them personal development. The aim of our study is to examine the texts of the seventh grade Turkish textbook of secondary school in terms of children's literary. In this direction, the texts in the seventh grade textbook studied were examined in terms of content, painting, narration, words, writing and punctuation. A total of thirty-seven texts were examined in the book and these were made according of children's literature. It has been determined that the texts in the book are generally successful in terms of content, language-expression, emotion-thought-imagination, and are in line with the children's literature. However, it has been seen that some texts have more space in the texts. Also part of the text; Length, picture-content harmony, the multiplicity of unknown words, etc. In the context of children's literature, they are not suitable for the students and teyp can not make much contribution to the kids.

Key Words: Turkish course book, children's literature, text, kid.

VIII
KISALTMALAR

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

TTK: Talim ve Terbiye Kurulu

vb.: Ve benzeri

s: Sayfa

age. : Adı geçen eser

IX

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Ders Kitabında Bulunan Metinler ve Temalar.....	4
Tablo 2: Tespit Edilen Metinler ve Türleri.....	34
Tablo 3: 7. Sınıf Seviyesine Göre Sayfa Sayısı Fazla Olan Metinler.....	156
Tablo 4: Ders Kitabındaki Bazı Metinlerin Görsel Kullanım Durumu.....	157
Tablo 5: Bazı Metinlerde Tespit Edilen Anlamı Bilinmeyen Kelimeler.....	157

ÖNSÖZ

Türkçe dersinin ana materyali ders kitabıdır. Sınıf ortamında ele alınan tüm etkinlikler ve öğrencilere iletilmek istenen tüm kazanımlar ders kitabında yer alan metinler vasıtasıyla kazandırılmaktadır. Bundan dolayı bu metinlerin özenle seçilmesi ve çocukların seviyelerine uygun olması gerekmektedir.

MEB, her sene ortaokul düzeyinde belli sayıda Türkçe ders kitabını Talim ve Terbiye Kurulu onayıyla kullanıma sunmaktadır. Bu onay kitapların öğretim programıyla uyumlu olup olmadığı yönüyle verilmektedir. Bunun da yeterli olmadığı söylenebilir. Nitekim bu ders kitapları çocuklara hitap ettiği için; bu kitaplarda yer alan edebî metinlerin, çocuklara görelilik ilkesi ve çocuk edebiyatı alanına göre de değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ortaokul yedinci sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin çocuk edebiyatına uygunluğu bakımından inceleyen bu çalışmayla bu konuya vurgu yapılmaktadır.

Çalışma altı bölümden oluşmakta, birinci bölümde çalışmanın konusu, amacı, önemi ve yöntemi belirlenmiş; ikinci bölümde kuramsal çerçeve ve kavramlar üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde çocuk edebiyatının tarihsel seyrine değinilmiş; dördüncü bölümde de çocuk kitaplarında bulunması gereken niteliklere vurgu yapılmıştır. Beşinci bölümde ise ders kitabında tespit edilen metinler ele alınmıştır. Son bölümde de çalışmanın değerlendirmesi yapıp; gerekli öneriler öne sürülerek tez sonuçlandırılmıştır.

Tezin hazırlanma sürecinde her zaman yanımda olan danışmanım Doç. Dr. Hüseyin YAŞAR'a, yine bu zorlu süreçte yardımlarını hiç eksik etmeyen Doç. Dr. Rezan KARAKAŞ ve Yrd. Doç. Dr. Erhan AKIN'a şükranlarımı sunarım.

Vahac MİRZAOĞLU

Siirt-2017

GİRİŞ

Birey, sürekli bir değişim ve dönüşüm geçirmektedir. Çocukluk bu değişim ve dönüşümlerin ilk basamağını oluşturmaktadır. İnsanın bu değişim ve gelişimlerle birlikte ihtiyaçları da artmakta ve farklılık göstermektedir. Nitekim zaman ilerledikçe isteklerde, taleplerde ve ihtiyaçlarda içinde bulunulan zaman dilimine uyum noktasında değişimler söz konusudur. İşte bu noktada yani çocukluk basamağından başlayarak, çocuklara zamanın ihtiyacına yönelik, onlara hitap edebilen kitaplar hazırlayabilmek, sunabilmek temel görev ve sorumlulukların başında gelmektedir. Çünkü her şey okumakla, tekellümlerle başlar. Zira çocuk, okuyup öğrenerek ve öğrendiklerini de başkalarıyla paylaşmak suretiyle ilişki şemasını oluşturmaya başlar. Bundan dolayı okuma, hem yetişkinlerin, hem de çocukların en büyük ihtiyaçlarından ve arayışlarından biri olmuştur.

İşte bu noktada da çocuk edebiyatı dediğimiz alan meydana gelmiştir. Yani çocukların bir şeyler öğrenme, bir şeyler anlama adına okuma istekleri sonucu ortaya çıkan, çocuk ismiyle müsemma olan ama aynı zamanda da yetişkinlere de hitap eden bir edebiyat alanı doğmuştur. Aslına bakılacak olursa esas hedefi çocuk okurlar olan çocuk edebiyatının diğer taraftan yetişkin okurları da içine alan bir özelliği bulunmalıdır (Şirin, 2007:14).

Buradan şu sonuca varmak da mümkündür: Her çocuk kitabı yetişkinlere hitap edebilir fakat her yetişkin kitabı aynı zamanda çocuklara hitap etmemektedir. Bunlarla beraber, doğal bir hassasiyete, tatlı bir dile, kuvvetli bir metne, insanı kendisine çeken bir kurguya ve sürükleyici bir yapıya sahip nitelikli bir çocuk edebiyatı eserinden yetişkinler de yararlanabilmektedir (Şimşek, 2014:43).

Diğer taraftan büyükler ve küçüklerin okuyacakları eserlerin incelenmesinde kullanılacak olan esaslar birbirlerinden farklı değildir. Çocuklar için kaleme alınan yazın ile diğer edebiyat alanları arasında bir fark yoktur. Çünkü sonuçta ortak paydaları aynıdır: “edebiyat ürünü” elde etmektir (Sever, 2015:16).

Antoine de Saint Exupéry, ünlü kitabı Küçük Prensi çocuklara mı yoksa yetişkinlere mi yazdığı hakkında şu bilgilere yer vermektedir:

“Léon Werth için bu kitabı, koskoca bir adama adadığım için küçüklerden beni bağışlamalarını dilerim. Ama önemli bir özrüm var: Şimdiye kadar bu adamdan daha iyi başka dostum olmadı. İkinci özrüm de şu: Bu adam, her şeyi değerlendirebilir. Çocuklar için yazılmış kitapları bile. Sonra üçüncü bir özrüm daha var: Bu adam Fransa’da oturuyor şimdi, aç, üstelik açıkta. Avutulmak ister. Bütün bu sayıp döktüğüm özürler yetmezse ben de kitabımı onun bir zamanki çocukluğuna adarım tabii. Bütün koca adamlar bir zaman çocuktular. (gerçi aralarında bunu hatırlayanlara az rastlanır ya.) İşte gerekli değişikliği yapıyorum: Çocukluk günlerindeki Léon Werth için” (Exupéry, 2015:7).

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. ÇALIŞMANIN KONUSU

Çalışmanın konusunu genel anlamda “Çocuk” özel anlamda da “Türkçe ders kitabının çocuk edebiyatına uygunluğu” oluşturmaktadır. Çocuklar için kaleme alınmış kitapların çocuğa hitap edebilme durumu düzeyinin ne olduğu konusu ele alınmıştır. Zira çocuğa göre tasarlanmamış olan bir kitaptan çocuğun faydalanması, verim alabilmesi zordur. Bu bağlamda çocukların zamanlarının büyük bir kısmını geçirdikleri okul ortamında sürekli olarak kitaplarla bir arada bulunmaktadır. Diğer taraftan kitabın materyal olarak en çok kullanıldığı ders te Türkçe dersi dır. Bundan dolayı Türkçe ders kitaplarının çocuğa göre tasarlanması önem arz etmektedir. Yeni müfredata göre hazırlanmış ortaokul yedinci sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin çocuk edebiyatı bağlamında incelenmesi konumuzun çerçevesini oluşturmaktadır.

1.2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Çocuklar ilk eğitimlerini aile ortamında özellikle de annelerinden aldıktan sonra yaşamlarının büyük bir kısmını geçirecekleri ve eğitimlerinin kalan kısmını tamamlayacakları okul hayatlarına başlamaktadırlar. Nitekim çocukların ilkökul, ortaokul ve lise öğrenimlerinden hemen sonra üniversite öğrenimleri başlamaktadır. Tüm bu merhalelerin aşılması yani eğitimlerin bitmesiyle birlikte, toplamda, günümüz eğitim-öğretim şartları itibariyle, bir bireyin ömrünün ortalama on altı veya on yedi senesi eğitim ve öğretimle geçmektedir. Bu seviyeleri daha rahat aşabilmek adına özellikle de ders kitaplarının daha ilkökul ve ortaokul çağındayken mutlaka çocuğa görelilik ilkesi çerçevesinde düzenlenmesi büyük bir zarurettir. Nitekim yeni Türkçe dersi öğretim programındaki şu iki madde de bu bilgileri teyit eder nitelikte olup; bunların önemine atıf yapmaktadır: “Metinler, öğrencilerin sınıf düzeylerine ve yaş seviyelerine uygun olmalıdır, yine söz konusu metinler, öğrencilerin ruh dünyalarını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olmamalıdır”(MEB, 2015:).

Ortaokul 7. Sınıf Cem Yayınları’na ait ders kitabı, yeni eğitim-öğretim yılında MEB tarafından, ders kitabı olarak okutulmakta olup; üzerinde çocuk edebiyatının niteliklerinin tespiti hususunda bir çalışma yapılmış değildir. Bu yönden kitap hem öğrenciler adına hem de bilimsel bir çalışma olarak biz araştırmacılar adına önem taşımaktadır.

Bunlarla birlikte kitaptaki metinlerin seviyelere uygunluğu üzerinde de durmanın faydalı olacağı muhakkaktır. Yetişkinler için yazılmış bir edebi metnin ortaokul çağındaki bir çocuğun ders kitabına eklenmesi çocuğa görelilik ilkesi açısından uygun olmayacaktır. Bu sebeple çocukta okuduğunu anlama yönünde zorlanmalar meydana gelecektir. Ayrıca metnin temasının çocuğa göre uygun olmayışı yönüyle çocukta okumaya karşı bir kırılma meydana gelecek ve okuma heveslerini, isteklerini olumsuz bir şekilde etkileyecektir.

İşte bunun gibi istenilmeyen sonuçların önüne geçmek maksadıyla Türkçe ders kitaplarının çocuk edebiyatına göre ele alınması ve ona göre derlenip düzenlenmesi gerekmektedir. Böylelikle öğrencilerde erken yaşlarda okuma sevgisi, okuma merakı,

okuma isteği telkin edilerek olumlu ve başarılı sonuçlar elde edilebilecektir. Nitekim bilinmelidir ki, Türkçe dersi diğer disiplinlerin temelini oluşturmaktadır. Anadiline tam ve sağlam bir şekilde hâkim olabilen bir çocuk bu sayede hayatının diğer basamaklarında daha az zorlanacak ve diğer disiplinlere de hâkim olabilecektir.

1.3. ÇALIşMANIN AMACI VE ALT AMAÇLARI

Bu çalışma ile ortaokul 7. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitabındaki metinlerin çocuk edebiyatı bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu temel bağlamında şu sorulara da cevap aranmıştır:

- ✓ Kitabın içerdiiği metinler, amaca uygun mudur?
- ✓ Neye veya kime/kimlere dayandırılarak söz konusu metinler ders kitabına alınmıştır ve sunuş şekilleri nasıldır?
- ✓ Ortaokul 7. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin türlere göre dağılımı nasıldır?
- ✓ Ders kitabındaki metinler kullanılan görsellerle uyumlu mudur?

1.4. ÇALIşMANIN YÖNTEMİ

- ✓ Çalışmanın veri toplama aracı olan ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitabı belirlendi.
- ✓ Ders kitabında bulunan okuma, dinleme ve serbest okuma metinlerinin sayısı belirlendi. Metinlerin tümü çalışmanın kapsamına alındı.
- ✓ MEB Türkçe ders programına göre ortaokul ders kitaplarında yer verilmesi gereken türler ve okuma ve dinleme metinlerinin sahip olması gereken özellikler belirlendi.
- ✓ Türkçe ders kitabındaki metinlerin çocuk edebiyatı bağlamında incelenmesi amacıyla tarama modeli kullanıldı.
- ✓ Türkçe ders kitabındaki metinlerin çocuk edebiyatı ilkelerine uygunluğunu saptamaya yönelik literatür taraması yapıldı.
- ✓ Ders kitabında yer alan metinler içerik yönünden irdelendi.
- ✓ Kitaptaki metinler ayrı ayrı okunarak incelendi. Değerlendirmeler bu incelemelere bağlı olarak yapıldı.
- ✓ Yapılan değerlendirmeler, başta MEB'in Türkçe dersi öğretim programında yer alan okuma ve dinleme metinlerinde olması gereken nitelikler olmak üzere, Sedat Sever, Tacettin şimşek, Mustafa Ruhi şirin, Namık Kemal şahbaz, İbrahim Kıbrıs, Ferhan Oğuzkan, Alemdar Yalçın, Gıyasettin Aytaş, Hasan Güteryüz ve Bayram Baş" gibi çocuk edebiyatı alanında söz sahibi olan isimlerin "Çocuk Edebiyatı" alanında yazdıkları eserler ve bu eserlerde geçen "Çocuk Edebiyatı İlkeleri" doğrultusunda yapılmıştır.

1.4.1. ÇALIŞMANIN VERİ TOPLAMA ARACI

- ✓ Elife Şahbaz Dağlıoğlu, Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Öğrenci Ders Kitabı, Cem Yayınları, Ankara, 2014.
- ✓ Çalışmada kullanılan kitap Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, Talim ve Terbiye Kurulunun 18.08.2010 tarih ve 96 sayılı kurul kararı ile 2011-2012 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile ortaokul 7. Sınıflar için ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

1.4.2. ÇALIŞMANIN ARACI

Kitapta serbest okuma ve dinleme metinleri dâhil olmak üzere 6 temada toplam 37 metin tespit edilmiştir. Tespit edilen metinler ve bu metinlerin bulunduğu temalar aşağıdaki tabloya alınmıştır.

METİN ADI	BULUNDUĞU TEMA	YAZAR
1- Kitaplarla Kurulan Dostluk	Okuma Kültürü	Coşkun Ertepinar
2- Kütüphaneler	Okuma Kültürü	Mehmet Kaplan
3- Okumak	Okuma Kültürü	Hasan Ali Yücel
4- Kitabın Değeri	Okuma Kültürü	İbrahim Ünal
5- Ahmet Mithat Efendi	Okuma Kültürü	Saliha Şahan
6- Yazar ve Okuyucu	Okuma Kültürü	Mustafa Özçelik
7- Atatürk'ün Düşünce Hayatı	Atatürk	Şenol Kalaycı
8- Elektronik Posta	Atatürk	Elif Şahbaz Dağlıoğlu
9- Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri	Atatürk	Muhammet Şahin
10- Atatürk'ten Anılar	Atatürk	Niyazi Ahmet Banoğlu
11- 50. Yıl Marşı	Atatürk	Bekir Sıtkı Doğan
12- Öğretmenimiz Atatürk	Atatürk	Gülgün Akbaba
13- Türk Dili	Atatürk	(Belirtilmemiş)
14- Bir Fincan Kahve	Millî Kültür	Mehmet Önder
15- Zamana Vurulan Kirit	Millî Kültür	Feyzi Halıcı
16- Kırkpınar'a Adını Veren Kırk Yiğit	Millî Kültür	Hasan Latif Sarıyüce
17- Deyimlerin Öyküsü	Millî Kültür	İskender Pala
18- Nasrettin Hoca	Millî Kültür	Ferit Ragıp Tuncor
19- Karagöz Baba ile Hacivat Usta	Millî Kültür	Adnan Özyalçınar
20- Bursa	Zaman ve Mekân	Mehmet Önder
21- Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek	Zaman ve Mekân	Şevket Rado
22- Odalar ve Sofalar	Zaman ve Mekân	Sabri Esat Siyavuşgil
23- Han Duvarları	Zaman ve Mekân	Faruk Nafiz Çamlıbel
24- Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak	Zaman ve Mekân	Selim Sırrı Tarcan
25- Van Gölü'nün Şafağı	Zaman ve Mekân	Yaşar Kemal

26- Bebek	Duygular	Adalet Ağaoğlu
27- Saadet Yolu	Duygular	Şevket Rado
28- İyimser Olmalı	Duygular	Andr� Maurois
29- ivi	Duygular	(Belirtilmemiş)
30- Korku	Duygular	İbrahim Alâeddin Gövsa
31- Semaver	Duygular	Sait Faik Abasıyanık
32- Ali Rıza Bey ve Kırkambarı	Güzel Sanatlar	Elif Naci
33- Rodin'den Aldığım Ders	Güzel Sanatlar	Stefan Zweig
34- Turan Oflazoğlu ile Sohbet	Güzel Sanatlar	Dergâh Dergisi
35- Kara Toprak	Güzel Sanatlar	�lık Veysel Şatıroğlu
36- Şiir Yazma Sanatı	Güzel Sanatlar	Seyit Kemal Karaalioğlu
37- Dondurmalı Sinema	Güzel Sanatlar	Oktay Akbal

1.4.3. ÇALIŞMANIN VARSAYIMI

Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe  retim programında ortaokul yedinci sınıfların ders kitabında yer alması gereken t rl r Şunlardır:

“Şiir, hikâye ( yk ), anı (hatıra), deneme, makale, tiyatro, sohbet (söyleşi), gezi yazısı, biyografi (yaşam  yk s )” (MEB, 2006:57).

1.4.4. OKUMA METİNLERİNDE OLMASI GEREKEN NİTELİKLER

Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe dersi üretim programında (MEB, 2006: 56-57) ortaokulların (6-7-8. Sınıflar) ders kitaplarında bulunan okuma metinlerinde yer alması gereken  zellikler Şu Şekilde belirlenmiştir:

1. Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
2. Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
3. Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
4. Metinlerde  ğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, Şiddet vb.  ğeler yer almamalıdır.
5. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
6. Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
7. Metinler kitapların yanı sıra, dergi, gazete, ansiklopedi, ansiklopedik sözlük, resm  internet siteleri ile basılı materyallerin çevrim içi sunumlarından seçilebilir. Aynı kaynaktan ikiden fazla metin alınmamalıdır.

8. Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.
9. Metinler, işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.
10. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.
11. Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
12. Şiir türündeki metinler öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
13. Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.
14. Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.
15. Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
16. Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.
17. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
18. Metinler, öğrencilerin duyu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir.
19. Metinler, yazar ve şairlerin yalnızca edebî yönlerini ön plana çıkarmalıdır.
20. Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
21. Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/2'si bütün hâlinde alınmalıdır. Şiirlerin bütün hâlinde alınması esastır. Şiir dışında bütün hâlinde alınan metinlerde eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler varsa -metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla bir cümle, cümlelerin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla beş kelime çıkarılmalıdır.
22. Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/3'ünde metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.
23. Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.
24. Yıl içinde -dinleme metinleri de dâhil olmak üzere- bir yazardan ikiden fazla metin işlenmemelidir.
25. Tek yazarlı ya da birden çok yazarlı ders kitaplarında yazarlar tarafından yazılan ya da hazırlanan metin sayısı ikiyi geçmemelidir.

26. Ders kitabındaki metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyaller (fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, çizgi film kahramanları vb.) in yanı sıra atasözü, özdeyiş, duvar yazısı veya sloganlarla desteklenebilir.

27. Ders kitabında temaları destekleyen serbest okuma metinlerine yer verilebilir.

28. Romandan, tiyatro metninden, biyografik ve otobiyografik eserlerden alınan bölüm kendi içinde bütünlük taşımalıdır.

1.4.5. DİNLEME METİNLERİNDE OLMASI GEREKEN NİTELİKLER

Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe dersi öğretim programında (MEB, 2006:56-57) ortaokulların (6-7-8. Sınıflar) ders kitaplarında bulunan dinleme metinlerinde yer alması gereken özellikler şu şekilde belirlenmiştir:

1. Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
2. Millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
3. Siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
4. Öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.
5. İnsan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
6. Dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
7. Öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.
8. İşlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.
9. Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtmalıdır.
10. Dinleme metinlerinde, metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.
11. Aynı temada birden fazla dinleme/izleme materyaline yer verilecekse bunları türleri farklı olmalıdır.
12. Öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
13. Öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURUMSAL ÇERÇEVE VE KAVRAMLAR

2.1. EĞİTİM

Bir insanın eğitimi küçük yaşlardan itibaren, hatta daha anne karnında iken başlamaktadır. Değerli bir atasözümüz olan “ağaç yaşken eğilir.” bu durumu açık ve güzel bir şekilde ifade etmektedir. Çünkü çocuklar küçük yaşta iken daha kolay eğitilirler; hafızalarının, algılamalarının ve kavrayışlarının en temiz, en müsait olduğu dönemdir bu dönem. Ön yargılardan uzak ve değer yargılarını daha tam kavrayamamış olan bu dönemin temiz, saf çocukları kendisine öğretilen bilgi, tutum ve davranışları daha kolay bir şekilde kavrar ve de algılayıp uygulayabilir. Birçok bilim insanı da küçük yaşta eğitilen çocukların hayatlarında daha fazla başarılı olacaklarını ve öğrendiklerinin de daha kalıcı olacağını vurgulamaktadır. Gazali, çocuğa verilecek herhangi bir şeyin onun sahip olduğu masumiyet ve saflığa bağlı olarak çocuk tarafından kabul edileceğini dile getirmektedir. Çünkü çocuk kalbi saf ve tertemiz bir cevherdir. Önyargılardan arınıktır. Ama onun mutlaka iyi bir eğitim alması lazımdır (Yavuzer, 1982:6).

Yine bu doğrultuda önemli ilim insanlarından İbn-i Hazm: Allah’ın huzuruna keşke bir çocuk kadar saf ve temiz çıkabilseydim demektedir. Bu da çocukların bütün fenalıklardan, kötülüklerden uzak olduğunun ve önyargısız olduklarının bir başka kanıtıdır. Buradan yola çıkacak olursak eğitimin ne denli önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Çocuklara onların bu saflığını değiştirmeyecek, kaybettirmeyecek nitelikte eğitim verilmelidir. Nitelikli bir eğitim ile çocuk başta kendisine sonra da topluma yararlı bir ferde dönüşecektir.

Bunlarla birlikte çocuk eğitiminde davranışlar sözlerden daha etkilidir. Yani lisan-ı hal, lisan-ı kalden daha fazla ön plandadır. Çünkü çocuklar model olarak veya diğer bir ifadeyle taklit yoluyla gelişim göstermektedirler. Ebeveynler çocuklara sürekli olarak emir tarzında veya sınırlama, yasaklama tarzında öğütler vermek yerine onlara iyi birer model olup olumlu ve güzel davranışlarda bulunarak eğitim vermelidirler. Çünkü çocuk, başta ebeveyni olmak üzere, akrabalarına, arkadaşlarına yani özellikle de yakın çevresindeki insanlara bakarak onlardan bir takım şeyler öğrenir. Kendisine onları birer model olarak seçip; ona uygun davranışlar sergiler.

Daha açık bir ifadeyle mesela çocuklar oyun oynarken anne, baba, hasta, doktor, bebek, öğretmen, hemşire, hırsız, polis, pilot, kaptan, şoför gibi değişik roller almayı severler. Bu tiyatro dünya çapında da böyledir. Çocuk büyüklerini taklit etme yoluyla belli rollere bürünür (Bozkurt, 1997: 26). Çocuğun ahlaklı, iyi eğitilmiş, kişiliğinin farkında, kendisine ve topluma yararlı bir birey olmasının yolu böyle bir eğitimden geçer.

Diğer taraftan çocuğun yakın çevresi de özellikle de arkadaş çevresi onun üzerinde büyük etkiler bırakmaktadır. Tüm bunlar, çocukların eğitimine çok etki eder. Çocuğun eğitiminde güven duygusunun telkini de büyük önem arz eder. Çocuk yaklaşımında

anneye düşen role dikkat etmek gerekir. Önce anne, sonra baba, sonra da kalan kısmı tamamlayan diğer çevresi... Bu yakın çevre çocukluğun güvenini inşa eden çevredir (Kansu, 1975:9).

Bireyin tükettiği her bir gün ona aslında daha fazla sorumluluklar, ihtiyaçlar veyahut gereksinimler yüklemektedir. Yaşadığı her an yeni bilgiler öğrenmekte, yeni keşiflere yol almaktadır. İşte tüm bunların ilk durağı olan çocukluk dönemi, çocuğun yaşamında sağlıklı bir şekilde yol alabilmesi için üzerinde önemle durulması gereken hassas ve sorumluluk isteyen bir dönemdir.

Eğitim sistemimiz “çocuk” veya diğer ismiyle “öğrenci” merkezli bir özellik taşımaktadır. Eğitim ve öğretim hizmetleri onlara göre şekil almakta ve düzenlenmektedir. İşte burada eğitimin aileden sonraki en önemli eğitim kurumları olan okullar devreye girmektedir. Nitekim bilgiler okullar vasıtasıyla çağdan çağa iletilmektedir (Akder, 1964). Bu bilgi aktarımı sayesinde yeni nesiller hayata hazırlanır.

Yine eğitim sistemimizin yapılandırmacı yaklaşımı esas aldığı, yapılandırmacı yaklaşım temelli olarak bina edildiği düşünüldüğü zaman çocuğun önemi daha da artmaktadır. Bununla birlikte yapılandırmacı öğrenme yaklaşımıyla oluşturulan eğitim sisteminde hedeflenen kazanımların çocuklar tarafından tam olarak kavranabilmesi açısından her bireyin farklı algı, zihin ve hazır bulunuşluk özellikleri de dikkate alınmalı yani bireysellik ön plana çıkarılmalıdır. Çünkü yapılandırmacı yaklaşım öğrenci merkezli olup; çocuğa görelilik ilkesini amaçlamaktadır. Bu yaklaşıma göre eğitimin ve öğretimin içindeki her unsur sadece onlara birer rehber, birer kılavuz konumunda olmalıdır.

Yapılandırmacı eğitim sistemi, çocukların belli bir konuda kendi zihinsel güçlerini kullandıkları, kendi deneyimlerini tecrübe ettikleri, bilginin kaynağının ve şekillendirilmesi sürecinin nasıl olduğu ve nelerden etkilendiği gibi sorulara cevap bulmalarını sağlamaktadır.

Öğrenmeyi bir anlam yapılandırma süreci olarak ele alıp, bilginin öğrenci tarafından yapılandırıldığını savunan öğrenci merkezli bir öğrenme yaklaşımı olan yapılandırmacı sistemde her şey çocuğun yaşantılarına göre ele alınmaktadır. Eğitim de aslında bu yaşantının üstüne kuruludur.

2.2. ÇOCUK

Çocuk, bebeklik ile ergenlik arasındaki dönemi yaşayan bireydir. Çocuklar, birer küçük yetişkin değil de; kendilerine özgü hakları, istekleri, görüşleri, ilgileri ve yetenekleri olan küçük bireylerdir. Çocuk terimi Türkçe Sözlükte “Bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız” (Türkçe Sözlük, 2011:556) şeklinde tanımlanmıştır. Diğer kaynaklarda ise çocukla ilgili olarak, “0 ile 15 yaş arasındaki dilimi yaşayan küçük insan”(Şahin, 2007:3), “daha yetişkinliğe ulaşmamış kişi”(Okay, 1998: 24), “iki yaşından itibaren bebeklik devrini bitirip girmiş oldukları evre”(Gözaydın, 2007:291), “günden güne olgunlaşıp, büyüyen ve eğitim gereksinimi olan birey”(Ciravoğlu, 2000:11) gibi farklı tanımlamalar bulunmaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin birinci maddesine göre çocuk kavramı doğumdan on sekiz yaşına kadarki zaman dilimini kapsamakta olup; bu dilime giren her fert çocuktur. Çocuk kavramı tanımlamasında 0-15 yaş arasında olup buluş çağına ermemiş olan her birey tanımı da genel olarak kabul görmüştür.

Çocuk, doğduğu andan itibaren beraberinde birtakım güzellikleri de getirir; yetişkinlerin dikkatini kendine çeker. Ancak bu onun yetişkinler için bir minyatür olduğu anlamına gelmemektedir. “Çocuk gerçeği yetişkininkinden çok farklıdır. Çocuk farklı değerlerle ve imgelerle dünyaya bakmakta ve çevresini farklı algılamaktadır” (Dilidüzgün, 2004:19).

Çocuğun sınırsız hayal gücü ve merakı, süresiz oyun oynama isteği onu yetişkinlerden ayıran en önemli noktalar. “Batıda çocuk 17. yüzyılda yetişkinlerden farklı olarak görülmeye başlandı” (Gander ve Gardiner, 1998: 26). Ancak bu dönemde çocuğa verilen değer yine de onu ailenin kilit konumuna getirmek seviyesinde değildir ve ona ayrıcalık kazandırmamıştır. Çocuk ancak 18. yy.'da istenilen ilgiye kavuşmuştur. Bu da “Jean Jacques Rousseau'nun Emile adlı aile, sevgi, çocuk bakımı gibi değerler üzerine kurulu olan yapıyla gerçekleşmeye başlamıştır”(Neydim, 2000: 12).

Rousseau ile birlikte çocuk teriminin modern manada kullanılması, “toplumda aile kavramının oluşmasına da zemin hazırlamıştır” (Hunt, 1995:5). Bu aynı zamanda çocuğun aile kavramıyla birlikte toplumdaki değerinin daha da arttığı anlamına gelmektedir. Bu yüzyıla kadar hatta bu zaman diliminde bile, çocuklar, sahip oldukları zihinsel, ruhsal, fizyolojik açıdan gereken desteği alamamışlardır.

Tam tersine çocuk fark edilene kadar, köle olarak kullanılmış, satılmış, atılmış, küçücük yaşlarda çalıştırılmış hatta öldürülmüştür. Yani tamamen değersizleştirilmiştir. Çocuk adeta uzun bir karabasan gören bir masum olmuştur. Bunların göstergelerinde biri de mesela “Antik Yunan devrinde Yunanlıların yaptıkları ve günümüze kadar gelen heykellerin hiçbirinde bir çocuk figürüne, silüetine rastlanmamasıdır” (Postman, 1995: 16).

Hâlbuki Yunanlılar medeniyetin kurucusu olup; okullaşma, eğitim alanlarında da adım atan ilk kavimlerden. Medeniyet ve ilimlerine rağmen çocuğa hak ettiği değeri vermemişlerdir. Bunun diğer bir kanıtı da yine bu dönemde çocukların öldürülmeleriyle ilgili bu çağdaş, modern ve medeni kavmin herhangi yasal bir düzenleme ya da ahlaki bir sınırlama getirmemiş olmasıdır. Adeta bu durumu doğal görmüşlerdir. “Hatta bir dönem, küçücük çocukların öldürülmeleri gelenek haline almış; dönemin en yetkin ve etkili düşünürlerinden Aristo'nun bile bu duruma karşı ciddi tepkilerde bulunmadığı bilinmektedir” (Postman, 1995: 16). Bunlarla birlikte çocuklar ahlaki açıdan da büyük bir çöküş içinde yetişmişlerdir. Bunun en büyük sebebi de yine yetişkinlerdir. Zira yetişkinlerle aynı şeyleri paylaşan daha doğrusu paylaşmak zorunda kalan bu küçük insanlar yetişkinlerle aynı zamanda mekânları da paylaşmışlardır. Bunun sonucunda yetişkinlerin cinsel yaşamlarına da tanık olmuşlardır. Zira o dönemde ayıp kavramı söz konusu değildir. “Yetişkinler, Romalı çocukların önünde yaptıkları davranışlar nedeniyle zamanın bazı düşünürleri tarafından tenkit edilmiş; çocukların, yetişkinlerin özellikle de özel hayatlarından uzak tutulmaları gerektiğinin altını çizmişlerdir” (Postman, 1995: 21).

Ayıp mefhumunun ortaya çıkışı ve çocukların yetişkinlerin özel yaşamlarından uzak bir şekilde kendi hayatlarına odaklanmaları 16. yy.'ın sonlarına doğru şekillenmiştir. Bunu sağlayan en önemli etken matbaa ve ticaret olmuştur. Matbaa ve ticaretin gelişmesiyle eğitim odaklı yeni bir aile kavramı ortaya çıkmış; ayıp, uygunsuzluk gibi kavramların dâhil olduğu yeni bir özel yaşam anlayışının oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Yetişkinlerle, çocuklar arasında paylaşılmaması gereken konuların olabileceği fikrinin ağır basması nedeniyle çocukların önünde konuşulmaması gerektiğine inanılan konular belirlenmiş; cinsel ilişki ve özel yaşam başta olmak üzere, şiddet, hastalık, ölüm, para ve toplumsal ilişkiler gibi konular ayıplı, uygunsuz konular olarak belirlenmiştir. Böylece yetişkin ile çocuk arasındaki fark belirginleşmeye ve yetişkinler ile çocukların bilmesi gereken konular kesin çizgilerle birbirlerinden ayrılmaya başlamıştır.

Çocukluğun toplumsal olarak kabulü 16. ve 17. yüzyıllara denk gelmektedir. Bu yüzyıllarda özellikle Batı'da, çocuğun, yenileşen dünya düzeninin bir parçası olması gerektiği düşüncesi ağır basmış ve çocuk, yetişkinlerin dünyasından ayrılarak toplum içinde kendine ait özel bir yere sahip olmuştur. Çocuğa olan hürmet gittikçe artmış; yetişkinlerin dünyasından sıyrılıp şefkat ve korunmayı gerektiren ve farklı bir yapısı olan kendine özgü bir kişilik olmaya başlamıştır. Bu aynı zamanda çocuğun toplum içindeki statüsünün değiştiğinin bir ispatıdır.

“İnsanlığın bu vaziyeti fark etmesiyle çocuk da bu karabasandan ancak 20.yy.'da uyanabilmiştir.”(Yörükoğlu, 1992: 21). “Nitekim 20. yüzyılda çocukla ilgili gelişmeler insanı mutlu edici niteliktedir. Filozofların, araştırmacıların, hukukçuların, eğitimcilerin çocuk üzerinde araştırmalar yapmaları, gelişimleri ve hakları konusunda birtakım düşünceler öne sürmeleriyle bu yüzyıl “Çocuk Yüzyılı” olarak adlandırılmıştır” (Kunt, 2003:17). 21. yüzyılda ise çocuk, artık bir fert olarak kendini topluma adeta kanıtlamış ve daha önceki devirlere göre, çocukluğunu yaşama ve istediği gibi yönlendirme noktasında önemli seviyeler atlamıştır.

Günümüzde çocuklara hak ettikleri önemi verebilmek adına onlara yarının büyüğü gözüyle bakmakla mümkün olabilir. Onları güzel görüp düşünen bireyler haline getirmek onları yetişkinlerden daha da farklı kılmakta ve onların da kendilerini değerli hissetmelerini sağlamaktadır.

İşte burada yetişkinlere de büyük görev düşmektedir. Çünkü “çocukların yetiştirilmesi yetişkinlerin sorumluluğu altındadır” (Tan, 2006: 1). Bununla birlikte çocuklara verilen değer gün geçtikçe artmaktadır. “Çocuk hayatın en önemli değerlerinden biri haline gelmiştir” (Şirin, 2006: 211).

Çocuğa verilen önemin artmasıyla çocuğa görelilik ilkesiyle hareket etme yöntemleri benimsenmiş ve bu yönde gelişmeler sağlanmıştır. Bunun sağlanmasıyla birlikte çocuğun yetişkinlerden daha farklı istek ve ihtiyaçlarının olduğu da anlaşılmıştır. Bu da çocuklara yönelik farklı uzmanlık alanlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır.

2.3. ÇOCUKLUK

Çocukluk mefhumu da çocuk kavramı için ele aldığımız açıklama ve delillendirmelere dâhil olmakla birlikte daha geniş bir kavramdır. Nitekim çocukluk çocuğu da kapsamaktadır. Çocukluk, çocuğun değer kazanmasıyla ve çocuğun farkına varılmasıyla değerlendirilen bir terimdir. “Çocukluk, bireyin doğumundan başlayarak, yetişkinlik çağına kadar süregelen gelişim dönemidir” (Yavuzer, 1993: 15). Çocukluk insan yaşamının önemli dönemeçlerinden biridir. Bu dönemde insanın yaşadıkları onları hayatları boyunca etkisi altında tutabilmektedir. Bundan dolayı bu dönem hassas, hayati ve de kritik bir evre olarak ele alınmalı ve üzerinde önemle durulmalıdır. İnsanlık tarihinde çocuk ve çocukluk kavramları değişen ve dönüşüm gösteren bir alan olmuştur. Çocukluğun geçmişi ve bugünü arasında farklılıklar söz konusudur.

Çocuklar biyolojik, psikolojik ve fizyolojik açıdan birbirlerinden farklı olduklarından dolayı bilimsel olarak yapılan araştırmalar sonucunda çocukluk dönemi de kendi içinde belli kısımlara ayrılmıştır. Ferhan Oğuzkan, çocukluk dönemini; “İlk Çocukluk Çağı (oyun çağı): 2–6 yaş arası, İkinci Çocukluk Çağı (okul çağı): 6–10 veya 6–12 yaş arası ve Son Çocukluk Çağı (ergenliğe geçiş çağı): 10–13 veya 12–14 olmak üzere üç ayrı bölüme ayırmıştır” (Oğuzkan, 2006: 2). Bununla beraber, insanlık, çocukluk mefhumuna pek rahat bir şekilde ulaşmamıştır. Çocukluğun sahibi olan çocuk hep vardı, ama çocukluk yoktu veyahut bu kavram önemsenmemiştir.

Çocukluk mefhumunun ele alınış süreci 13. yüzyıla dayanmaktadır. Ortaçağ’a yani 13. yüzyıla kadar uzanan bir zaman diliminde çocuk ve çocukluk olgusu neredeyse fark edilmemiştir. Bu dönemdeki çocukluk için, kesin hatlarla çizilmiş bir çerçeve veya sınır yoktur. Çocukluk dünyası da yoktur. Çocuklar yetişkinlerle bir tutulmaktadır. Ayrıca yetişkinlerin yaptıklarını yapmaktadırlar. Hayat şartları yetişkinlerle aynıdır. Yaşamı ortaklaşa sürdürmüşlerdir. Bu cümleler o dönemde yetişkin ile çocuk arasında adeta hiçbir farkın olmadığını göstermektedir. Yani aslında çocuklar o dönemde çocukluklarını yaşamamışlardır. 14. yüzyılda da aynı şekilde bu vahim durum devam etmekte olup; herhangi bir gelişim gözlenmemiştir.

Bunun en çarpıcı ispatı ise dönemin özellikleri arasında çocukluğa yönelik bir ilişkinin bulunmamasıdır. Açıkçası çocukluk kavramı veya olgusu 15. ve 16. yüzyıllardan önce var olmamıştır (Tan, 1989:71-88). Çocuk ve çocukluk adına karanlıklı geçen bu devirlerin ardından özellikle de 15. ve 16. yüzyıllarda sanata konu olmaya başlamıştır. Yine bu zaman dilimlerinde “Hz. Meryem ile Hz. İsa gibi anne ve çocuk ilişkisini anlatan resimler modern çocukluk kavramını ortaya çıkarmaya başlamıştır” (Akyüz, 2000: 59).

Bunlardan çocukluk, ayrımlardan çok aynı içeriklerin daha fazla olduğu toplumsal bir gerçeklik niteliğindedir. “Günümüz çocukluk anlayışını oluşturan esas etmen ise tektip çocukluk değerinden kaynaklanmaktadır”(Şirin, 2007: 11). Uluslararası konumda da bu gerçeklik hâkimdir. Ve farklı çocuk ve de çocukluk anlayışları mevcut olup, birbirleriyle etkileşim içindedirler. Günümüz çocukluğu üzerine araştırmalar yapan uzmanlar bu konuda önemli adımlar atmışlardır.

Allison James çocukluktaki benzer ve farklı yanların tespiti noktasında çocukluğun, sosyal bir yapılandırma olduğunu dile getirmekte ve onların ilgilenmeye ve dinlenmeye

ihtiyaçları olan değerli, ulvi varlıklar olduğunu dile getirmektedir (Allison, 2001: 28-30). Bu yaklaşım aynı zamanda çocukluk üzerinde yapılan incelemeleri arttıracak niteliktedir. Böylelikle çocukluk üzerinde bilinen ama üzerinde durulmayan gerçekler göz önünde bulundurulmuştur. Çocukluk araştırmaları alanında iki temel kolun ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan birisi modern çocukluk araştırmacıları diğeri de postmodern çocukluk araştırmacılarıdır. “Modern çağ araştırmacılarına göre esas konu çocuk nasıl büyür ve gelişir? Sorusuna cevap aranmalıdır. Postmodern çağ araştırmacıları ise çocuklar nasıl büyütülmeli? Sorusu üzerinde durmuşlardır” (Şirin, 2007: 13).

Öte yandan çocuk ve çocukluk üzerine yapılan diğeri bir araştırmayı da Sosyolog Jenks yürütmüştür. Onun çocukluğun tarihsel gelişim serüveni hakkında yaptığı incelemelerde çocukluk fikrinin iki ana unsur bakımından teşekkül ettiği ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan ilki, “Diyonizoscü, diğeri de Apolloncu çocukluk fikir akımlarıdır. Diyonizoscü görüşüne göre, çocuk doğuştan kötüdür. Çocuğun içinde mutlak bir kötülük veya bir çürümüşlük bulunmaktadır. Diyonizoscü görüşün, böyle olumsuz bir bakış oluşturmuş olmasının esas nedeni olarak işlenen “ilk günah” öğretisini göstermektedir. Bu nedenle çocuk daha doğuştan günahkârdır. Apolloncu görüş ise Diyonuzoscuların tam tersi olarak çocuğa olumlu, güzel yönden bakmışlardır. Onlara göre çocuk doğuştan temiz ve günahsızdır. Dolayısıyla, Apolloncu görüş, çocukların doğal olarak iyi oldukları inancını yansıtmaktadır” (Onur, 2005: 25).

2.4. EDEBİYAT

Edebiyat aynı zamanda bir sanat dalıdır. İlk insandan bu yana edebiyat ilmi vardı. Nitekim bu ilim söz ile cümlelerle veyahut konuşmayla var olmaktadır. Ve Allah’ın da insanı yaratırken ona öğrettiği ilk şey kelimeler idi. Yani böylelikle aslında edebiyat ta doğmuş oluyordu.

Edebiyat teriminin geçmişten günümüze kadar yapılmış çok sayıda tanımı bulunmaktadır. Edebiyat dilimize Arapça’dan geçmiş olup; “e,d,b” kökünden gelmektedir. Bu da edep, edepli olma yani güzel ahlak manalarını taşımaktadır. Edebiyat mefhumu kaynaklarda; Fasih kelimeler ve fasih kelamın telifi için tutulan usul (Naci, 2004)., “sosyal fayda sağlamak için bir vasıta” (Tekin, 2001:5)., “sözün başkaları için ilgi, heyecan oluşturacak şekilde, sanatsal bütünlükler oluşturmak için işlenmesi, sanatsal olarak, insanda estetik duyguyu açığa çıkaracak ölçüde meydana getirilmiş nazım ve nesir türünden olan şiir, sahne eseri, hikâye, roman, söylev gibi biçimler” (Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü, 2016)., “Hakikatte insanı hayvandan farklı kılan en önemli özellik olan akıl vasıtasıyla estetik olanı oluşturabilmek veya onu bulabilmektir. İşte edebiyat da insanın bu yapıcı gücünden doğan bir sanattır” (Kavcar, 1994: 2). gibi çok çeşitli tanımlamalar söz konusudur.

“Şinasi’ye göre edebiyat insana iyi ahlakı öğreten bir ilimdir. Bundan dolayı da edebiyat öğreticilerine edip denmektedir. Şemsettin Sami ise edebiyat için, bir dilin iyi okunup, doğru bir biçimde anlaşılmasını sağlayan sanat tanımlamasını yapmaktadır. Recaizade Mahmut Ekrem ise edebiyatın fikirleri terbiye edip; vicdanı arındıran bir görevinin olduğunu dile getirmektedir”(Genç, 2006: 31).

Kâtip Çelebi de “ilmü'l-edebe” başlığı ile edebiyatı şu şekilde tarif etmektedir: “Arap dilinde söz ve yazı bakımından yanlış düşmekten sakınıp korunmaya yarayan ilimdir. Edebi ilmiyle, söz ve yazıda düşülen hatalardan ancak yine bu ilim ile kurtulmak mümkündür” (Bilgegil, 1989:4).

Mehmet Kaya Bilgegil edebiyat terimini eser ve yazarlara göre tafsilatlı bir şekilde ele aldıktan sonra edebiyat kavramının genel olarak şu manalarda istimal edildiğini belirtmektedir:

“1. Ahlaki bir mana,

2. Dile ait ilimler,

3. Güzel yazma sanatı ve onun öğretimi,

4. Edebi yazılar,

5. Bir mevzu ile ilgili neşriyat, lüzumsuz yere sözü uzatmak, edada tasannua düşme” (Bilgegil, 1989: 19).

2.5. ÇOCUK EDEBİYATI

Çocuk edebiyatı, çocuklukla beraber aslında yetişkinlik evresini de kapsayan ve çocukların dillerine, zekâlarına, anlayış ve kavrayış seviyelerine uygun olan; onların duygusal ve fikrî dünyalarını zenginleştiren, beğeni düzeylerini arttıran eserleri kapsayan alandır. Yine çocuk edebiyatı, esas kaynağı çocuk ve çocukluk olup; çocuğun ilgi alanına, fikir ve hayal dünyasına ve çocuğa görelilik ilkesine uygun, çocuk gerçekliğini vurgulayan bir edebî türdür. “Çocuk yazını da, yetişkinler için üretilen yazın türleri gibi her şeyden önce bir yazındır; ancak hedef kitlesi çok daha özel ve farklıdır. Bu yüzden çocuk yazınının üzerinde titizlikle durulması gerekir” (Dilidüzgün vd. , 2002: 9).

Çocuk edebiyatının esas hedefi çocuk okurlardır. Bu konudaki tanımlamaların bazıları şöyledir: “Çocuklar için edebiyat veya çocuk edebiyatı, gelişim sürecinde olan bir çocuğun anlayış ve kavrayış seviyesini dikkate alarak onun duygu ve düşünce dünyasına seslenen edebiyattır. Bu edebiyatın birincil amacı 2 ile 15 yaş arasındaki çocuklardır”(Şimşek, 2014: 42)., “Çocuğu iyi olana ve güzel olana çekebilme, düşünce ufuklarının genişlemesine yardımcı olacak yeni şekiller kazandırabilme, doğruluk, cesaret, kavramlarını telkin edebilme, kötü ahlaktan güzel ahlaka yönlendirebilme gibi duyarlıkların tamamının mümkün olabileceği bir konu: Çocuk Edebiyatı” (Emin, 1988: 131)., “Çocuk edebiyatı, çocuklar için ele alınmış eserler veya çocukça yazılmış, çocuk ruhunu taşıyan yazınların meydana getirmiş olduğu edebiyattır” (Bilkan, 2005:104-105).

Çocuk yazınında temel gaye çocuk olsa da çocuk edebiyatı her yaştan okurun ilgisini çeken, dili, anlatımı ve biçimi ile her kesime hitap eden bir türdür. Nitekim her yaştan insanların içinde yaşayan bir çocukluk ruhu vardır. Bu durum yetişkinlerin de çocuk yazınına ilgi göstermesini sağlamaktadır. Nitekim “çocuk okur için yola çıkan yazarın kitabı, her yaştan okuru çocuksu edebiyat şölenine çekebilmelidir” (Şirin, 2000:22).

Çocuk edebiyatı, çocukların ahlaki yönden gelişmelerine katkı sağlamakta; onları yararlı olana yönlendirmektedir. Onlara ahlakî değerleri eğlenceli bir şekilde öğretmektedir. “Çocuk edebiyatı, çocukların ruh ve beden gelişmelerine uygun, onların

hayal dünyalarına hitap eden, bayağılıktan ve çirkinlikten uzak, çocuğun anlama, kavrama ve yorumlamasına imkân tanır; çocuğu eğitirken eğlendirir” (Aytaş, 1999: 11).

Buraya kadar çocuk edebiyatını savunan ve çocuk yazını üzerinde çalışma yapan araştırmacıların ortak paydasının ‘çocuğa görelilik’ olduğunu görmekteyiz. Onlara göre çocuk yetişkinden farklıdır. Ve onun kendine özgü bir âlemi bulunmaktadır. Bundan dolayı ona has bir edebiyat alanı bulunmalıdır. Diğer taraftan “Çocuk edebiyatı” diye ayrı bir alan olmasının söz konusu olmadığını dile getiren isimler de söz konusudur:

“Çocuğa küçümseme yatıyor ‘çocuk edebiyatı’ sözünde. Barakalımda çocuk da yüzmeyi öğrendikten sonra bizim girdiğimiz denize girsin. Çocuk Süleymaniye’sini kabul edemem. Kahramanı çocuklar olan romanlar olabilir ancak niçin çocuk romanı olsun? Çocuk politikası var mı? Peki, çocuk belediyesi?” (Süreyya, 1991:311) diyen Cemal Süreyya’yı destekler nitelikte olan Enver Naci Gökşen: “Çocuklara özgü bir edebiyat olamaz. Nasıl ki özel besin, hava, sanat, dil olmayacağı gibi. Çocuk ta herhangi bir insandır ve adam olmaya adaydır. Çocuğun alacağı, yiyeceği, seveceği yetişkinlerin aynı olacaktır” (Gökşen, 1993:7) görüşleriyle öne çıkmaktadır. Yine “Öteden beri çocuk edebiyatı vb. ayrımlar beni rahatsız etmiştir. Çocuk edebiyatı, salon edebiyatı, kadın edebiyatı vs. gibi tasniflerle kastedilen edebiyat sadece o zümrenin belirli bir dönem için ihtiyacına cevap verir, yani o dönem geçildikten sonra bir kenara bırakılır. Bundan dolayı çocuklar için, sadece onların okuması için ayrı bir edebiyat yaratmanın gerekli olduğunu sanmıyorum” (Enginün, 1998: 387) ifadeleriyle aktaran İnci Enginün gibi isimler de çocuk edebiyatının ayrı bir alan olarak ele alınamayacağını savunmaktadırlar.

2.6. KÜLTÜR VE SANAT

2.6.1. Kültür

Kültür insana özgü bir oluşumdur. İnsanların varoluşlarında bu yana aralarında yaşadıkları ve edindikleri davranışlar, oluşturdukları bir takım kurallar, adetler olarak ele alınmaktadır. Bir toplumun oluşturduğu kültürü en iyi yansıtan şey de o toplumun bireylerinin yazmış oldukları veya oluşturdukları eserlerdir. Kültür aynı zamanda eğitimin en önemli yönünü de oluşturmaktadır. Toplumsal bir terim olarak kültür, halk ağzında kullanılan kültürden terim anlamda farklılık taşımaktadır.

Halk dilinde kültür, okuma ve eğitim yoluyla elde edilen bilgi birikimi; kültürlü insan, bilgin kişi anlamında kullanılır. Toplum bilimindeki kültür ise sosyal yönden öğrenilen ve bir toplumun fertlerince paylaşılan her şeydir (Dönmezer, 1994). Kültür, bir toplumun ortak hafızasıdır, onu bir arada tutan bir unsurdur. Kültürün eğitimden sonraki diğer önemli dayanaklarından biri dildir.

“Modern bir toplumun veyahut ilkel bir kabilenin bütün duygu ve düşünce birikimleri, dil çerçevesi içerisinde şekillenir ve bu vasıta ile yerden yere, nesilden nesile aktarılır”(Kaplan, 1996:139).

2.6.2. Sanat

Sanat kelimesi Arapça bir kelime olup, ‘sa-na’a’ kökünden gelip; “yapmak, üretmek” anlamlarını taşımaktadır. Bu yapma ve üretme işi kolay bir fiil değildir. Bu bakımdan

Şemseddin Sami sanatı; “insanların ihtiyaçlarını gidermesi için öğrenildikten sonra yapılan iş” (Sami, 2009:834). diye tarif etmektedir. Sanat, bir şeylerin oluşturulması, işlenmesi manalarını da taşır. Çevremize baktığımız zaman etrafta sanatsız yani rastgele ve plansız, düzensiz bir varlığa denk gelmek söz konusu değildir. Devellioğlu (2009: 919) sanatı ustalık, marifet ve hüner olarak tarif etmektedir.

Her şey bir düzene ve kurala göre tasarlanmıştır. Sanat aynı zamanda içinde estetiği de barındıran geniş kapsamlı bir kavramdır. Bu işle uğraşan kişi de sanatkâr olarak adlandırılmaktadır. “Sanatın dış dünyada karşılığı yoktur. Sanatkârın hayal ürünüdür” (Ayyıldız ve Birgören, 2009:50).

Bir harf dahi bir yazarın belli bir plan ve programına göre değer almış ve oluşturulmuştur. İşte sanatkâr da insana bu durumu izah edebilecek ilme sahip olan kişidir. Ancak bir nesnenin sanatlı veya sanatsız oluşu kişiden kişiye değişen bir yargıdır. Bazı insanlara göre çirkin olan bir varlık, başkalarına göre son derece güzel ve estetik olabilmektedir.

Edebiyat bilimi de bir sanat dalıdır. Edebiyatın kaynağı sözlerdir. Dilin bu sözleri yerli yerinde kişiye, zamana, yere göre isabetli bir şekilde aktarabilmesi veya kullanabilmesidir. Edebiyat çocuklara uygun bir şekilde düzenlendiği zaman çocuklara uygun, onlara yönelik sanatlı bir edebiyat oluşturulmuş olur.

İşte çocuklar da sanatlı bir kitapla karşılaşır ve onlardaki okuma hevesi ve isteği tezayüt edecektir. Aradıkları da aslında sanatlı ve manidar bir eserdir. Bunun başında da ders kitapları gelmelidir. Ders kitapları sanatlı bir şekilde tertip edildikten sonra çocuklar için okuma etkinlikleri çok eğlenceli bir hale gelecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÇOCUK EDEBİYATININ TARİHSEL SEYRİ

Çocuklar için sözlü olarak anlatılan metinlerin kökeni çok eskiye dayanmaktadır. Bu anlatımlar zamanla yazının icadıyla yazılı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bundan sonra da matbaanın keşfiyle bu metinler daha seri bir şekilde neşredilmeye başlanmıştır.

Aslında yazılı kültür sözlü kültürün köklü birikiminden yaranmıştır. Tabii olarak başlarda yetişkinlere hitap ediyor gibi görünen halk kültürü aslında aynı zamanda çocuklara da hitap etmektedir. Fakat yetişkinlere anlatış tarzı her ne kadar kolay olsa da çocuklar için bu durum söz konusu değildir. Bu zorluk meselesiyle ilgili olarak Kanadalı bir yazar; “Çocuk kitabı yazmak ip üstünde yürümek gibi bir denge meselesidir. Bir yanda vazgeçilmez bir disiplin, bir yanda ise içimizdeki çocuğun uyanışı...”(Şirin, 2000: 23).

Matbaanın icadıyla birlikte hız kazanan kitap basımlarında az da olsa çocuk kitapları da basılmıştır. Bunların başında masallar gelmektedir. “Matbaa öncelikli olarak Almanya ve Hollanda’da gücünü göstermiş; çocuklar için kitapların basılmasında da etkin rol üstlenmiştir. 15. Yüzyılda basılmış olan Ezop Masalları bunun en önemli örneklerinden biridir” (Baş, 2015: 7).

Çocuğun kendisine özgü bir yazına ihtiyacının olduğu böylelikle hissedilmiş; yazının icadından sonra matbaanın icadı, sözlü edebiyatı yazılı edebiyata kaydirmiş ve 17. yy. den itibaren de Çocuk Edebiyatı doğmuştur” (Güneş, 1989: 347).

Buradan yola çıkarak şu sonuca varmak mümkündür; “Bir konu veya durum istenildiği şekilde anlatılabilir. Lakin çocuk için bu tam tersi olarak algılanabilmekte ve sonuçta anlatılanı anlamayabilmektedir. Bu yüzden Çocuk Edebiyatı büyük zorluk ve uğraşları da beraberinde getirmektedir.

3.1. ÇOCUK EDEBİYATININ BATIDAKİ TARİHSEL SEYRİ¹

Çocuk Edebiyatının ‘edebiyat’ gibi eskiye dayalı, uzun bir geçmişi yoktur. Çocuk için edebiyat alanı esas itibarıyla yetişkinler için kaleme alınmış olan bazı klasik eserlerin çocuklar tarafından bir şekilde bulunup okunmasıyla başlamıştır. Zaten 16.yy’a kadar da küçük adamlara yani çocuklara özgü ne ülkemizde ne de Avrupa veya Amerika’da bir edebiyat eseri veya edebiyat dalı da bulunmamaktadır. Kaynaklara bakıldığı zaman görülmektedir ki Batı’da Çocuk Edebiyatı ile ilgili ilk önemli adımları atanlar; İngiltere, Fransa, Almanya gibi Avrupa ülkeleridir. Bunun yanında Amerika’nın da zikredilmesi gerekir.

Çocuk Edebiyatının doğuşundan önceki zaman dilimi incelendiğinde çocukların okuyucu niteliği taşıyıp taşıyamamaları pek önemsenmemiştir. Çoğu kavim veya kabiledede çocuğa adeta yetişkin nazarıyla bakılmıştır. Bunun yanında dini ve sosyal nedenler de çocukların ilgi görmesini ve çocuğa yönelik yazının oluşmasını engellemiştir. Her toplumda veya toplulukta bulunan insanlar çocuğa empati kurmada başarılı olamamıştır. Kendileri daha önce çocukluklarını yaşamadıkları veyahut onlara da çocukluk yaşatılmadığı için, bir döngü içerisinde, aynı şekilde gelen bir sonraki nesil de çocukluğunu yaşayamamıştır. Bununla birlikte Batı’da kilise baskısı ve egemenliği söz konusuydu. Bu yüzden kilise esas otoriteydi. Kilise her alana belli sınırlılıklar ve kurallar koymuştur. Bu alanlardan biri de çocuklara yönelik yazılan eserler olmuştur. Kilise çocukların dini eserlerden başka kitapları okumasını uygun görmemiş bu yüzden çocuklara yönelik bir edebiyatın daha erken bir zaman aralığında doğmasına engel olmuştur. Dünya üzerinde birçok ülke çocukların ders kitapları haricinde kitap okumalarını, başta kiliselerin etkisiyle, doğru bulmamışlardır.

Bu durum 16. yüzyılda özellikle de reform hareketi sonucunda kilisenin etkisi kırılarak gözle görülür değişimlere uğramıştır. Bu yüzyıldan sonra yetişkinlerin kitaplara, bilime ve özellikle de çocuğa karşı olumlu tutumlar sergiledikleri gözlenmiştir.

Böylelikle çocuğa uyanan Batı dünyası çocuk gündemini evrensel bir çizgide tutmayı başarmış, 16. yüzyıldan bu yana çocuğa bakışı batı merkezli bir çerçeveye çekmiştir. Bu dönemde çocuklara yönelik yazılan eserlerin başında şifahi gelenekten faydalanılarak ve halk öykülerinden esinlenerek kaleme alınmış olan ‘Robin Hood’ ve ‘Thom Tumb’ gibi

¹ Bu bölüm Tacettin Şimşek, Mustafa Ruhi Şirin, Ferhan Oğuzkan ve Cemil Meriç’in “Çocuk Edebiyatı” adlı eserlerinden oluşturulmuştur.

eserler gelmektedir. Bu eserler oldukça yalın ve masalımsı olarak ele alınmıştır. Yine ‘Aisopos (Ezop)’un fablları da bu şekilde çocuklar için yazılan eserler arasındadır.

Çocuklara yönelik yazın hayatının başlamasının başını Batı’nın önde gelen eğitimci ve araştırmacı yazarlardan John Locke, Jean Jacques Rousseau ve Jean Piaget gibi bilim insanları çekmiştir. Onların liderliğinde çocuğun dünyasına inilmeye ve de bu dünyaları kabul görmeye başladı. Batıda başlayan bu süreç günümüzde tüm modern dünyaya hâkim oldu. Böylelikle çocuk felsefe, pedagoji, psikoloji ve sosyoloji gibi sosyal bilimlerle ilişkili hale gelmiştir. Bilim dallarının ve disiplinlerin çocuğa karşı bir yönelim içinde olmasıyla birlikte aynı zamanda insanlarda artık çocuğa karşı hassasiyet kazanmaya başlamıştır. Tüm bu durumlar 17. yüzyılda meydana gelen hadiselerdir.

18. yüzyıla baktığımız zaman özellikle de İngiltere ismi Çocuk Edebiyatı alanında ön plana çıkmaktadır. Aslında İngiltere çocuklara daha 17. yüzyılda hitap etmeye başlamıştır. Ancak bu alandaki en parlak dönemlerinden biri 18. yüzyıl olmuştur. Nitekim İngiliz yazar Johan Newberry çocuklar arasında büyük ilgi çeken tekerlemeler, şarkılar ve masallardan oluşan “Mother Goose (Ana Kaz)” adlı eseri kaleme almıştır.

Günümüzde bile çocuklar kadar yetişkinlerin dahi zevkle okuduğu eserlerin bu yüzyılda yayımlandığını görüyoruz. Mesela Daniel Defoe’nun “Robinson Crusoe”, Jonathan Swift’in “Gulliver’in Gezileri” (Gulliver’s Travels) adlı eserleri hep bu yüzyılın başlarında yayımlanmıştır.

Johan Newberry ile başlayıp Daniel Defoe ve Jonathan Swift gibi önemli kalemlerle devam eden bu çıkışla birlikte İngiltere’de bulunan diğer yazarlar da seslerini duyurmaya başlamışlardır. Özellikle de 19. yüzyıla gelindiğinde İngiltere’de Çocuk Edebiyatı alanına yönelen yazarların sayısında önemli bir artış olmuştur.

“David Coperfield, Oliver Twist” adlı eserleriyle Charles Dickens, “Alice Harikalar Diyarında” adlı eseriyle Lewis Carol, “Thom Brown’un Okul Hikâyeleri” adlı eseriyle, Tomes Hugles, “Küçük Prenses, Küçük Lord” adlı eserleriyle Mrs. Frances Hudgson Burnett ve “Ormanın Çocuğu, Cengel” adlı eserleriyle Rudyard Kipling gibi önemli yazarlar bunlardan bazılarıdır.

Bu yüzyıl içerisinde İngiliz çocuk yazınında, dikkat çeken bir diğer husus ise çocuk şiirlerinin farklı bir anlayışla yazılması gerektiğine dair düşüncelerin benimsenmesidir. Özellikle küçük yaşlardaki çocukların soyut ve sanatlı kavramları anlayamadıkları, dolayısıyla şiirden bir zevk alamadıkları anlaşılmıştır. Oysa şiir çocukların duygusal zekâsını geliştiren, eğitimde bazı temel alışkanlıkları ve olumlu davranışları pekiştiren önemli bir eğitim aracıdır. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra İngiliz çocuk edebiyatında çocuk şiirlerinin gittikçe daha çok yaygınlaştığı görülmüştür. Tüm bunlar İngiliz yazarlar tarafından dikkate alınmış ve bu yüzyılda çocukların zevkle okudukları çocuklara göre yazılmış şiirler kaleme alınmıştır.

İngiltere’den sonra Çocuk Edebiyatı alanında bir başka önemli ülke Fransa olmuştur. Fransa’da da çocuklara yönelik edebiyatın başlangıcı 17. yüzyıldır. Bu yüzyılda en önemli çocuk yazarı La Fontaine’dir. Onun Fabl türündeki, yani kahramanlarının hayvanlardan oluştuğu masal kitabını, çocuklar beğenerek okumuşlardır.

Aslında La Fontaine Fabllar adlı eserini büyükler için kaleme almış fakat çocuklar için de ilgi odağı olmuştur. Bu da göstermektedir ki; aslında çocuklar kendilerine hitap eden eserleri kendileri seçip oluşturmaktadır. La Fontaine'nin hem Fransa'da hem de dünyada ses getirmesinden sonra Fransız Çocuk Edebiyatı'nda bir başlangıç sayılan isim Charles Perrault'tur. Çocuk Edebiyatı alanı onunla birlikte daha da genişlemiştir. Hatta Fransa'da Çocuk Edebiyatı'nın doğuşu onun kaleme aldığı "Peri Masalları" ile birlikte olmuştur denebilir. Çocuklar için yazan bir yazarın sahip olabileceği özelliklere haiz olan Perrault, çocuğun hayal dünyasına girmeyi başarmış, macera ve olağanüstü kahramanlarla beslediği eserlerini çocuğa görelilik ilkesine göre ele almıştır.

Fransa'da edebiyat ve çocuk alanında ün yapmış hatta Fransızlar için efsane sayılan bir diğer isim Jean Jacques Rousseau'dur. Rousseau, 18. yüzyılda kaleme aldığı "*Emile ya da Eğitim Üzerine*" adlı eseriyle Fransız Edebiyatı ve özellikle de çocuk eğitimi ve yazını için bir dönüm noktası haline gelmiştir. Bundan sonra da bu eser ünlü birçok araştırmacı ve yazarın bu alanda başvurdukları en önemli kaynak eser halini almıştır. Ayrıca Rousseau fikirleriyle edebiyat ve çocuk alanıyla uğraşan çok sayıda yazara kılavuz olmuş; onları derinden etkilemiştir. Onun ileri sürdüğü düşünce, ilke ve görüşleri benimseyen yazarlar, uzun bir süre eserlerinde onun sık kullandığı dürüstlük, erdem, özveri gibi temaları işlemeye büyük bir gayret göstermişlerdir. Fransız çocuk edebiyatında bu ahlâkî ve öğretici tutum etkisini 19. yüzyıla hatta 20. yüzyılın başlarına kadar sürdürmüştür.

Fransız çocuk edebiyatında çığır açan bir başka yazar da, daha öncesinde örneklerine rastlanmayan bilim-kurgu türünü ilk defa kaleme alan Jules Verne'dir. Jules 19. yüzyılın çocuk yazarı olarak biliniyor olsa da kaleme aldığı eserleri yetişkinler de merakla ve zevkle okumaktadırlar. Jules Verne, daha önce ele alınmamış olan temalar üzerinden çocukların hayal dünyalarına inerek; orada derin izler bırakmayı başarmıştır. Onlara yeni ufuklar kazandırmıştır. Aya Seyahat, Kaptan Grant'in Çocukları, Denizler Altında Yirmi Bin Fersah, Seksen Günde Devriâlem, İki Sene okul Tatili gibi ilginç ve dikkat çekici eserlerin yazarı olan Jules Verne, yalnız çocukların değil, yetişkinlerin de dikkatlerini daha önce duyulmamış noktalara, hedeflere çevirmiştir.

Fransa'dan sonra Çocuk Edebiyatı alanında önde gelen ülkelerden bir diğeri de kuşkusuz Almanya'dır. Alman çocuk edebiyatının kökleri eskiye dayanmakta olup; nitelikli bir geçmişe sahiptir. Almanya'da başlangıçta kitaplar kilise kontrolü altında okutulmuştur. Okuma ihtiyacını karşılayan eserler dini özellikler taşıyordu. Daha sonra özellikle de reform hareketiyle birlikte çocuklar için yazılmış eserlerin içeriği zenginleşmeye başlamıştır. 16. yüzyılda çocuklara seslenen eserler ise öncelikle öğretici ya da öğüt verici nitelikte idi.

Daha sonraki yüzyıllarda J.B.Basedow, J.F. Herbart, F. Froebel gibi eğitimcilerin etkisiyle çocukların özelliklerine ve gelişmelerine uygun eserler yazılmaya başlanmıştır. Alman çocuk edebiyatının esas parladığı dönem 19. yüzyıl olmuştur. Asıl isimleri Jakob Ludwig ve Wilhelm Karl olan ve "Grimm Kardeşler" olarak bilinen bu iki kardeşin bütün Almanya'yı dolaşarak çocuklar için halk masalları derlemeleriyle birlikte çocuklara özgü yazın meydana gelmiştir.

Almanya’da 19. yüzyılda meydana gelen romantizm akımı ve ulusal kültür kaynaklarından yararlanma eğilimi, çocuk kitabı yazarlarını da etkilemiştir. Bu yüzyıllarda yazılan eserlerde halk şarkılarına, halk şiirlerine, halk masal ve hikâyelerine geniş yer verilmiştir. Grimm Kardeşler’in ünlü “Grimm Masalları” böyle bir ortam içinde kaleme alınmıştır.

19. yüzyılda Alman çocuk edebiyatının dikkat çeken bir başka yazarı da Karl May’dır. Serüven ve macera içerikli eserleriyle çocukların ilgiyle ve merakla okuduğu eserler kaleme almıştır. Onun “Kızıl Derililer” ve “Vahşi Batı” gibi yabancı dillere çevrilmiş serüven romanları dünyada milyonlarca çocuk tarafından zevkle ve heyecanla okunmuştur.

Çocuk edebiyatının Avrupa’daki bu gelişmelerinden sonra Amerikan Çocuk edebiyatında da önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Başlangıçta öğreticiliğe sonra maddî değerlere öneme verilen Amerikan çocuk edebiyatında 19. yüzyılın sonlarına doğru Almanya’da doğan romantik yaklaşımın etkisi altına girmiştir. Yine Avrupa’da olduğu gibi Amerika’da da din edebiyatı için bir engel teşkil etmiştir. Daha sonra ise yavaş yavaş bu etki kırılmaya başlamış; artık çocuklara özgü eserler kaleme alınmaya başlanmıştır. Amerika’da, Louisa May Alcott “Küçük Kadınlar”, Mark Twain “Huckleberry Finn’in Maceraları, Tom Sawyer” gibi ünlü ve de çocukların yanlarından ayırmadıkları eserler yazmışlardır.

Çağımızda hem Avrupa hem de Amerikan yayıncılık alanında genellikle ticarî amaçların ön plânda tutulduğu görülmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak çocuklar için hazırlanan kitaplarda da sürüm kaygısı önem kazanmıştır. Bu kaygılarla hazırlanmış, asıl itibarıyla de çoğu bilgiden yoksun ve teknolojik yenilikleri açıl原因an çocuk kitapları piyasası kapsamını giderek genişletmiştir. Cep kitapları modası da çocuk yayınlarını etkisi altına almıştır. Yüzyılın ortalarında ilk örnekleri görülen çocuk kitapları kulüpleri yaygınlık kazanmıştır. Artık çocuk edebiyatı bütün dünyada bağımsız bir edebiyat haline gelmiş, her ülkede nüfusun önemli bir kısmını oluşturan çocuklara dayanarak büyük bir sektöre dönüşmüştür.

3.2. ÇOCUK EDEBİYATININ ÜLKEMİZDEKİ TARİHSEL SEYRİ

3.2.1. Tanzimat Dönemi Öncesi Çocuk Edebiyatı

Dünya edebiyatında olduğu gibi bizim edebiyatımızda da çocuk edebiyatının ilk ürünlerinin şifahi olarak doğup geliştiği görülmektedir. Ülkemizde çocuk edebiyatının başlangıç noktası olarak Tanzimat gösterilmektedir. “Tanzimat öncesinde de çocuklar için yazılmış veya çocuklara hitap eden yayınlar vardı. Ancak ne yazık ki Tanzimat öncesindeki bu tür yayınlar hakkında bugüne kadar kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır”(Çıkla, 2005: 89). “Türkiye’de çocuk edebiyatının ortaya çıkışı eğitim unsuru üzerine çalışmaların başladığı Tanzimat devrine denk gelmektedir”(Sınar, 2006:175). Nitekim bu isabetli bir tarihtir. Zira Tanzimat’tan evvel yazılı çocuk edebiyatı ürününe pek rastlanmamaktadır. Tanzimat öncesinde çocukların ilgisini çeken eserler arasında tekerlemeler, ninniler, masallar, şiirler, destanlar, efsaneler, kıssalar, halk hikâyeleri, gölge oyunu, fıkralar gibi şifahi kültürümüze ait olan öğretiler gelmektedir. Bunun yanında sözlü kültürümüze ait bu ürünler direkt olarak çocuğa da hitap etmemektedir. Bu durum “Tanzimat dönemine kadar çocuğun, “çocuk” olarak

değil, ancak ‘küçük yetişkin’ olarak algılanan bir varlık olmasından kaynaklanmaktadır”(Okay, 1998: 26-27).

Gerçekten de Tanzimat’tan evvelki edebiyatımız olan Divan edebiyatı veyahut Klasik edebiyat daha çok yüksek zümreye yani ilim sahibi, kalem sahibi aydın kişilere hitap etmekteydi. Sıradan insanların veya avam denilen halkın pek istifade edemediği bir edebiyattır. Bununla birlikte “Klasik edebiyatımızda çocuk unsuruna çok rastlanmaz. Çocuk kavramını bu dönemde “tıfl” mefhumu karşılamaktadır. Yani daha çok bir benzetme ögesi olarak istimal edilmektedir”(Şimşek, 2014: 50-51). Yine de Klasik edebiyatımızda da çocuklar için sayılı da olsa istinsah edilen kitaplar mevcuttur.

“Türk edebiyatında bu dönemde çocuklara yönelik dikkat çekici iki eser Nabi’nin 17. Yüzyılda yazdığı Hayriyye ve Sünbülzade Vehbi’nin 18. yüzyılda yazmış olduğu Lütfiyye adlı eserlerdir” (Şimşek, 2014: 50-51). Bu eserlerin içerik olarak didaktiktir. Bir çocuğun hangi yöntemlerle büyütülmesi gerektiğini içermesi açısından da son derece mühimdir. Jean Jacques Rousseau tarafından yazılan Emile adlı eser de aslında bu yönde kaleme alınmıştır: Çocuğun terbiyesi.

“Biçim ve içerik yönünden benzerlik gösteren Hayriyye ve Lütfiyye, eğitici-öğretici nitelikte iki eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki yazarın da amacı manzum öğütlerle genç beyin ve gönülleri aydınlatmaktır. Hayriyye ve Lütfiyye adlı eserlerden evvel yazılmış eserler daha çok peder ve valideye yani ebeveyne hitap ederken; bu eserlerde direkt olarak çocuğa bir sesleniş söz konusudur” (Şimşek, 2014: 51). Bu da dönemine göre oldukça önemli, farklı ve dikkat çekici bir durumdur.

Ancak bu ürünler her ne kadar şairlerin çocuklar için istinsah etmiş olduğu eserler olsa da, ele aldıkları konu ve içerikleri bakımından yetişkinlere hitap ettiğinden dolayı çocuk edebiyatı içerisinde değerlendirilemezler.

3.2.2. Tanzimat Dönemi Çocuk Edebiyatı

Tanzimat edebiyatı çocuk yazını açısından çeviri ağırlıklı olarak başlamıştır. Daha sonra da özgün eserler telif edilmiştir. “Tarihsel süreç içinde çeviri çocuk edebiyatına baktığımızda, Tanzimat’la başlayan yenileşme çabalarının içinde çeviri edebiyatın önemli bir yer tuttuğu görülür. Edebiyat geleneğimizde başlangıçta, Batı’da da olduğu gibi, çocuk edebiyatının şifahi ve folklorik edebiyata dayandığı ve ayrı bir çocuk edebiyatından söz edilemeyeceği için bu boşluğu doldurmakta çeviri edebiyatından yararlanıldığı görülmektedir” (Neydim, 2000: 28). İlk çeviri çalışması Yusuf Kamil Paşa’nın Fransız yazar Fenelon’un Telemak (Télémaque) adlı eserini çevirmesiyle başlamıştır. La Fontaine’den ilk çeviriyi İbrahim Şinasi yapmıştır. “La Fontaine çevirileri yalnız Şinasi’nin yaptığı çevirilerle kalmaz, Recaizade Mahmut Ekrem 1885’te ‘Naçiz’ adlı eserinde La Fontaine’den yaptığı fabl çevirilerini yayımlar.” (Şimşek, 2014:51). Şinasi bununla birlikte ‘Eşek ile Tilki Hikâyesi’ni kaleme alır. Ayrıca *Müntehabat-ı Eş’ar* adlı eserine de kendi yazdığı fablları alır. Şinasi’den sonra “Vakanüvis Lütfü, Daniel Defoe’nun ‘Robinson Crusoe’ isimli eserini, Mahmut Nedim, Jonathan Swift’in ‘Gulliver’in Gezileri’ adlı eserini ve Mehmet Emin ise Jules Verne’in ‘Dünyanın Merkezine Yolculuk’ ile ‘Balonla Beş Hafta’ adlı eserlerini tercüme etmişlerdir” (Yalçın ve Aytaş, 2003: 25). Yapılan bu ilk çeviri çalışmalarıyla birlikte özgün veya yerli olmasa bile çocuk edebiyatı adına ilk adımlar atılmaya çalışılmıştır.

Recaizade Mahmut Ekrem çeviri fabllarla katkıyı devam ettirmiştir. Yine Ahmet Mithat Efendi Fransızcadan yaptığı kısa şiir ve hayvan hikâyeleri tercümeleleriyle, Ziya Paşa da Jean Jacques Rousseau'dan yaptığı “Emile” tercümesi ile bu alanın temelini atmaya yönelik çalışmaları sürdürmüşlerdir.

“Bir devir Batı’da çocuk yetiştirme ve çocuk eğitimi konularında hâkim olan geleneksel eğitim anlayışının değişmesinde etkili olan ‘Emile’ yazıldıktan ancak yüzyıl sonra bu çeviriyle Türk karisiyle buluşmuştur” (Sinar, 2006:180-181).

Yapılan tüm bu çalışmalar çocuğa dolaylı olarak hitap ediyor olsa da Tanzimat devrinde çocuklara direkt olarak hitap eden ilk çalışma Kayserili Doktor Rüştü tarafından kaleme alınan Nuhbetül Etfal adlı eserdir. Bu niteliğiyle ürün dikkat çekicidir. “Eser içerik olarak çocuklar için hikâyeler ve bazı fabl örnekleri içermektedir. Bu kitap çocuklara Türkçeyi sevdirmeye ve okuma sevgisi aşılama amacıyla yazılmıştır” (Enginün, 1987: 40).

Çocuklara yönelik yazılan diğer önemli ürünler de manzumelerdir. Meşrutiyet devriyle birlikte kaleme alınmaya başlanan manzumelerde akla ilk gelen isim İbrahim Alâeddin Gövsa’dır. Onunla birlikte “Ahmet Rasim, Mehmet Emin Yurdakul, Ahmet Mithat, Mehmet Fuat Köprülü, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Ali Ekrem Bolayır, Ali Ulvi Elöve ve Aka Gündüz’ü çocuk edebiyatı şair ve yazarlarımız arasında sayılmaktadır” (Yalçın ve Aytaş, 2003: 25).

Tanzimat döneminde çevirilerden başka çocuk edebiyatı alanında yapılan bir diğer çalışma da, dönemin bazı yazarlarının kendi çocukluk anılarını, çocukluk yıllarını çocukların anlayacağı bir şekilde ve sade bir dille kaleme alışlarıdır. Ziya Paşa’nın “Emile” tercümesi ön sözündeki çocukluk hatıraları, Recaizade’nin “Tefekkür” isimli eserindeki kendi çocukluğunu anlatan bölüm, Naci’nin “Sümbüle” sindeki Ömer’in çocukluğu bunlara örnek teşkil etmektedir.

Yine Tanzimat edebiyatçılarının kaleme aldıkları bazı eserler de çocuk edebiyatımızın ilk telif eserlerini oluşturmaktadırlar. Bunlardan bazıları; Ahmet Mithat Efendi’nin “Hâce-i Evvel” ve “Kıssadan Hisse”si ile Recaizâde Mahmut Ekrem’in “Tefekkür” adlı eserleridir.

Bunlarla birlikte Tanzimat dönemiyle başlayıp; çocuk edebiyatının oluşumunda bir diğer önemli ürün gazeteler olmuştur. Bilindiği gibi Tanzimat, pek çok alanda olduğu gibi, gazetecilik alanında da ilk girişimlerin gerçekleştiği bir dönem olmuştur. Bu girişimlerden biri de Türk edebiyatında çocuklara yönelik ilk dergi sayılmasına ve özellikle içerik bakımından çok zengin olmasına karşın, eğitimciler arasında yeterli ilgiyi görmemiş olan Mümeyyiz’in çıkarılmasıdır. Türkiye’de çocuklara yönelik gazete neşriyatı adına en önemli adımlardan biri 1869’da ilk çocuk gazetesi Mümeyyiz’in neşri olmuştur. Çocuklar için hazırlanan ilk dergi olan Mümeyyiz, aslında aynı adla yayınlanmış gazetenin haftada bir olmak üzere cuma günleri çıkarılan ekidir. Aynı zamanda dergi Tanzimat döneminde çıkarılan dergiler içerisinde en uzun süre yayında kalmayı başaran dergi olmuştur. Mümeyyiz’in çıkarılış amacını, en iyi şekilde yine derginin sayfaları arasında anlatılmaktadır. Bu amaç, ilk sayıda “Maksûd” başlığı altında, zaman zaman da başka bölümlerde ifade edilmiştir. Amaç, toplumsal

dayanışmanın sağlanmasıyla, fakir ve kimsesiz çocuklara yardımda bulunmak olarak belirtilmiştir” (Bayram, 2005:484-500).

“Ülkemizde çocuk edebiyatının yeşermesinde diğer çocuk dergi ve gazetelerinin rolü de inkâr edilemez derecede büyüktür” (Şimşek, 2014: 52). Nitekim “Tanzimat ile birlikte gazetecilik hayatına gelen canlılık, çocuk edebiyatına da yansımıştır. Bu dönemde çıkarılan diğer dergilerden bazıları: Tercüman-ı Hakikat (1878), Sadakât (1875), Etfâl (1875) gibi gazeteler çocuklar için ekler de yayımlamışlardır. “1875’te ikinci çocuk gazetemiz olan ‘Sadakat’ neşredilir. On üç sayı çıkaran ‘Etfal’ üçüncü çocuk gazetesi olarak kabul edilmektedir. Dördüncü çocuk gazetemiz 1876 yılında yayımlanan ‘Arkadaş’ olmuştur” (Sinar, 2007: 59).

“Osmanlı harfleriyle veyahut eski alfabeye 626 sayı çıkarıp dergiler arasında en uzun süre yayın yapan dergi ‘Çocuklara Mahsus Gazete’ isimli dergidir. Dergi ilk sayısını 1896’da çıkarmıştır. Bu tarihten 1908 tarihine kadar, yani Tanzimat’ın sonuna kadar, yayına devam eden dergi eğitim, sağlık, bilim ahlak gibi çok çeşitli konuları içermiştir” (Şimşek, 2014: 52).

Bu dönemde gazetecilik alanında öne çıkan isim Mehmed Şemseddin olmuştur. ‘Arkadaş’ ve ‘Çocuklara Talim’ adlı gazeteleri çıkarmıştır. Bu gazeteler aynı zamanda türünün ilklerindedir. Bu dönemde çocuklara, çocuk edebiyatına yönelik kırk dokuz adet dergi yayımlanmıştır (Çıkla, 2005).

3.2.3. Meşrutiyet Dönemi Çocuk Edebiyatı

1908’de İkinci Meşrutiyet’in ilan edilmesiyle birlikte artık çocuk daha da önem kazanır ve çocuk edebiyatına yönelik çalışmalar artar. Burada öncelikle çocuk edebiyatı üzerine kaleme alınan bazı yazılardan söz etmek isabetli olacaktır. İlk kez Ali Nusret adında bir yazarımız çocuk edebiyatını konu edinen ve çocuk edebiyatının önemini vurgulayan bir yazı kaleme almıştır. Bu yazı Şûrâ-yı Ümmet gazetesinde 1908 yılında yayınlanmıştır. Ardından 1909’da Darulmuallimin Müdürlüğü’ne getirilen Satı Bey, bu alandaki eksikliği hissederek birtakım girişimlerde bulunmuş, söz gelişi şairlerden çocuklara yönelik şiirler yazmalarını istemiş, bu istek doğrultusunda bazı adımlar atılmıştır. Bu adımlardan ilki “İbrahim Alâeddin Gövsa ’nın ‘Çocuk Şiirleri’ adlı çocuklara yönelik şiir kitabıyla 1911’de ilk kitabı yayımlaması olmuştur” (Sinar, 2007). “Gövsa, ayrıca ‘Bedii Terbiye’ adlı eserinde çocuk edebiyatının tanımı ve kuramsal temelleriyle ilgili dikkat çekici tespitlerde bulunmuştur” (Şimşek, 2014). “Gerek Satı Bey, gerekse de İbrahim Alâeddin Gövsa çocuk edebiyatının önemini farkına varmış. Eğitimde niteliğin artması için çocuk edebiyatının gelişmesinin gerektiğini sık sık vurgulamışlardır. Onlara göre çocuk edebiyatı, çocuğun eğitimi ve iyi bir şekilde yetiştirilmesi için şarttır” (Şimşek, 2014: 59).

Ayrıca Ali Ulvi Elöve de dönemin ses getiren kitaplarında ‘Çocuklarımıza Neşideler’ adlı şiir kitabını yazıp yayınlamıştır. Bunun yanında Ziya Gökalp ‘Kızıl Elma’, ‘Yeni Hayat’, eserleri ile Mehmet Emin Yurdakul ‘Türkçe Şiirler’, ‘Türk Sazı’, ‘Tan Sesleri’, Ali Ekrem Bolayır ‘Çocuk Şiirleri’, Mehmet Fuat Köprülü de ‘Mektep Şiirleri’ adlı eserleriyle bu devre önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Burada Ziya Gökalp'ın çocuk edebiyatı adına ayrı bir yeri vardır. Nitekim Ziya Gökalp çocuk edebiyatının şekillenmesinde pay sahibi isimlerden biridir. “Gökalp çocuklar üzerinde durmakla kalmamış; onların eğitimini okul dışı aile fertlerinden biriyle okudukları kitaplarla da sağlamaya çalışmıştır. Ziya Gökalp'ın halk masallarından derleyerek yeniden ele aldığı masalların bir kısmı manzum ve bir kısmı da mensurdur. Manzum olanlar çocukların kolaylıkla ezberleyebilecekleri kısa kalıplarla yazılmıştır” (Enginün, 1985:190).

Bununla birlikte Halide Edip Adivar çocuk edebiyatının teşekkül edişinde Ziya Gökalp için: “İlk sevimli çocuk edebiyatını Ziya Bey yazdı” (Enginün, 1985:190) diye ifade etmiştir.

Bu şair ve yazarlara ek olarak bu dönem içerisinde “Ahmet Rasim, Ahmet Mithat, Ömer Seyfettin, Aka Gündüz ve Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi yazarlarımızı da çocuk edebiyatı yazarlarımız arasında sayabiliriz” (Yalçın ve Aytaş, 2003:25). Bu yazarlarımızdan Ahmet Rasim'in 'Falaka', Ömer Seyfettin'in 'Kaşağı ve Forsa' gibi eserleri çocuklarımız tarafından zevkle okunmaktadır. Aynı şekilde Ahmet Hikmet Müftüoğlu ve Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi yazarları da çocukların sevdiği ve beğendiği yazarlar olmuşlardır.

Bu seçkin yazarlarımızdan Ömer Seyfettin'in de çocuklar için ve çocukların edebiyat eğitimi için katkısı önem arz eden bir boyuttur. “Ömer Seyfettin sade ve akıcı bir üslupla yazdığı hikâyelerinde çocuksu dünyanın keşfedilmesine çalışmıştır. Ömer Seyfettin'in hikâyeleri çocuklar tarafından günümüzde de hala zevkle okunmakta ve ders kitaplarında kendine yer bulmaktadır”(Şimşek, 2014: 60).

Meşrutiyet döneminde çocuk edebiyatına olumlu yönde etki eden bir başka etken de drama çalışmaları olmuştur. “Bu noktada dikkat çeken en önemli isim de İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'dur. İstanbul Darülfünunu mezunu olan İsmayıl Hakkı, pedagoji, el işleri ve yazı öğretmenliği yapmıştır. Eğitim ve eğitim sistemimiz hakkında çalışmalar yapan Baltacıoğlu'nun birçok kitap ve makalesi bulunmaktadır” (Şimşek, 2014: 60).

Aslında bir asker olan ve devlet adamı kimliğiyle de bilinen Kâzım Karabekir de bu dönemde çocuklara yönelik eğitim etkinlikleri ve yazdığı kitaplarla dikkat çeker. “Karabekir'in çocuk sorunları ve çocuk eğitimiyle ilgili yazdığı eserleri bulunmakla birlikte yazdığı 'Çocuk Davamız 1-2' adlı eser doğrudan doğruya çocuklar için kaleme aldığı eserleri de bulunmaktadır. Bu kitaplardan ilki, ilk olarak Erzurum'da 1920 yılında basılan 228 sayfalık 'Çocuklara Öğütlerim' isimli eserdir. Bu eserde Kâzım Karabekir hemen hepsi bugün de geçerli olan görgü kurallarını sohbet tarzında anlatmaktadır. Eser beş ana bölümden oluşmaktadır. Eserde kullanılan dil son derece sade olup bilgiler kısa ve öz kurallar şeklinde verilmiştir” (Şimşek, 2014: 60).

Burada ele alınması gereken bir diğer husus da, “1920 öncesinde açılmaya başlanan anaokullarına dönük bir çalışma olduğu anlaşılan ve dönemin Maarif Nazırı Ahmet Cevad tarafından yazılmış olan 'Çocuklara Hikâye Anlatmak Sanatı' (1917) adlı kitap çocuk edebiyatı tarihimizde kayda geçmesi gereken bir çalışmadır” (Şimşek, 2002:267).

Meşrutiyet dönemi ve öncesinde çocuk edebiyatı mefhumunun ilk olarak kullanımı ve bu dönemde kimlerin bu terimi konu edinen yazılar yazdığı hakkında kapsamlı araştırmalara da ihtiyaç olduğu muhakkaktır. Dönemin çocuk dergi ve gazeteleri titiz bir okumaya tabi tutulduğunda bu konuda önemli bir mesafe alınabilir. Meşrutiyet döneminde zenginleşmeye ve çeşitlenmeye başlayan çocuk edebiyatımız Cumhuriyet'in ilanına doğru yeni boyutlar kazanacaktır.

3.2.4. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası Çocuk Edebiyatı

Cumhuriyet'in ilanı ve bunun yanında daha önceden 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış gününün de çocuklara adanması bu dönemin çocuk edebiyatı adına daha da bir önem kazanmasını sağlamıştır. Nitekim Cumhuriyet'in ilanından sonra çocuklara yönelik eser yazma eğilimi artmıştır. Eserlerin sayısında büyük artış görülmüştür. Mesela, Cumhuriyet'in ilk yıllarında görev yapmış olan Millî Eğitim Bakanı Mustafa Necati Uğural çocuk ve gençler için dönemin ünlü edebiyatçılarına kitaplar hazırlatmıştır.

Bunun yanında Cumhuriyet ilanının öncesi ve sonrası arasında belirgin farklılıklar mevcuttur. “Cumhuriyetten evvel sadece çocuklar için yayın yapmanın önemi üzerinde yoğunlaşmış, sonrasında ise çocuk edebiyatı kavramı üzerinde durulmaya, akademik anlamda çocuk edebiyatının eğitim boyutu üzerinde araştırmalar yapılmaya ve bu bağlamda birtakım teorik ve akademik kitaplar yazılmaya başlanmıştır. Bu tür kitapların ağırlıklı olarak son yarım yüzyılın, hatta son çeyrek yüzyılın ürünleri olduğu da dikkatlerden kaçmaz” (Çıkla, 2005:102).

Cumhuriyet döneminin başlangıç yıllarında konu olarak din, vatan ve millet sevgisi, insanlık gibi konuların işlendiği görülmektedir. Bu konular çocuklara göre hazırlanan hikâye, masal, anı ve şiirlerle telkin edilmeye çalışılmıştır. Çocuklar için yazılan bu türlerin bir kısmı telif bir kısmı da çeviri şeklinde çocuk edebiyatına kazandırılmıştır.

Bu dönem çeviri faaliyetleri bakımından da zengindir. Çocuk edebiyatı için önemli çevirilerin başında gelen ve günümüzde dahi çocukların veyahut eğitimcilerin en çok tercih ettiği eserlerden olan “Küçük Prens de dilimize kazandırılır. Küçük Prens'in başta Cemal Süreyya olmak üzere Tomris Uyar, Selim İleri, Fatih Erdoğan gibi isimler tarafından çevirileri yapılır” (Şimşek, 2014: 62). Aynı şekilde önem taşıyan ikinci bir eser olan “Edmondo de Amicis'in ‘Çocuk Kalbi’ adlı kitabı da bu dönemin önemli çevirileri arasındadır” (Şimşek, 2014: 62).

Çeviri faaliyetlerinin özellikle de Jules Verne'nin eserlerine yönelik olduğu görülmektedir. Jules Verne'nin birçok eseri dilimize kazandırılmıştır. Bununla birlikte La Fontaine çevirileri de sürmüştür. Özellikle de 1960 yılıyla birlikte çevirilere ağırlık verildiği görülmektedir. “60'lı yıllarda yayıncılık patlaması gerçekleşir. Aynı ya da değişik yazarlardan kitaplar çevrilir. Ancak klasiklerin dışında yeni çevrilen kitap sayısı genel orana göre oldukça düşüktür. 60'lı yıllarda yazarların aynı ya da farklı kitapları 400'e yakın baskı yapmış. 70'li yıllarda ise ÇÇE'ye dönük çalışmalarda 60'lı yıllara göre pek fazla değişiklik olmaz. Yine en çok baskısı yapılan kitaplar, 60'lı yılların kitaplarıdır. Yeni çevrilen kitap sayısı oran olarak çok düşüktür. Bu arada 60'lı yıllardaki çeviri kitap baskı yoğunluğunun 70'li yıllarda azalması göze çarpar. Bu dönemde yerli

yazarlara telif eserler yazdırma çabasına girilmiş, birçok ünlü yazar çocuklar için kitaplar yazmış, ancak bu sürekliliğini koruyamamıştır. 70'li yılların en büyük özelliği sola dönük kitapların çeviri, uyarlama ve telif eserler olarak çok fazla baskı yapmış olmasıdır. Aziz Nesin, Ülkü Tamer, Erdal Öz, Erol Toy, Demirtaş Ceyhun, Abbas Cılga, Rifat Ilgaz, Fakir Baykurt gibi yetişkin edebiyat yazarları çocuklar için yazmışlardır. Bu şekilde yerli çocuk edebiyatı oluşturma çabaları ortaya konmuştur” (Neydim, 2000: 39).

Cumhuriyet dönemi çocuk edebiyatında ilerleyen zamanlarda şiire doğru bir temayül yaşanmıştır. Bu temayül istendik idealleri çocuklara kavratma ve bu ideali onlara belli değerler doğrultusunda sunmaktır. Onları ahlaklı bireyler olarak eğitmek ve de yetiştirmektir. Bu nedenle şair bir yetişkin gibi çocuklara bakmaktadır (Şimşek, 2006: 557). Çocuklara verilen değer arttığı bu dönem içerisinde çocuk şiiri yazma noktasında da bir meyil görülmektedir. Özellikle 1930'lu yıllardan itibaren çocuk şiirleri yazma konusunda bir çaba sarf edildiği görülmektedir. Bu dönemde şairlerimiz tarafından elli yedi tane şiir kitabına imza atılmıştır (Çıkla, 2005: 101).

“Cumhuriyet dönemi çocuk şiirinde en önemli isimlerden biri Fazıl Hüsni Dağlarca'dır. Dağlarca çocuğa özgü duyarlılığı ve söyleyişiyle Türk çocuk edebiyatında özgün bir tarzın mümessilidir. Dağlarca'nın 1967'de başlayan ve yaklaşık otuz yıllık bir döneme yayılan çocuk şiiri yazma faaliyeti, özellikle 1977 ile 1981 yılları arasında yoğunlaşır. Şairin çocuk duyarlığına yönelmesini, daha saf bir iletişim kurma endişesiyle açıklamak mümkündür. Çocuğa özgü duyarlılığı keşfetme ve kâinatı çocuk gözüyle yorumlama çabasıyla Dağlarca özgün bir şairdir” (Şimşek, 2014: 63).

Bu dönemde çocuk edebiyatı alanının canlılık ve ivme kazanmasını sağlayan bir başka unsur da kuşkusuz süreli yayınlar ve buna ek olarak başlayan radyo ve televizyon yayınlarıdır. Yayınlanan çok sayıda dergi ve gazete bu döneme çeşitlilik ve canlılık kazandırmıştır. “Ülkemizde yayınlanan çeşitli dergilerin, gazetelerin, radyo ve televizyon kanallarının da etkisiyle 1970'li yıllardan itibaren çocuk edebiyatında önemli gelişmeler görülmüştür. Çocuk edebiyatı kültürü alanındaki gelişmelere paralel olarak çocuk edebiyatımız da gün geçtikçe yenilenme yolunda eğilim göstermiştir. Artık çocuklar için edebiyat ve yayın yapılması düşüncesi benimsenmiştir. Nitelikli edebiyat ve yayına ulaşma çabaları çocuk edebiyatımızın kendine özgü bir edebiyata dönüşmesine zemin hazırlamaya devam etmektedir”(Gürel, Şahbaz ve Temizyürek, 2007:245).

1980 yılıyla birlikte tavan yapmaya başlayan ideolojik fikirlerin çeşitliliği bu dönemin durağan geçmesine neden olmuştur. Bu dönem hem Türk edebiyatı hem de çocuk edebiyatı adına karanlık bir dönemdir. “Günlük siyasi kaygılarla gelecek nesilleri etkileme çabaları birleşince ideolojinin hâkim olduğu bir eser kümesi ortaya çıkmıştır”(Gürel, Şahbaz ve Temizyürek, 2007:245). Yine de bu dönemde meydana gelen bu boşluk çabuk telafi edilerek yeniden faaliyetler başlamıştır.

“Çocuk edebiyatı açısından önemli bir yere sahip olan hikâye ve roman türünde cumhuriyet döneminde ortaya konan eserlerin sayısı da seksen beşi bulunmaktadır” (Çıkla, 2005: 99). Bu dönemde masal ağırlıklı eser kaleme alan isimler ise, Eflatun Cem Güney, Orhan Şaik Gökyay, Cahit Üçok ve Kemalettin Tuğcu'dur. Bu isimler yazdıkları masallarla döneme ayrı bir zenginlik katmışlardır. Fazıl Hüsni Dağlarca ile

birlikte Yalvaç Ural, Ülkü Tamer, Cahit Zarifoğlu, Mevlana İdris Zengin, Bestami Yazgan, Gülten Dayıoğlu, Fatih Erdoğan gibi şair ve yazarlar da dönemin diğer önemli isimleri arasında yer almaktadır.

Sonuçta ülkemizde çocuk edebiyatının Tanzimat ile başlayıp önce çeviri ve sonra da telif eserlerle gelişme gösterip şekillendiği görülmektedir. Diğer taraftan ticarî kaygılar, çocuk edebiyatı alanındaki eserlerin kalitesiz olmasına sebep olmaktadır. Ayrıca ülkemizde yapılan çocuk edebiyatı çalışmalarının istenilen seviyede olmadığı aşikârdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ÇOCUK KİTAPLARINDA BULUNMASI GEREKEN NİTELİKLER

Çocuk edebiyatı veya çocuk kitabı asıl olarak çocuklara yöneliktir. Yani temel okuyucusu çocuk olan bir alandır. Bu alanda kaleme alınan metinlerin içerikleri de onlara hem maddi hem de manevi yönden hitap etmeli onlara uygun yazılmalıdır. Metinler çocuğa görelilik ilkesi esas alınarak yazılmalıdır. Nitekim kaliteli çocuk kitaplarının başarısı çocuğu yansıttığı kadarıyla, çocuksu dil ve anlatım teknikleriyle orantılıdır (Şirin, 2000). Onların fizyolojik, psikolojik durumları göz ardı edilmemelidir. Çocuklara kitapları, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarının yanı sıra beklentileri ve eğitim düzeyleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Bu, çocukların kitaba bakış açılarını olumlu yönde değiştiren ve kitapları zevkle okumalarını sağlayacak olan bir niteliktir. Nitekim çocuklar hayata yetişkinin baktığı açıyla bakmamakta; onlar hayata kendi âlemlerinde olan ve yetişkinlerin hayal edemeyeceği manalar yüklemektedir. Tüm bu nitelikler aynı zamanda iyi ve kaliteli bir çocuk kitabında bulunması gereken özelliklerdir. Çocuğa göre hazırlanmış olan bir kitap, amacı ve işleviyle çocuk okurun algı, ilgi ve dikkat düzeyine uygun, yalın ve içtenlikle yazılan ve hazırlanan, çocukların hayata daha geniş bir açıyla bakmalarını sağlayan, bakış açıları öneren ve çocuk gerçekliğine ve bakış açısına uygun olan kitaptır (Şirin, 2007: 22).

İyi çocuk edebiyatı çocukların gelişme ve büyüme çağlarına uygun olmak zorunda. Edebiyat ve çizgi-resim, uyum içinde kitapta yer alır, kitabı bütünlüğe ulaştırır. İyi kitap çocuksu dili yansıtan, kendini okutabilen kitaptır. Kitabı okutan ilginç hikâyeye değildir yalnızca. Çocuğun hoşuna giden bir anlatımla yazılmış olmayı da gerektirir. İyi çocuk kitabı, okuru kendine çekmeyi başarır. Çocukluğun büyüğü çocuk kitabının sadeliğinde aranmalıdır (Şirin, 2000: 29).

Aynı zamanda çocuk kitabı metinlerinin içeriklerine uygun bir şekilde resimlenmesi gerekir. Metinlerde resim kullanılması en az metnin içeriği kadar önemli olup; metni genişletmektedir. Resimler bir yandan iletiyi görsel olarak desteklerken, diğer taraftan metne renk katmakta ve sözcüklerin anlatım gücüyle resimlerdeki ayrıntılar kavranabilmektedir. Dilin anlatım gücünü estetik nitelikli resimlerle bütünleyen bir çocuk kitabından beklenen en büyük fayda da budur (Sever, 2015:176).

Çocuk kitabının taşıması gereken özelliklerin biri de yardımcı kitap sıfatı taşıması gerektiğidir. Kitap çocuğun sınırlarını paylaşabileceği kendini onunla geliştirebileceği bir

dost vasfı taşınmalıdır. Nitelikli çocuk kitabı, bu yönüyle çocukta okuma alışkanlığı ve eleştirel okuma yeteneği kazandırırken, çocukta dil gelişimini de hızlandırır; anlama yeteneğini geliştirir, hafızayı güçlü tutar sanat ve fikir boyutlarını geliştirmelerine katkı sağlar (Şirin, 2000: 23).

Çocuk kitapları hazırlanırken, kitabın hem dış yapısına hem de iç muhtevasına dikkat edilmelidir. Kitapta kullanılan resimler, anlatım tarzı, muhteva, tema, konu, üslup, dil ve de sayfa yapısı büyük bir titizlikle hazırlanmalıdır.

4.1. ÇOCUK KİTAPLARINDA BİÇİMSEL NİTELİKLER

Bir kitabın içerik olarak kaliteli olmasının yanında biçimsel olarak da dikkat çekici olarak tasarlanması, okuyucunun dikkatini üzerine çekebilmesi son derece önemlidir. Okuyucusu çocuk olan bir kitabın albenisi içerikten önce gelmektedir. Nitekim bir kitabın çocuklar tarafından okunmak istenmesi için ilk olarak kitabın tasarım olarak yani biçimsel olarak çocukların dikkat ve ilgilerini çekmesi lazımdır.

4.1.1. Kapak Tasarımı

Bir kitaba okuru çekebilmenin ilk şartı kuşkusuz dış kapağının dikkat çekici oluşudur. Aynı şekilde kapak tasarımı kitabın içeriğiyle de uyumlu olmalıdır. İlgı çeken bir kapak yetişkinleri bile kendine çekmektedir. Bundan dolayı çocuk kitaplarında da kapak, sağlam ve ilgi çekici olmalıdır. Çünkü bir kitapta çocukların dikkatini ilk verdikleri kısım kapaklarıdır. Bu yüzden çocuk kitaplarının ilgi çekici bir kapağı, kitaba ve okumaya teşvik edecek hale getirebilen bir kapak tasarımı, içeriğine uygun bir adı ve kapak resmi olmalıdır. Hangi yaş grubu için olursa olsun kitapların dış kapakları çocukların ilgilerini çekecek biçimde konuyla uyumlu olmalıdır. Bir kitabın ilgi çekici yönü öncelikle kitabın dış kapağıdır. Bu konuda Ferhan Oğuzkan şu ifadeleri kullanmaktadır: “Sağlam ve çocuğun hoşuna giden çekici bir kapak veya cilt eserin okunma ve uzun süre saklanma şansını çoğaltır” (Oğuzkan, 2006: 374).

Bunun yanında kitabın yırtılmasını engellemek için sağlam malzemeyle kapak tasarlanmalıdır. Bu durum kitabın ömrünü uzatır ve daha uzun süre kullanılabilmesini sağlar.

4.1.2. Boyut

Çocuklar kitapları kurcalamayı sevdiklerinden dolayı kitabın boyutu çocukların rahatlıkla karıştırabileceği, taşıyabileceği nitelikte olmalıdır. Çocuk kitaplarının boyutları ilgi çekici olmalarının yanında kullanışlı da olmalıdır. Oyuncaklar gibi değişik şekillerde tasarlanmalıdır. Nitekim çocuğa sürekli olarak aynı hacimde kitaplar değil de, değişik hacimlerde kitaplar sunulmalıdır. Ayrıca kitabın iki kapağı açıldığında kitabın çocuğun kucak boyundan büyük olmamasına ve normal aralıklı bir kitaplık rafına sığacak hacimde olmasına dikkat edilmelidir (Şimşek, 2014: 94).

4.1.3. Ciltleme Tasarımı

İbrahim Kıbrıs'ın ciltleme hakkındaki görüşü bu konuyu özetler niteliktedir: “Çocuklar kitabı edinirken, ona bir oyuncakmışçasına sahip olmak isterler. Bu nedenle kitapların kapakları ve ciltleri dayanıklı -sağlam- olmalıdır. Tek sayfa-yaprak yaprak-ciltleme yöntemiyle değil, formalama yöntemiyle ciltlenmelidir. Telle değil, iplikle dikilmeli ve bu dikiş de tutkalla desteklenmelidir. Nitekim çabuk dağılan, dikişsiz ve tek yaprak ciltler çocukların kitap edinme ve kitaplık oluşturma alışkanlıkları kazanmasını olumsuz yönde etkileyecektir” (Kıbrıs, 2006: 26).

4.1.4. Kâğıt Niteliği

Çocuk kitaplarında kullanılacak olan kâğıt gözü yormayacak ve parlak olmayan mat, kaliteli hamurdan tercih edilmelidir. Çocuk kitaplarında sağlam ve mat renkli bir kâğıt kullanılmalıdır. Bu kâğıt dayanıklı, kaliteli, gözü yormayan, birinci hamur veya en az ikinci hamur olmalıdır. Baskı temiz olmalıdır (Sınar, 2007: 78).

4.1.5. Yazı Boyutu

Yazı tasarımı çocukların gelişim seviyelerine göre kitaplarda kullanılacak yazı karakterlerinin büyüklüğü ve çeşidi ile ilgilidir. Bu nitelikler de kitabın okunabilirliği açısından önem taşımaktadır (Şimşek, 2014: 96).

“Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Bakanlığı'nın ders kitapları vb. yayımlar için belirlediği ölçüye göre; ilkokulun birinci sınıfında harfler 20-24 puntodan, ikinci ve üçüncü sınıfındaysa 18-20 puntodan daha küçük olmalıdır. Ancak dördüncü-beşinci sınıflarda 12 puntoluk yazılara yer verilebilir. İleriki sınıflarda da olsa, harf boyutları 10 puntodan aşağı olmamalıdır” (Kıbrıs, 2006: 26).

4.1.6. Sayfa Tasarımı

“Kitabın sayfa düzeni, içindeki metnin okunmasını kolaylaştıracak biçimde hazırlanmalıdır. Sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakmak gerekmektedir. Çocuğun yazıları iyi izleyebilmesi için, yazı ve resim düzenlemesinin iyi yapılmış olması önemlidir” (Gürel, Temizyürek, Şahbaz, 2007:135).

“Çocuk kitaplarında satır aralarındaki boşluk normal, hatta biraz daha fazla olmalıdır. Sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılmalıdır. İlkokulun birinci döneminde bulunan öğrenciler için yazılan kitaplarda ancak çok kısa paragraflara yer verilmelidir” (Şirin, 2000: 213).

4.1.7. Resimler

Resim bir metni çocuğa en güzel şekilde anlatan ögedir. Bazen tek bir resim sayfalarca metne eşdeğer belki de onlardan daha nitelikli, daha etkili olabilmektedir. “Çocuk kitaplarında resim, kendi başına görsel bir öge olarak önemli bir işlev yerine getirdiği gibi, metinle birlikte düşünüldüğünde de anlamı tamamlayan, açıklayan,

genişleten bazen de metne yeni anlamlar katan estetik bir uyaran olur” (Sever, 2015: 166). Resimler aynı zamanda çocuğun hayal dünyasına da hitap ettiği için bakış açılarını da genişletmektedir. İyi resimlenmiş bir kitap veya metin çocuk için okumayı daha keyifli ve zevkli hale getirmektedir. Aynı zamanda metni sıradanlıktan ve basitlikten kurtarmaktadır.

Bu yönüyle çocuk edebiyatı ürünlerinde yer alan görseller hem konunun, olayın ve iletinin algılanması ve kavranması için hem de okumaya ayrılan vaktin daha eğlenceli ve keyifli olması için önem taşır (Şimşek, 2014). Metinlerin veya çocuk kitaplarının resimleme düzeyi çocukların yaşlarına ve gelişim seviyelerine göre ayarlanmalıdır.

“Çocuk kitaplarında yer alacak resimler çocukların yaşlarına bağlı olarak gösterdikleri gelişim ilkelerine göre tasarlanmalıdır. Bu ilkeler üç maddede toplanabilir:

1) Çocuk kitaplarında yer alacak görseller, resimleme tekniği bakımından çocukların gelişim düzeylerine uygun olmalıdır. 2-7 ve 7-9 yaş düzeyine göre hazırlanan görsellerde canlı, parlak renkler kullanılmalı, görseller gerçekleriyle birebir benzerlik göstermek yerine biçim olarak daha esnek ve yuvarlak çizgilerle tasarlanmalıdır. 10 yaş üstü gelişim düzeyi için gerçekçi görseller kullanılmalıdır.

2) Görseller metinde işlenen konu, olay, duygu, düşünce ve iletilerle ilgili çocuğun menî anlama gücünü arttıracak nitelikte olmalıdır.

3) Çocuk kitaplarındaki görseller çocukların yaratıcılığını geliştirecek nitelikte olmalıdır. Kullanılan görseller bazen yaratıcı düşüncüyü harekete geçirmek için farklı açılardan bakıldığında zihinde farklı gelebilecek çağrışımlar (üç boyutlu) uyandırmalıdır” (Şimşek, 2014: 85-86).

“Kitaplardaki resimler, çocukların beğeni ve algılama düzeyine uygun olmalı, metnin iletisine görsel bir zenginlik katmalı; estetik nitelikleriyle de görsel algılarını geliştirici özellikler taşınmalıdır. Kahramanların fiziksel portreleri, metinde yansıtılan kişilik özelliklerine uygun biçimde çizilmeli; resimler kahramanların başat özelliklerini (şişman, zayıf, uzun saçlı, kısa boylu, sinirli, uysal vb.), yaşadıkları ruhsal durumları, geçirdikleri fiziksel değişimleri çocuklara duyumsatabilmelidir” (Sever, 2003: 191).

4.2. ÇOCUK KİTAPLARINDA İÇERİKSEL NİTELİKLER

Çocuk kitaplarında ele alınması gereken içerik özellikleri şunlardır:

- Konu
- İleti (Anafikir)
- Kahraman
- Kurgu (Plan)
- Dil ve Anlatım

4.2.1 Konu

Konu bir metinde üzerinde durulan, üzerinde fikir birliğine ulaşılan, olay, olgu durum veya problemdir (Özdemir, 2002: 20).

“Çocuk edebiyatında konu, çocuğu metnin anlam evrenine çeken, kitapla ilişkisini sağlayan bir ögedir. Ele alınan konular, çocuğun ilgi ve gereksinimleriyle ilişkilendirildiği ölçüde önem kazanır” (Sever, 2015: 119).

Konunun çocuğa görelilik ilkesine göre yazılması gerekir. Çocuğun yaşına, cinsiyetine, zevkine, gelişimsel seviyesine uygun olması şarttır. Aksi halde çocuk kitaptan sıkılır. Kitabın konusunun onun iç âlemine, dünyasına, hayal âlemine, bulunduğu, içinde yaşadığı çevreye hitap etmesi gerekmektedir.

“Konular seçilirken; öğrencilerin hem ulusal düzeyde, hem de evrensel düzeyde bir kişilik kazanmaları gerektiği gerçeği unutulmamalıdır. Yazarlar konuları seçerken, seslendikleri yaş kitlesinin okula eğilimleri, ilgilerini ve cinsiyetlerini göz önüne alarak konu belirlemelidir”(Kıbrıs, 2006: 27).

“Metinlerde işlenen konular, 2-7 yaş gelişim düzeyindeki çocuklar için açık ve anlaşılır olmalı, onların yakın çevrelerindeki olay, olgular arasından; anne, kardeş aile sevgisi, özellikle olağanüstü ve gizemli olaylar, hayvanlar ve doğa olayları gibi” (Şimşek, 2014: 99). Seçilecek olan konuların özellikle çocukların ilgi ve dikkatlerini çeken nitelikte olmasına dikkat edilmelidir. Tercih edilen konular uyduruk olmamalı aksine inandırıcılık seviyesi yüksek olmalıdır.

Metinlerde ele alınan hayal ürünü veya gerçek bir olay, yasanmış ya da yaşanması muhtemel bazı durumları kapsayan konunun, tema ile bağlantısını kopmayacak şekilde devam ettirilmesi şarttır. Aksi halde çocuklar tema ile konu ilişkisi zayıf veya belirsiz eserler veya metinlerden ne sanat yönünden ne de eğitsel yönden herhangi bir maslahat, verim elde edemeyecektir.

Yine konular, çocukların normal hayatlarında her an temas halinde olduğu, iç içe olduğu alanlardan yani yaşantılarında var olan durumlardan seçilirse metin onları daha kolay ve daha çabuk bir şekilde etkisi altına alabilmektedir. “Çocuk edebiyatı mahsulleri, yazarın kendi gerçek tecrübeleri ile hayal güçlerinin yarattığı tecrübeleri aksettirmelidir. Bu kitaplarda çocukları üzecek, dehşete düşürecek konular yer almamalıdır. Oluşturulan eser hareketli olmalı, çocukların kendi dünyaları ve tecrübeleriyle ilişkilendirilmelidir.

Adalet duygusu verilmeli, suçlu olan cezalandırılmalı; bir kötülüğün cezası adilce verilmiş bulunmalıdır”(Baymur ve Demiray, 1961: 2).

4.2.2. İleti (Ana Fikir)

İleti yazarın vermek istediği esas düşüncedir. Bütün olaylar aslında yazarın aktarmaya, telkin etmeye çalıştığı birkaç fikir temellidir. Sedat Sever ana fikri şöyle ele almaktadır:

“İleti (Anafikir), yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir. Öğretici metinlerde yazarın savunduğu, vermek istediği düşünce biçiminde de tanımlanabilir. Edebiyat yapıtlarında ileti dendiğinde ise, sanatçının okurlarında yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşünce ortaklığı akla gelmelidir” (Sever, 2015: 140).

Yalçın ve Aytaş ise iletiyi; “Ana fikir bir eserin var oluş sebebidir. Bu yüzden eserin tamamında geçerlidir. Sanatçının her kelimesi ana fikrin ifadesinde az veya çok bir görev üstlenmiştir. Eserin tamamını kapsamayan ifadeler ana fikir olamaz.(...) Ana fikir yapıtlarda çeşitli şekillerde olabilir. Bazı eserlerde gizli olarak verilir, okuyucunun sezmesi sağlanır. Bazı eserlerde ise açıkça ifade edilir. Genellikle dolaylı, duygu yüklü ve sanatsal bir anlatımın hâkim olduğu eserlerde ana fikir gizli olarak verilirken, bilimsel eserler, araştırma ve inceleme yazıları, gazete ve dergilerdeki fikir yazıları gibi eserlerde anafikir açıkça ifade edilir” (Yalçın ve Aytaş, 2003: 45). Şeklinde ele almaktadır.

Çocuk kitapları çocuğa hoşça vakit geçirmenin yanında bir takım ahlak kurallarını, varlık sebeplerini, evrensel bir takım değerleri ileti vasıtasıyla çocuğa kazandırmak gerekir.

4.2.3. Kahraman

Kahraman, Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “Roman, hikâye, tiyatro ve benzeri edebiyat türlerinde başından olaylar geçen kişidir” (Türkçe Sözlük, 1979: 436). Çocuklar okudukları eserlerdeki kahramanı kendisiyle ilişki kurduğu veya beğendiği, sevdiği ölçüde taklit etmektedir.

Çocuğun kitaptaki olumlu kahramana öykünmesi ve taklit etmesi için kahramanın bir takım ahlaki değerlerle birlikte çocukla aynı yaş seviyesinde olması önem arz eder (Şimşek, 2014). Bundan dolayı çocuk kitaplarında ele alınacak eserlerdeki kahraman bir takım ahlaki değerler çerçevesinde ele almak lazımdır.

Sever, çocukların kitap kahramanlarına öykünmesini, onları taklit etmelerini şöyle dile getirmektedir:

“Çocuk kitaplarında çocukların yeni yaşantılar kazanmalarına olanak sağlayan en temel öğelerden biri de öykündükleri kahramanlar ve onların nitelikleridir. Kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin abartıya kaçılmadan iyi geliştirilmiş olması, kahramanın öyküdeki olaylara yön veren etkin kişiliği çocukları kahraman/kahramanlarla özdeşim kurmaya yöneltir. Kahramanın yaşama bağlılığı, karşılaştığı sorunları çözmedeki kararlılığı, amaca ulaşmada izlediği yöntemlerin niteliği ve bu eylemler bileşkesinin söz ve davranışlarla somutlanması, çocukları da kahraman gibi duymaya, düşünmeye ve hareket etmeye istekli kılar” (Sever, 2015: 77).

Çocuklar, normal hayatta karşılaşılabilecekleri sorunları, zorlukları okudukları kitaplardaki kahramanlar sayesinde tanırlar ve çözmeye çalışırlar. Zira kahramanlar çocukların hayali dostlarıdır. Onlar vasıtasıyla sorunları tanıyıp; çözmeye çalışırlar. Gizil bir öğrenmeyle toplumsal hayatın değerlerini edinirler (Şimşek, 2014). İlk defa karşılaştıkları bir soruna nasıl bir tepki vereceklerine dair yanıtı yine kitap kahramanından alırlar; toplumsal yaşamlarını şekillendiren bir takım ahlaki değeri

kahraman vasıtasıyla öğrenirler. Bunlarla birlikte her bireyin karakterinde olması gereken iyilik, doğruluk, güvenilirlik, cömertlik gibi erdemlerin önemini de kavramaya başlarlar. Bu sebeple metinlerde tüm bu saydığımız ahlaki değerlerle donatılmalı, doğru bir şekilde tasvir etmeli ve kahramana yakışır şekilde, isabetli fiillerde bulunması sağlanmalıdır. Bu yolla çocuklara belki de bir yol gösterici olması sağlanır.

4.2.4. Plan (Kurgu)

Kurgu metnin akışını belirler. Kurguda neden ve sonuç bağlantısı vardır. Olayların meydana geliş sebeplerini açıklar. Okuyucunun kitapla olan bağlantısı aktif tutar (Şimşek, 2014). Bir metnin kurgusu, konu, tema ve kahraman seçiminden sonra oluşturulur. Plan, bu üç temel öğenin birbiriyle uyum içinde olmasını sağlamalıdır.

Çocuk ürünlerinde planın sade bir dille, okuyucu kitlenin yaş ve gelişim seviyesine göre temellendirilmesi gerekir. Çocuk metinlerinin iyi bir plan ile kaleme alınması aynı zamanda metnin de nitelikli bir şekilde kaleme alındığını göstermektedir. Kurgu da çocuğa göreliğin temel öğelerinden olup; onlara göre tasarlanmalıdır.

Kurguda olması gereken en önemli nokta zıt kutuplar arasındaki çekişmeler veya çatışmalardır. Çocuk yazarının bunu sürükleyici bir şekilde vermesi gerekir. “Kurguda çatışmalar, okuyucunun taraf olmasını sağlayacak kadar sürdürülmelidir. Bu durum, çocukların hem öyküde işlenen olay ve sorun üzerinde iyice yoğunlaşmalarını, bununla ilgili bir duygu düşünce geliştirmelerini zorlar hem de okuma süresince dikkatlerini canlı tutar. Bunun için çocuk edebiyatı ürünlerinde olay örgüsü iyi kurgulanmalı, çatışma yavaş yavaş tırmandırılmalı, nasıl çözümleneceğine ilişkin çocukların merak duygusu kamçılanmalıdır. Kurguda abartılı çatışmalardan kaçınılmalı ki öykünün inandırıcılığı gitmesin” (Şimşek, 2014: 107).

4.2.5. Dil ve Anlatım

Çocuk ürünlerinin içeriksel yapısının sunuş tarzı dil ve anlatımdır. Yine diğer içerik kısımları gibi metnin dil ve anlatımının da çocuğun yaş ve bilişsel gelişim seviyesine uygun olması gerekmektedir. Zaten çocuk kitaplarının, çocuğa göre olmasını belirleyen en önemli özelliği de dil ve anlatımdır (Sever, 2015: 145).

Çocuk kitaplarında dil ve anlatım asıl olarak söz ve cümlelerden ve bunlarla yapılan edebi sanatlardan müteşekkil olup; bunların çocuğa göre tasarlanması söz konusudur.

Buradaki çocuğa görelik, aynı zamanda çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en büyük farktır. Nitekim basit ve sade bir dil ile kaleme alınmış bir eser olsa olsa çocuk seviyesinde olup hedef kitlesi çocuk olacaktır: Öte yandan çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en önemli özelliklerden biri de çocuk ürünlerindeki anlatımın basit ve sade bir şekilde hedef kitlenin anlayacağı biçimde sunulmasıdır.

Çocuk kitaplarında anlatım yalın, akıcı olmalı, gereksiz ayrıntıya yer verilmemeli, anlatılmak istenen açık bir şekilde belirtilmeli çocuk okuduğunu kavrayabilmekte zorlanmamalıdır. Çocuk kitaplarında mümkün olduğu kadar yalın ve saf bir dil tercih edilmelidir. Çocuğun içinde bulunduğu gelişim düzeyi okuduğunu kavrama seviyesini etkiler. Bundan dolayı anlatımda sarfedilen sözcükler çocukların gelişim düzeyleri göz

önünde bulundurulması tercih edilmelidir (Şimşek, 2014: 114). Çocuğun normal yaşamında kullandığı, yaşantısında yer edinmiş kelimeler tercih edilmeli, çocuklara zor gelebilecek yabancı kökenli sözcük veya kelimelere yer verilecekse de bunların anlamları verilmeli ya da çocukların bunlara sezgileriyle mana yükleyebileceği sözcükler seçilmeli veyahut ta anlamı bilinmeyen kelime çocuk tarafından anlamı bilinen eş anlamlı örneğiyle hemen ardından verilmelidir. “Günlük hayatta yaygın kullanılan çocuğun bildiği kelimelerin yanına sık kullanılmayanlar eklenerek, çocuğun anlayabileceği bir tanım veya bağlamla birlikte ya da okuduğu cümleden çıkarım yapabileceği şekilde onu zorlamadan ve anlatımdan koparmadan tıpkı yürümeyi öğrenmeye çalışan çocuğun tanıdık bir elden destek alması gibi, söz varlığına yeni sözler eklenebilir” (Şimşek, 2014: 115). Böylelikle kelime dağarcıkları da zenginleşmiş olacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BULGULAR

5.1. KİTAPTA Kİ METİNLERİN TÜRLERE GÖRE İNCELENMESİ

İncelenen ders kitabında toplamda otuz yedi (37) adet metin tespit edilmiştir. Kitapta tespit edilen metinlerin on iki (12) adedi serbest okuma metni ve altı (6) adedi de dinleme metnidir. Ders kitabında türlerine göre altı (6) adet şiir, dört (4) adet öykü, üç (3) adet deneme, altı (6) adet makale, beş (5) adet sohbet, üç (3) adet efsane, dört (4) adet anı, iki (2) adet biyografi, birer (1) adet de mektup, röportaj, gezi yazısı ve fıkra metni yer almaktadır. Kitapta en çok yer verilen metin türleri altışar (6) adet metin ile şiir ve makale olmuştur. Bunlarla birlikte ders kitabında en az yer verilen türler ise, birer (1) adet ile mektup, röportaj, gezi yazısı ve fıkra olmuştur.

Tablo 2: Tespit Edilen Metinler ve Türleri

Metin Adı	Türü
1- Kitaplarla Kurulan Dostluk	Şiir
2- 50. Yıl Marşı (Serbest Okuma Metni)	Şiir
3- Zamana Vurulan Kırkit	Şiir
4- Odalar ve Sofalar	Şiir
5- Han Duvarları (Serbest Okuma Metni)	Şiir
6- Kara Toprak (Serbest Okuma Metni)	Şiir
7- Deyimlerin Öyküsü (Serbest Okuma Metni)	Hikâye
8- Çivi (Serbest Okuma Metni)	Hikâye
9- Semaver (Dinleme Metni)	Hikâye
10- Dondurmalı Sinema (Dinleme Metni)	Hikâye
11- Kütüphaneler	Deneme
12- Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek	Deneme
13- Saadet Yolu	Deneme
14- Kitabın Değeri (Serbest Okuma Metni)	Makale
15- Atatürk'ün Düşünce Hayatı	Makale

16- Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri	Makale
17- Korku (Serbest Okuma Metni)	Makale
18- Şiir Yazma Sanatı (Serbest Okuma Metni)	Makale
19- Türk Dili (Dinleme Metni)	Makale
20- Okumak	Sohbet
21- Bir Fincan Kahve	Sohbet
22- Nasrettin Hoca (Serbest Okuma Metni)	Sohbet
23- Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak (Serbest Okuma Metni)	Sohbet
24- Yazar ve Okuyucu (Dinleme Metni)	Sohbet
25- Karagöz Baba ile Hacivat Usta (Dinleme Metni)	Efsane
26- Kırk Pınara Adını Veren Kırk Yiğit	Efsane
27- Bursa	Efsane
28- Ahmet Mithat Efendi (Serbest Okuma Metni)	Anı
29- Atatürk'ten Anılar	Anı
30- Bebek	Anı
31- Rodin'den Aldığım Ders	Anı
32- Öğretmenimiz Atatürk (Serbest Okuma Metni)	Biyografi
33- Ali Rıza Bey ve Kırkambarı	Biyografi
34- Elektronik Posta	Mektup
35- Turan Oflazoğlu ile Sohbet	Röportaj
36- Van Gölü'nün Şafağı (Dinleme Metni)	Gezi Yazısı
37- İyimser Olmalı	Fıkra

5.1.1. Şiir

Edebi değeri olan nazımlı ve kafiyeli söz (Devellioğlu, 2009:999) olarak tanımlanan şiir için geçerli olan tüm estetik kaygılar ve ölçüler çocuk şiiri için de geçerlidir. Aralarındaki fark, kullanılan dilin çocuğa uygun olmasıdır. Ancak bu durum kaleme alınan şiirin sadece çocuklar için yazıldığı anlamına gelmez; her yaştaki okuyucuya hitap eden bir şiirdir (Şimşek, 2014:264).

Diğer taraftan şiir, çocukların fikir, duygu ve hayal âlemlerini zenginleştiren çok önemli metin türlerindedir. Bu sebeple ders kitaplarında en çok kullanılan türlerdendir.

Ders kitabındaki şiirlerin taşınması gereken nitelikler daha önce belirtilen çocuk edebiyatı alanı yazarlarının kaleme aldıkları kitaplar üzerinden şu esaslar göz önüne alınarak belirlenmiştir:

- Temalar, alt temalar ve konu seçimi çocuğa görelilik ilkesine uygun olmalıdır.
- Şiirde kafiye (uyak) bulunuyorsa açık bir şekilde belirtilmeli ve kafiye dize sonlarında olmalıdır.
- Şiir mısralarının kısa ve şiir için seçilen sözcükler sade olmalıdır (Oğuzkan, 2001).
- Dize, beyit veya dörtlükte verilmek istenen fikir açık, anlaşılır olmalıdır.
- Teşbih ve tasvirler net ve kesin olmalıdır (Sever, 2015).

- Şiirde söz sanatları çocuğun seviyesine uygun bir şekilde kullanılmalıdır.
- Hayal çocukların yaşamlarının bir parçasıdır. Bundan dolayı şiirde hayal unsuruna yer verilmelidir. Ayrıca duygular ifade edilmeli; olaylara da yer verilmelidir.
- Şiirde kullanılan kelimeler anlamı bilinemeyecek boyutta olmamalı; mısralar kısa olmalıdır (Şimşek, 2014).

Ele alınan ders kitabında şiir metinleri 6 (altı) adet olup; en çok yer verilen türlerden biri olmuştur. Tespit edilen şiirler metinleri şunlardır:

a) Kitaplarla Kurulan Dostluk-(Coşkun Ertepinar)

Metin okuma kültürü temasının kitaplar alt temasına yönelik hazırlanmıştır. Şiir metni, çocuklara kitap sevgisi ve kitaplarla yakınlaşma duygusunu başarılı bir şekilde aşılacaktır. Nitekim şiir, çocuklara kitabı, okumayı sevdirecek, onlara kitapları dost edindirecek fikirlerle yazılmıştır. Şiirde açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Çocukların anlamını bilemeyeceği kelimeler bulunmamaktadır. Bu durumun çocukların şiiri anlamaları noktasında kolaylık sağlayacağı fikrindeyiz. Şiirde kullanılan görsellerin metinle bütünlük içindedir. Zira şiir için tercih edilen resimler, konuya uygun olan kitaplardan ve sevilen kitap kahramanlarından oluşmaktadır. Ayrıca şiir uygun bir kafiye ile yazılmış olup; kullanılan kavramlar şiirin ana düşüncesine uygundur. Şiirin mısra uzunluklarının idealdir. Şiirdeki edebi sanatlar ağır değildir. “Bir köz gibi”, “Gür bir ağaç gibi” mısralarından hareketle benzetme sanatının kullanıldığı görülen şiirde, söz konusu edebi sanatın açık ve basit bir şekilde uygulandığı görülmektedir. Metnin yedinci sınıf düzeyindeki çocuklara uygun olduğu kanaatindeyiz.

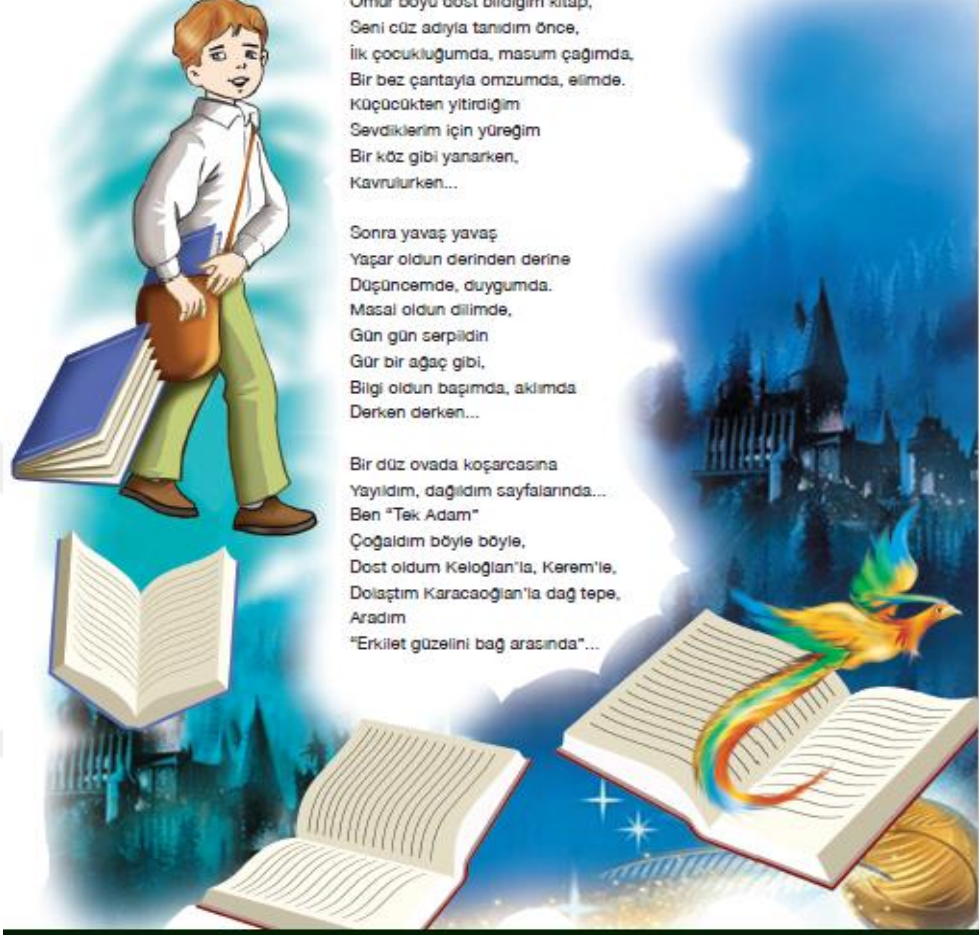
KİTAPLARLA KURULAN DOSTLUK

Ömür boyu dost bildiğim kitap,
Seni düz adıyla tanıdım önce,
İlk çocukluğumda, masum çağımda,
Bir bez çantayla omzumda, elimde,
Küçüğümden yitirdiğim
Sevdiklerim için yüreğim
Bir köz gibi yanarken,
Kavrulurken...

Sonra yavaş yavaş
Yaşar oldun derinden derine
Düşüncemde, duygumda,
Masal oldun dilimde,
Gün gün serpiildin
Gür bir ağaç gibi,
Bilgi oldun başımda, aklımda
Derken derken...

Bir düz ovada koşarcasına
Yayıldım, dağıldım sayfaalarında...
Ben "Tek Adam"
Çoğaldım böyle böyle,
Dost oldum Keloğlan'la, Kerem'le,
Dolaştım Karacaoğlan'la dağ tepe,
Aradım
"Erkilet güzelini bağ arasında"...

"Çalikuşu"yla söyleştim
 Bir bahçede dallar üstünde.
 "Dar Kapı"dan geçtim,
 Don Kişot'tan Faust'a ulaştım seninle..
 Güç kattın umutlarima, hayallerime,
 Sen olmasaydın eğer kar yağacaktı
 Yaz ortasında
 Dağlarma, ovalarına, yoluma...

Kitap, kitap,
 Sen dostların başında gelen dost,
 Yeryüzünün güneşten önce güneşil
 İçim aydınlattı içimi,
 Sevgilerin ölümsüzlüyle dolup taşı
 Yüreğim..
 Sen olmasaydın hâlim kim bilir
 Nice olurdu nice?

Çocuklar, çocuklar, altın kalpli çocuklar
 Güvenin kitaba
 Herkesten, her şeyden çok..
 Eviniz yuvanız kadar sıcak olsun
 Gözünüzde, kitaplıklar..
 Hayatta belki
 Her türlü dostluk yıkılır da
 Yıkılmaz kitaplarla kurulan dostluklar...

Coşkun ERTEPINAR

b) 50. Yıl Marşı-(Bekir Sıtkı Doğan)

Şiir metni, kitapta Atatürk ana temasının millî ahlak-millî kültür alt temasına yönelik olarak yazılmıştır. Şiir, çocuklara vatan ve millet sevgisi bilinci aşılama noktasında isabetlidir. Bu durum, şiirde her dördlükten sonra tekrar eden “Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu”, “Atatürk’ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu” mısralarıyla ön plana çıkmaktadır. Diğer taraftan şiir metni çocuklara uygun bir sadelik ve üslup ile kaleme alınmıştır. Yine şiirde anlamı bilinmeyen kelimeler bağlamında “feyz” kelimesi tespit edilmiştir. Bunun dışındaki kelimeler çocukların anlamını rahatlıkla bileceği kelimelerden oluşmaktadır. Şiir uygun bir kafiye ile kaleme alınmıştır. Ayrıca kullanılan görsel öğeler de şiirin amacına ve temasına uygundur. Zira ülkemizin kuruluşunun 50. yılı dikkate alınarak kaleme alınan metin, bu öneme uygun bayrak ve kutlama görselleriyle donatılmıştır. Bunlarla birlikte şiirde kullanılan kavramlar ve edebi sanatlar da yedinci sınıf seviyesindeki öğrencilerin seviyesiyle ve şiirin temasıyla uyum içindedir. Tüm bu sonuçlardan hareketle söz konusu şiirin öğrenciler için iyi bir tercih olduğu belirtilebilir.

SERBEST OKUMA METNİ

50. YIL MARŞI

Müddeler var yurdumun toprağına taşına,
Erdi Cumhuriyetim aklı şeref yaşına,
Bu rüzgârla şahlanmış dalga dalga bayrağım,
Başka bir tuğ yanmaz Türkün özgür başına.

Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu,
Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu...

Yıllan bir çığ gibi aşarak hafta hafta,
Koguyoruz durmadan kadın erkek bir safta...
Elimizde meşale, ilke ilke Atatürk,
Işıklarla donattık ülkeyi her tarafta...

Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu,
Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu...

Aynı kandan feyz alır bunca toprak, bunca taş...
Kılıç tutan bilekler, verdi sabanla seveş.
Tekniğin dev nabzında her adam, her dakika,
Çarklarda aynı tempo, yüreklerde aynı marş...

Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu,
Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu...

Biz yürekten bağlıyız elli yıldır bu yola,
"Yurtta baş" ilk hedef, "Cihanda sulh" parola.
Koparamaz hiçbir güç bizi milli birlikten,
Ata'mızın izinde koşuyunuz kol kola...

Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu,
Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu...

Yaşasın hür ulusum, soylu gençim, benliğim,
Yaşasın şanlı ordum, sarsılmaz güvenliğim.
Ersin elli yılın nice mutlu çağlara,
Örnek olsun cihana devletim, düzenliğim...

Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu,
Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu...

Bekir Sıtkı ERDOĞAN

c) Zamana Vurulan Kirkit-(Feyzi Halıcı)

Şiir millî kültür temasının el sanatları alt temasına yöneliktir. Şiirle, çocuklara ülkemizin önemli değerlerinden olan el sanatlarının, dokumacılığın sevdirmesi ve bunun millî kültür adına önemi dile getirilmektedir. Şiir metni sade ve açık bir dil ile yazılmıştır. Metinde “Kirkit” ve “ebemkuşağı” kelimeleri hariç çocukların anlamını bilemeyeceği kelimeler yoktur. Yine şiirde kullanılan edebi sanatlar çocukların düzeyine göre seçilmiştir. Zira kullanılan sanatlar benzetme sanatı ağırlıklı olup; hemen fark edilebilmektedir. Mısra uzunlukları çocuklara uygundur. Bu da metnin daha kolay okunmasını ve anlaşılmasını sağlamaktadır. Şiirin görselleri de şiirin temasıyla uyum içindedir. Nitekim şiir halı ve dokumacılık görselleriyle verilmiştir. Söz konusu şiir metninin ders kitabı için uygun bir seçim olduğu düşünülmektedir.

ZAMANA VURULAN KİRKİT

Bir ıslak masal, ebemkuşağından
Dudaklarda ak pak okunmaktadır.
Boyanmış ipleri, gün ışığından
Ufukta bir halı dokunmaktadır.

Büyümüş yaprağın, açmış çiçeğin
Halıcı kız türküsünde gerçeğin.
Altın tezgâhından geleceğin,
Tahta bir halı dokunmaktadır.

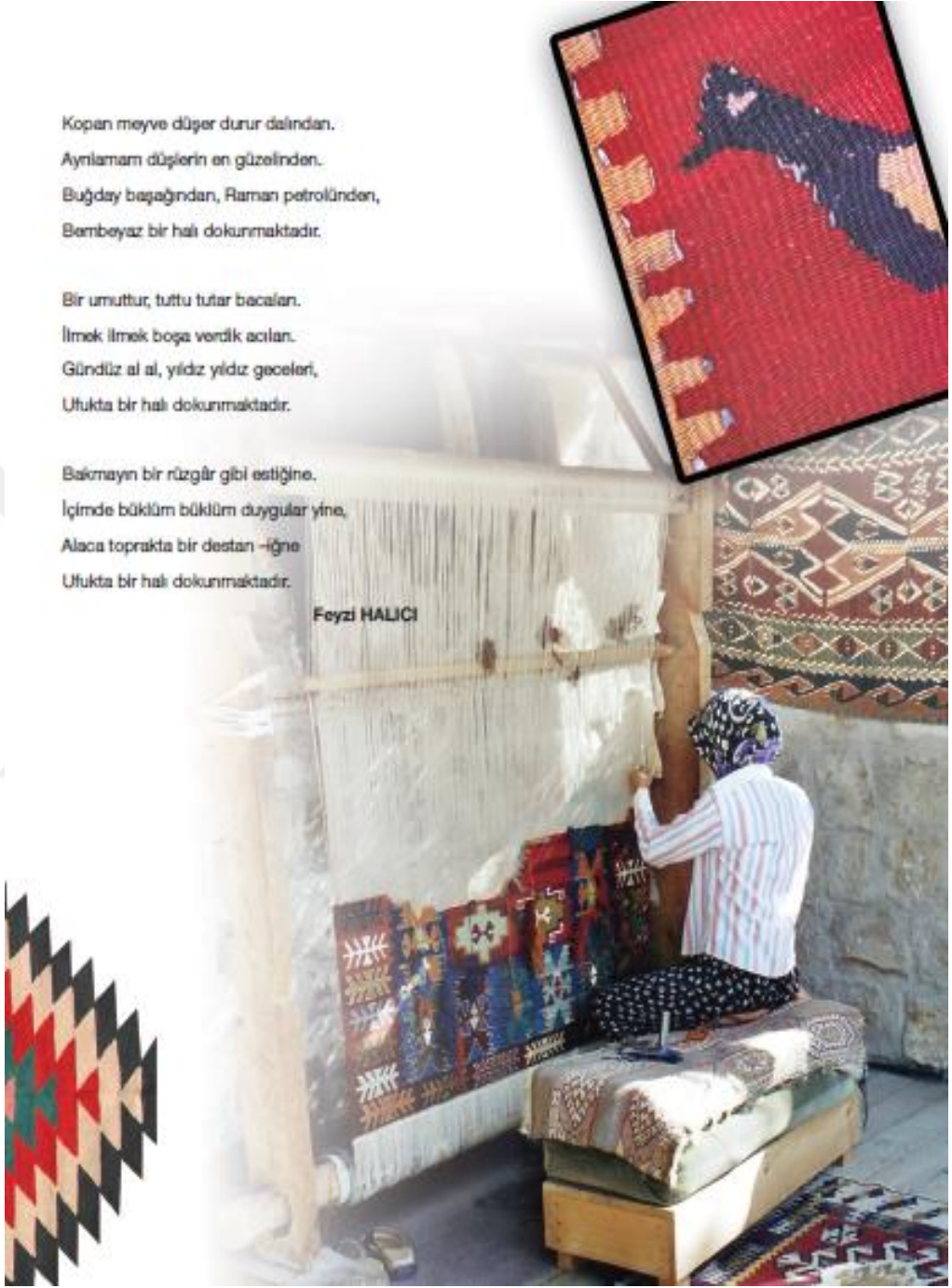

Kopan meyve dűşer durur dalından.
Aynılamam dűşlerin en gűzelinden.
Buğday başağından, Raman petrolűnden,
Bembeyaz bir halı dokunmaktadır.

Bir umuttur, tuttu tutar bacaları.
İlmek ilmek boğa verdik acıları.
Gűndűz al al, yıldız yıldız geceleri,
Ufukta bir halı dokunmaktadır.

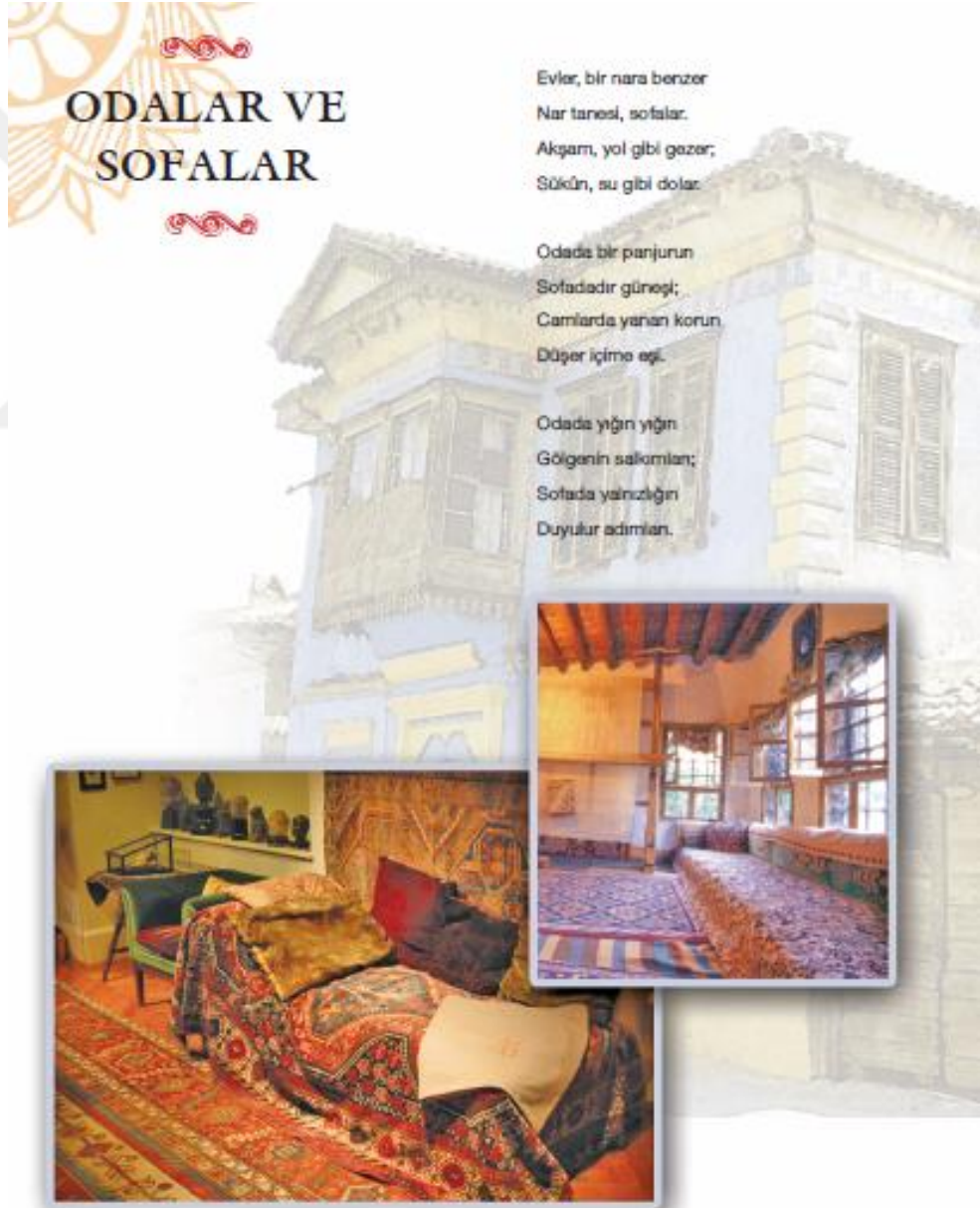
Bakmayın bir rűzgâr gibi estiğine.
İçimde bűklűm bűklűm duygular yűne,
Alaca toprakta bir destan -iğne
Ufukta bir halı dokunmaktadır.

Feyzi HALICI

ç) Odalar ve Sofalar-(Sabri Esat Siyavuşgil)

Şiir metni zaman ve mekân temasının odalar alt temasına yöneliktir. Şiir, sade bir dille, kısa mısralar ve dördlükler ile kaleme alınmıştır. ‘Biblo’ ve ‘Panjur’ kelimeleri dışında şiirde anlamı bilinmeyecek kelimeler yoktur. Şiir, edebi sanatların kullanımı bakımından teşbih (benzetme) ve teşhis (kişileştirme) sanatları ağırlıklıdır. Şiirde geçen ‘Akşam yol gibi gezer’ mısrası benzetme sanatına ve ‘Uyumayan sofalar’ mısrası da kişileştirme sanatına örnektir. Ayrıca şiirde kullanılan kavramlar şiirin konusuyla bütünlük içindedir. Şiirdeki görseller de şiirin temasıyla uyumludur. Zira şiirin konusu ve temasıyla uyumlu olacak şekilde ev, oda ve sofa resimleri tercih edilmiştir. Şiir metninin öğrenciler için uygun olduğu fikrindeyiz.

Oda, içinden duyar
Oluktan düğenleri;
Sofa, geceyi oyar,
Dinler merdivenleri.

Toplar odam kuş gibi
Sofamın laflarını.
Biner bibloymuş gibi
Süsler boş raflarını.

Beni duvar boyunca
Bir kum gibi ufalar,
Odam uyku dolunca
Uyumayan sofalar.

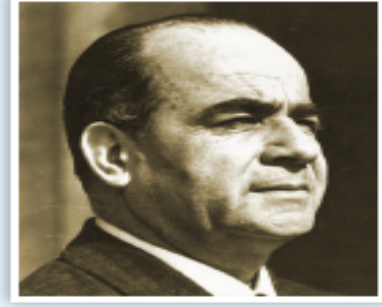
Sabri Esat SİYAVUŞGİL

d) Han Duvarları-(Faruk Nafiz Çamlıbel)

Şiir ders kitabında serbest okuma metni olarak yer almaktadır. Metne bakıldığında ilk göze çarpan durum şiirin görünüşüdür. Nitekim şiir metni yedinci sınıf seviyesindeki çocuklara göre uzundur. Bu sebeple çocuklar şiirin uzunluğundan yani görüntüsünün onlarda oluşturduğu olumsuz etkiden dolayı ön yargıya kapılıp; şiirden bir verim alamayacakları ifade edilebilir. Yine şiirde “Arkada zincirlenen yüksek Toros Dağları”, “Gitgide birer âyet gibi derinleştiler”, “Fani bir iz bırakmış burada yatmışsa kimler” gibi mısralardan da görüldüğü gibi şiir, ağır üslup ve söz sanatları içermektedir. Bundan dolayı bu düzeydeki çocukların şiiri anlamada güçlük çekecekleri sonucuna varılabilir. Ayrıca şiirde “yağız”, “meşin”, “muttasıl”, “şilte”, “fecir”, “höyük” gibi çocukların anlayamayacağı kelimelerin varlığı da şiirin bir diğer olumsuz yönünü göstermektedir. Bunlarla birlikte gurbet, hasret, özlem temalı bu manzumenin uygun ve yeterli görsel öge kullanılmadan sunulması da şiirin çocuklar üzerindeki etkisini azaltacağı belirtilebilir. Ayrıca söz konusu şiir metni tek görsel ile verilmiş olması sebebiyle çok cansız durmaktadır. Hâlbuki doğa betimlemelerinin kullanıldığı bir metnin çocukların hayalinde canlı tutulabilmesi için uygun görsellerle desteklenmesi gerekir. Şiir metninin çocuk yazını için uygun olmadığı kanaatindeyiz.

SERBEST OKUMA METNİ

HAN DUVARLARI

Yağız atlar kişnedi, meşin lorbaç çekledi,
Bir dakika araba yerinde durakladı.
Neden sonra sarsıldı, altımda demir yaylar,
Gözlerimin önünden geçti kervansaraylar...
Gidiyordum, gurbeti gönlümde duya duya,
Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya.

İlk sevgiye benzeyen ilk acı, ilk ayrılık!
Yüreğimin yaktığı ateşle hava ılık.
Gök sarı, toprak sarı, çıplak ağaçlar sarı;
Arkada zincirlenen yüksek Toros Dağları.
Önde uzun bir kaşın soldurduğu etekler,
Sonra dönen, dönerken inleyen tekerlekler...
Ellerim takılırken rüzgârın sağına
Asıldı arabamız bir dağın yamacına.
Her tarafta yükseklik, her tarafta ıssızlık!
Yalnız arabamızın dudağında bir ılık!
Bu ılıkla uzayan, dönen, kıvrılan yollar,
Uykuya varmış gibi görünen yılan yollar
Başını kaldırarak boğuşu dinliyordu;
Gölder bulutlanıyor, rüzgâr seriniyordu.
Serpilmeye başladı bir rüzgâr ince ince,
Son yokuş noktasından düzlüğe çevrilince

Nihayetsiz bir ova ağarttı benzimizi,
 Yollar bir şerit gibi ufka bağladı bizi.
 Gurbet beni muttasıl çekiyordu kendine,
 Yol, hep yol, dalma yol... Bitmiyor düzlük yine.
 Ne civarda bir köy var, ne bir evin hayali,
 Sonum ademdir diyor insana yolun hâli.
 Ara sıra geçiyor bir atlı, iki yayan;
 Bozuk düzen taşların üstünde fıkrdayan
 Tekerlekler yollara bir şeyler anlatıyor,
 Uzun yollar bu sestten silkinerek yatıyor.
 Kendimi kaptırarak tekerleğin sesine...
 Uzanmışım kalmışım yazının gıltesine.
 Bir sarsıntı... Uyandım uzun süren uykudan,
 Geçiyordu araba yola benzer bir sudan.
 Karşıda hisar gibi Niğde yükseliyordu.
 Sağ taraftan çingirak sesleri geliyordu:
 Ağır ağır önümden geçti deve karvânı,
 Bir kenarda görüldü beldenin vıran hanı.
 Alaca bir karanlık sarmadayken her yer
 Atlanmaz çözüldü, girdik handan içeri.
 Bir deva bulmak için başındaki yaraya.
 Toplanmıştı garipler gimdi kervansaraya.

Bir noktada birleşmiş vatanın dört bucağı,
 Gurbet çöken gönüller kuşatmıştı ocağı.
 Bir panli gördü mü gözler hemen dalyor,
 Göğüsler çekilerek nefesler daralıyor.
 Şişesi ile bağlamış bir lambanın ışığı
 Her yüze çiziyordu bir hüzün kırışığı.
 Git gide birer ayet gibi derinleştiler
 Yüzlerdeki çizgiler, gözlerdeki çizgiler...

Yatağımın yanında esmer bir duvar vardı,
 Üstünde yazılarla hatlar karışmışlardı:
 Fani bir iz bırakmış burda yatmışsa kimler,
 (...)
 Uykuya yarmak için bu hazin günde, erken,
 Kapanmayan gözlerim duvarlarda gezerken
 Birdenbire kıpkızıl birkaç satırda yandı,
 Bu dört misra değildi, sanki dört damla kandı.
 Ben garip çizgilerle uğraşırken baş başa,
 Rastlamıştım duvarda bir şair arkadaşa:

*On yıl var aynım Kinadağ'ından
Baba ocağından, yar kucağından
Bir çiçek dermeden sevgi bağından
Huduttan hududa abımışım ben*

Altında da bir tarih: sekiz mart otuz yedi.
Gözüm imza yerinde başka bir ad görmedi.
Artık bahitn açıktır, uzun etme arkadaş!
Ne hudud kaldı bugün, ne askerlik, ne savaş.
Araya gitti diye içlenme bahanna,
Huduttan götürdüğün şan yetiştir yânnel..
Ertesi gün başladı gün doğmadan yolculuk,
Soğuk bir mart sabahı... buz tutuyor her soluk
Urku tutuşturmadan fecrin ilk alevleri
Arkamızda kalıyor şehrin کنار evleri.
Bulutların arında gün yanmadan sönüyor,
Höyükler bir dağ gibi uzaktan görünüyor.
Yarıımızdan geçiyor ağır ağır kervanlar,

Bir deryabeyi gibi kurulmuş eski hanlar.
Biz bu sonsuz yollarda vanyonuz, gitgide,
İki dağ ortasında boşulan bir geçide.
Siki bir poyraz beni titretirken içimden
Geçtili atlayınca şapırdım sevinolmden:
Ardımda kalan yerler, anlaşırken baharla
Önümdeki arzı örtülü şimdiki karla.
Bu geçit sanki yazdan kışı ayırıyordu,
Burada son fırtına son dalı kırıyordu.
Yayıımız tüketirken yollar aynı hızla,
Sevilmeye başladı karlar etrafımızda.
Karlar etrafı beyaz bir karanlığa gömdü;
Kar değil, gökyüzünden yağın beyaz ölümdü:
Gönüümde can verirken köye varmak emeli
Arabacı haykırdı: "İşte Anaplıbel!"
Tann yardımcı olsun gayn yolda kalana,
Biz menzile vararak atlan çıktık hana.

(...)

Faruk Nafiz ÇAMLİBEL

e) Kara Toprak-(Âşık Veysel Şatıroğlu)

Metin ders kitabında yer alan son şiir metnidir. Şiir metni dörtlüklerle ve hece ölçüsüyle yazılmıştır. Metnin mısraları kısa, dili de sade ve açıktır. Yine şiirde kullanılan söz sanatlarının ve kelimelerin de sade, açık ve anlaşılabilir olması şiirin bir diğer olumlu tarafını göstermektedir. Nitekim şiirde çocukların anlamını bilmeyeceği kelimelerin olmadığı gözlenmiştir. Bu bakımdan çocukların şiiri kavramada zorluk çekmeyecekleri fikrindeyiz. Diğer taraftan şiirin arka planında kullanılan görseller de metinle uyum içindedir. Zira söz konusu metnin görsellerini metnin şairi ile toprak denince akıllara ilk gelen ve aynı zamanda temel besin kaynağımız olan buğday oluşturmaktadır. Şiir metninin yerinde bir tercih olduğu düşünülmektedir.

SERBEST OKUMA METNİ

KARA TOPRAK

Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sadık yârim kara topraktr,
Beyhude dolandım boğa yoruludum
Benim sadık yârim kara topraktr.

Nice güzelere bağandım kaldım
Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum
Her türlü isteğim topraktan aldım
Benim sadık yârim kara topraktr.

Koyun verdi, kuzu verdi, süt verdi
Yemek verdi, ekmek verdi, ot verdi
Kazma ile dövmeyince küt verdi
Benim sadık yârim kara topraktr.

İşkenoe yaptıkça bana gülerdi
Bunda yalan yoktur herkes de gördü
Bir çekirdek verdim dört bostan verdi
Benim sadık yârim kara topraktr.

Havaya bakarsam hava alırım
Toprağa bakarsam dua alırım
Topraktan ayılsam nerde kalırım
Benim sadık yârim kara topraktr.

Her kim ki olursa bu sîma mazhar
Dünyaya bırakır ölmöz bir eser
Gün gelir Veyse'lî başına basar
Benim sadık yârim kara topraktr.

Âşık Veysel ŞATIROĞLU

5.1.2. Hikâye

İnsanın yaşamı dâhilinde meydana gelen veya gelme ihtimali bulunan, olayları belli bir biçimde anlatan metinlere hikâye denir (Karataş 2011). Yani öyküler, olmuş ya da olması mümkün olan durumların ele alındığı türdür. Belli bir zaman, mekân ve olay etrafında meydana gelir. Hikâye kişileri ayrıntılı olarak ele alınmaz. Hikâyeler romanlara göre daha kısa ve az ayrıntıya sahiptir.

Hikâyeler çocuk yazınında kullanımı en eski olan türlerdendir. Sümerler ve Mısırlılar ile birlikte hikâye türü çocuk eğitiminin vazgeçilmezi halini almıştır. Asıl amaçları da çocuklara okumayı sevdirmek ve onlara okuma alışkanlığı kazandırmaktır (Şimşek, 2014).

Ele alınan ders kitabında yer alan hikâyelerin sahip olması gereken özellikler daha önce belirtilen çocuk edebiyatı alanı yazarlarının kaleme aldıkları çocuk edebiyatı eserlerinden yola çıkılarak şu şekilde tespit edilmiştir:

- Hikâyede ele alınan konu veya olay çocukların yaşantılarına, iç âlemlerine uygun olmalıdır.
- Sade, akıcı ve ağır olmayan bir üslup kullanılmalıdır.
- Bilinmeyen kelimelerin az olması ile birlikte cümleler ve paragraflar da kısa tutulmalıdır.
- Hikâye hem kahramanlarıyla hem de konusu itibariyle çocukta gerçeklik algısı oluşturmaktadır.
- Çocuğa yönelik ilkesine uygun olmalıdır.
- Hikâyenin çocuk üzerindeki etkileyciliğini ve gerçekliğini arttırmak için; hikâye uygun görsel öğelerle desteklenmelidir.
- Hikâyelerin direkt olarak nasihat verme tarzında olmaması gerekir. Aksine çocuğun hikâyeden kendince dersler çıkarabilmesi, hayaller kurabilmesi sağlanmalıdır. (Şimşek, 2014: 230).

İncelenen ders kitabında toplamda dört (4) adet hikâye yer almaktadır. Hikâye metinleri şunlardır:

a) Deyimlerin Öyküsü-(İskender Pala)

Hikâyeye ders kitabında serbest okuma metni olarak yer verilmiştir. Metnin içerisinde beş adet öykü yer almaktadır. Bu kısa beş öyküyle, deyimlerin dilimize nasıl girdiği, nasıl kullanıldığı, bu deyimlerin hangi anlamlara geldiği anlatılmıştır. Diğer taraftan öyküde görsel öğe kullanılmaması öykünün etkileyciliğini azaltmıştır. Zira çocukların bir metni okurken ilk dikkat ettiği özellik metinde kullanılan resimlerdir. Bunun yanında metinde çocukların anlamını bilmeyeceği “ihya”, “vekilharç”, “rayiç”, “şüyu”, “tebdil”, “sayfiye”, “hızır”, “istif”, “pot”, “kontrast” gibi kelimelerin sayısının çokluğu göze çarpmaktadır. Kelimelerin çokluğu metnin dilini ağırlaştırmıştır. Bundan dolayı çocukların metni anlamada zorluk çekecekleri ifade edilebilir.

DEYİMLERİN ÖYKÜSÜ

ATEŞ PAHASI

Vaktiyle Osmanlı hükümdarlarından biri maiyetiyle avlanmaya çıkmış. Bir ceylanın peşinden koşarken vakit bir hayli ilerlemiş ve gün batmaya yüz tutmuş. Bu sırada gök karamış ortalığı şiddetli bir rüzgâr sarmış ve ardından da savuntulu bir yağmur bastırılmış. Hünkâr ve adamları, en yakın kulübeye kendilerini zor atmışlar. Meğer sığındıkları kulübe odunculuk yapan bir garibe almış. Adamları onları içeri almış. Sultan her ne kadar adamı tedirgin etmemek için kim olduklarını söylememiş ise de oduncu durumu kavramış ve ocağa büyük odunlar atıp kulübeyi ılıca ısıtmış. Dışarıda hem ıslanıp hem üşüyen padişah ve adamları bu durumdan pek memnun kalmışlar ve geceyi orada rahatça geçirmişler. Hatta bir ara hünkâr,

– Doğrusu şu ateş bin altın eder, diye söylenmiş.

Ertesi gün yola çıkacakları vakit, padişah oduncuya sormuş:

– Efendî! Bizî ihya ettin, harî ateşin sayesinde geceyi pek rahat geçirdik. Söyle bakalım borcumuz ne kadar?

Oduncu, fırsatı değerlendirilmenin zamanıdır deyip raylı yüksek tutmuş:

– Bin altın beyzadem!

Vekilharç hemen atılmış:

– Ne masraf ettin ki bin altın istersin bre densiz?

– Sabaha kadar ateşi aynı kıvamda tuttum. Böyle dağ başında bu ateş az bulunur.

– Ama ateş bu denli pahalı mıdır?

O sırada padişah vekilharçına dönüp:

– Ağa, demiş, ateş iyiydi, şimdi pahasını verin!

Oduncunun bu tavır halk arasında şüphe bulunca, değerinin üstünde fiyat biçilen şeyler hakkında "ateş pahası" denilmeye başlanmış ve giderek deyimleşmiş. Umulana göre çok pahalı bulunan fiyatlar hakkında bugün dahi "ateş pahası" denir.

ATI ALAN ÜSKÜDAR'I GEÇTİ

Bolu Beyi'ne baş kaldıran ünlü eşkya Köroğlu (şair Köroğlu ile karıştırılmaması) bir gün atını çaldırılmış. Asil bir hayvan olan atını aramak için tebdil-i kıyafet ile diyar diyar dolaşmış ve sonunda yolu İstanbul'a düşmüş. Atını, satılmak üzere pazara getirilen hayvanlar arasında görünce hemen alıcı rolüne bürünüp:

– Efendî, demiş, bu at güzele benziyor. Ancak binip bir denemek istiyorum. Satıcı, onu tanımadığı için birmesine izin vermiş. At, üzerine binen eski sahibini tanıyıp dörtlüyle koşmaya başlamış. Köroğlu, Sirkeci sahiline gelip bol para vererek bir sal kiralamış ve ver elini Üsküdar. Bu arada at cambazı, aldatıldığından dolayı kıvrırır durmuş. Köroğlu'nu atıyla birlikte bir sal üzerinde gören cambazın dostlarından biri, onu teselli için seslenmiş:

– Üzülme! Bırak! Atı alan Üsküdar'ı geçti. O adam Köroğlu'nun kendisi idi.

Bugün bu söz, "iş işten geçti" manasında kullanılır.

ÇAM DEVİRMEK

Çam devirmek ile pot kırmak hemen hemen aynı anlama gelecek iki deyimimizdir. Kaş yaparken göz çıkarmak da bunlara yakın bir anlamdadır.

Şimdi İstanbul'un merkezi yerleri sayılan pek çok mekânda eskiden egraf ve kibar takımının sayfiye köşkleri bulunur, her köşk birkaç dönümlük arazi içerisinde bağlar, bahçeleriyle tanınmış. Zariflerden birinin, Erenköy taraflarında böyle geniş bir köşkü varmış. Bahçesindeki her çeşit ağaç yanında, özellikle çam fidanlarıyla dikkati çeker ve parmakla gösterilmiş.

Köşk sahibi bahçenin bir köşesine ilâve bina yaptırmaya karar verince gereken keresteyi sonbaharda tomruk hâlinde getirip duvar dibine istifletmiş. O vakitlerin binalar ahşaptan yapılır ve çam, güngör, meşe, ceviz vs. ağacın hemen her çeşidi kullanılmış.

Sayfiye mevsimi bitince köşk halkı Bayezit'teki konaklarına taşınmışlar. Efendi, giderken köşkü bekleyecek uşağa şöyle tembihde bulunmuş:

— Önümüzdeki mevsim hizmetliler için buraya bir ilave bina yapacağız. Biz yokken bir hızarı bulup bahçedeki ağaçların arasındaki çamları biçtir, tahta ve kalas yaparak sundurmanın altına istifle.

Saf uşak, denilene yapmakta gecikmemiş. Ne var ki istiflenmiş çam tomruklarını biçtireceğine bahçenin güzellik sembolü çam ağaçlarını kestirmiş. İri çamlar diğer ağaçların üzerine devrilirken de hızarıya, "Bizim efendinin cimrilliği tuttu. Bu çamları tahta edince yazın gölgeyi nerde bulacak?" diye dert yanarmış.

Haber efendiye yetiştirenler,

— Uşak çamları deviriyor, bahçe elden gidiyor, demişler.

Bizim "çam devirmek" deyimini de buradan dilimize yadigar kalmış.

Acemi terziler elbise dikerken kumaşta meydana gelen uygunsuz büzülme veya kıvrımlara pot denir. Kesim veya dikim hatası sayılan potun giderilmesi, gizlenmesi oldukça zordur. Ütölemek veya gereksiz pensler ile potu kaybetmeye çalışmak, orada kumaşın kırılmasına (pot kırmak) yol açar ve daha fazla dikkati çeker.

ÇİZMEYİ AŞMAK

Söyleyişte daha ziyade "Çizmeyi aşma!" yahut "Çizmeden yukan çıkma!" biçiminde emir kipiyle ve boyundan büyük bir işe girişildiğini ima eder mahiyette kullanılan bu deyim hikâyesi şöyledir:

Milâd-ı İsa'dan üç asır evvel Efes'te Apelle (Apel) isimli bir ressam yaşamış. Büyük İskender'in resimlerini yapmakla şöhret bulan Apol'in en büyük özelliği, yaptığı resimleri halka açması ve gizlendiği bir perdenin arkasından onların tenkitlerini dinleyip hoşla gidecek yeni resimler için fikir geliştirmesi imiş.

Günlerden birinde bir kunduracı, Apol'in resimlerinden birini tepeden tırnağa süzüp tenkide başlamış. Önce resimdeki çizmeler üzerinde görüşlerini bildirip kunduracılık sanatı bakımından tenkitlerini sıralamış. Apol, bunları dinleyip gerekli notları almış. Ancak bir müddet sonra adam, resmin üst kısmını da eleştirmeye ve hatta teknik yönden, sanat açısından, renklerin kontrastı ve gölgelerin derecesi üzerine de ileri geri konuşmaya başlayınca Apol, perdenin arkasından bağırarak:

— Efendi, haddini bil, çizmeden yukan çıkma!

DİŞ BİLEMEK

Husumetleri anlatmak için kullandığımız bir deyimimizdir, "diş bilemek." Hani şöyle, öfkenin insana yapabileceği bütün kötülükleri içine alır bu deyim. Açığı yakaladığı anda mahvetmeye, hayatını söndürmeye, nazarı kesmeye hazırdır birine diş bilen kişi. Oysa deyim, hiç de öyle kötü bir hatırayı yansıtmaz.

Bir hadis-i şerifte, "Eğer ümmetime ağır gelmeyeceğinden korkmasaydım her namazda onlara misvak kullanmayı emrederdim." buyurulmuştur. Diş sağlığının ne derece önemli olduğunu her fırsatta ilân eden modern tıbbî örnek olacak bu düsturu atalarımız, o derece titizlikle uygulamışlardır ki misvak, onların hayat prensiplerinden biri olmuş, en zor şartlarda dahi unutulmamış, ihmal edilmemiştir.

Rivayete göre sabah vakti Müslüman orduları karargâhlarını uzaktan keşfe çıkan bir Haçlı müfrezesi, onların sabah alacasında dereye indiklerini, ellerindeki ağaç parçalarını dişlerine aşağı yukarı sürdüklerini sonra su ile ellerini, yüzlerini, kollarını, ayaklarını yıkayıp gittiklerini görüp bunun ne olduğunu anlayamayınca bir nevi harbe hazırlık seremonisi yaptıklarına kendilerini inandırır. Geliş ordu içinde bunu dilettirdiklerinde ortaklık birbirine girer ve şu yolda cümleler yüksek sesle söylenmeye başlar:

— Müslümanlar, yine bilmediğimiz bir harp hilesi yapıyorlar anlaşılır. Hem bu sefer dişlerini de bile-yerek bizi parçalamak niyetindedir. Başınızı kurtarın!

Zavallı Haçlı askerinin gıysisi gibi kalbi de karamış olmalı ki diş temizliği gibi bir medeniyet emaresini, kendi içinde bulunduğu vahşetle tevile kalkıyor ve zihninde mağlubiyeti kabul ediveriyor. Gerçekten de sabah namazından sonra atlarına binip düşman üzerine süren gaziler, karargâhı yerinde bulurlarsa da ordudan bir eser bulamazlar. Çadırardan birinde yakaladıkları yaralı bir Haçlı asker, tir tir titreyerek onlara şöyle der:

— Keşfe çıkan askerler, sizin diş bilediğinizi görmüşler. Bu haberi duyunca hiç kimse sizinle savaşmak istemedi ve benim gibi yaralıları da bırakıp çekildiler.

İskender PALA

b) Çivi

Ders kitabındaki ikinci öykü metni olan ‘Çivi’ adlı serbest okuma metninin yazarı belirtilmemiştir. Öykünün teması öfkedir. Verilmek istenen fikir, öfkelenmenin başkalarına ve de kişinin kendisine zarar vermekten başka bir sonucunun olmadığıdır. Verilmek istenen mesaj açıktır. Metnin dili yalın ve sadedir. Öyküde çocukların bilemeyeceği kelime yoktur. Bu sayede öğrencilerin metni okumada zorluk çekmeyeceği söylenebilir. Bu yönleriyle hikâye çocuklara uygundur.

Fakat bir önceki öyküde olduğu gibi bu öyküde de resimlerin yer almaması büyük bir eksiklik olarak görülmüştür. Nitekim yetişkinlerin bile görselsiz bir metni okumada isteksiz oldukları düşünüldüğünde bunun önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bu durum metnin olumsuz yanı olarak değerlendirilmiştir.

SERBEST OKUMA METNİ

ÇİVİ

Bir zamanlar çok öfkeli ve hırçın bir çocuk vardı. Çocuk, sonradan üzülse de kolayca öfkelenip hırçın davranışlar göstermekten kendini alamıyordu.

Bir gün, yaptığı bir hırçınlığın ardından öfkesi yatıp üzüntü hissetmeye başladığında, babası bir torba çivi verdi. "Ne zaman sinirlenip hırçınlık yaparsan bu çivilerden birini arka bahçedeki çitlere çak." dedi.

Çocuk, ilk gün otuz yedi çivi çaktı. Daha sonraki günlerde çakılan çivi sayısı gittikçe azaldı. Çocuk, öfkesine hâkim olmanın arka bahçeye gidip çivi çakmaktan daha kolay olduğunu zamanla fark etmişti.

Sonunda çocuk öfkesine hâkim olur hâle geldi. Gidip durumu babasına sevinç içinde anlattı. Babası, bu defa oğlundan kendisini tutabildiği her gün için çivilerden bir tanesini çitlerden sökmesini istedi.

Günler, haftalar geçti ve en sonunda çocuk babasına tüm çivilerin bittiği haberini verdi. Bunun üzerine, babası:

"Aferin oğlum! İyi iş becerdin ve öfkene hâkim olmayı başardın." dedi ve çocuğun elinden tutup onu çitlerin yanına götürdü. Eliyle çitlerdeki delikleri göstererek "Ama şu çitlerdeki delikleri görüyor musun? İşte o çitler bir daha asla eski hâlde olmayacak." diye ekledi. "Öfkelenip de kötü sözler söylediğin veya kötü hareketler sergilediğin zaman, insanların kalplerinde işte bu çitlerde gördüğün gibi delikler açmış olursun. Ardından özür de dilesen o yaranın izi orada kalır. Onun için özür diler haldeyim, diye düşünmek yerine, sonradan özür dilemek zorunda kalacağın hareketler yapmamaya çalışmalısın."

Sevgi Öyküleri

c) Semaver-(Sait Faik Abasıyanık)

Metin kitapta dinleme metni olarak yer almaktadır. Metin ders kitabında duygular temasının umut alt temasına yönelik hazırlanmıştır. Öykünün dili ağırdır. Öykünün giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin birbirleriyle uyum içinde değildir. Ayrıca çocukların anlayamayacağı kelimeler söz konusudur. Bu kelimelere, “fecrikâzib”, “vakar”, “istihsal”, “şilte”, “müşfik” örnek gösterilebilir. Anlamı bilinmeyen kelimelerin sıklıkla kullanılması metnin çocuklar tarafından kavranamamasına yol açmaktadır. Böyle kelimelerin var olduğu bir metnin çocukları sıkacağı söylenebilir. Bu da verimsizliğe neden olacaktır. Bunun yanında öykü uzun cümlelerle yazılmıştır. Tüm bu sebeplerden ötürü söz konusu metnin ders kitabı için yanlış bir tercih olduğu düşünülmektedir.

SEMAVER

(...)

Ali nihayet iş bulmuştu. Bir haftadır fabrikaya gidiyordu. Anası memnundu. Namazını kılmış, duasını yapmıştı. İçindeki Cenabıhak ile beraber oğlunun odasına girince uzun boyu, geniş vücudu ve çok genç çehresi ile rüyasında makineler, elektrik pilleri, ampuller gören, makine yağları sürünen ve bir dizel motoru homurtusu işiten oğlunu evvalla uyandırmaya kıyamadı. Ali, işten çıkmış gibi terli ve pembeydi.

Halıcıoğlu'ndaki fabrikanın bacası kafasını kaldırmış, bir horoz vakarı ile sabaha, Kâğıthane sirtlarında beliren fecrikâzibe bakıyordu. Neredeyse ötecekti.

Ali nihayet uyandı. Anasını kucakladı. Her sabah yaptığı gibi yorganı kafasına büsbütün çekti. Anası yorgandan dışarıda kalan ayaklarını gıdıkladı.

(...)

Mesutları çok az bir mahallenin çocukları değil miydiler? Anasının çocuğundan, çocuğundan başka gelirleri var mıydı? Yemek odasına kucak kucağa geçtiler. Odanın içini kızarmış bir ekmeğin kokusu doldurmuştu. Semaver, ne güzel kaynardı. Ali semaveri, içinde ne ıstırap, ne grev ne de kaza olan bir fabrikaya benzetirdi. Ondan yalnız koku, buhar ve sabahın saadeti istihsal edilirdi.

Sabahleyin Ali'nin bir semaver bir de fabrikanın önünde bekleyen salep güğümü hoşuna giderdi. Sonra sesler... Halıcıoğlu'ndaki askerî mektebin borazanı, fabrikanın uzun ve bütün Halıcı'ı çınlatan düdüğü onda arzular uyandırır; arzular söndürürdü.

(...)

Ali, annesinin elini öptü. Sonra şekerli bir şey yemiş gibi dudaklarını yaladı. Annesi gülüyordu. O, annesini her öpüşte, böyle bir defa yalanmayı âdet etmişti. Evin küçük bahçesindeki saksıların içinde fesliğinler vardı. Ali birkaç fesliğin yaprağını parmakları ile ezerek avuçlarını koklaya koklaya uzaklaştı. (1)

Sabah serin, Halıcı sisli idi. Arkadaşlarını sandal iskelesinde buldu. Hepsi de dinç delikanlılardı. Beş kişi Halıcıoğlu'na geçtiler.

Ali bütün gün zevkle, hırsıyla, iştiyakla çalışacak fakat arkadaşlarından üstün görünmek istemedi. Onun için dürüst, gösterişsiz işliyecelik.

(...)

Akşama, arkadaşlarına yeni bir dost, yeni bir kafadar, ustalarına sağlam bir işçi kazandırdığına emin ve memnun evine döndü.

Anasını kucakladıktan sonra arkadaşlarının yanına koştu. Bir pasta oynadılar. Bir heyecanlı tavla partisi seyretti. Sonra evinin yolunu tuttu. Anası yatması namazını kılıyordu.

(...)

Yemektan sonra Ali, bir Natpinkerton romanı okumaya daldı. Anası ona bir kazak örüyordu. Sonra yükün içinden lavanta çiçeği kokan şilteler serip yattılar.

Anası sabah namazı okunurken Ali'yi uyandırdı.

Kızarmış ekmeğin kokan odada semaver ne güzel kaynardı.

(...)

Ali'nin annesine ölüm, bir misafir, bir başörtülü, namazında niyazında bir komşu hanım gelir gibi geldi. Sabahları oğlunun çayını, akşamları iki kap yemeğini hazırlaya hazırlaya akşamı ediyordu. Fakat yüreğinin kenarında bir sızı hissediyor, buruşuk ve tülben kokan vücudunda akşam üstleri merdivenleri hızlı hızlı çıktığı zaman, bir kesiklik, bir ter, bir yumuşaklık duyuyordu. (2)

Bir sabah, daha Ali uyanmadan, semaverin başında üzerine bir fenalık gelmiş; yakın sandalyeye çöküvermişti. Çöküş, o çöküş.

Ali, annesinin kendisini bu sabah niçin uyandırdığına hayret etmekle beraber uzun zaman vakit geciktiğini anlayamamıştı. Fabrikanın düdüğü, camların içinden, tizliğini, can koparcılığını terketmiş ve bir sünger içinden geçmiş yumuşak, kulaklarına geldi. Fırladı. Yemek odanın kapısında durdu. Masaya elleri dayalı, uyuklar vaziyetindeki ölüyü seyretti. onu uyuyor sanıyordu. Ağır ağır yürüdü. Omuzlarından tuttu. Dudaklarını soğumaya başlamış yanaklara sürdüğü zaman ürperdi.

(...)

Sarıdı. Onu kendi yatağına götürdü. Yorganı üstlerine çekti, soğumaya başlayan vücudu ısıtmaya çalıştı. Vücudunu, hayatini bu soğuk insana aşlamaya uğraştı. Sonra, aciz, onu köşe minderinin üzerine attı. Bütün arzusuna rağmen o gün ağlayamadı. Gözleri yandı, yandı, bir damla yaş çıkarmadı. Aynaya baktı. En büyük kederin karşısında, bir gece uykusuz kalmış insan çehresinden başka bir çehre almak kabil olmayacak mıydı?

Ali birdenbire zayıflamak, birdenbire saçlarını ağarmış görmek, birdenbire belinde müthiş bir ağrı ile iki kat oluvermek, hemen yüz yaşına girmiş kadar ihtiyarlamak istiyordu. Sonra ölüye bir daha baktı. Hiç de korkunç değildi.

Bilakis çehre eskisi kadar müşfik, eskisi kadar mülayimdi. Ölü'nün yarı kapalı gözlerini metin bir elle kapadı. Sokağa fırladı. Komşu ihtiyar hanıma haber verdi. Komşular koşu koşu eve geldiler. O, fabrikaya yollandı. Yolda kayıkla giderken ölüme almış gibiydi.

(...)

Ali, günlerce evin boş odalarında gezindi. Gece ışık yakmadan oturdu. Geceyi dinledi. Anasını düşündü fakat ağlayamadı.

Bir sabah, yemek odasında karşı karşıya geldiler. O, yemek masasının muşambası üzerinde sakin ve parlaktı. Güneş san piriç madenin üzerinde donakalmıştı. Onu kulplarından tutarak gözlerinin görmeyeceği bir yere koydu. Kendisi bir sandalyeye çöktü. Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağladı. Ve o evde o bir daha kaynamadı.

(...)

Sait Faik ABASIYANIK

ç) Dondurmalı Sinema-(Oktay Akbal)

Metin ders kitabındaki son öykü metni olup; kitapta dinleme metni olarak yer almıştır. Öykü, güzel sanatlar temasının sinema alt temasına yönelik yazılmıştır. Metinde yazarın çocukken severek gittiği sinemadan bahsedilmektedir. Sinemanın müşteri kazanabilmek amacıyla dondurma ikramı yaptığı için bu ismi aldığı anlatılmaktadır. Bunu yanında müşteri çekebilmek adına rakibi olan diğer sinema ile tatlı bir mücadeleye girişildiği de dile getirilmektedir. Metnin dili sade olup; cümle uzunlukları normaldir. Öykünün giriş, gelişme ve sonuç bölümleri birbirleriyle uyum içindedir. Metinde kullanılan kelimeler bu seviyedeki çocukların günlük hayatta kullandığı kelimelerden oluşmaktadır. Hikâyenin ders kitabı için uygun olduğu fikrindeyiz.

DONDURMALI SİNEMA

Hikâyemin, bugünün insanlarına bir masal gibi geleceğini biliyorum. Ama ben bu masalın içinde yaşadım.

(...)

Benim masalımda şehzadeler, peri kızları, (...) zengin saraylar, uçan halılar, bir kılıç darbesinde ejderhaları öldüren kahramanlar, korkunç süpürgeli cadılar yok. (...) Sadece, şimdi kahramanına bile olmamış, yaşanmamış gibi gelen ve savaştan önceki yılların kayıtsızlığı içinde eriyip kaybolan bir gerçek serüvenden bahsedeceğim.

Benim uzun savaş yıllarında ekmek fişlerinin önünde, insanlardan, onların büyüklüğünden, iyiliğinden ümidimi kestiğim, yaşamaya olan sevgimin eksildiğini duyduğum anlarımda; geçip gitmiş uzak günlerin izlerini taşıyan, çocukluğumun renkli dünyasında yer etmiş büyük balkonlu o geniş sinemanın hatırası ile avunduğum oluyordu.

Bu sinema çocukluğumun eski bir aşinasıydı. Evimizin üst kat pencerelerinden damı görüldü. Özellikle tatil aylarında haftada bir defa, evimizi caddeye bağlayan, etrafı eski zaman evleriyle kaplı, tozlu yolu aşip sinemanın, resimlerle süslü camlı kapısına varırdım. Her hafta değişen bu resimlerdeki insanlar benim en yakın dostlarımdı. Bin bir tehlikelerle dolu bir odada dövuşen denizcilerin yanında bulunur, uçurumlardan atımı aşırır, son hızla giden otomobili ben sürerdim. Sinemaya girince en arkadaki tek koltuğa yerleşir, kendi hayallerimle, düşünmelerimle baş başa kalmak isterdim. Dakikalarca bekledikten sonra film başlar, bir sürü kavgalardan, silah seslerinden sonra biterdi.

O yaz ayları nasıl korkunç derecede sıcaktı. İnsanlar ceketleri kollarında, beyaz mendilleri ellerinde dolaşıyor, sucu dükkânlarına, şerbetçilere koşuyorlardı. Sinemalı sokak gitgide tenhalaşıyor, gelenler azalıyor. Ama ben, öteki mahalle çocukları, semtin sinema delisi birkaç hizmetçi kızı, şamarık evlatlıklar, birkaç avare, eskisi gibi gidip gelmekteydik. (...) Boş bir sinemada film seyretmek hiç de hoş bir şey değildi. Buck Jones'un (Bak Jons) yapıştığı yumruklar boş yere harcanyor. Tarzan, arslanları lü-

zumsuz yere öldürüyordu. En heyecanlı sahnelerde bile ses çıkmıyordu. Böylece sinema gitgide tadını kaybetti. Koskoca bir salonda yalnız başına film seyretmek içimde bir korku yaratmaya başladı. Bu da büyük sinemaya birkaç hafta uğramamam için bir sebep oldu.

Uzunca bir ayrılıktan sonra bir gün sinemaya koştum. Biletimi alıp salona girerken duraklayıverdim. Bir dondurmacı kapının iç tarafına sandalye atmış, kûlahları, bardakları önündeki ufak masaya dizmişti. Beni görünce "Kaymaklı mı, vişneli mi?" diyerek bir kûlah çekip iki kaşık dondurma doldurdu. Elime tutuşturdu. Şaşkınlık içinde bir köşeye çekilip beyaz önüğü, neşeli sözleriyle hoşuma giden dondurmacıyı seyre dalmıştım. Her gelene bir kûlah dondurma uzatıyor, komik sözler söylüyordu. Sinema o gün de tenhaydı. Herkes dondumasını yalamakla meşguldü. Hepsinin yüzünde bir sebepsiz sevincin izlerini görmüştüm. O sıcak yaz günlerinin birbirine benzeyen akışı içinde birden sanki her şey değişivermişti. Dondurmalı sinema, içime bir huzur, hayallerime bir genişlik getirmişti.

Artık her hafta filmin değişmesini sabırsızlıkla bekliyordum. Her çarşamba günü, kapı önünde insanlara sevinç ve mutluluk dağıtan babacan adamın elindeki vişneli kaymaklı dondurma kûlahını kaptdığım gibi salondaki yerimi alıyor, perdedeki olayların akışına, dostlarımla mutluluklarına kendimi kaptrıyordum. O sıralarda kimse dondurmalı sinemanın farkında değildi. Hava sıcak, güneş yakıcıydı. İnsanlar rahat günlerin kayıtsızlığı içindeydiler. Biz, semt çocuklarından, üç beş avareden, birkaç tembel evlatlık ve hizmetçi kızdan, askeri okul öğrencilerinden başka bu eşsiz mutluluğu duyan yoktu. Bunların çoğu da bir masal içinde yaşadıklarını bilmiyor, yıllarca sonra bir masal kahramanı hâlini alacaklarından habersiz bulunuyorlardı. Ben bu yeni mutluluk duygusunun kapı önündeki babacan adamın dondumasından geldiğini o zaman anlamıyordum. Yalnız bu sıkıntılı, uzun yaz günlerinde farkına varılmayan bir sebeple, bol hayallerle yükü bir sevincin içime düşürmüş olduğunu hissediyordum.

Ne yapsalar, ne etseler olmadı. Tersine havalar ısındıkça ısındı. Kimse sinemalı sokaktan geçmez, âşıklı, dövüşlü filmlerin semtine uğramaz oldu. Gene dondurmalar dağıtılıyor, biz çocuklar, işsizler, hizmetçi kızlar sinemayı doldurmaya devam ediyorduk. Hatta üç beş kişi daha aramıza kablıyor, sokak boyunca en çok müşteri toplayan bizim dondurmalı sinema oluyordu.

(...)

Şu var ki, bu hâl çok sürmedi. Karşıkı ufak sinema daha parlak bir şey düşünmüş, bulmuştu. Bir gün sokak boyunca dolaşırken ufak sinemanın önünde bir kalabalığın biriktiğini gördüm. Bir sokak şerbetçisi güğümünün başına geçmiş, masanın üzerindeki bardaklara vişne şurubu dolduruyor, çatlak sesiyle bağırıyordu: "Giren içiyor, giren içiyor... Maşallah, şerbete bak. Buz gibi, buz." Gerçekten şuruplar bardakta öyle güzel görünüyordu ki seyircilerden birkaçı dayanamadı, birer paradi bileti alıp bardakları diktiler. Tabi ben de o gün ufak sinemaya girmeden, o buz gibi şurubu içmeden duramazdım.

Böylece başlayan rekabet gün geçtikte hızlandı. Dondurmalar daha bol, şerbetler daha lezzetli olmaya başladı. Karşılıklı bağırılıyor, müşteri tavlamaya çalışılıyor. Biz semt çocukları işsizler, avareler, evlatlıklar ve hizmetçi kızlar şaşkına dönüyorduk. Bir heyecandır gidiyordu. Ama dediğim gibi bu serüvenden kimsenin haberi yoktu. Herkes başka âlemlerdeydi. Burunlarının dibindeki, gözlerinin önündeki bu mutluluk kaynağını göremiyorlardı. Yalnız bizler, semtin avareleri, bu heyecanlı, eşsiz dünyada yaşadık. Her gün telaşla caddeye kadar koşar, dondurmacı ile şerbetçinin yeni buluşlarını görmeye yeni noktelerini işletmeye giderdik. İkisi de şen adamlardı. Öğleden evvel mahalle aralarında dolaşır, bir kahvede tavlama oynar, ahbaplık ederler, öğleden sonra da işlerinin başına koşarlardı.

Eski zaman masallarının insanlarına benzeyen bu adamlar sonra birdenbire nasıl yok oldular? Bunu bir türlü anlayamadım. Bu eşsiz serüvenin sonu, o günlerin telaşı arasında kayboldu. Okullar açılmış, gerçek hayat bizi bu şair dünyasından çekip almıştı.

İlk yağmurlarla beraber dondurmacı ve şerbetçi de sanki sellere kapılıp bilinmeyen yerlere doğru uzaklaşmışlardı. Eşsiz bir masalın yaşandığını, bittiğini bilmeyen insanlar sinemayı doldurmaya başladılar. Kimse, hiç kimse şehrin göbek yerinde, herkesin gözü önünde yaşanan bu ele geçmez hikâyeyi bilemedi, göremedi.

Öyle sanıyorum ki bir biz, semtin haylaz çocukları, bir o işsiz güçsüzler, hizmetçilerle evlatlık kızlar bu hikâyeyi hatırlayacaklardır. Ama hepsi de bir masal dünyasında yaşadıklarını, o yılların bir beyaz pantolonlu çocuğunun gözünde, eski zaman masallarının ahu gözülü sultanları, uçan halıları, gizli hazinelerinden farksız olduklarını bilmeyeceklerdir.

Oktay AKBAL

5.1.3. Deneme

Duygu ve düşüncelerin ispata ihtiyaç duyulmadan kaleme alındığı yazılı türdür (Şimşek, 2014). Denemelerde bireysel fikirler telkin edilir. Bilimsel değildir.

Ders kitabında yer alan denemelerin taşınması gereken özellikler daha önce belirtilen çocuk edebiyatı alanı yazarlarının kaleme aldıkları çocuk edebiyatı eserleri göz önünde bulundurularak şu şekilde tespit edilmiştir:

- Denemelerde çocuklara uygun konular işlenmelidir.
- Denemelerin uzunluğu yedinci sınıflar için 200-300 sözcük aralığında olmalıdır (Şimşek, 2014: 299).
- Dil güzel ve etkili bir biçimde kullanılmalıdır.
- Denemenin konusu ve teması çocuğun yaşantısı içinden seçilmelidir. Onların doğasına, seviyelerine uygun olmalıdır.
- Denemenin anlatım tarzı açık, özgün ve sürükleyici olmalıdır. Günlük hayattaki konuşma diliyle yazılmalı ve şiirsel, akıcı bir üsluba sahip olmalıdır.
- Deneme yazıları, çocukları dar fikir ve görüşlerden kurtarabilmeli ve hayal dünyalarını genişletmelidir. Onlara farklı fikirlere açık olmayı, saygı duymayı telkin etmelidir. İyiyi, doğruyu, güzeli anlatmalıdır (Şahbaz, 2008:189-203).

Ele alınan ders kitabında üç (3) adet deneme bulunmaktadır. Metinler şunlardır:

a) Kütüphaneler-(Mehmet Kaplan)

Ders kitabında yer alan ilk deneme metnidir. Metin, okuma kültürü ana temasının kütüphaneler alt temasına yöneliktir. Deneme metniyle çocuklara kitap ve kütüphane sevgisi anlatılmaktadır. Ayrıca metinde kütüphaneye gitme alışkanlığı kazandırma üzerinde de durulmaktadır. Yine kitapların insan hayatındaki yerine ve önemine dikkat çekilmektedir. Hayatın kitaplarla çok daha anlamlı hale geldiği vurgulanmaktadır. Metinle verilmek istenen fikir açıktır. Tüm bu noktalar göz önüne alındığı zaman metnin öğrencilere uygun ve faydalı olduğu sonucuna varılabilir. Metnin dili açık ve sade olup; öğrencilerin seviyesine uygundur. Metin için kullanılan görseller isabetlidir. Nitekim işlenen temaya uygun olarak metinde kitap ve kütüphane resimlerine yer verilmiştir. Kullanılan kelimeler çocukların seviyesine uygundur. Zira kelimeler arasında çocukların anlamını bilmeyeceği kelimeler yoktur.

❧ KÜTÜPHANELER ❧

Eskişehir’de, şimdiki yerine büyük bir okul dikilmiş bahçe içindeki tek katlı beyaz kütüphane, lise sınıflarında benim saadet duyduğum en güzel yerlerden biriydi.

(...)

İş hayatında başan kazanamamış olan babam, bir daha garî dönmek üzere bütün evi Sivrihisar’dan Eskişehir’e taşımıştı. Porsuk nehrinin ötesinde, demiryolu istasyonuna yakın, tek katlı kerpiç bir evde oturuyorduk. Evin kerpicini bütün aile -biz- kırmış, kesmiş ve kurutmuştuk. Gece yarıdan istasyona gider, süt, simit, ekmeğe veya köpük taşı satardım.

Evde okul kitabı, Kur’an ve bir rüya tabiri-mesinden başka kitap yoktu. Keçi mangel kömürü ile ısınardık. Bilmiyorum, hangi arkadaş, bir gün beni şehir kütüphanesine götürmüştü. Soba gürül gürül yanıyordu. Masalarda düğmesine basınca yanan ampuller ve istediğim her kitabı saygı ile getiren ciddi çehreli memurlar... Yaşadığım hayat ne kadar fakir ve istrap verici ise bu güzel kütüphanede geçirdiğim saatler o kadar geniş, zengin ve mesut edici idi. Hayal kumayı, düşünmeyi, sevmeyi orada öğrendim, diyebilirim.

O zamanlar caddeler böyle görünürdü vasıtalarla dolu değildi. Kütüphane, çarşı ve pazardan uzak bir yerde, büyük bir bahçe içindeydi. Binaz ötesinde Terryiz Mahkemesi vardı. Saat beşte bu ciddi binadan yağlı, hümet telkin eden adamlar çıkar, yolda bestonlarına dayanarak uzun uzun konuşurlardı. Onların bende uzak bir memleket izlenimi uyandıran bu hallerini severdim.

Sonradan içime, kitaplardan geldiğini fark ettiğim bir uzak memleket hayali, bana yıllarca arkadaşlık etti. Kendimi uzak bir diyarda hissediyordum. Bir gün asil vatanıma dönecektim. O asil vatanın neresi olduğunu bilmiyordum. Bazı kitaplarda ben oranın tatlı havasını hissediyordum. O ıstıraplı yıllarda benim için asil hayat, dışarda değil kitaplarda idi.

Allah'ım, orada neler okudum! Bütün romanları, felsefe ve psikoloji kitaplarını, dergileri elden geçirdim. Bu bende bitmez tükenmez bir keyif izlenimi uyandıyordu. Kitapların içinde neler vardı; uzak, görülmedik diyarlar, acayip insanlar, yabancı dinler, örf ve âdetler, çok eski çağlar, ruh ve kâinatın sırları...

Lisede okuduğumun bin mislini bu kütüphanede okudum. (...) İyi, hayat boyunca kendilerine saygı duyduğum hocalarım vardı. Fakat ben en büyük hocaları; Goethe'leri (Göte), Nietzsche'leri (Niçe), Tolstoy'ları (Tolstoy), Hugo'ları (Hügo), Gorki'leri (Gorki) kitaplarda tanıdım. Tabii tercümelelerinden. Çünkü bize okulda yabancı dil okuttular ama maalesef öğretmediler.

Hayalimde uzun yıllar bir beyaz düşünce mabedi gibi hatırası devam eden bu kütüphaneyi, Eskişehir'e her geldiğimde ziyaret ederdim. Onu yitkiğini duyunca saadet ülkesine uğramış gibi üzülürüm. Ne olur kütüphaneleri de böyle mabetler gibi güzel inşa etseler ve onlara hiç dokunmasalar...

Benim gibi fakir, evlerinde kitap, masa, soba olmayan Anadolu çocukları için kütüphane, okul kadar hatta okuldan da mühim bir saadet ülkesidir. Günlük hayatları dar olanlar, orada genişliği hissederler. Tarhe, dünyaya, kâinata, varlık ötesine açılırlar. Kütüphaneler, ruhların kendilerini en hür hissettikleri yerlerdir. Bundan dolayı onlara okullar ve mabetler kadar önem vermek lazımdır.

Mehmet KAPLAN

b) Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek-(Şevket Rado)

Ders kitabındaki ikinci deneme metnidir. Metin, zaman ve mekân ana temasına bağlı olarak, geçmiş, şimdi ve gelecek alt temasına göre düzenlenmiştir. Kaybedilen zamanın bir daha geri dönmeyeceği, zamanın boş meşguliyetlerle geçirilmemesi gerektiği, zamanın önemi üzerinde durulmaktadır. Bu yönüyle metnin ders verici olduğu ve çocuklar için faydalı olacağı düşünülmektedir. Metin sade, açık ve akıcı bir üsluba sahiptir. Metinde kullanılan kelimeler çocukların seviyelerine uygundur. Kullanılan resimler metinle uyumludur. Nitekim metin zamanın önemini dillendiren görsellerle verilmiştir. Metin kısa ve özündür. Verilmek istenen mesaj açıktır.

ZAMANI KAZANMAK VEYA KAYBETMEK!

Okumuş, aydın bir dostumla konuşuyordum; zamanın azlığından yakınıyordu. Çünkü yaşı idi. Önünde ne kadar zaman olduğunu bilmiyordu ama bunun az olduğunu biliyordu. Eline yabancı dilden bir kitap almıştı. "Bu harikulade bir kitap!" diyordu. "Bunu tercüme etmek istiyorum. Ama buna bir girişsem öteki işlerimi yapamayacağım diye korkuyorum. Hâlbuki yapılacak çok iş var. Hepsinin de mutlaka yapılması lazım. Benim vaktim bunlardan hangisini yapmaya yetebilir? Yazık! Çok geç kaldık, çok!"

Gerçekten yazık! Zamanın azaldığını insan, ancak bir yaşa geldikten sonra fark edebiliyor. Hazin olan budur. İnsanoğlu kolay yetişmiyor, kolay olgunlaşmıyor. Bazı işleri yapabilmek için belli bir olgunluğa varmak lazım. Ancak o olgunluğa vardktan sonra gücünüzün bazı işleri başarmaya yettiğini görürsünüz. İşte bunu gördüğünüz zaman bir telaştır başlar. Yaşınız en az kırka varmıştır. Önünüzde kaç seneniz kaldı? Daha kaç sene yaşayacaksınız? Bilemezsiniz. "Aman, şunu da yapayım! Aman, bunu da yapayım!" diye çıpınırsınız.

Hâlbuki zaman, alabildiğine, dörtlüye gitmektedir. Bir de bakarsınız, beş seneniz daha gitmiş. Başladığınız için henüz yansına gelmemişsinizdir. Eyvahl! Zaman yok! Vakit çok az! Onun için değil midir ki bir ihtiyar: "Köşe başında şapkamı elimde açık tutsam da gelen, geçen boş geçen zamanlarını içine atsın!" diye bağırır.

Zamanın kıymetini insanoğlu ne yazık ki genç yaşlarda iken bilemiyor. Gençlere bakıyorum: Kendilerinin bir şey öğrenmelerine yarayacak en kıymetli zamanlarını boşa boşuna, bir mirasyedinin para harcaması gibi harıyorlar. Harcanan para yeniden kazanılabilir. Ama boşuna harcanmış zamanı tekrar geri alıp eski yertne koyamazsınız. O, boyuna akar gider. Siz uyursunuz, zaman uyumaz; akogına devam eder. Durmaksızın boyuna giderken sizin ömrünüzü de beraber götürür. Aslında sizin ömrünüzdür giden, farkına varmazsınız. Her geçen dakika ile neler kaybettiğinizi hiçbir zaman bilemezsiniz. Ancak seneler ve seneler geçtikten sonra arkanızda baktığınız zaman, o gençlik günlerinizin ta ufuklara kadar uzanıp gittiğini, derin teessüfler içinde görür, kaybettiğinizin azametini seyrederken acılar içinde yüreğinizin sızladığını hissedersiniz.

Servet, mal, mülk bunların hiçbirini bir kıymet değildir. Ömrünüzü sona erdiği zaman, onların hepsi ortada kalır. Ama faydalı bir iş yaptınızsa sizden sonra gelecekleri daha iyi edecek, onları daha çe-

buk toparlayacak bir hizmette bulunabilirdinizse kendiniz gitseriz bile adınız yaşar. Aslına bakarsanız yaşamak da budur zaten!

İnsanın etrafına, memleketine, insanlığa yarar bir şey yapabilmesi, kendisine cömertçe bahşedilmiş olan zamanları iyi kullanması sayesinde mümkün olabilir. Ancak iyi yetişmiş insanlar, memleketlerine faydalı işler yapabilirler. Yetişmemiş yani zamanlarını iyi kullanmamış, boşu boşuna harcamış insanlara ne kendilerine ne de memleketlerine faydalı olabilirler. Gençleri uyarabilsek bu noktada uyumamızın faydası vardır. Zamanlarını iyi kullanırlar. Yoksa günün birinde, yaşlandıkları zaman, hiçbir şey yapamamış olmanın acısı ile kovulacaklardır. Gençler, boş geçirdikleri zamanlarla neyi kaybettiğini anladıkları gün ise ne yazık ki işi geçmiş olacaktır. İnsan için bahtsızlığın en kötüsü, en korkuncu muhakkak ki bunu, yapılacak hiçbir şey kalmadığı zaman fark etmektir.

Şevket Rado

c) Saadet Yolu-(Şevket Rado)

Ders kitabında yer alan son deneme metnidir. Metin duygular temasının mizah alt temasına yöneliktir. Sevgiden yoksun olan kişilerin, ailelerinin hayatlarını da alt üst edeceği vurgulanmaktadır. Bir bireyin içinde mutlaka sevgi duygusunu barındırması gerektiği aksi halde hayatın yaşanılmayacak seviyelere ulaşabileceği üzerinde durulmaktadır. Metnin dili sade, açık ve akıcıdır. Metinde kullanılan kelimeler çocukların seviyelerine uygundur. Böylelikle çocukların metin uzun olduğu halde anlamada güçlük çekmeyeceği söylenebilir. Metin için kullanılan görseller metinle bütünlük içindedir. Nitekim metin hayatın içinden resim kareleriyle desteklenmiştir. Zira kullanılan resimlerde sevinç, hüzün, huzur gibi metni yansıtan duygular içermektedir. Bu da metnin konusunu destekler niteliktedir. Hayatilik esası üzerine dayanan bu metnin, çocukların yaşamlarına olumlu yönde katkılar sunacağı düşünülmektedir.

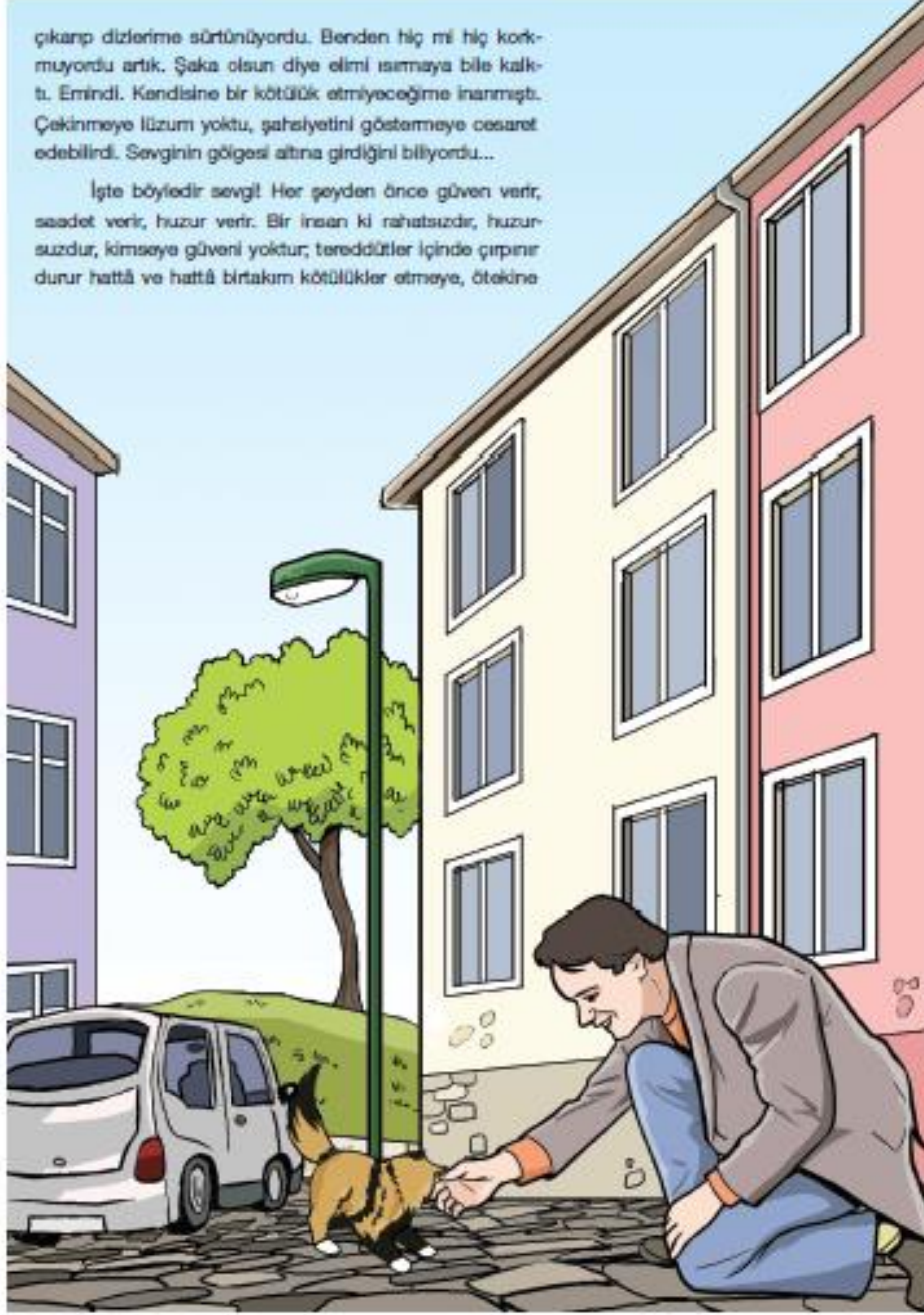
SAADET YOLU

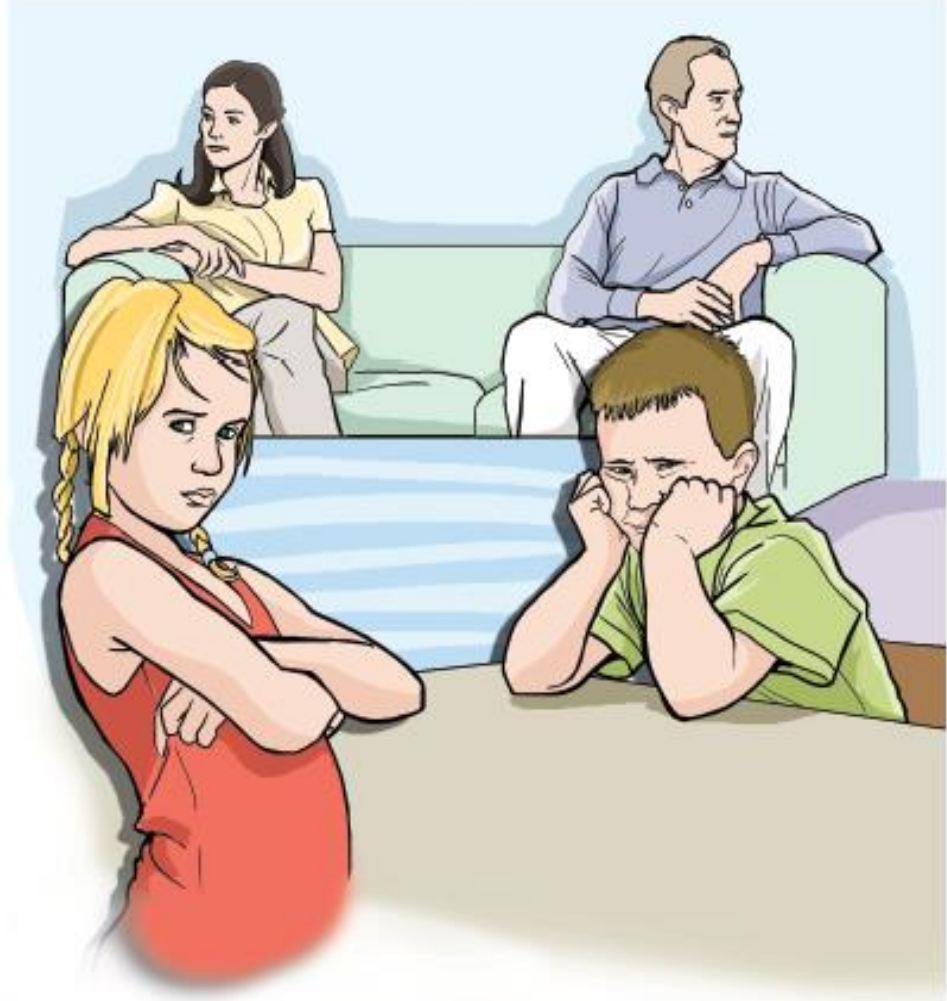
Az ötede bir kedî doluşuyordu. Ona doğru yürüdüm. Varlığını farkedince durdu, dikkatle yüzüme baktı. Çağırırım kendisini. Önce bir kaçmaya yeltendi. Sonra benim yumuşak sesim onu tereddüde düşürdü. Acaba kaçmalı mı idi? Yok, yok, bu adam zarar verecek bir insana benzemiyor, dedi içinden galiba. Ama gene korkak adımlarla bana doğru yürüdü. Çömelip elimi uzattım. Geldi, başını sürdü elime. Bir taraftan da gözlerimin içini okumak istercesine yüzüme bakıyordu. Gözlerimin içinde sevgiyi görmüş olmalı ki rahat etti. Ellerime teslim oldu. Onu uzun uzun sevdim. Okşamaların o kadar hoşuna gidiyordu ki mestoldüğünü seziyordum. Yuvarlanıyor, keyifleniyor, keyfinden birtakım şarkılar mırıldanıyor, ne demekse kamburunu

çıkıp dizlerime srtnyordu. Benden hiç mi hiç korkmuyordu artık. Şaka olsun diye elimi ismaya bile kalktı. Emindim. Kendisine bir kötülük etmeyeceğime inanmıştı. Çekinmeye lüzum yoktu, şahsiyetini göstermeye cesaret edebilirdi. Sevginin gölgesi altına girdiğini biliyordu...

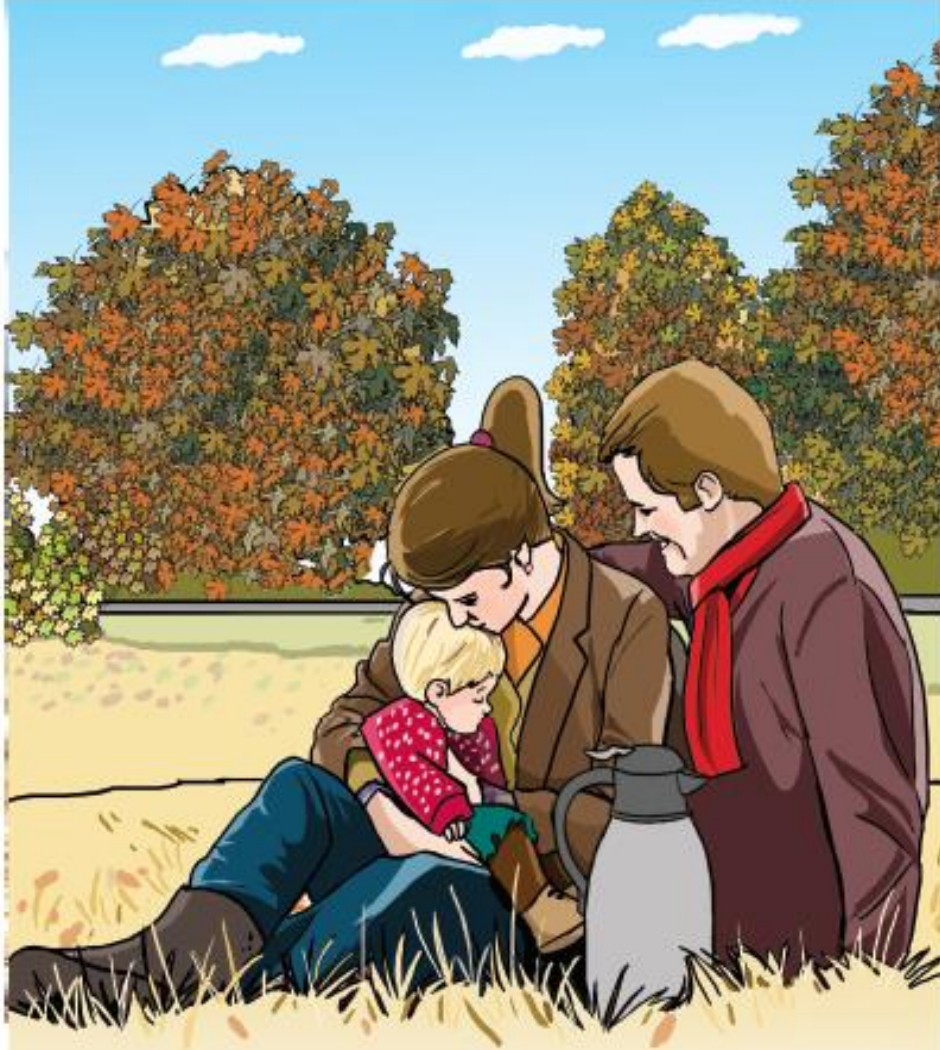
İşte böyledir sevgi! Her şeyden önce güven verir, saadet verir, huzur verir. Bir insan ki rahatsızdır, huzursuzdur, kimseye güveni yoktur; tereddütler içinde çırpınır durur hattâ ve hattâ birtakım kötülükler etmeye, ötekine

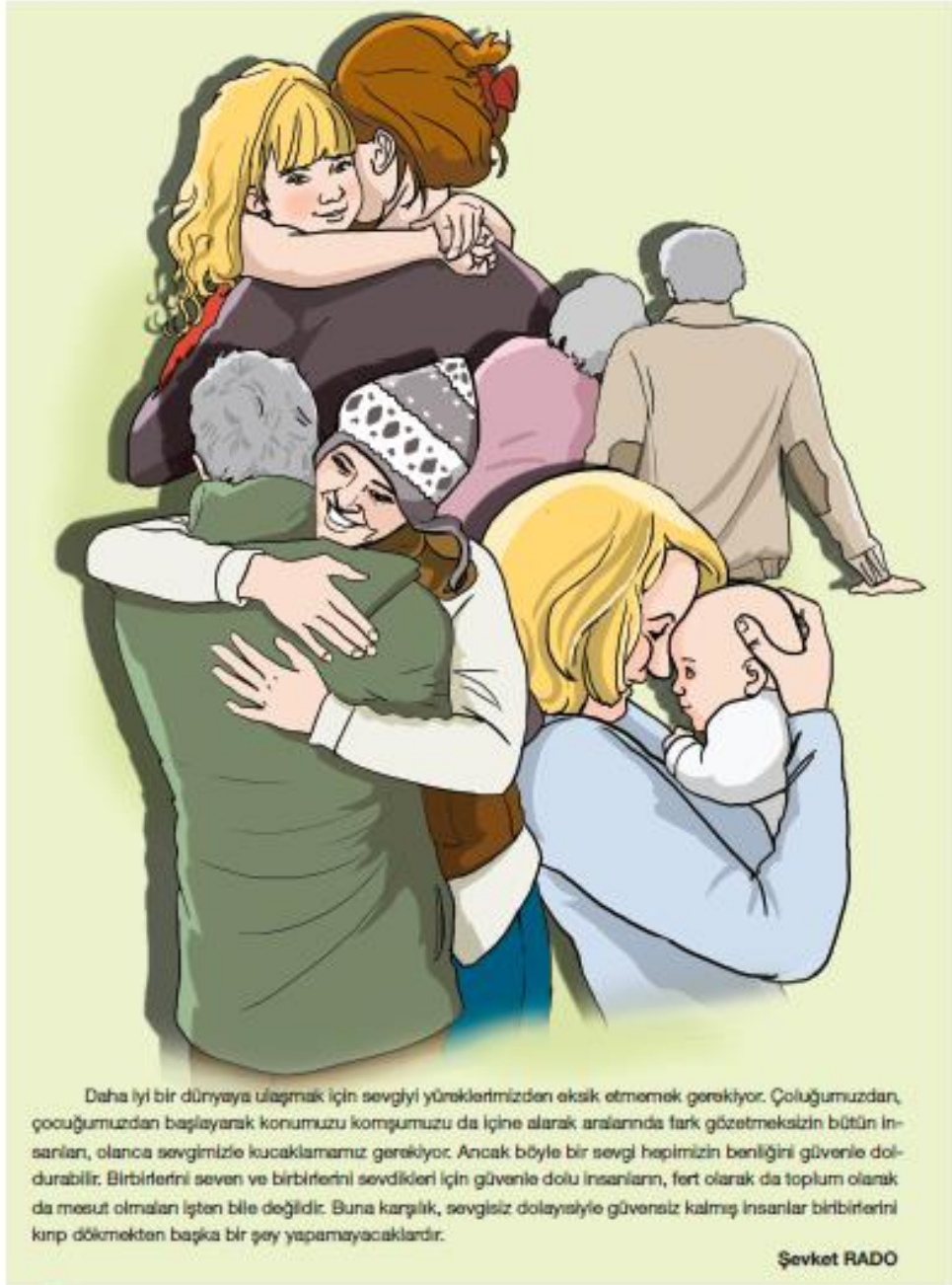

berkine saldırmaya kalkar; o insan sevgiden yoksun kalmış demektir. Kimse'nin kendisini sevmediğini çok iyi bildiği için sevgisiz kalmış olan ruhu onu insanlardan intikam almaya doğru iter; başkalarını tedirgin etmekten, huzurlarını kaçırmaktan zevk alır hâle getirir. Onun her şeyden önce sevgiye ihtiyacı vardır, sevginin verdiği güven! İnsan öyledir, kendisine bir güven gelmelidir ki huzura kavuşabilin.

Rahatsız ailelere bakınız. Çoğunun her şeyleri tamam gibi görüldüğü hâlide, huzurları yoktur. Ara sıra, "Bir zaman biz böyle değildik, ne oldu bize?" dedikleri bile olur. Bir zaman o ailede sevgi vardı. Birbirlerini seviyorlardı. Sevginin verdiği güvenle kendilerini rahat hissediyorlardı. Sonra sevgi, belki de yavaş yavaş azaldı; birbirlerini sevmeyi bıraktılar; birbirlerine güvenlerini kaybettiler. Onun için çekiyor, birbirlerini rahatsız ediyorlar. Halbuki aslında onlar çırpınıyor, varlıklarına yeni bir destek arıyorlar.

Büyük bir aileden, milyonlarca yapraklı bir çınar ağacı gibi dalı budaklı bir aileden başka bir şey olmayan toplum da böyle değil midir? Onun huzur içinde olması için güvene ihtiyacı vardır. Her yaprak yanındaki yaprağın, her dal, karşısındaki dalın kendisini sevdiğini bilmelidir; bundan emin olursa güven içinde hayatını sürdürebilir, rüzgârlara dayanma gücü artar. Yoksa sevgiden mahrum kaldıklarını farkeden bu insanlar tetikte durmaya hattâ birbirlerine düşmeye mahkûm olurlar. Bu sebeple insanlar için söylediğimiz gibi insan toplulukları için de "Bir toplumdaki huzursuzluk, güvensizlik artmıştır; o toplumda karşılıklı sevgi azalmıştır." diyebiliriz.

Daha iyi bir dünyaya ulaşmak için sevgili yüreklerimizden eksik etmemek gerekiyor. Çoluğumuzdan, çocuğumuzdan başlayarak komşumuzu da içine alarak aralarında fark gözetmeksizin bütün insanları, olanca sevgimizle kucaklamamız gerekiyor. Ancak böyle bir sevgi hepimizin benliğini güvenle doldurabilir. Birbirlerini seven ve birbirlerini sevdikleri için güvenle dolu insanların, fert olarak da toplum olarak da mesut olmaları için bile değildir. Buna karşılık, sevgisiz dolayısıyla güvensiz kalmış insanlar birbirlerini kınıp dökmekten başka bir şey yapamayacaklardır.

Şevket RADO

5.1.4. Makale

Makale, bir konuda bilgi vermek, bir düşünceyi savunmak ya da desteklemek maksadıyla yazılan bilimsel yazılardır (Geçgel, 2011). Bir düşünceyi veya bir görüşü ortaya atarak bu görüş ve düşünceleri desteklemek ve doğruluğunu ispat etmek gayesiyle kaleme alınan makalelerin dili akademik, ağır olduğu için ortaokul seviyesindeki bir çocuğun metni okuyup anlamada zorlanacağı söylenebilir.

Ders kitabında yer alan makalelerde bulunması gereken özellikler daha önce belirtilen çocuk edebiyatı alanı yazarlarının kaleme aldıkları çocuk edebiyatı eserleri göz önünde bulundurularak şu şekilde tespit edilmiştir:

- Makalenin üslubu sade ve açık olmalıdır.
- Makalede çocukların anlayamayacağı kelimelerin, kavramların sayısı az olmalıdır.
- Makale kısa cümlelerle yazılmalıdır.
- Verilmek istenen mesaj, fikir net olmalıdır (Demiray 1973: 41).
- Makalede ele alınan fikirler, temalar çocukların yaşantıları dâhilinde olmalıdır.
- Makalede tekrarlara yer verilmemelidir.
- Makale metni çocuğa yeni fikirler, ufuklar kazandırmalı; hayal dünyasını zenginleştirmelidir.
- Makalede ele alınan konuya uygun görseller bulunmalıdır (Oğuzkan, 2006: 366).

İncelenen ders kitabında altı (6) adet makale metni yer almaktadır. Bu metinler şunlardır:

a) Kitabın Değeri-(İbrahim Ünal)

Metin kitaptaki ilk makale örneği olup; serbest okuma metni olarak ele alınmıştır. Metnin ana teması kitabın hayatımızdaki yeri ve önemidir. Bu metin vasıtasıyla çocuklara kitapla kurulan dostluğun ve kitabın vazgeçilemez bir ihtiyaç olduğunun önemi üzerinde durulmuştur. Metnin üslubu akıcı ve anlaşılırdır. Kullanılan kelimelerin çocukların bildiği kelimelerdir. Bu yönüyle çocukların metni anlamada zorluk çekmeyeceği ifade edilebilir. Metnin vermek istediği mesaj açıktır.

Diğer taraftan metinde yalnızca tek ve basit bir görsel yer almaktadır. Bunun yetersiz olduğu ve çocukların metni kavramalarındaki verimi düşüreceği söylenebilir.

❧ KİTABIN DEĞERİ ❧

Medeniyetin kaynağı olan kültür, bilgiye dayanır. Bilginin kaynağı ise kitaptır.

Kitap okudukça dış ve iç âlemlerimize projektörlerin çevrildiğini fark ederiz. Bir taraftan okyanuslar ve yıldızlar turlarken, bir taraftan da iç dünyamızın kıvrımlarında seyahatte bulunuruz. Kitap okudukça kâinatın büyük bir insan, insanın küçük bir kâinat olduğunu anlarız. İyi okuyucular için bütün sınırlar kalkar.

Bir milletin ilerliği, kitap okuyanların sayısıyla orantılıdır. İnsanlarımızdan şikâyetçi isek kesin olarak bilmeliyiz ki kitap okuyanlarımız azdır. Kitaptan uzak kalsak insanlıktan da uzaklaşır gideriz. "Yabancı milletler dışında, her ülke kitaplar tarafından idare edilir." sözüne yanlış demek mümkün mü? Yusuf Hashâcîp, "Yurdu olan onu kolıyla almıştır, yurdu tutan da onu kaleme tutmuştur." der. Yavuz Sultan Selim'in savaş meydanlarına giderken katırlar üzerinde kütüphanesini de taşıması, atalarının tarihte büyük imparatorlukları nasıl kurdularını ifade etmektedir. Vatandaşlarına kitap okuma alışkanlığını kazandırabilmek için değişik taktikler uygulayabilen devlet adamları görülmüştür:

Samanoğulları Devleti'nin bir hükümdarı suçluyu kütüphaneye hapseder, belirli bilgileri öğrenip, kitapları okumasına karşılık cezasını kaldırır. Eski Acem padişahları da âlim bir kişiye ceza vermek istedikleri zaman tutup cahilin bulunduğu bir odaya hapsederlermiş.

Bilmem devlet adamlarının kitap yazmaları dikkatinizi çekiyor mu? Herhalde Alfred de Visny'in dediği gibi "Asıl iktidarın kitapta olduğunu gördükten sonra hükümdarlar da kaleme sarılıp kitap yazmaya başladılar." ilk insan ve ilk peygamber Hz. Adem'in on sayfalık bir kitapla vazifelendirilişi, insanların kitapsiz idare edilemeyeceklerinin en açık delilidir.

(...)

Her büyük adamın hayatını incerseniz onun özellikle kitaba inanıp dayandığını görürsünüz.

Edison'un, bir şey icat etmek istediği zaman uyguladığı metod şu idi: O konu ile ilgili ne kadar kitap varsa okumak ve kitapları bırakmadan yenden işe başlamak.

Dünyayı insanı düşünemediğimiz gibi insanı da kitapsiz düşünemeyiz. Şu dünyadan kitap kaybolurse yaşamak ne kadar çekilmez bir ağırlık olurdu.

Tarih boyunca, "kitap" hâkimiyetini kaybetmemiştir ama bundan böyle okuyanla okumayan arasındaki fark, kendisini daha çabuk gösterecektir. Sınırlarda çarpışmalar, artık silâhlar değil bilgilerdir.

Kitap, bir medeniyetin devamlılığında son derece önemli bir rol oynuyor. Cemiyetin geçmişle bağlantısı, zihni seviyede yazılı kültürle sürdürülebilir. Kitap, geçmişin iyi ve kötülerini sinema şerhî gibi gözler önüne sererek geleceğimize ışık tutar.

Kitap, tarihi getirip önümüze kor; öncüklerin bilgi ve tecrübeleriyle geleceğe emin adımlarla yürümeyi sağlar. Geçmişini bilmeyen bir millet, geleceğini nasıl düzenleyecektir?

Okudukça sisler dağılmaya, karanlıklar azalmaya başlar, ışık huzmelerinin dalmadığı köşe-bucak kalmaz. İnsan, okudukça hayatındaki monotonluklar, sıkıntılar, duygusuzluklar kaybolur gider.

Kitap hakkında çok şeyler yazılmış, fayda ve kıymetli hakkında çok övgüler sıralanmıştır. 500 sene evvel yaşamış bir İngiliz metropolitinin kitap hakkındaki övgü dolu sözleri dikkat çekici:

"İşte değneksiz acı söz söylemeden, öfkelenmeden, hediye ve para istemeden bize bilgi veren hocalar. Onlara yaklaşırsanız uyumadıklarını görürsünüz. Sual sorarsanız sizden bir şey gizlemezler. Eğer bir şey bilmezseniz sizinle alay etmezler."

Başka bir İngiliz'in sözleri de şöyle: "En iyi arkadaşlarım kitaplarımdır. Onların bulunduğu yerde istediğim gibi öğrenmeme müsaade ediniz. Onarı benim için bir hükümdar sarayı, her istediğim saatte, dünyanın bütün sanatkarları, filozofları ve ilim adamlarıyla konuşabileceğim bir yerdir. Bazen de krallar ve imparatorlarla konuşurum. Fikirlerini tenkit ederim. Eğer meşru değilse zaferlerini tezyif eder, haklarında şiddetli hükümler veririm. Haksız dikilen heykellerini kırarım. Boş ve devamsız bir servet kazanmak için beni bu endişesiz zevkten ayırmak kabili midir? Asla! Sizin bütün düşünceleriniz para toplamak, benimki de okumak ve bilgilerimi artırmak olsun."

Servet ve şöhret sahibi olanlardan en mutlu saatlerini kitap okumakta geçirdiklerini itiraf eden kimseler çıkmıştır. Bunlardan Makauley (Makolî) bir kız çocuğuna yazdığı mektupta şunları söyler: "Pek hoş mektubuna teşekkür ederim. Sevgili küçük kızımın bahtiyarlığına sebep olduğumdan dolayı ben de bahtiyarım. Onun kitapları sevdiğini görmek kadar beni memnun eden bir şey olmaz. Zira benim gibi büyüdünce görecektir ki kitaplar, pastalardan, şekerlerden, bütün oyuncaklardan ve dünyanın her türü eğlencelerinden değerlidir. Bana, sarayları, bahçeleri, güzel yemekleri, arabaları, gösterişli elbiseleri ve yüzlerce hizmetçisiyle dünyanın en büyük kralı olacaksın, deseler, istemezdim. Okumayı sevmeyen bir kral olmaksızın tavan arasında kitap yığınları ortasında oturan bir fakir olmayı tercih ederdim."

(...)

Montesquieu, "Çeyrek saatlik bir okumanın gideremediği üzüntüm olmamıştır." der. Haftanın beş veya altı gününde iş başında duyduğumuz yorgunluğu gidermek ve işimizde önümüze çıkan güçlükleri unutmak için okumaktan daha zevkli bir çare yoktur, işten yorulmuş olan zihnimizi, okumak daha fazla yarar, zannetmeyelim. Çünkü zihin yorgunluğu, çok işlemeden değil zihnin ayrı işle meşgul olmasından ileri gelir. Zaten okumak, öyle kitapları yazmak gibi insanın zihnini yormaz, bilakis dinlendirir.

Demek ki kitap, insanın acılı günlerinde teselli veren, eşi bulunmaz bir destek, atılımında mükemmel bir kılavuz ve sıkıntılarını gidermekte zengin ve cömert bir kaynaktır. Dünyada hiçbir dost, insana kitaptan daha yakın değildir. Sıkıntımızı unutmak, donuk hayatımıza biraz renk katmak, kitapla olur.

"Henry Ford'un şöyle bir tespiti var:

"Öğrenmeyi terk eden kimse, ister yirmi yaşında olsun, ister seksen, ihtiyar demektir. Öğrenmeye devam eden, kim olursa olsun, genç kalır. Dünyada en güzel şey, zihninizi genç tutmaktır."

Taha Kivanç, okumanın önemini şu satırlarla anlatıyor:

"Sadece meslek gereği okumak zorunda değilim ben; aynı zamanda okuma denilen eyleme de vurgunum. Başkalarının zihin dünyasında dolaşma, daha büyük hayatları içine girebilme imkânı sağladığı için de okuyorum. Başka türlü asla öğrenemeyeceğim bir çok şeyi bilmemi sağlıyor okumaları; daha sağlıklı düşünmemi ve doğru kararlar almamı da... Okumanın yazgım olduğuna inanıyorum ve ince hesaplar yapmaksızın okuyorum. Sayfası 1,5 dakikadan bin sayfayı okumak için 25 saate ihtiyacı olanlara inat, keyifli bir günde, üç tane hacimli kitabı bir kenara koyup notlarını da bilgisayarına işleyebiliyorum."

İbrahim ÜNAL

b) Atatürk'ün Düşünce Hayatı-(Şenol Kalaycı)

Kitapta yer alan ikinci makale metnidir. Metin Atatürk temasının Atatürk'ün fikir hayatı alt temasına göre hazırlanmıştır. Makale Atatürk'ü fikri yönüyle başarılı bir şekilde ele almıştır. Makaleyle verilen mesaj açıktır. Çocukların böylelikle Atatürk hakkında daha iyi fikir sahibi olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte metnin dili akıcı ve sadedir. Metinde kullanılan görseller de son derece isabetli ve başarılıdır. Zira metinde Atatürk ile ilgili çeşitli resimler kullanılması metni çocuklar için daha anlaşılır kılmıştır. Metinde öğrencilerin bilemeyeceği kavram sayısının olmayışı metnin çocuklar tarafından daha rahat bir şekilde anlaşılmasını sağlayacağı kanaatindeyiz. Tüm bunlardan hareketle metnin başarılı olduğu düşünülmektedir.

ATATÜRK'ÜN DÜŞÜNCE HAYATI

Atatürk'ün düşünce hayatı akıl ve bilime dayanır. Büyük kişiler belki büyük yeteneklerle doğar ama orada kalmazlar, bilgi ve kültürün engin kanatlarında daha da yükselmeye çıkarlar.

Atatürk, öğrencilik günlerinden başlayarak çok okuyan, araştıran; okuduğunu, öğrendiğini de benliğine sindiren bir kişiydi. Öğrencilik yıllarından başlayarak milletinin tarihini çok iyi araştırmıştır. Türk milletinin vatani ve özgürlüğü için seve seve canını vereceğini biliyordu. Bu yüzden milletinin başına geçerek lider oldu. Savaştan bıkmış Anadolu'yu kurtuluş yolunda birleştirmiş, canlandırmıştır. Atatürk, bir millet olma inancına ve bilincine varamamış yığınlar, perişan ve tükenmiş bir durumdayken bezginlikten kurtarmış, millî bir amaç etrafında toplamıştır. Bu amaç, milletin bağımsızlığını sağlamak, ülkeyi sömürge olmaktan kurtarmaktır.

Atatürk için memleketi kurtarmak yeterli değildi. Olması gereken demokrasiye inkişafın ile ulaşmak istedi. İnkılaplarını, halkın isteklerine ve ihtiyaçlarına dayandırdı. Her alanda geri kalmış Türk toplumu, çağdaşlaşmak için de yenileşmek mecburiyetindeydi. Bu da bilim sayesinde olacaktı. Atatürk'ün, bilime ve bilim adamlarına saygısı sonsuzdu.

Büyük bir asker ve komutan olduğu hâlde Atatürk, savaş sevmeydi. Barıştan yanaydı. O, "Savaş zorunlu ve gerekli olmalıdır. Gerçek kanım şudur: Milleti savaşa götürünce vicdanımda azap duymamalıyım. Öldüreceğim diyenlere karşı, ölmeyeceğiz diye savaşa girebiliriz. Ama milletin hayabı tehlikeye düşmedikçe savaş cinayettir." diyordu. Savaşın insanlara ve millete verdiği zararları en acı ve açık biçimde gören Atatürk, devamlı olarak barışçı bir politika izledi. Onun "Yurtta barış, cihanda barış" ilkesi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dış siyasetinin temel prensibi olmuştur.

Atatürk'ün düşüncesine göre aile milletin ve devletin temelidir. Medeniyetin esasını gelişmenin ve kuvvetin esasını aile hayatı meydana getirir. Aileye düşen en önemli görev, çocuklarını, müspet bilimlerin temellerine dayanan, güzel sanatları seven, fikren olduğu kadar bedenen de gelişmiş erdemli, kudretli ve iyi bir insan olarak yetiştirmektir.

Atatürk, Türk kadınına milletin kaynağı, sosyal hayatın esasını olarak kabul ediyordu. O, "Bir toplum, bir millet erkek ve kadın denen iki türlü insandan kuruludur. Olabilir mi ki bir topluluğun, bir bölümünü geliştirelim, ötekine aldınış etmeyelim de topluluğun bütünü birden gelişme gösterebilsin." diyerek kadını, toplumdaki hakiki yerine yükseltti.

Türk kadını, tarihin en eski günlerinden beri evine, çocuklarına sahip, iş hayatında kocasının yanında çalışan, fedakârlık örneği bir insandı. Kocasını cepheden cepheye koşarken Türk kadını çocuklarının yetiştiricisi, ailenin geçimini sağlayan, Türklük bilincini yuvada yaşatan tek varlık olmuştur. Bu durumu çok yakından bilen ve "Ey kahraman Türk kadını, sen yerde sürünmeye değil, omuzları üzerinde göklere yükselmeye layıksın." diyerek takdirlerini belirten Atatürk, Türk kadınına seçme, seçilme ve erkekler gibi dışarıda çalışma haklarının verilmesini sağladı. Böylece Atatürk, Türk milletini kadını, erkeği ile toptan çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırarak hamileyi yapmış oldu.

Atatürk Türk gençliğine çok büyük önem veriyordu. Atatürk'e göre Türk gençliğinin, eğitim ve öğretim yuvalarında insanlık meziyetinin, vatan sevgisinin ve fikir hürriyetinin esaslarını öğrenmeleri şarttır. Çünkü gelecek onlardadır. Cumhuriyeti Atatürk kurdu ama onlar yaşatacaktır. Büyük ve güçlü Türkiye'nin mimarları onlar olacaktır. Türk gençliği büyük Atatürk'ün eseri olan cumhuriyeti koruyacak güce ve ideale sahiptir. Düne, bugüne ve yarıya ışık tutan Atatürk'ün ilke ve inkılaplarından hız ve ilham alan ve alacak olan Türk gençliği, vatanın bütünlüğü, milletin birliği için çalışacaktır.

Her imrenilen faziletin, her yüksekte tutulan idealin yaratıcısı, karanlığa düşmüş ümitlerin meşalesi Atatürk'tür. O hâlde, onun gençliği de her yönü ile atasının izinde olacaktır. Onun gösterdiği çağdaş uygarlık seviyesine tımanacaktır. Çünkü vatanın geleceği, idealizmi, enerjisi gençliğimizdir.

"Dünyada her şey için, hayat için, başan için en gerçek kılavuz bilimdir, fendir. Bilim ve fennin dışında kılavuz aramak bilgisizliktir. Yalnız bilimin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki evrelerinin gelişmesini kavramak ve ilerleyişini zamanla izlemek şarttır. Bin, iki bin, binlerce yıl önceki bilim ve fen dilinin çizdiği genel kuralları, şu kadar bin yıl sonra bugün aynen uygulamaya kalkışmak elbette bilim ve fennin içinde bulunmak değildir." diyen Atatürk, Türk milletinin ancak bilim ve teknik alanda gelişmesi oranında çağdaş uygarlık seviyesine ulaşabileceğine inanıyordu. Bu yüzden ömrü boyunca Türk milletinin bilim ve fende ilerlemesi için didindi durdu.

"Hiçbir zaman hatırımdan çıkmasın ki cumhuriyet sizden fikir hür, vidadanı hür, irfanı hür nesiller ister." diyen Atatürk, akıl ve mantık adamı idi. Akıl ve mantığa dayanmayan fikirleri hastalıklı fikirler olarak kabul ederdi. Çünkü hastalıklı fikirleri sahiplerinin doğru kararlar vermesinin, başanlı uygulamalar yapmasının imkânsız olduğunu çok iyi bilirdi.

Akıl ve mantığa dayandığı için Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nda başanlı oldu. Zafer kazandı. Yeni Türk devleti kuruldu. Yine Atatürk gerçekçi olduğu için kazanılan zafer korunabildi. Bize düşen görev ise akıllı ve mantıklı bir çalışma ile milletimizi uygarlık seviyesinin üzerine çıkarmaktır.

Şenol KALAYCI
(Düzenlenmiştir.)

c) Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri-(Muhammed Şahin)

Ders kitabındaki bir diğer makale türündeki metindir. Makale, Atatürk temasının Atatürk'ün kişiliği ve özellikleri alt temasına yönelik olarak düzenlenmiştir. Metnin ana teması Atatürk olup onun hayatı ve kişiliği üzerinde durulmuştur. Yazar Atatürk'ün kişiliğini başarılı bir şekilde ele almıştır. Metnin dili sade ve açıktır. Kullanılan resimler metinle bütünlük içindedir. Nitekim metinde Atatürk'ün hayatından çeşitli ve isabetli görseller kullanılmıştır.

Bu yönleriyle başarılı olan metnin uzun oluşu ise olumsuz tarafını oluşturmaktadır. Zira söz konusu makale sekiz sayfadan oluşmaktadır.

ATATÜRK'ÜN KİŞİLİĞİ VE ÖZELLİKLERİ

Mustafa Kemal Atatürk, çok yönlü ve üstün kişiliği olan bir liderdir. Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan Mondros Ateşkes Anlaşmasıyla ortaya çıkan tehlikeli durumu ilk olarak görüp milletin dikkatini çeken odur.

Mustafa Kemal, Amasya Genelgesi'nde, vatanın bütünlüğünün ve milletin istikbalinin tehlikede olduğunu söyledi. Erzurum Kongresi'nde, millî sınırlar içinde vatanın parçalanmaz bir bütün olduğunu bütün dünyaya ilan etti. Kurtuluş Savaşı'nı bunun için başlattı. Bu konuda hiçbir taviz vermedi. Vatan savunmasını her şeyin üzerinde tuttu. Sakarya Savaşı sırasında "Vatanın her kaş toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz." diyerek bu konudaki kararlılığını gösterdi. Vatanı için her şeyini feda etmeye hazır olduğunu şu sözü ile açıkça ifade etmiştir: "Yurt toprağı! Sana her şey feda olsun. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedayız. Fakat sen Türk milletini ebedî hayatta yaşatmak için feyizli kalacaksın."

Mustafa Kemal, vatani ve milleti için canını feda etmektan kaçınmazdı. Daha Çanakkale Savaşları sırasında Anafartalar grubu komutanı iken en ön safta savaşmış. Bu savaş sırasında Atatürk'e bir şarapnel parçası isabet etmiş fakat sağ cebinde bulunan saati kendisini ölümden kurtarmıştı. Sakarya Savaşı sırasında ise atından düşmüş ve kaburga kemikleri kırılmıştı. Buna rağmen cepheden ayrılmamış, savaşı sedye üzerinden yönetmişti.

(-)

Mustafa Kemal Atatürk, idealist bir liderdi. Onun idealizmi, yüksek vasıf ve kabiliyetlerine inandığı milletin sonsuz hürriyet ve bağımsızlık aşkımdan kaynaklanıyordu.

Mustafa Kemal Atatürk'ün en büyük ideali, millî sınırlarımız içinde millî birlik duygusuyla kenetlenmiş uygar bir toplum oluşturmaktır. Vatani kurtaran, hür ve bağımsız Türkiye idealini gerçekleştiren Mustafa Kemal, yani Türkiye'yi modernleştirmek amacıyla ile çağdaş medeniyet idealine yönelmişti.

(-)

Atatürk'ün inkılapçılığı, akıl ve mantığın toplumsal gelişmeye egemen kılması esasına dayanır. Onun şu sözü akıl ve mantığa verdiği değeri en güzel şekilde ifade eder: "Bizim akıl, mantık ve zekâ ile hareket etmek en büyük özelliğimizdir. Bütün hayatımızı dolduran olaylar bu gerçeğin delilidir."

(...)

Gerçeğe akl ve bilim yoluyla ulaşılacağına inanan Atatürk, "Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için en hakikî mürşit ilimdir, fendir." sözü ile bunu en güzel şekilde açıklamıştır.

(...)

Gerek Kurtuluş Savaşı'nın başarıyla sonuçlanması, gerek gerçekleştirilen inkılaplarla, Türkiye'nin çağdaşlaştırılması onun dehasının bir eseridir.

Başarılı olmanın sırlarından birisi de sabır ve disiplindir. O, meseleler karşısında önce düşünür, gerekli araştırmayı yapar, tartışır, kararını ondan sonra verir. Verdiği karar uygulamaya koyarken uygun zamana beklerdi. Zamanlamaya çok önem verirdi.

Samsun'a çıkmadan çok önce, millet egemenliğine dayanan bağımsız, yeni bir Türk devleti kurmayı düşünmüştü. Bu fikrini, o zaman açıklamadı. Samsun'a çıktıktan bir süre sonra vatanın kurtuluşu ile ilgili fikirlerini uygulamaya başladı. Kongreler topladı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni açtı. Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldığı zaman, saltanat kaldırılıp cumhuriyet yönetimini kurmayı düşünüyordu. Fakat mecliste saltanat yanlıları olduğundan zamanlamayı uygun görmemişti. Ancak Kurtuluş Savaşı başarıya ulaştıktan sonra açılan ikinci meclis döneminde Atatürk'ün önderliğinde saltanat kaldırılıp cumhuriyet ilan edilmiştir.

(...)

Atatürk'ün gençlere söylediği "Yolunda yürüyen bir yolcunun yalnız ufku görmesi kâfi değildir. Muhakkak ufuk ötesini de görmesi ve bilmesi lazımdır." sözü, onun ileri görüşlü bir lider olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

(...)

Büyük adamlar ancak büyük milletler yetiştirir. Toplumların büyük adamlara ihtiyacı en çok bunalımlı dönemlerde ortaya çıkar. Toplumlar, bunalımlı dönemlerden ancak büyük liderler kurtarır. Mustafa Kemal Paşa, bu özellikleri taşıyan çok yönlü bir liderdir. (...) Ayrıca birleştirici ve toplayıcı bir lider, büyük bir asker ve teşkilatçı bir devlet adamıdır. Bütün bu yönleriyle çağın damgasını vuran bir dâhidir.

Atatürk, eğitimi sosyal ve kültürel kalkınmanın en etkili araçlarından biri olarak görmüştür. Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra yeni devletin varlığını sürdürülebilmesi için çağdaş eğitim metotlarıyla yetiştirilecek bir nesle ihtiyaç vardı. Bu sebeple eğitim konusuna büyük bir önem verdi. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra kendisine sorulan "İşte memleketi kurtardınız, şimdi ne yapmak istersiniz?" sorusuna Atatürk "Maarif vekili olarak millî irfanı yükseltmeye çalışmak, en büyük emelimdir." cevabını verdi.

Türk milletinin aydınlık yarınları için elinde tebeğik, kara tahta başına geçerek Türk milletine okuma-yazma öğreten Atatürk, milleti tarafından başöğretmenliğe layık görüldü. O, modern bir eğitim politikasının esaslarını belirleyip eğitim alanında büyük inkılaplar yaptı.

(...)

Atatürk, Türk kültür ve sanatını dünyaya tanıtmak için çok çalıştı. Bu konuda araştırmalar yapılmasını, sergiler açılmasını ve kültürle ilgili kongreler düzenlenmesini teşvik etti. Sanat ve sanatçılar hakkında takdir ve teşvik edici sözler söyledi. Bunlardan bazıları:

"Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir."

"Hopiniz mebus olabilirsiniz, vekil olabilirsiniz hatta cumhurbaşkanı olabilirsiniz fakat bir sanatkar olamazsınız."

"Bir millet, sanat ve sanatkârdan mahrum ise tam bir hayata malik olamaz."

Atatürk, sanatçı yetiştiren kurumlar açtı. Çağdaş Türk sanatını geliştirmek amacıyla Avrupa'ya resim, heykâl ve müzik öğrenimi için gençler gönderdi. Bu durum, onun sanata ve sanatçıya ne kadar önem verdiğini gösterir.

İyi bir yönetici, milletin huzur ve saadetini sağlamak için çalışır. Mustafa Kemal Atatürk, bütün hayatı boyunca bunu yapmaya çalıştı. Milleti için çalışmayı bir görev saydı. "Milete efendilik yoktur. Hadimlik vardır. (...) Bu millete hizmet eden, onun efendisi olur." sözü ile yöneticilerde bulunması gereken özelliği belirtmiştir. Savaştaki kahramanlığı kadar, devlet kurup yönetmedeki ustalığı, ileri görüşlülüğü ve başarı-verdiği ile Atatürk, tarihte eğine az rastlanan bir yöneticidir.

(...)

Atatürk'ün, milletine sonsuz bir güveni vardı. Türk milletinin şan ve şerefle dolu tarihindeki başarılarına yenilerini ilave edeceğine bütün kalbiyle inanmıştı. (...) Bütün başarıları milletine mal etmektен zevk duyardı. Mustafa Kemal bir konuşmasında "Millî Mücadele'yi yapan doğrudan doğruya milletin kendisidir, milletin evlatlarıdır." demişti.

Atatürk, kararlı ve mücadeleci bir liderdi. Güçlülük karşısında yılmayan, ümitsizliğe düşmeyen kişiliği onun Millî Mücadele'nin lideri olmasını sağlamıştı. Samsun'a çıktıktan sonra, Kâzım Karabekir Paşa'ya çektiği bir telgrafta, o günlerdeki ağır durumu belirttikten sonra "Bununla beraber bütün umutlar kaybolmuş değildir. Memleketi bu durumdan ancak Türk milletinin mukavemet azmi kurtarabilir." diyordu. Eskişehir-Kütahya Savaşları'ndan sonra Yunanlılar, Ankara'ya doğru ilerlemeye başladıkları zaman, Mustafa Kemal, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından başkomutanlık görevine getirilmişti. Başkomutan olarak yaptığı ilk konuşmasında "Milletimizi esir etmek isteyen düşmanları, behemehal (ne yapıp edip) yeneceğimize dair güvenim bir dakika olsun sarsılmamıştır." sözleri onun hiçbir zaman ümitsizliğe yer vermediğini ve mücadelesindeki kararlılığı gösteren başka bir örnektir.

(...)

Atatürk, milletimizi çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracak ileri bir zihniyetin yerleşmesi çabasında idi. Bu yolda birtakım inkılaplar yaptı. İnkılapların amacı, modern bir devlet, çağdaş bir toplum meydana getirmektir. Atatürk, Türk milletini çağdaş milletlerin seviyesine çıkartmak için siyasal, toplumsal, ekonomik alanlarda inkılaplar yapmıştır.

Onun şu sözleri inkılapçı karakterini ortaya koyar: "Büyük davamız, en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde de temelli inkılap yapmış olan büyük Türk milletinin dinamik idealidir. Bu ideal en kısa zamanda başarmak için, fikir ve hareketi beraber yürütmek mecburiyetindeyiz."

Atatürk'ün birleştirici ve bütünleştirici özelliği sayesinde, Milli Mücadele başarıya ulaşmıştır. Atatürk, Milli Mücadele'nin karanlık günlerinde, değişik fikirlere sahip insanları bir mecliste, kendi etrafında toplamayı başardı. (...) O, yalnız askerlerin değil, sivil halkın da güvenini kazanmıştı.

Atatürk'ün bu üstün meziyetleri, sıkıntı ve bunalm içinde bulunan insanların, ona sevgi ve saygıyla bağlanmasını sağladı. Atatürk, tarihte büyük devletler kuran ve yüksek bir medeniyet meydana getirmiş olan Türk milletinin büyüklüğüne inanan ve bununla gurur duyan bir insandı. Atatürk; kahramanlık, vatan sevgisi, çalışkanlık, bilim ve sanata önem verme gibi değerlerin, Türklüğün yüksek vasıflarından olduğunu ifade etmiştir. O, milletin bu özelliklerini her fırsatta dile getirip insanlık ailesi içinde layık olduğu yeri almasına çalıştı. Milletimizin yüksek karakteri, çalışkanlığı, zekası ve ilme bağlılığı ile millî birlik ve beraberlik duygusunu geliştirmeyi başlıca ilke kabul etti. Ona göre: "... Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti, bundan sonraki gelişmesi ile geleceğin yüksek medeniyet ufkundan yeni bir güneş gibi doğacaktır."

(...)

Atatürk, başı önem veren bir liderdi. Ona göre, başın bozulmasından bütün dünya ülkeleri istirap duymalıydı. Anlaşmazlıkların ortadan kalkması, insanlığın başlıca dileği olmalıydı. Dünyada yalnızca sevgi egemen olmalıydı. Atatürk'ün bu sevgi anlayışının nedeni insana duyduğu saygıdır. Onun "Yurtta sulh, cihanda sulh." sözü başı idealinin simgesi hâline gelmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Muhammed ŞAHİN

ç) Korku-(İbrahim Alâeddin Gövsa)

Kitapta serbest okuma metni olarak yer alan makalede işlenen tema korkudur. Metinde korkunun ne olduğu, korkunun kaynaklarının neler olduğu, korkuya kapılan bir kişinin başına neler gelebileceği ele alınmıştır. Metnin hem kendisi hem de metnin cümleleri kısadır. Makalenin dili sade ve anlaşılırdır. Metinde çocukların anlamını bilmeyeceği kelime yoktur. Ayrıca metnin konusunun çocuklar için dikkat çekici oluşu onların metninden daha fazla verim almasını sağlayacağı ifade edilebilir.

Fakat metin için kullanılan görsel makaleyi yansıtmada yetersiz kalmıştır. Yine kullanılan bu görsel metinle uyumlu olmayıp; mantıksal bir çelişki içindedir. Zira kullanılan görsel korku duygusundan çok üzüntü duygusunu yansıtmaktadır. Görsellerin bu seviyedeki çocuklar için bazen metnin yerini aldığı düşünüldüğünde bu durumun metni çok eksik bıraktığı sonucuna varılabilir.

KORKU

Bir tehlike karşısında duyulan heyecan ve bunalımdır. Bu tehlike henüz meydana gelmemiş olabilir. O zaman korku, tehlikenin düşüncesi karşısında duyulmuştur.

Korku, insanın varlığını koruma özleminden doğuyor. Varlığımıza zarar verebilecek, özdeksel veya tinsel faydalarımızı veya rahatımızı bozabilecek her şey ve her olay karşısında az veya çok korku duyabiliriz. Bunlardan başka alışmadığımız hâller, bilmediğimiz şeyler de bizde korku meydana getirebilir. Şüpheli ve sırlı şeyler bazı defa yarısmalarımızı uyandırarak sebebi meydana olan etkilere fazla bizi korkutabilirler.

Korkunun başlıca belirtileri hareketlerde bozukluk, erksizlik (güçsüzlüktür. Vücudun titremesi, sesin değişmesi, dilin kuruması, soğuk terler dökülmesi, vücuttaki kılların dökülmesi, boğazın sıkıyormuş gibi olması, kan ve barsak etkinliğinin değişmesi, neticede yüzün sarması, solukların beşleşmesi gibi belirtiler korkunun pek kolay gözlenen neticesidir. Açık korku heyecanının etkisiyle bazı defa salgıların tutulmaması mümkündür. Kalbin durması, birdenbire ölümün meydana gelmesi de mümkündür. Tinsel netice ve belirtileri de bütün ruhsal etkenlerden kaçınması, bozulması şeklinde görülür. Bellek, çarpışım ve dikkat doğal çekinde işleyemez olur, yani zihin kaçar, iradenin zayıfladığı, bazı defa büsbütün kaybolduğu da görülür.

Korku, şahsın alışkanlığına ve yarısmalarına göre çok değişik olabildiği gibi tehlikenin derecesine ve tehlikeden kaçınmak kabul olup olmamasına göre de sayısız derecelerde bulunabilir. Korkunun derecelerini tamamiyle anlatmak için diledik kelimeler yetişmiyor. Mesela şüphelenme, çekinme, heybet, hayret, dehşet, azap gibi kelimeleri hafiften ağıra doğru korkunun başlıca derecelerini ifade için kullanıyoruz. Heyecanların ruhsal niteliklerinden bahsederken gördüğümüz gibi korkunun bilinçsiz olan çeşitleri de vardır. Bu bilinçsiz korkuların soya çekimden gelme olanları da bulunabilir. Şahin önünde civcivin korkusu böyle bilinçsiz ve soyaçekimden gelen korku örneklerinden biridir.

Sebepleriyle uygun derecede olmayan korku heyecanları da korku hastalığı demektir. Hekimlik dilinde korku hastalıklarına "fobi" adı verilir. Fobilerin doğal korkulardan üç türü farkı vardır. Birincisi, sahibine daima musallat olmasıdır. İkincisi, ait olduğu şeylerle nispeten bulunmasıdır. Üçüncüsü, kendilerine dayanmanın kabul olmamasıdır. Yani fobileri olanlar, korkularının mantıksız ve manasız olduklarını bildikleri ve onlarla savaşmaya çalıştıkları hâlde yine başları gösteremezler.

Korku hastalıklardan yani fobiler de çeşitli şeyler ve olaylara ait olmak bakımından çeşitlidirler. Bazıları eşyadan bir kısmına dokunmaktan korkarlar. Mesela sulu şeylere, yahut bir bıçağa veya bir kumaşa dokunduktan zaman bunalım geçirirler vardır. Bir kısmı boş, geniş yerlerden, meydanlardan yahut kapalı yerlerden, kalabalıktan veya tren, otomobil gibi vasıtalarından nispeten derecede korkarlar. Bazıları yıldırım, şimşek, hava ceryanı gibi tabiat öğelerinden fazla korku duyarlar. Örümcek, fare, yılan, kedi, köpek gibi hayvanlardan nispeten derecede korkarlar, hatta bazı otlara ve bitkilere karşı korku besleyenler de vardır.

İbrahim Alâeddin GÖVSA

d) Şiir Yazma Sanatı-(Seyit Kemal Karaaliolu)

Makale metninin konusu şiirdir. Makalede şiirin nasıl yazılması gerektiği, bir kimseye şair diyebilmek için o kimsenin hangi niteliklere sahip olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Metnin cümle uzunlukları çocukların seviyesine uygundur. Metnin dili açık, sade ve anlaşılırdır. Metinde yedinci sınıf seviyesindeki çocukların anlamını bilemeyeceği kelime yoktur.

Diğer taraftan makale için kullanılan tek görsel yetersiz olup; metinle uyumsuzdur. Bu durum metnin olumsuz tarafını oluşturmaktadır.

ŞİİR YAZMA SANATI

Şiir kelimelerle güzel biçimler kurnak sanattır. Bunun için kelimeleri tanımak, sevmek, okumasını bilmek gerek. Hangi kelime, hangi kelime ile yan yana geldiğinde nasıl bir anlam, ışıq doğar bunu bilmek gerekir. Mallarme'nin "Şiir, kelimeler dinidir." demesi bundandır.

Şiirin şiir olabilmesi için şairin duygusu, hayali, dil biçimine girmelidir. İlk bakışta şiirde üç öge görülür: **madde, biçim, konu.** Şiirin maddesi anlamlı sesler olan kelimelerdir. Şair, kelimelerin nabzını dinlemesini, bir kelime için kelimeler feda etmesini bilmelidir. Eugenio d'Ors'a göre: "Şiirde o tek kelime ki yalnız kendi değerini değil susturulmuş olan diğer bütün kelimelerini de taşır."

Şiir bir söz olduğu için şiir yazmaya kalkışan bir kimse, raslantıyı kelime kelime yenmek zorunda olduğunu bilmelidir. Çünkü, birer ham madde hâlinde olan kelimeler, şairin kelime seçiş süzgecinden geçtikten sonra mısraya yerleştirilir. Alain diyor ki: "Şair beyaz bir kâğıdan önüne geçince kolayca güzel mısralar yazabileceğim zannetmemelidir. Bir edebî esere eser dedirten kelimelerin düzenlenişidir... Mısra, resmin yazı biçiminde anlatımıdır. Gerçek şair, günlük kelimelerdeki seslerden faydalanarak bizi heyecana götürebilir. Şairin görevi, her çeşit sesi önce müzik, sonra da fikir hâline getirmektir."

Şiir, gerçeklerde değil şairin kendisindedir. Şairin iç dünyasına çarpan şeyin önemi, içindeki şiir ruhuna özdenlenme gerekliliğini yükletecek güçle ölçülebilir. Heyecan sarsıntısını yaratan konu, duygulanı gerçekleştirmesine, biçimlendirmesine yol açar.

Şair, esrarlı duygulanı duyulur kılmak ister. Kelimelerin psikolojik aşılama yeteneğinden faydalanır; ses uyumları düzenler. Çünkü kelimeler, uyandırdıkları belgisiz, kaşık anılarla ruhu heyecanlandırır. Dil uyumlu, anlamlı bir ritme bağlamak kelime üzerinde çalışan sanatçının ilk çabası olmalıdır. Şair, ruhunun ürpertiğini, benliğinin içtenliğini güzel bir söyleyişle anlatılabilmeli, duyartığının lüzumunu evvelce konuşulmuş ölçülerle uzlaştırmaya çalışmalıdır. Yahut önceden var olan ölçülere önem vermeyerek yalnız heyecanının ölçüsüne kulak vermeli, duygusal temlerine göre eserini yaratmalıdır.

Şiir sürekli, uyanık bir çalışmanın sonucudur. Hiç bir yetenek, emeksiz, disiplinsiz mayvasını veremeyeceği için şiir yazma devamlı bir çalışma ister. **Düşüncelere, duygulara en uygun düzen biçimler bulmak, şairin asil ereği olmalıdır.**

Şiir var, yalnız söz sanattır; şiir var, duygulanı, düşünceleri söyler; şiir var, ses oyunlarıyla bir müzikli olmak ister; şiir var, ders vermeye çalışır. Montaigne'nin diliyle söylemek gerekirse: "Şiirin orta hâllisi veya kötüsü için kurallar, ustalıklar bir ölçü olabilir. Ama iyisi, yükseği, harikuladesi aklın kurallarını aşar. Onun güzelliğini tam ve sağlam olarak görenler, bir şimşegin ihtişamına benzer bir parlak görmekte kalırlar. Büyük şiir muhakememizi tatmin etmez, allak bullak eder."

Seyit Kemal KARAALIOĞLU

e) Türk Dili

Kitapta yer alan son makale metnidir. Metin kitapta dinleme metni olarak yer almaktadır. Metin Atatürk temasının, Atatürk'ün Türk Dili'ne verdiği önem alt temasına yöneliktir. Yazarının belirtilmediği metinde dilin önemi ifade edilmiş, Atatürk'ün dil hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Atatürk'ün dil konusunda yaptığı çalışmalar hakkında bilgiler paylaşılmıştır. Yine metin, Atatürk'ün Türkçe'nin sadeleşmesi ve sadeleştirilmesi, yabancı etkilerden uzaklaştırılması adına attığı önemli adımlar hakkında bilgiler içermektedir. Bu yönden çocuklara önemli bilimsel katkıları olacağı düşünülmektedir. Makalenin sade ve akıcı bir dille yazılmıştır. Metinde çocukların anlayamayacağı kelimeler yoktur. Makale metninin ders kitabı için isabetli bir tercih olduğu düşünülmektedir.

TÜRK DİLİ

Dil, millî kültürün ilerlemesi ve yayılmasında önemli bir araç olduğu gibi, millî duygunun gelişmesinde ve bağımsızlığın korunmasında da önemli bir etkidir. Ayrıca dil, milleti oluşturan kişilerin birbirini kolayca anlaması ve millî bütünlüğün korunması için bir zorunluluktur. Bu nedenle, Atatürkçülükte, millî kültür, bağımsızlık, millî bütünlük ve toplumsal barışın korunması, sürdürülmesi için milleti oluşturan kişiler arasında konuşulan dilin, birbirinden farkı olmaması, sade, anlaşılır ve zengin olması gereklidir. Türk milletini meydana getiren unsurların başında Türk dili vardır. Türk'üm diyen herkesin Türk dilini bilmesi ve kullanması şarttır. Millî terbiyeyi millî eğitimin esası olarak alan Atatürkçülük "onun dilini, usulünü, vasıtalarını da millî yapmak zorunluluğu" na inanır. Türk dili her yönü ile millî olmalıdır. Millet kavramı için zorunlu olan kültür ve ölkü birliğinin, dil birliği olmaksızın gerçekleşebilmesi söz konusu değildir. Atatürk bu gerçeği, "Millet, dil, kültür ve ölkü birliği ile birbirlerine bağlı olan vatandaşların oluşturduğu siyasi ve sosyal toplumdur." şeklinde belirtmiştir. Türk milletinin iki parçadan meydana gelmesi mümkün değildir. Bu temel esas her şeyden çok dil için geçerlidir. Türk dili tektir ve bütün Türkler tarafından aynı şekilde bilinip kullanılmaktadır.

Türkiye'de dile, yani Türkçeye önem verilmesi, Atatürk'ün milliyetçilik ilkesinin gereğidir. Atatürkçülükte "Milliyetin çok belirgin niteliklerinden biri de dildir. Türk milletindenim diyen insan, her şeyden evvel ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan, Türk kültürüne, topluluğuna bağlılığını iddia ederse buna inanmak doğru olmaz."

Türk dili ile ilgili olarak göz önünde bulundurulması gereken temel esasların başında Türkçenin güzelliğine, zenginliğine ve gücüne olan güven ile bu dilin büyük bir kültür dili olma yolunda taşıdığı potansiyele olan inanç yer almalıdır. Atatürk, "Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir..."

Türk dili, Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü, Türk milleti, geçirdiği sayısız tehlikeli felaketler içinde, ahlakının, geleneklerinin, hatıralarının, çıkarlarının kısaca bugün kendi milletini yapan her şeyi dili sayesinde korunduğunu görüyor. Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir."

diyerek dilimize olan güven ve inancını belirtmiştir. Milletin sahip olduğu her türlü millî ve kültürel değerlerin korunması, dildeki zenginlik ve sadelik ile yakından ilişkilidir.

Türk diline gereken önemin verilmesini öngören Atatürkçülükte "Türk dili zengin, geniş bir dildir. Her kavramı ifade kabiliyeti vardır. Yalnız onun bütün varlıklarını aramak, bulmak, toplamak, onlar üzerinde çalışmak lazımdır." Türk dilinin özündeki zengin hazinenin gün ışığına çıkarılması bütün Türk milletinin başta gelen millî görevlerindedir. Bu görevi gerçekleştirme yolunda ilk adımları, Türk Dil Kurumunun kurulması ve Dil Kurultaylarının düzenlenmesi ile atan Atatürk, "Türk dilinin, kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için bütün devlet teşkilatımızın, dikkatli, ilgili olması" nı vurgulamış, dil konusunun herkesi ilgilendirmesi gereken bir devlet meselesi olduğuna dikkati çekmiştir.

Atatürkçülükle "Türk dilinin sadeleştirilmesi, zenginleştirilmesi ve kamuoyuna bunların benimsetilmesi için her yayın vasıtasından faydalanmalıyız. Her aydın hangi konuda olursa olsun yazarken buna dikkat edebilmeli. Konuşma dilimizi ise ahenkli, güzel bir hâle getirmeliyiz." Türk dilinin kendi benliğine kavuşması, zenginliklerinin ortaya çıkarılması ve sadeleştirilmesi yolunda devletin öncülüğünde, başta Türk dilini en iyi kullanması gereken aydınlar olmak üzere her türlü yayın araçlarıyla çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak Türk dilinin sadeleştirilmesi ve geliştirilmesi, Atatürkçülüğün üzerinde önemle durduğu konulardan biridir. Atatürkçülükle "Millî duygu ile dil arasındaki bağ, çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî duygunun gelişmesinde başlıca etkidir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir, yeter ki bu dil bilinçle işlensin, ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtaracaktır." Dil konusunda bilinçli çalışmaların yapılması Türk dilinin yabancı dillerin etkisinden kurtarılması, dilde var olan zenginliklerin araştırılarak ortaya çıkarılması, millî bilinç ve kültürel bağımsızlık açısından zorunludur. Atatürk bu gerçeği "Millî bilincin ayakta kalabilmesi ve uyanık bulunması için dil ve tarih uğrunda çalışmaya mecburuz." şeklinde vurgulamıştır.

Atatürkçülük
Üçüncü Kitap

5.1.5. Sohbet (Söyleşi)

Bir konu hakkındaki fikir ve duyguların ayrıntıya inilmeden muhatapla konuşuyormuş hissi verilerek anlatılan yazı türüne söyleşi (sohbet) denir (Karataş 2011). Sohbet türünde esas olan samimiyettir. Yazar, fikirlerini kabul ettirmek gibi bir amaç gütmmez. Kendi şahsi düşüncelerini ortaya atar. Bu yönüyle deneme türüne benzemektedir.

Ders kitabında yer alan sohbet metnlerinin taşınması gereken özellikler daha önce belirtilen çocuk edebiyatı alanı yazarlarının kaleme aldıkları çocuk edebiyatı eserlerinden yola çıkılarak şu şekilde değerlendirilmiştir:

- Konu öğrencilerin yaşantılarına, yaşadıkları çevreye yakın seçilmelidir.
- Sohbet türünde giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin düzenine dikkat edilmelidir.
- Kullanılan görseller söyleşi metnini temsil edebilmelidir.
- Sohbetin üslubu açık, akıcı ve sade olmalıdır.
- Sohbette verilmek istenen fikir çocuğun bilişsel, fizyolojik ve psikolojik gelişim özelliklerine uygun olmalıdır.
- Sohbette ele alınan mevzu samimi bir dille, içten ve gönülden ele alınmalıdır.
- İyilik, dürüstlük, doğruluk gibi faziletlerden, erdemlerden bahsedilmelidir (Şimşek, 2002).

Araştırma konusu olan ders kitabında bulunan sohbet(söyleşi) yazılarının sayısı beş (5)'tir. Bu metinler şunlardır:

a) Okumak-(Hasan Ali Yücel)

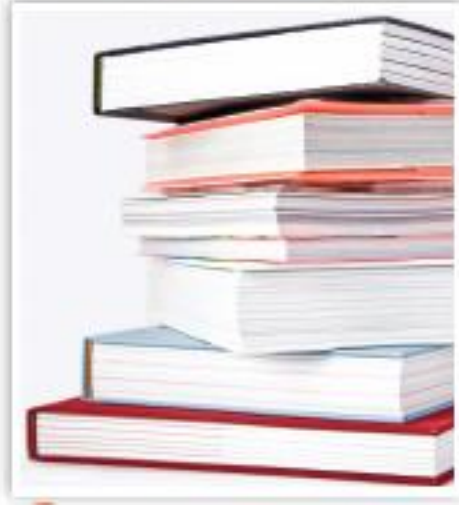
Metin, okuma kültürü ana temasının okuma sevgisi alt temasına göre yazılmıştır. Metinde okumanın insan için önemi ve bir ihtiyaç oluşu dile getirilmektedir. Kitabın insan için bulunmaz bir dost ve arkadaş olduğuna değinilmiştir. Buradan hareketle metnin çocuklar için son derece faydalı olduğu sonucuna varılabilir. Metinde çocukların anlamını bilmeyeceği kelimeler yoktur. Metin için kullanılan görseller çeşitli olup; metinle uyumludur. Metin söyleşinin özelliklerinden olan sohbet havasında, içten ve samimi duygularla yazılmıştır. Metnin üslubu akıcı ve anlaşılırdır. Sohbet metninin öğrenciler için yerinde bir tercih olduğu kanaatindeyiz.

OKUMAK

Kültürü çok geniş değerli bir dostum geçen gün bana diyordu ki:

— Artık benim için yeryüzünde bir tek eğlence kaldı: okumak. Ne dansın ne toplantılardan hiçbir şeyden tatlı bir duygu alamıyorum. İnsanlardan kaçan yabani bir mahluk oldum.

Bu duyuş, belki sinir bozukluğundan geliyor. Yalnız doğru bir tarafı var ki o da dostumun her tatlı duyguya karşı taş gibi donuk ve soğuk kaldığı hâlde okumaktan kendini alamamasıdır. Demek kültürlü bir insan için düşünen, anlayan, öğrenmek isteyen bir kimse için her eğlence geçebiliyor, her şey sönüp gidiyor, yalnız okumak kalıyor.

Öyle ise okumak nedir, nasıl bir iştir ki böyle sürekli ve kolay ölmeyen bir tadı var?

Yazı, bir türlü ölüme ortadan kaldıramayan insanlığın ölüme karşı bulabildiği tek çaredir. Yazı, zekânın fotoğrafıdır. Çağlardan çağlara, ellerden ellere geççe geççe, bütün tarihi aşır gelir. Onda, insan hayatının her yaprağı üstünde gezen gözlerin ışıklan, düşünen kafaların gölgeleri bulunur.

Güzel yazılmış bir yazıyı okumak, sönüp gitmiş bir varlığın fotoğrafına bakmak gibidir. Daha doğrusu, donup kalmış, sessiz bir fotoğraf değil konuşan, gündüklerini anlatan canlı ve sesli bir sinema. Onun içindir ki yazı, birçok olamazlıktan olur yapmıştır. Ölü dirilmez, yüz kuruşa Amerika'ya gidilmez, her büyük adam bizimle konuşmaz. Bu böyledir de en büyük yazarların herhangi bir kitabı pek güzel yüz kuruşa alınır ve bu büyük düşünücü ile baş başa on gün, yirmi gün, bir ay oturup konuşabilirsin. İnsanlık içinde, güneş gibi ışığı kendinden çıkan zekâlara yaklaşmak, biraz yanmak olsa bile, pek çok aydınlanmaktır. Onları anlamak, dediklerini kavramak için dimağ dediğimiz

düşünme makinesini işletmek ve onu yormak lazımdır. Hangi varlık yorulmadan işler ve yanmadan parlar? Güneğin kendi bile sonsuz karanlıklara ışıklandı verebilmek için bir ateş kazanı gibi durmadan kaynamıyor mu?

Eski Yunan'ın büyük filozofu Sokrat, hiç yazmadı. Eğer yetiştirildiği Platon da böyle yapsaydı Sokrat, baldıran ağzıyla değil yazı yazmamakla kendini öldürmüştü olurdu. Büyüklerin ne düşün-düklerini öğrenmek için onların yazılarını okumak, öğretmenlerimizin sayısını çoğaltmaktadır. Okulda insanın olsa olsa on hocası olur. Hâlbuki kitap okuyan için her özlü yazıcı bir değerli öğretmendir.

İyi bilmeliyiz ki okuduğumuz her satır, kafamızın içinde, yeni bir düşünce âlemi yaratır. Ya eski düşüncelerimizi yarımdan oynatarak onları canlandırır ya yeni bir düşünce ile varımızı artırır. Kitap, en gerçek bir dosttur. Dalgınlığa vurmadan okunan güzel bir kitaptan sonra tıpkı çok sevdiğimiz bir arkadaşla konuşmaktan aldığımız tadı duyarız.

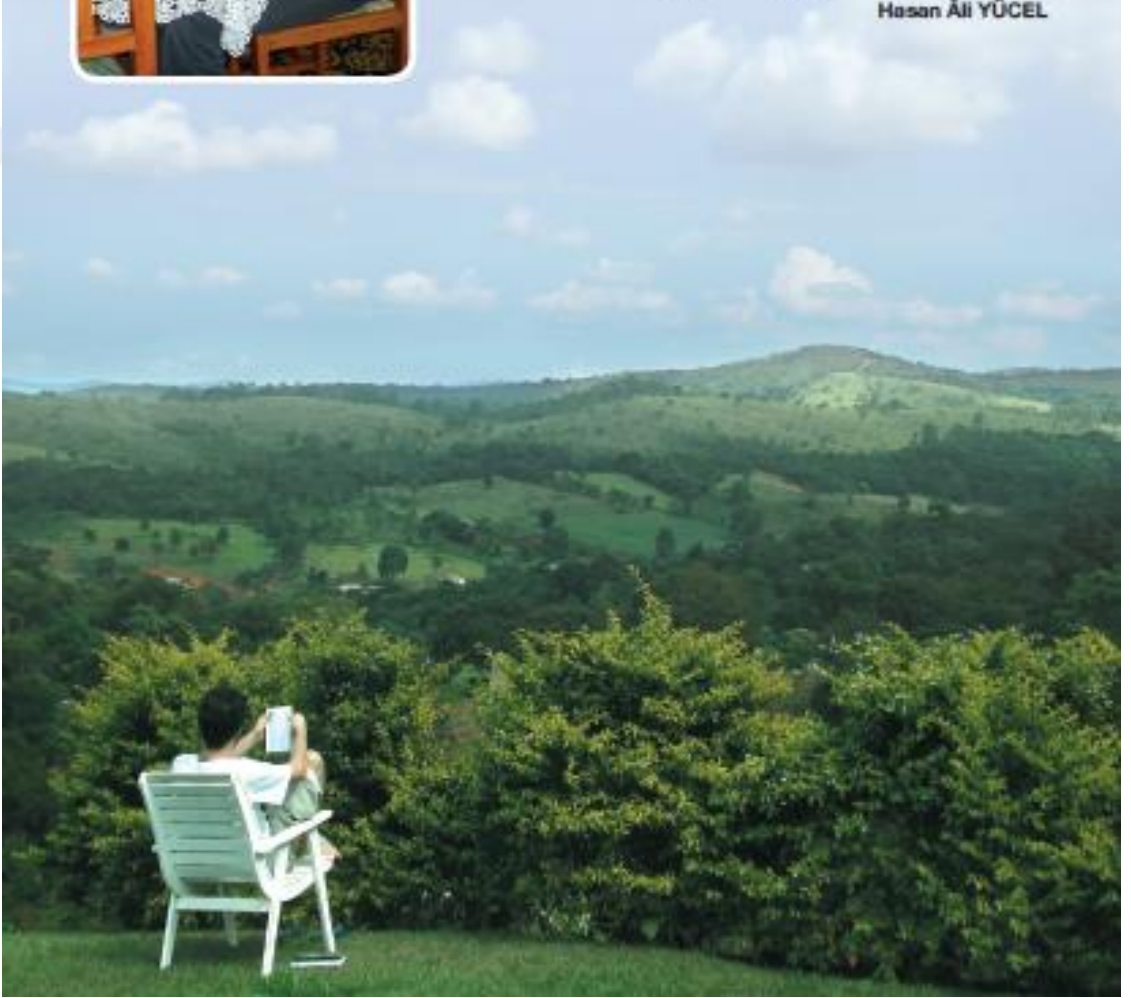

Bir an kendinizi tek başınıza bir odaya kapatılmış olarak düşünün. Biraz ökmek ve su bulduktan sonra ilk arayacağınız şey dilinizden anlayan, konuşacak bir insandır, değil mi? Bu his, içinde yaşadığınız toplumdaki uzak kalmanın verdiği manevi açlığın giderilmesini istemekten ve başka insanlarla olan bağınızın koparılması kaygısından başka ne ifade eder?

Yalnızlıkta, dost ve arkadaş yoksuluğunun yerini ancak kitap tutabilir. Bulabildiğiniz kitabı yazan, sizin bu tek başına kaldığınız anda konuşabileceğiniz tek arkadaş değil midir?

Yazık okumaya alışmamış, onun tadını almamış olanlara. Onlar, işsiz bir âlemdedir, yapayalnız yaşayan mahkûmlardır.

Hasan Âli YÜCEL

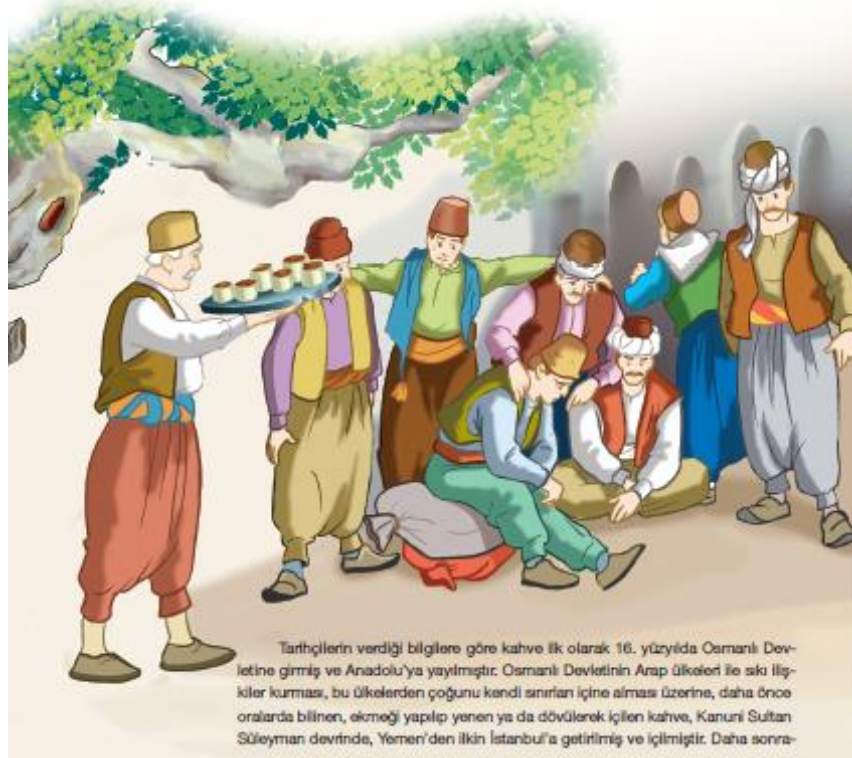
b) Bir Fincan Kahve-(Mehmet Önder)

Kitapta bulunan bir diğer söyleşi metnidir. Söyleşi milli kültür temasının, konukseverlik alt temasına yönelik olarak hazırlanmıştır. Metinde kahvenin Anadolu'ya geliş şekli ve ne zaman geldiği anlatılmakta, herkesin bildiği “Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır.” atasözü işlenmektedir. Metinde yerli kültürü tanıtmada deyim ve atasözlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca metin yerel örf, adet, gelenek ve görenek unsurlarını barındırmaktadır. Buradan hareketle çocuklara kazandırılacak kazanımların ve öğretilecek bilgilerin ilk olarak kendi kültürümüzden seçilmesi yerinde ve uygun olmuştur. Diğer taraftan metnin beyitlerle desteklenmesi, metnin akıcılığını ve verimini arttırmıştır. Metinde kullanılan resimler isabetli ve başarılıdır. Nitekim dört sayfadan oluşan metnin her bir sayfasında anlatıma ve olayın gidişatına uygun görsellere yer verilmiştir. Metnin dili sade ve açıktır. Sohbet metninde yedinci sınıf seviyesindeki çocukların anlamını bilmeyeceği kelimeler yoktur. Söz konusu metnin giriş-gelişme ve sonuç kısımları düzenli olup; bütünlük içindedir.

BİR FİNCAN KAHVE

Anadolu'nun geleneksel konukseverliği dillere destandır. (...) Ne var ki bu konukseverlik önce kahveden başlar. Sizi bir acı kahve içmeye çağıran dostunuza neden "acı kahve" diyemeyiz; bu acılıkta, yıllar yılı sürececek bir tatlılık, yakın bir dostluk vardır; bu yüzden Anadolu'da "Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır." sözü, her yerde, her zaman söylenir durur.

Tarihçilerin verdiği bilgilere göre kahve ilk olarak 16. yüzyılda Osmanlı Devletine girmiş ve Anadolu'ya yayılmıştır. Osmanlı Devletinin Arap ülkeleri ile siki ilişkiler kurması, bu ülkelerden çoğunu kendi sınırları içine alması üzerine, daha önce oralarda bilinen, ekmeği yapıp yenen ya da dövülerek içilen kahve, Kanuni Sultan Süleyman devrinde, Yemen'den ilkin İstanbul'a getirilmiş ve içilmiştir. Daha sonra-

lan tüccarlar eliyle Avrupa'ya götürülen ve Anadolu'ya yayılan kahve, keyif verdiği için bir ara tarihimizde yasaklanmış, içenler ağır cezalara çarptırılmışlardır. Bakmışlar ki kahve içiminin önüne geçilmiyor, hele büyük konaklarda kahveden vazgeçilmiyor, tütün yasağı gibi kahve yasağı da kaldırılmış, kahve İstanbul'un ve Anadolu'nun günlük hayatına girmiş, ekmeğe gibi, su gibi ihtiyaç maddeleri arasında yer almıştır. İstanbul'da açılan yazlık ve küçük kahvehaneler, bu kahvehanelerde kahve geleneği ve görünümleri, yerli ve yabancı pek çok yazara konu olmuştur. Gerçekten de usta ellerde üzene bezene pişirilen kahvelerimizin şöhrati dünyaya yayılmış, pirinç cezvelerde pişirilerek kulpsuz "kallavi" fincanlarda içilen, sadelerinden çok şekerlisine, türüm türüm kokan, buram buram tüten kahveler "Türk kahvesi" adıyla dünyanın her yerinde aranır olmuştur.

Eş dost ziyaretlerinde ikramın başını çeken kahve, öyle gelmişgüzel pişirtmez, pişirilse konuğa saygısalık sayılır. Hele ziyarete gelen konuk, bir ehlikoyf bir kahve tiryakisi ise kahveden kahveyi getirene kadar bir "tazelik" arardı. Kahve üzerine söylenen şu beyit o günlerde söylenirdi:

Ehlikoyfın keyfini kim yanılır, kim tazeler?

Taze elden, taze pişmiş, taze kahve tazeler.

Ardından da hemen şu beyit okunurdu:

Ehlikoyfa kahve varsa tazeler,

Ehlikoyfın keyfini yelpazeler.

Kahve tiryakiler kahvesiz edemezlerse de aslında kahve, eş dost, yârenin bir arada sohbetine kapı açar, daha doğrusu bu sohbetin "ön söz"ü olurdu. Kahverin ve kahvehanenin birer "bahane", istenenin dostlarla sohbet etmek olduğunu ifade eden şu beyit dillerden düşmezdi:

Gönül ne kahve ister, ne kahvehane,

Gönül sohbet ister, kahve bahane.

Sıkıntılı günlerde yanına uğramayan iyi gün dostlarına bir şairin şu çağrısı ne kadar manalıdır:

*Kahvelerim pişti gel,
Köpükleri taşı gel,
İyi günün dostları
Kötü günüm geçti gel.*

İçilen bir fincan acı kahve ama kırk yıl hatırı var. İçenler, hatırı saymasını, gönül almalarını bilenler için...

*Kahvenin yüzü kara, kim demiş ki içilmez
Gönülü ak, dili tatlı hatırdan geçilmez.*

Anadolu'da konukseverliğin başını kahve çeker demiştik. Gerçekten öyle.. Konuk olduğunuz köy ve kasabalarda bir kahve içirmeden sizi bırakmazlar. Birçok bölgede bu ikram daha da ağır basar. Günay Anadolu'da ve Kıbrıs köylerinde kahvehaneye gelen konuk, önce selam verip kimin masasına oturmuşsa onun bir kahvesini içer. Ondan sonra kahvehanede bulunanlar, teker teker ikrama başlarlar. Diyebilirsiniz ki "Bir insan kaç kahve içebilir?" Bunun da çaresini bulmuşlar. Konuk bir, hadi diyelim iki kahve içtikten sonra kahveci kahve yerine konuğun önündeki tepsiye, ince kâğıtlara sarılı bir lokum bırakır. Kahvehanede otuz kişi varsa tepside otuz lokum biter. Konuk bunlardan bir tanesini yer, ötekilerini, aynı şekilde ceplerine doldurur. Almazsa, ikramı geri çevirmiş sayılır ki bunu da kimse yapmaz.

Yolunuz bu töreyi sürdüren bir Anadolu köyüne düşerse sakın ola ikramları geri çevirmeyiniz. Anadolu'nun gönülü incinir, gönülü sizinle dir.

Mehmet ÖNDER

c) Nasrettin Hoca-(Ferit Ragıp Tuncor)

Ders kitabında serbest okuma metni olarak yer almıştır. Metin, millî kültür teması içinde ele alınmıştır. Söyleşide yer alan kısma ve fıkralarla Nasrettin Hoca çocuklara tanıtılmaktadır. Metin, keyifli bir sohbet havası içinde, içten ve samimi bir dille kaleme alınmıştır. Söyleşi metni hem eğitici hem de öğreticidir. Yine metinde yedinci sınıf seviyesindeki çocukların anlamını bilmeyeceği kelimeler yoktur. Bu sayede çocukların metni daha rahat bir şekilde anlayacakları söylenebilir. Metnin üslubu akıcı, net ve açıktır. Söz konusu metin çocukların dünyasına her yönüyle hitap etmektedir.

Ancak metnin uzun oluşu ve metin için tek görsel kullanılması göze çarpan eksikliklerdir.

NASRETTİN HOCA

Beni tanıdınız mı? Hele şöyle iyice bir bakın bakalım... Kavuğuma, cübbeme bir göz gazdirin! Saçına, sakalına bakın! Evet Oyum işte... Tanıdığınızı anlıyorum. Nasrettin Hoca derler adıma. Bütün dünya tanır beni! Adım bir yerde geçer geçmez yüzler hemen gülümser. Hikâyelerim, fıkralarım anlatıldı mı herkes kahkahalarla güler. İşte ben bu kahkahaların, neşelerin yaratıcısı Nasrettin Hoca'yım.

Dünyada acıklı şeyler o kadar çok ki insanları bundan sıyrarak biraz olsun güldürmek, neşelendirmek çok iyi bir şey.

Ama hemen söyleyeyim ki insanları güldüren serüvenlerimin bir çoğu beni hiç güldürmez. Geçenlerde eşiğime binmiş gidiyordum. Evime yaklaşıyordum. Tam inecektim ki eşiğim bir huysuzluk edip beni yere düşürüyordu. Canım fena hâlde yanmış. Attan düşene bir şey olmazmış ama eşekten düşenin canı yanmış.

İşte ben acıyan ötemi, benim oğuştururken mahallenin çocukları hemen etrafıma çevirip eşekten düştüm diye beni alaya almazlar mı? Güllüp duruyorlardı.

Hiddetle kalktım:

— Ne gülersiniz böyle, diye çıktım onlara... Düşmeseydim de inecektim zaten eşiğimden.

Ama onlar oralı bile olmadan, hatta daha da çok gülmeğe başladılar.

Görüyorsunuz ya benim canım yanıyordu ama kimse bunu anlamıyordu.

Sakin yalnız, çocukların böyle olduklarını sanmayın. Büyüklük de çok defa onlardan farklı olmuyorlar. İnsanlarda zaten merak denilen bir kötü huy vardır. Kendilerini ilgilendirmemesi gereken olaylara ha bire burunlarını sokarlar.

Geçen sabah kanmıla bir işten dolayı aramızda ufak bir tartışma geçmişti. Evden çıkarken bizim komşu ile karşılaştık. Tartışmamızı duymuş olacak ki:

— Hayrola Hoca Efendi! Evinizdeki gürültü ne idi, diye sordu.

Adamı tersleyecektim ama aramızda ne de olsa bunca yıllık komşuluk hakkı var. İçimden bir lahavle çektikten sonra:

— Hiç, bizim hanım ile aramızda ufak bir tartışma geçti de, dedim.

Ama komşu meraklı mı meraklı:

— Gürültü çok şiddetli idi, dedi. Sanki merdivenlerden bir şey yuvarlanmış gibi bir ses duydum.

Cevap verdim:

— Ha, o mu? Kanmı biraz sinirlidir, biliyorsun. Güzel güzel konuşurken cübbeme bir tekme attı. Onu merdivenlerden yuvarladı. Duyduğun ses o olacaktı!

Artık yanımdan gideceğini umuyordum ama ne gezer. Hemen itiraz etti:

— Ne söylüyorsun Hoca Efendi? Hiç cübbe mendivenlerden yuvarlanırken bu kadar ses çıkarır mı?

Baktım ki onu başka türlü başımdan savamayacağım, doğruyu söyledim:

— Sen de amma uzattın! İçinde de ben vardım.

Bir kahkaha atıp yanımdan gitti. Yemin ederim ki bunu ahbablarına yetiştirmeye koştı. Ne var bu sözlerimde gülecek.

Ben onlara karşı her zaman iyi davranmak isterim ama çoğu bunu anlamaz. Komşu hatırı saymaz. Ancak işleri oldu mu komşucuğum komşucuğum diye koşarlar. Fakat biraz kendi faydalanna dokundun mu senden kötüsü yoktur.

Bir kaç gün oluyor. Bizim hanım çamaşır yıkayacaktı. Şöyle bir kazan gerekli. Komşulann birinden güç bela aldık.

İşimiz bittikten sonra ben kazanın içine bir de küçük tencere koyarak bunu komşuya götürdüm. Komşu tencereyi görünce:

— Bu ne Hoca Efendi, diye sordu. Burada bir tencere var.

— Onu senin kazan doğurdu, dedim. Kazan senin olduğuna göre elbet tencere de senin olması gerekir.

Pek sevindi, kazanıyla beraber bizim tencereyi de aldı.

Aradan bir hafta geçti. Bizim hatun yine çamaşır yıkayacaktı. Gittim, kazanı istedim. Seve seve verdi. Hatta bana zahmet olmasın diye eve kadar da taşıdı.

Çamaşırından sonra ben kazanı sakladım. Akşam geri götürmedim. Ertesi günü de uğramayınca komşu çat kapı geldi:

— Şu bizim kazanı almağa geldim, dedi. Boynumu bükürüm:

— Senin kazan sizlere ömür komşu, dedim. Öldü. Biz de gördük.

Komşu hemen itiraz etti:

— Ne demek o? Hiç kazan ölür mü?

Cevabım hazırdı:

— Doğurduğuna inandın da öldüğüne neden inanmazsın?

Hoş cevap değil mi?

Yine bir komşu geçen sabah gelmiş, benim eşeği bir günlüğüne istiyordu. Dağdan odun taşıyacakmış.

Zavallı eşek, zaten benden çekeceği kadar çekiyor. Bir de konusun komşunun eziyetini mi çeksin?

Hemen aklıma uygun bir bahane geldi:

— Eşek burada değil, dedim.

— Sağlık olsun, diyerek gidiyordu ki bizim Karakağan ahırında anırmağa başlamasın mı?

Komşu o zaman hemen döndü:

— Yazıklar olsun sana Hoca Efendi, dedi. Bir de ak sakalına bakmadan yalan söylersin! Hani eşiğin burada değil mi?

Zor durumda kalmıştım ama Allah'ın izni ile işin içinden çıktım:

— Sen benim sözüme mi inanırsın, eşiğin sözüne mi? Bu soru, onu iyiden iyiyeye şaşırtmıştı, verecek bir cevap bulamadan uzaklaştı gitti.

Benim ne kadar ünüm varsa, eşiğimin de o kadar ünü vardır ha! Onu da bilmeyen, tanımayan, marifetlerini öğrenmemiş olan yoktur.

Her ne ise, bizim Karakağan'a gelelim... Geçenlerde hatun bana onun iyice ihtiyarladığını, iyi iş göremediğini söyleyerek beni onu satmağa, yerine de daha genç, daha iyi, daha güçlü bir hayvan almağa zorladı.

Bu işe benim de aklım yatmıştı. Çünkü bizim Karakağan son zamanlarda gerçekten epeyce huysuzlanmıştı. Hele beni düğürmesinin acısını bir türlü unutamıyordum.

Kattım eşeğimi önüme, götürdüm pazara... Derken karşıma bir tellal çıktı. Bunlar insanın içinden geçirdiği şeyi hemen gözlerinden anırlar:

– Eşeği mi satıyorsun Hoca, diye sordu.

– Evet, dedim.

Hemen muayeneye başladı. Ağzını açıtırıp dişlerini gözden geçirdi. Sonra da sanki bizim eşeği kırk yıl kullanmış gibi bütün kötü huylarını sıralamağa başladı:

– Çok huysuz bir eşek. Epeyce de yaşlanmış. Adım atacak hâli yok. İyiden iyiye güçten düşmüş! Bu hayvandan hayır yok.

Sonra da sordu:

– Ne istersin eşeğine?

Ben beş akça istemeyi kararlaştırmıştım. Bu paraya da bir o kadansı ekler, iyi bir eşek alırım, diye düşünmüştüm.

Fakat tellal bizim Karakağan'ı bu kadar kötüledikten sonra onun için doğrusu beş akçe istemeğe cesaretim kalmadı:

– Üç akça, dedim.

– Sen ne diyorsun? Bir akçe bile etmez ama buraya kadar zahmet etmişsin! Yaşlı adamsın. Sana iki akçe vereyim, dedi. Ben de razı olup iki akçeyi aldım, eşeği tellala verdim.

Şimdi yeni bir eşek bulmam gerekli. Sağda, solda satılan başka hayvanlar vardı ama hiç birini gözüm tutmuyordu. Böyle yarım saat kadar dolaşmışım ki bir kalabalık gördüm. Tellalin bir eşek satıyordu. Sözleri hâlâ hatırdam:

– Eşeğin, iyisi burada... Ağız var, dili yok. Yürük atı geçiyor. Katınn taşıyamayacağı yükü taşır, dağları, tepeleri aşar. Bir avuç arpayı bir günde bitiremez.

İşte tam benim aradığım hayvan da böyle idi. Hemen kalabalığa sokuldum. Bir de ne göreyim, eşek benim eşek, tellal da onu benden iki akçeye alan tellal değil mi?

Hemen müşteriler başladılar fiyatını artırmağa:

– Beş akça.

– Yedi akça.

– On akça!

– On iki akça!

Baktım ki eşek gidiyor, hemen cebimdeki bütün parayı, yani on beş akçayı vererek Karakağan'ı satın alıp eve döndüm. Hatun, neden eşeği satmadığımı sorduğu zaman:

– Hatun, hatun, dedim. Eşeği iki akçaya sattım ama sonra onun ne eşsiz kıymette bir eşek olduğunu öğrenince tam on beş akçaya satın aldım. Meğer bizim eşek yürük attan hızlı gider, katınn taşıyamayacağı yükü taşımış da haberimiz yokmuş.

Size başımdan geçen daha bir çok şeyleri anlatmak isterim ama aklıma hiç bir gelmiyor. Biliyorum, şimdi siz bana:

– Mademki aklına söyleyecek bir şey gelmiyor, künsüden inmek de mi gelmiyor, diye soracaksınız.

Haklısınız! İşte ben de iniyorum.

Ferit Ragıp TUNCOR

ç) Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak-(Selim Sırrı Tarcan)

Ders kitabında metne serbest okuma metni olarak yer verilmiştir. Metinde, verilen sözü tutmanın ve bir işi zamanında yapmanın önemi çeşitli örneklendirmelerle anlatılmıştır. Söyleşi vasıtasıyla çocuklar her şeyi zamanında yerine getirmenin ve verilen sözün bir namus meselesi olacağının bilincine ulaşacakları düşünülmektedir. Bu yönüyle metnin çocukların ailevi ve sosyal yaşamları için çok önemli olduğu, onlara bu noktada büyük katkılar sunacağı ifade edilebilir. Metnin dili sade ve açıktır. Metinde kullanılan kelimelerin zorluk derecesi bu seviyedeki çocuklar için uygundur. Metnin samimi ve içten bir sohbet havası içinde kaleme alınmıştır. Diğer taraftan metinde resim kullanılmamış olması metnin etki alanını daraltmıştır.

VERİLEN SÖZÜ TUTMAK VE VAKTİNDE İŞ YAPMAK

Bilmem dikkat ettiniz mi? Birçok kimseler tam vaktinde iş görmenin veya verilen sözü tutmanın insan için bir onur işi olduğunu düşünmezler. Çağnıdıkları yere yanm saat, bir saat geç giderler. Her nedense bir toplantıya tam vaktinde gitmek Öteden beri savsaklanan, bir meseledir. Bu fena alışkanlıktan kendinizi koruyunuz, her işi vaktinde görmeye alışınız. Hele birisine verdiğiniz sözü mutlaka tutunuz. Sözün namus kadar değerli olduğunu hatırlınızdan çıkarmayınız. Bir operada, bir konserde hatta bir konferansta tam saat gelince kapılar kapanır, geç kalanlar dışarda kalırlar. Çünkü düşünün bin kişi gözlerini sahneye dikmiş hepsi kulak kesilmiş, hepsi can ve yürekten bir orkestrayı veya bir hatibi dinlerken loca kapısı "garçi" diye açılıyor ve siz etrafınızdakilerle kendi evinizde imiş gibi gülerken, şakalaşarak koltuğunuza kuruluyorsunuz. Bundan aykırı bir hareket, bundan büyük bir saygınlık olamaz. Onun için her nerede olursa olsun kendinizi vaktinde iş görmeğe, verdiğiniz sözü tutmaya alışınız. Bir kitapta tuhaf bir olay okumuştum:

Londra'nın George Graham (Çorç Grem) adında meşhur bir saatçisi varmış. Bir gün müşteri kendisinden bir saat alırken, "doğru işleyeceğine, geri kalmayacağına, inanabilir miyim?" demiş. Graham da şöyle cevap vermiş: "Yedi sene kullanınız, bu müddet zarfında beş dakika geri kalırsa bana getiriniz ve paranızı geri alınız." Müşteri saati alır Hindistan'a gider ve yedi yıl sonra İngiltere'ye döner, Graham'ı bulur ve der ki :

— Saatimi alırken yedi yıl içinde beş dakika geri kalırsa paramı geri vereceğinizi söylemiştiniz, bu müddet içinde saatiniz beş değil yedi dakika geri kaldı.

Graham, "Evet öyle bir söz verdiğimi hatırlıyorum, bırakınız saat bende bir kaç gün kalsın." Aradan bir hafta geçer, müşteri tekrar gelir. Graham, "Hakkınız var, alınız paranızı." deyince, müşteri: "Fakat ben saatimden memnunum. Siz yedi yılda beş dakika geri kalmaz demiştiniz. Sizce o sözünüzün doğru olmadığını söylemek istedim." Graham da: "Pekâlâ işte paranızı! Benim için de verdiğim sözü tutmak bir namus borcudur." diyerek saati geri almış ve onu bir kronometre olarak kullanmıştır.

Büyük kumandanlar bir emri yalnız vermekle kalmazlar, onu yapanların işlerini adım adım izlerler. Vaktinde verilmeyen ve vaktinde yapılmayan bir emir muhakkak olan bir zaferi mağlubiyete çevirebilir. Ne zeki ve ne dirayetli gençler vardır ki vaktinde işlerinin başında bulunmadıklarından çok zarar görmüşlerdir. Devamsızlıktan onların bütün meziyetlerini sıfıra indirmişlerdir. Sizlere büyük öğüdüm, üzerinize aldığınız bir işi tam vaktinde yapınız. Bugünün işini yanna değil biraz sonraya bile bırakmayınız. İhmalcilikten veba ve koleradan kaçır gibi kaçınız. Biliniz ki vaktinde işini görmeyen bir insan iflas yolunu tutmuş demektir.

İşlerinde başan kazanmış olanlara bakınız. Bu adamların kronometre gibi hareket ettiklerini görürsünüz. Her şeyi zamanında yapacağınızda dair kendi kendinize söz veriniz. Sonra da verilen sözü tutmanın bir namus borcu olduğunu hatırlınızdan çıkarmayınız. Sözünü tutanlara karakterli insan derler. Karakter sahibi olunuz.

Selim Sırrı TARCAN

d) Yazar ve Okuyucu-(Mustafa Özçelik)

Bir başka söyleşi metni olan eser kitapta dinleme metni olarak yer almaktadır. Metin okuma kültürü teması içinde yer almış; yazar ve okuyucu alt temasına yönelik kaleme alınmıştır. Söyleşide günümüz problemlerinden olan yazar-eser-okuyucu üçlüsü arasındaki değişen ilişkiden söz edilmektedir. Nitekim günümüzde yazarlar kaleme aldıkları eserlere ticaret ürünü gibi bakmakta; ondan yalnızca maddi kazanç ve getiri elde etmeyi beklemektedirler. Diğer taraftan okuyucu da eserin hangisi daha çok satılmışsa veyahut hangi eser daha çok bahis konusu, reklam konusu olmuşsa sırf bunlardan yola çıkarak söz konusu eseri satın almaktadırlar. Böylelikle ortada bir kısır döngü oluşmakta ve okuyucu bu sinsice kurulmuş olan tuzağa düşmektedir. İşte ‘Yazar ve Okuyucu’ adlı metinde de bu durumun yanlışlığına dikkat çekilmiştir. Öğrencilerin bu metinle yazar-okuyucu-eser bağlamında fikir sahibi olacakları düşünülmektedir. Bu yönüyle metnin öğrencilere büyük katkısı olacağı, onlarda bu yönde bir farkındalık oluşturacağı söylenebilir. Metinde kullanılan kelimeler genelde öğrenciler bildiği kelimeler olduğundan, metni zorlanmadan anlayacakları ifade edilebilir. Metnin dili sade ve açık olup; verilen mesaj nettir. Metnin başarılı olduğu belirtilebilir.

YAZAR VE OKUYUCU

Yazar ve okuyucu arasındaki ilişkiyi bir dostluk ilişkisi olarak görmekten yanayım ben. Buna göre yazar, okuyucunun, okuyucu da yazarın dostu ve arkadaşısıdır. Bir şiir, bir hikâye, bir makale, yazardan okuyucuya gönderilmiş bir mektuptur. Gazeteler, dergiler, kitaplar, sesimizi, sevincimizi, üzüntümüzü birbirimize duyurduğumuz araçlardır.

Gazeteye, dergiye, kitaba, yazara ve okuyucuya böyle bir anlam kazandırmak gerekiyor. Bu tavır, bu kavramlarla ilişkilerimizi daha sağlıklı ve sağlam bir zemine oturtacaktır. Bu anlayışı benimseyen yazar ve okuyucu, daha bir sorumluluk duyacaktır yazdıklarında ve okuduklarında.

Yazıyı, şiiri, bir kardeş mesajı gibi bir dost haberi gibi algılayan birisi için, o gün yayımlanan bir gazete, o ay çıkan bir dergi, o günlerde kendine ulaşan bir kitap daha farklı ilgilendirecektir kendisini. Yazılanlar, okuyanın dünyasına işte o zaman tam anlamıyla kablacak. Yazar, sesinin yankısını işte o zaman bulacaktır okuyucusundan. O zaman söz, davranışa ve harekete daha kolay dönüşecektir.

Yazar için bu durum çok daha önemlidir. Yüzerce, binlerce kardeşinin kafasına ve yüreğine gazeteyle, dergiyle, kitapla ulaşan yazar, artık denetlendiğinin bilincinde olarak yazdığı her kelimenin hesabını verecek bir sorumluluğu taşıyacaktır hep ama bir zorluk gibi görünen bu sorumluluk bilinci, pek çok kolaylığı da beraberinde getirecektir. Artık, yazar, okuyucusunu hoş tutmak için yapay tavırlar içinde olmak zorunda kalmayacaktır. Dostluk, kardeşlik bilinci içinde; yazar, okuyucuyu, okuyucu da yazarı denetleyecek, destekleyecek, eleştirecek, tamamlayacak, müşterek sesleriyle ve tavırlarıyla bir birliktelik oluşturabileceklerdir.

Yazar, bu ilişkide hep önde olacaktır ama önde olmak ona özel bir statü sağlamayacaktır. Yazarın yaptığı, tümüyle sorumluluk bilinci içinde, söze ve yazıya anlam kazandırma çabasıdır. Okuyucu ise böyle bir konumda öncüyü izleyen durumdadır ama bu izleme bilinçli bir çaba hâlinde gerçekleşecektir. Dolayısıyla eleştiri kapısı hep açık olacaktır okuyucu için. Aralarındaki iletişimin zenginliği dolayısıyla ne yazarın ne de okuyucunun sesi yanksız kalmayacaktır.

Yazarın bir üretici, okuyucunun bir tüketici, yazıların ise bir meta olarak algılandığı bu çağda, bu çarpıklığı düzeltmenin onuru bize ait olmalıdır.

Mustafa ÖZÇELİK

5.1.6. Efsane (Söylence)

Efsane, insanın doğa ile mücadelesinde maruz kaldığı olayları çözmeye çalıştığı, gerçekliğine inandığı ve merkezine insanı koyarak meydana getirdiği kısmen kutsal sayılan kurgular zinciridir (Şimşek, 2014:178). İnsanoğlunun tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren, aynı coğrafya, muhit veya kavimler arasında gelişen, zamanla inanç, adet, anane ve törenlerin oluşumunda az çok rolü olan bir çeşit masallardır (Elçin, 2004:314). Şeklinde tanımlanan ve halk edebiyatının en önemli türlerinden olan efsane, aynı zamanda çocuk edebiyatı için de önemli bir kaynaktır (Şimşek, 2014).

Ders kitabında yer alan efsanelerin sahip olması gereken özellikler daha önce belirtilen çocuk edebiyatı alanı yazarlarının kaleme aldıkları çocuk edebiyatı eserlerinden yola çıkılarak şu şekilde tespit edilmiştir:

- Efsanede gereksiz tekrarlar yapılmamalıdır.
- Efsanenin dili sade, akıcı ve açık olmalıdır.
- Konu seçiminde çok seçici olunmalıdır. Nitekim olumlu, yapıcı ve geliştirici efsanelerin yanında; korkutucu efsaneler de bulunmaktadır (Sever, 2015).
- Efsane çocuğun hayal dünyasını zenginleştirmelidir.
- Efsane içerik olarak hortlak, cin, hayalet gibi unsurlar içeriyorsa böyle metinler okutulmamalıdır.
- Çok ağdalı, sanatlı ve uzun olan efsane metinleri çocukları sıkabileceğinden efsane üzerinde gerekli sadeleştirme ve düzeltmelerden sonra çocuklara sunulmalıdır (Şimşek, 2014:180).

İncelenen ders kitabında üç (3) adet efsane (söylence) türüne rastlanmıştır. Bu metinler şunlardır:

a) Karagöz Baba ile Hacivat Usta-(Adnan Özyalçın)

Metne ders kitabında dinleme metni olarak yer verilmiştir. Metin, kitapta milli kültür temasının geleneksel çalgılar alt temasına yönelik hazırlanmıştır. Bu efsane metninde Karagöz ile Hacivat adlı kişilerin adlarının nereden geldiği, ne iş yaptıkları, günümüzde yapılan gölge oyununun kaynağının ne olduğu hakkında çocuklara bilgiler sunulmaktadır. Metnin dili sade, açık ve akıcıdır. Ayrıca metinde kullanılan kelimeler çocukların bileceği kelimelerden oluşmuştur. Metin üslubu çocuklara uygundur. Böylelikle çocuklar metni daha rahat bir şekilde okuyup anlayabilecekleri sonucuna varılabilir.

Diğer taraftan haksız yere öldürülen Hacivat ve Karagöz adlı efsane kahramanlarının çocuklar üzerinde olumsuz etki bırakabileceği düşünülmektedir. Nitekim onlar çocukların akıllarında hep olumlu yönde ve de güldürü sembolleri olarak yer edinmiştir.

KARAGÖZ BABA İLE HACİVAT USTA

Osmanlı Devletinin kurucusu Osman Gazî'nin oğlu Orhan Bey, Bursa'yı aldığı anda kırk beş yaşında güçlü bir kumandandı. O sırada babası öldü. Yerine Orhan Bey, padişah oldu.

Bursa o günlerde de bugünkü gibi yemyeşildi. Şifalı sular, şınl şınl akan dereeleri, güzel ormanlar, geniş yemiş bahçeleri, tepesinden kar eksilmeyen, eski adı Keşiş Dağı olan Uludağ ile şirin bir kentti. Ne var ki bugüne göre daha ormanlık bir yerdi. Dik bayırları, yokuşları çoktu. Kentte büyük yapılar yoktu. Küçük evlerden oluşmuştu kent. Orhan Bey, başa geçer geçmez kumandanlarından birini yanına çağırdı.

— Değerli yardımcım, dedi, sözümü iyi dinle. Aldığımız bütün savaş ganimetleri, Bizans tekfurlarının hazineleri, hepsi kentin bayındırlığı için harcanacak. Tez elden hanlar, hamamlar, medreseler, okullar yapılsın. derelere köprüler kurulsun. Yollar düzlesin. Bir de hisar yapılsın. Kalede bayrağımız dalgalansın. Bunun için Anadolu'daki kentlerimizde, çevre köylerde nice yapı ustası, işçi, ırgat varsa buraya getirilsin. İşlere tez başlasın.

Kumandan, padişahın önünde eğilip,

— Buyruğunuz yerine getirilecektir sultanım, diyerek çekildi.

Orhan Bey, kentin bayındırlık işlerinin yönetimini bu kumandana bırakarak ordunun başında savaşa gitti. Sırasıyla İzmit Körfezi'nin güneyi, İzmit, İzmit kentleri Bizanslılardan alındı. Ulubat, Mihaliç, Kirmasti gibi yerler ele geçirildi. Orhan Bey, İzmit'i Osmanlıların başkenti yaptı.

Bunlar olurken Bursa almalı on yıl geçmişti. Bursa'da medreseler, tekkeler yapılmış, okullar açılmıştı. Hanlar, hamamlar kurdurulmuştu. Camiler, mescitler vardı. Hisarın yapımı bitmişti. Görkemli bir yapı olan Bey Sarayı kenti süslüyordu. Nilüfer çayının üstündeki Nilüferhatun köprüsü gergin bir yay gibiydi. Kentte evler çoğalmış, kalabalık artmıştı. Ticaret gelişmişti. Büyük bir çarşı kurulmuştu. Burada demirciler, bakırcılar vardı. Dövme bakırdan türlü kapkacak yapıyordu. Çeliğine çifte su verilmiş kıvık

kılıçlar hazırlanıyordu. Dokuma tezgâhlarında Bursa Çekmesi denilen yansı ipek, yansı iplikten yollu, pınl pınl bir kumaş dokunuyordu.

Orhan Bey, sık sık İzmit'ten Bursa'ya gelirdi. Kentin her yönden her gün biraz daha geliştiğini gördükçe sevincini gizlemezdi. Kentin yöneticisi olan kumandanı, başarılarından dolayı kutlar, ona armağanlar verirdi.

Yine böyle bir gün, kumandanı yanına çağırdı.

— Adıma bir cami yapılmasını istiyorum, diye buyurdu. Orhan Camisi olarak anılacak olan bu yapı, medresesi, aş verilen yeri, konukevi, hamamı, hanı ve küçük tekkesiyle bir bütün olsun isterim. Yapımı tez bitirilsin. Kentteki ustalar yetmezse çevreden sağlansın. Her yere haber salınsın. Camim, bir yıl sonraki gelişimde tamam olsun.

Orhan Bey bu buyruğu kumandana verdi. Bir yıl sonra camisini bitmiş göreceğine güvenerek başkent İzmit'e gönül rahatlığıyla gitti. Padişahın buyruğu üstüne caminin yapımı için, Anadolu'nun türlü kentlerinden, köylerinden pek çok yapı ustası, taşçılar, demirciler, duvarcılar, sıvacılar, nakkaşlar, çiniciler, işçiler, ırgatlar getirtildi. Hemen yapıma başlandı.

Bu kalabalık işçi topluluğu arasında iki kişi daha ilk günden bütün hepsinin sevgilisi olup çıktı. Bunlar, birbirine taban tabana karşıt iki kişiydi. Davranışlarıyla, konuşmalarıyla, sakallarının rengi ve biçimiyle, hattâ gövde yapısı bakımından birinin az tombalakça, ötekinin ise ince oluşu ile tam zıt kardeşlerdi. İşte bu durumları dolayısıyla da işçilerin ilgisini çekiyor, onları güldürüyorlardı. İkisi de çok iyi arkadaştı.

İkinin adı, Karagöz'dü. İşçiler, Karagöz Baba diye çağırırlardı aralarında. Çok seviliyordu. Usta bir demirciydi. Asıl adının Kara Oğuz olduğu söylenirdi. Karagöz'e dönüşmesinin nedenini Kara Oğuz adının üst üste çabuk çabuk söylenmesine bağlayanlar vardı. Orhaneli ilçesinden, Karakeçili aşiretinden gelme bir köylüydü Karagöz. Bütün toprağa bağlı adamlar ve demirciler gibi güçlüydü. Yapılı bir adamdı. Dövdüğü demirden ağıstos göğünü panıdanan yıldızlara eş kıvılcımlar sıçratırdı, dört bir yana. Kızıl kor demirin ışıltısı, her zaman, yüzünde pembe pembe yansırı. Ateş ve demir gibi iki büyük gücün

egemenliği elindeydi. Demir, hamur gibi yoğrulurdu örsünde. Bu gücünden dolayı özü sözü bir adamdı. Alabildiğine gerçekçiydi. Tok sözlüydü. Bu davranışları kimine kaba saba gelebilirdi. Ama dürüst mü dürüsttü. Yuvarlak yüzü, kızıl top sakalı, kocaman gözleri iyice sevimli gösterirdi Karagöz'ü... Kafasındaki sanki beline bağladığı kırmızı kuşağı ve ayağındaki kırmızı yemenileriyle tam bir halk adamıydı.

İkincisinin adı ise Hacivat'tı. Hacivat duvarcıydı. İşçilerin Hacivat usta demeleri bundandır. Asıl adının Hacı Ahvad olduğunu söyleyenler vardır. Hacılığı bir kaç kere Mekke'ye gitmiş olmasından gelmiş. Bursa'lılara Hacı Ahvad demek güç geldiğinden ortadaki ah hecesini atarak Hacivat deyip çıkmışlar. Hacivat ustanın duvarcılığı dillere destandı. Çeküle duvarın dikliğini ölçerken ya da düzeçle üst üste sıraladığı taşların düzgünlüğünü sınarken kılı kırk yaran bir mimar gibi davranırdı.

İnce yapılı, zayıftı. Sivri kara sakalı, incecik bir yüzü vardı. Yumuşak bir adamdı. Herkesin suyunu giderdi. Güleçti. Bilgiç görünmek istediğinden herkese öğüt verir, yol gösterirdi. Ama sonuçta verdiği öğüt işe yaramamış, gösterdiği yol çıkmaz sokakmış. Olsun. Bu her şeyi bilir geçinmesinden de konuşmaları dolambaçlıydı. Kulağını tersinden gösterirdi. Hacivat'ın başında bir keçe külahı vardı. Karagöz gibi beline kırmızı kuşak sarıp ayağına kırmızı yemeni giyerdi.

Karagöz söze başladığında bütün işçiler kulak kesilirdi. Caminin kubbesinde çalışan, keserini minarenin taşlarını yerleştiren, malasını bir an için bırakıp beklerdi. Çünkü az sonra Karagöz'ün kaba saba sözlerine Hacivat, öteden incecik sesiyle karşılık verirdi. Ondan sonra da bu karşılıklı atışmalar uzayıp gider, işçiler de kahkahadan kırılırdı. Ardından hepsi, yeni bir güçle işlerine sarılırdı.

Günler haftalar, haftalar ayları kovaladı. Yıl dolmak üzereydi. Caminin bitirilmesi gerekiyordu. Ama yapım bitecek gibi görünmüyordu. Padişah İznik'ten haber salıp kumandanını sıkıştıyordu. Kumandan, mimara duruma bildirdi. Mimar, kalfalarının kulağını büküdü, sonunda yapım denetçileri işe el koydu: İş, yavaş yürüyordu. Neden?

Herkesi bir telaştır aldı. Bütün yöneticiler, suçlu kendi üstlerinden atıyordu. Kabak işçilerin başında patladı en son. Onlar yavaş çalışıyor, dalga geçiyordu. Denetçiler, bunun da bir nedeni olmalı dediler. İşçilerin hepsini de cezalandıramazlardı ya. Suç, yıkıla Karagöz'le Hacivat'ın üstüne yıkıldı.

Kollukçular, denetçilere:

— Efendim bu ikisi, dediler, birbirlerine türlü söz atıp sözde şaka ederler. Şaka ederken devletimize de, düzenimize de kötü söz söylerler. Bunlar hoş sözlerle işçileri aldattılar. Onlar da kahkahalarla gülüp dururlar bu hokkabazlığa. Bu yüzden de işler aksayıp yürümez.

Bunun üzerine padişah, bu iki kışkırtıcının kellerinin kopanmasını istedi. Karagöz'le Hacivat, evlerinden alınıp cezalandırılmak üzere götürüldüler.

Ertesi gün işçiler işi bıraktılar.

— Karagöz Baba ile Hacivat Usta olmadan çalışmayız biz, diye diretiler.

Yöneticiler yalvardılar para etmedi. Zor kullandılar olmadı. Durumu padişaha iletiler. Padişah, çok kızdı.

— Kim olurmuş bu Karagöz Baba ile Hacivat Usta, diye bağırdı. İşçilerim işi nasıl bırakmış onlar için. Bunda bir bit yeniği vardır. Tez düzeltilsin bu iş.

O zamanlar Bursa'da Şeyh Küşteri adlı bir bilge yaşıyordu.

— Bilsen bilsen o bilir bu insanların değerini, dedi kumandan. Biz yanlış bir iş ettik. Gidip Şeyh'e danışalım.

Şeyh Küşteri, olanları dinledi. Padişahın kumandanı, Şeyh'e,

— Ne olursa sizden olur, diye yalvanyordu. Bizden yardımınızı esirgemeyin. Şeyh gülümseyerek dinliyordu söylenenleri. Ama ağzını açıp bir şey söylemiyordu. O zaman yöneticilerin dili çözüldü. Denetçilerden biri,

— Anlayıp dinlemeden yaptık biz bu işi, dedi.

Ötek,

— O iki zavallının suçu olmadığını şimdi biz de biliyoruz.

Kumandan, ezilip büzülerek:

— Kış çok şiddetli geçtiğinden gerekli taşı vaktinde çektiremedik ocaklardan, dedi. Yapımın gecikmesi biraz da bundandır.

Şeyh KÜşteri, o zamana kadar yumulu olan gözlerini açtı. Adamlar, yanına geldiğinden beri ilk olarak konuştu:

— Merak etmeyin... İşçiler, yarı sabah işlerinin başında olacak. Yalnız bu gece hepsini tekkeye getireceksiniz. Sizler de geleceksiniz.

Adamlar gittikten sonra şeyh, saydamlaşmış deve derisine Karagöz Baba ile Hacivat Usta'nın resimlerini çizdi. Resimleri, nakış gibi, renk renk boyadı. İkisinin de kuşakları ile yemenileri kırmızı kırmızıydı. Karagöz'ün kızıl top sakalı, Hacivat'ın kara sivri sakalı aynı boydaydı. Karagöz'ün sarığı, Hacivat'ın külahı yerli yerindeydi. Tıpkı yaşarken oldukları gibi.

Geceleyin tekkeye gelen işçiler, ak bir perdeyle karşılaşılar. Perde, apaydınlıktı. Başka her yer karanlık. O anda arkasından aydınlatılmış bu ışıklı perdenin ortasında önce Karagöz Baba tombalak hâliyle yuvarlana yuvarlana, ardından Hacivat Usta ince gövdesi, çit kırıldım tavryla, oldukları gibi, belirmesinler mil Hele Karagöz Baba'nın kendi sesyle konuşarak arkadaşlarını selamlaması, ardından Hacivat'ın incecik sesinin duyulması işçileri şaşkına çevirip kendilerinden geçirdi. Arkadaşlarına yeniden kavuştukları için sevinçten ağladılar.

Bütün işçiler, ertesi gün, cami yapımına büyük bir hızla giriştiler. Bunu duyan padişah, şeyhi saraya çağırıp Karagöz ile Hacivat'ı görmek istedi. Perdede onları seyrederken yöneticilerin sözlerine inanmakla yaptığı haksızlığı anladı. Haksız yere öldürttüğü bu iki işçiyi ölümsüzlüğe kavuşturan KÜşteri'ye armağanlar verdi. Karagöz'e Bursa'da bir mezar yaptırmasını söyledi.

İşte o günden beri, Karagöz'le Hacivat hoş sözleri, güldürücü davranışlarıyla, bütün haksızlıkların üstesinden gelerek aramızda yaşıyor.

Adnan ÖZYALÇINER

b) Kırk Pınara Adını Veren Kırk Yiğit-(Hasan Lâtif Sarıyüce)

Metin, milli kültür temasının spor alt temasına göre hazırlanmıştır. Metnin konusu kırk pınar güreşleri olup; metinde bu ismin kaynağı üzerinde durulmaktadır. Metinde kullanılan kelimeler bilindik kelimelerden oluştuğundan, öğrencilerin metni okuma ve anlamada zorlanmayacakları düşünülmektedir. Efsane sade ve akıcı bir üslupla kaleme alınmıştır. Bununla birlikte metinde kullanılan resimler efsaneyi yansıtmaya noktasında yeterli ve başarılıdır. Nitekim görseller hep güreş sporunu temsil eden, metnin konusunu vurgulayan resimlerden seçilmiştir. Efsanenin cümleleri kısadır. Bu durum metnin akıcılığını arttırmıştır. Söz konusu efsane metnin ders kitabı için isabetli bir tercih olduğu kanaatindeyiz.

KIRKPINAR'A ADINI VEREN KIRK YİĞİT

Kırkpınar'ın adını duymayan var mı? Er meydanıdır orası. Kırk yiğidin şehit düştüğü yerdir. Dünyanın hiçbir yerinde bu kadar eski ve köklü bir spor organizasyonu mevcut değildir.

Edime'yi fetheden Türk savaşçılarından kırk yiğit, savaşa savaşa Edime'nin batısında bir çayırğa geldiler. Çimenler diz boyu. Tellî tumalar; sevdalı angıtlar doluyor. En ufak bir taş bile yok içinde.

Savaşçılar çimenlere uzanıp biraz dinlendiler.

"Gelin güreş tutalım." dedi birisi, "Tam güreş tutulacak yer."

"Güreşelim!" dedi otuz dokuzu birden.

Çarçabuk eğlendiler. "Ya Allah!" deyip güreşmeye başladılar. Hepsi de gençti. Güçlüydü. Uzun boylu, kalın pazı, geniş omuzluydu.

Bu onu sürüp götürüyor, o bunu çekip getiriyordu. Oyunun her türüsü sergileniyordu. Yaman bir güreşli doğrusu hem de garip bir güreşti. Tek seyircisi yoktu. Bir güreşenler vardı çimenlikte bir de kuşlar. Kuşlar da önce bir tedirgin oldular ya sonra yatıştılar. Kanat şakırtılarını ve cıvıltılarını sürdürdüler. Yalnız boynu uzun tumalar daha ötelere attılar kendilerini.

Güneş başladığında vakit kaba kuşluktu. Güneş bir adam iki adam boyu yükselmışti.

Öğle oldu. İkindi oldu. Akşam oldu. Güneş hiç dinlenmeden, soluk almadan sürüp gitti. Kimse kimse-
nin sırtını yere getiremedi. Kuvvetler denkti. Teraziyile ölçülmüş gibi denkti.

Derken karanlık gece bastırdı. Uçsuz bucaksız çayırda bir cırcırböceklerin cırlıtısı bir de güreşie-
rin "Haydi brel!" lerinden başka ses işitilmez oldu.

Uzun ve serin gece güneşle geçti. Şafak söktü. Ardından kanlı bir güneş doğdu. Sonra gene öğle ve
gene akşam oldu. Güneş kenetlenmişti. Ne yenişen vardı ne de güneşli terk eden. Bırakın a yiğitlerim, bıra-
kın! Biraz ara verin, soluklanın! İki gündür kunesağnıza bir şey girmedi. Canınıza yazık değil mi?

Ah, birleri olsa da bunları ayırsa. Orada bir Allah bir de kırk yiğit vardı. Güneş ikinci gece de sürdü.
Kızıl güneş üstlerine ikinci kere doğdu. Bunalıcı bir sıcak bastırdı ki kuşlar bile şakırtılarını kesip birer bu-
cağa sindiler.

Sonunda olan oldu, her biri bir yana serliip kaldı. Hiçbirisi bir daha kalkmadı yerinden.

O gün oraya bir rastlantı sonucu gelen Türk birliği, kırk yılda kırk mezar kazdı. Ölümler toprağa gömülür gömülmez bir de baktılar ki kırk mezannın yanı başında kırk pınar fışkırmış. Sular kırk gözden güldür güldür çağlayıp duruyor. Bu pınarlar bugün de hâlâ çağlayıp durur.

Kırk pınarın kazınadığı bu çayırışa Kırkpınar dendi. Her yıl burada kıran kırana güreş tutmak gelenek oldu.

Kırkpınar güreşlerinin 2009 yılında 647. yapılacaktır. Demek ki 647 yıldan bu yana bu meydana güreş tutuluyor. İçlerinden nice civan pehlivanlar çıktı. Son yüzyıl içinde Kel Aliço, Koca Yusuf, Kara Ahmet, Adalı Halli, Kurtdereli Mehmet, Çoban Mehmet, Tekirdağlı Hüseyin gibi sırtı yere gelmeyen pehlivanlar burada güreş tuttular.

Balkan Savaşı'ndan bu yana Kırkpınar güreşleri Edirne'de, Sarayıcı denilen yerde yapılmaktadır. Asıl Kırkpınar, Edirne'nin altı saat batısında Ahirköy'e yakın bir yerdedir. Şimdi burası Yunanistan sınırları içindedir.

Kırkpınar güreşleri her yıl haziran ayının ortalarında yapılır. Güreşçiler zeytinyağıyla yağlanarak güreş tutarlar. Yenişmeden güreş bırakılmaz. Tark edenler yenik sayılır.

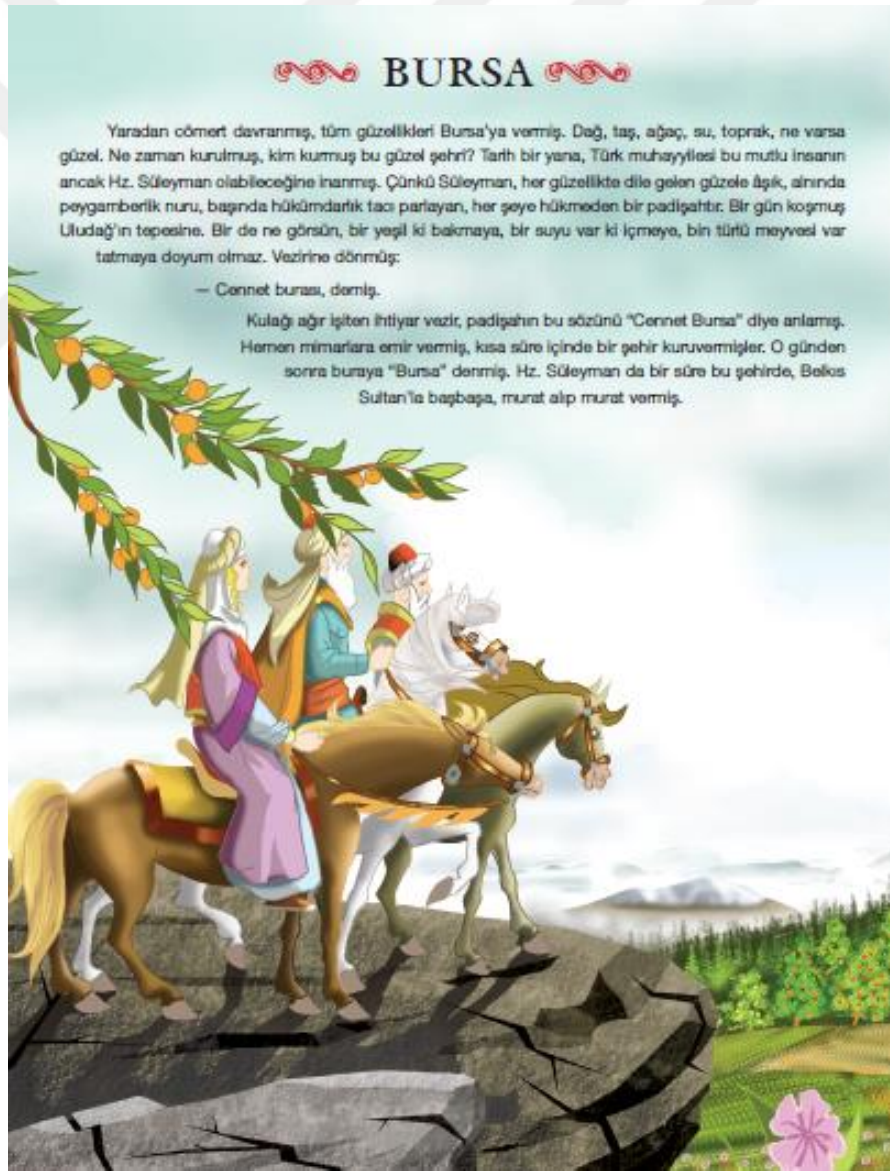
Hasan Lâtf SARIYÜCE

c) Bursa-(Mehmet Önder)

Metin kitabın son efsane (söylence) metni olup; zaman ve mekân temasının, şehirler alt teması içerisinde yer almaktadır. Metin çocuklara Bursa şehrinin kuruluşu ev Osmanlı Devleti zamanındaki yeri ve önemi hakkında bilgiler sunmaktadır. Bu yönüyle metnin öğrencilere vatanımızın önemli bir parçası olan Bursa hakkında ve orada yaşamış olan ceddimizin, atalarımızın bu önemli şehirdeki yaşantıları hakkında bir farkındalık oluşturmakta ve önemli bilgiler sunmaktadır. Bununla birlikte Bursa örneği üzerinden aslında vatanın her bir parçasının Bursa gibi kıymetli olduğu mesajının da verildiği söylenebilir. Efsanenin dili akıcı, sade ve açıktır. Metinde kullanılan görseller yeterli olup; efsane metnini yansıtmaya açısından başarılıdır. Metinde kullanılan kelimeler öğrencilerin anlamlarını bilecekleri kelimelerdir.

Ancak metin uzun olduğundan dolayı öğrencileri sıkabileceği düşünülmektedir. Nitekim metin yedi sayfa uzunluğundadır. Bu seviyedeki öğrenciler için bu sayfa miktarı fazladır.

Bursa adının efsaneel böyle. Ama tarihçiler, Bursa'nın Bitinya Kralı İkinci Prusias (Punusis) tarafından kurulduğunu, bundan dolayı "Prusa" dendiğini yazarlar. Bir başka söylentiye göre de Kartacalı Anibal, ordularını savaşlarda tükettikten sonra, Bitinya Kralı Prusias'ın yanına sığınmış, onun gösterdiği dostluğa karşılık, Olimpos dağlarının eteğindeki bu şehri kurarak buraya "Prusa" adını vermiş.

Her ne olursa olsun Bursa, Bursalı'ları Türklere eline geçtikten sonra kazanmış. Osmanlı padişahı Orhan Gazi, zamanımızdan 645 yıl önce Bursa'yı fethederek yeniden kurmuştur. Şöyle ki:

Bir aşiret reisi olarak oturduğu Söğüt'te, kabına sığamayan, kısa zamanda çevresindeki Bizans kalelerini birbiri ardına fethederek bir devlet kuran Osman Gazi:

– İle de Bursa!

diyor başka bir şey demiyordu. Bursa'ya, bu güzel şehre âşık olmuştun. Onu fethetmeden ölmek istemiyor; oğulları, silah arkadaşları kale üstüne kale aldıkları hâlde hiçbiri onu memnun etmiyordu. Bursa alınmalı, saltanat sancığı burçlarına dikilmeliydi. Ancak o zaman gözüne uyku gelecek; o zaman beyliği beylik, devleti devlet olacaktı.

Osman Gazi'nin vasiyeti

Gel gör ki Bursa Kalesi bir türlü düşmüyordu. Şehir bugünkü Tophane'nin bulunduğu tepenin ortasındaki Aya Elia (Aya Elyia) Manastır'nın çevresinde toplanmış, kalın, yüksek surlarla kuşatılmış. Üstelik Bizanslılardan bol yardım görüyor, dayandıkça dayanıyordu. Bursa Tekfuru Bursuk, inatçının biriydi. Şehir her yönden sarıldığı, halkı aç susuz kaldığı hâlide teslim olmuyordu. Osman Gazi biliyordu ki bu işte halkın kabahati yok. Tekfur, zorla savunmaya sürükliyordu onları. Muhasara on yıl sürmüştü ama o da ihtiyarlamış, sakinlerinden nikris hastalığına yakalanmış. Son bir kez daha, uzun uzun Bursa Kalesi'ni seyretti. Yanındaki genç şehzadesi Orhan'a son vasiyeti şöyle oldu:

– Ben ölüyorum artık! Esef etmiyorum çünkü senin gibi bir halef bırakıyorum. Adaletli ve merhametli ol. Bu şehri kan dökmeden al. Ancak o zaman ruhum sükûn bulacak. Beni de şu gümüş kubbeî manastırın altına defnet.

Söğüt'e döndüler, o günün akşamına Osman Gazi, gözleri açık, ruhunu teslim etti.

Bu bir baba vasiyeti idi. Babasının tahtına oturan Orhan Gazi, bu vasiyeti yerine getirecekti. Bursa Kalesi yeniden kuşatıldı. Kalenin bütün bağlantıları kesildi. Kan dökmek istemiyor, sulh yoluyla teslimini arzuluyordu. Kuşatma iki yıl sürdü. Bu süre içinde Bursa halkı, aç susuz, perçan kırıyor, Türklerin bir an önce Bursa'ya girmelerini özlemiyordu. Son olarak Orhan Gazi, yakın arkadaşı Köse Mihal'i Tekfur'a gönderdi:

— Git söyle, inat etmesin, dedi. Er geç kale bizindir. Baş yanılmadan, kan dökülmeden teslim razı olursa kimenin kına dokunulmayacak, dileyen şehirde kalacak dileyen gidecek. Bu son sözüm. Ondan sonrası kendil bilir.

Köse Mihal biraz sonra geri dönerken Bursa Kalesi'nin kapıları da Türklerle açıyordu. Tekfur çaresiz razı olmuştur.

Yıl 1326, aylardan nisan. Bursa halkı, kurtarıncılar olarak Türk askerlerini alkışlarla karşıyor, üzerlerine demet demet çiçek serpiyorlardı.

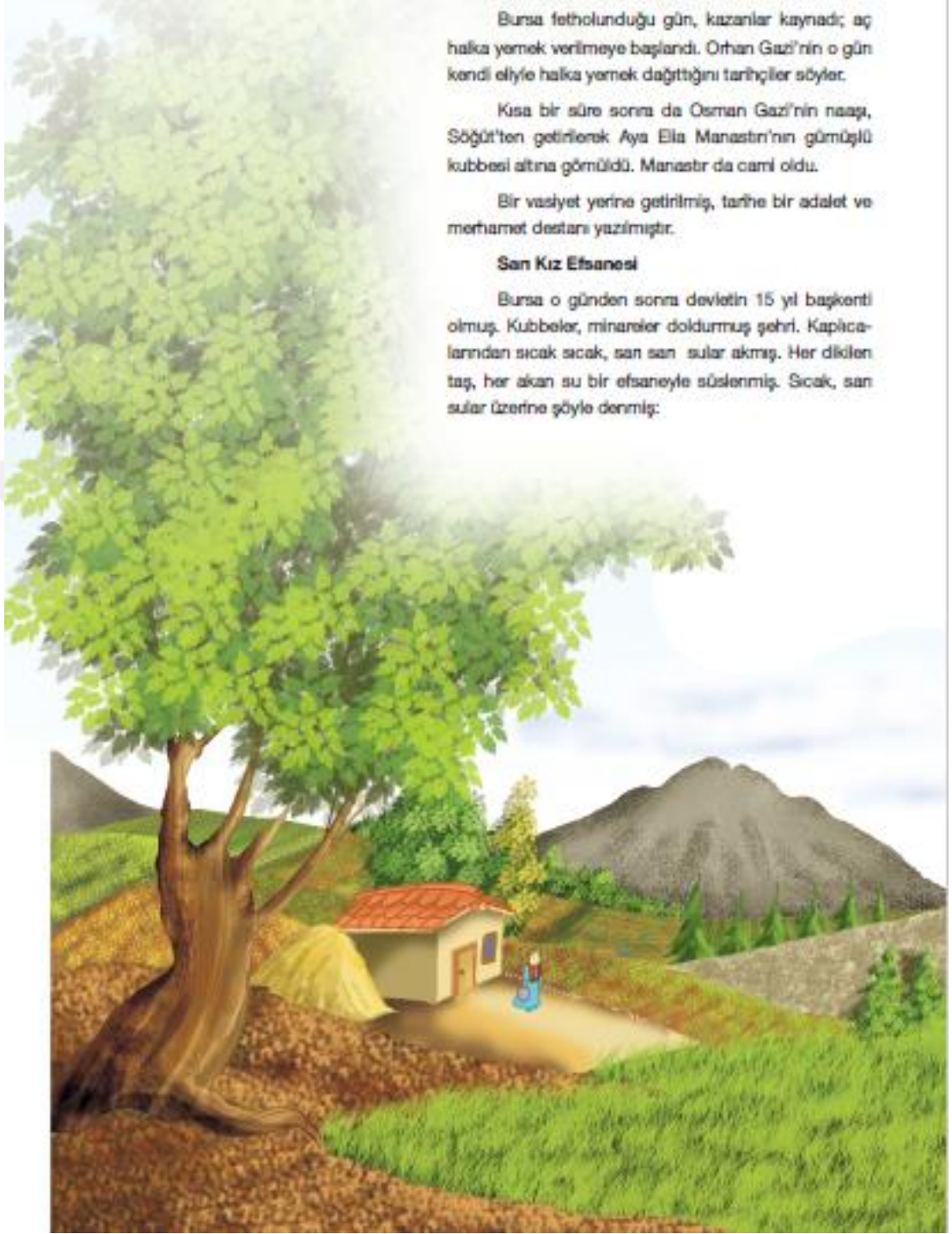
Bursa fetholunduğu gün, kazanlar kaynadı; aç halka yemek verilmeye başlandı. Orhan Gazi'nin o gün kendi eliyle halka yemek dağıttığını tarihçiler söyler.

Kısa bir süre sonra da Osman Gazi'nin naaşı, Söğüt'ten getirilerek Aya Eliba Manastır'ının gümüşlü kubbesi altına gömüldü. Manastır da cami oldu.

Bir vasiyet yerine getirilmiş, tarihe bir adalet ve merhamet destanı yazılmıştır.

San Kız Efsanesi

Bursa o günden sonra devletin 15 yıl başkenti olmuş. Kubbe, minareler doldurmuş şehri. Kaplıca- larından sıcak sıcak, san san sular akmış. Her dikilen taş, her akan su bir efsaneyle süslenmiş. Sıcak, san sular üzerine şöyle denmiş:

Bir tarihte, Uludağ'ın ya şu ya da bu yamacında yeşilliklere gömülmüş bir kulübecik, içinde de bir ihtiyar ana, anacağın da sarı bir kızı varmış. Sarı kızın da sarı bir ineği. Bu ineğin bir memesinden süt, bir memesinden bal akarmış. Altın saçlı, ayva teni, yakut dudaklı Sarı Kız bir gün, aşağıya sarı ineğin yanına inmiş. Yine sütünü içip balını emecekmiş. Bu sırada derinden derine, inler gibi dokunaklı bir ses duymuş:

– Sarı Kız, Sarı Kız! Ha geldim ha geliyorum. Ağılayarak mı geleyim, çağlayarak mı?

Sarı Kız, ürpermiş, titremiş, soğuk soğuk terler dökmüş. Koşmuş anasına, atılmış kucağına. Hüngür hüngür ağlamış. Başından geçenleri bir bir anlatmış. Anası:

– Bu ses boşuna değil. Var bir hikmeti. Bir daha duyarsan cevap ver. Bakalım ne olur?

Sarı Kız akşama değin korka korka ineğinin yanına inmiş. Çevresine bakınmış kimsecikler yok. Derken bir uğultu, bir gürültü. Aynı ses:

– Sarı Kız, Sarı Kız! Ha geldim ha geliyorum. Ağılayarak mı geleyim, çağlayarak mı?

Toplamış San Kız kendini:

– Çağlayarak gel, deyvormuş.

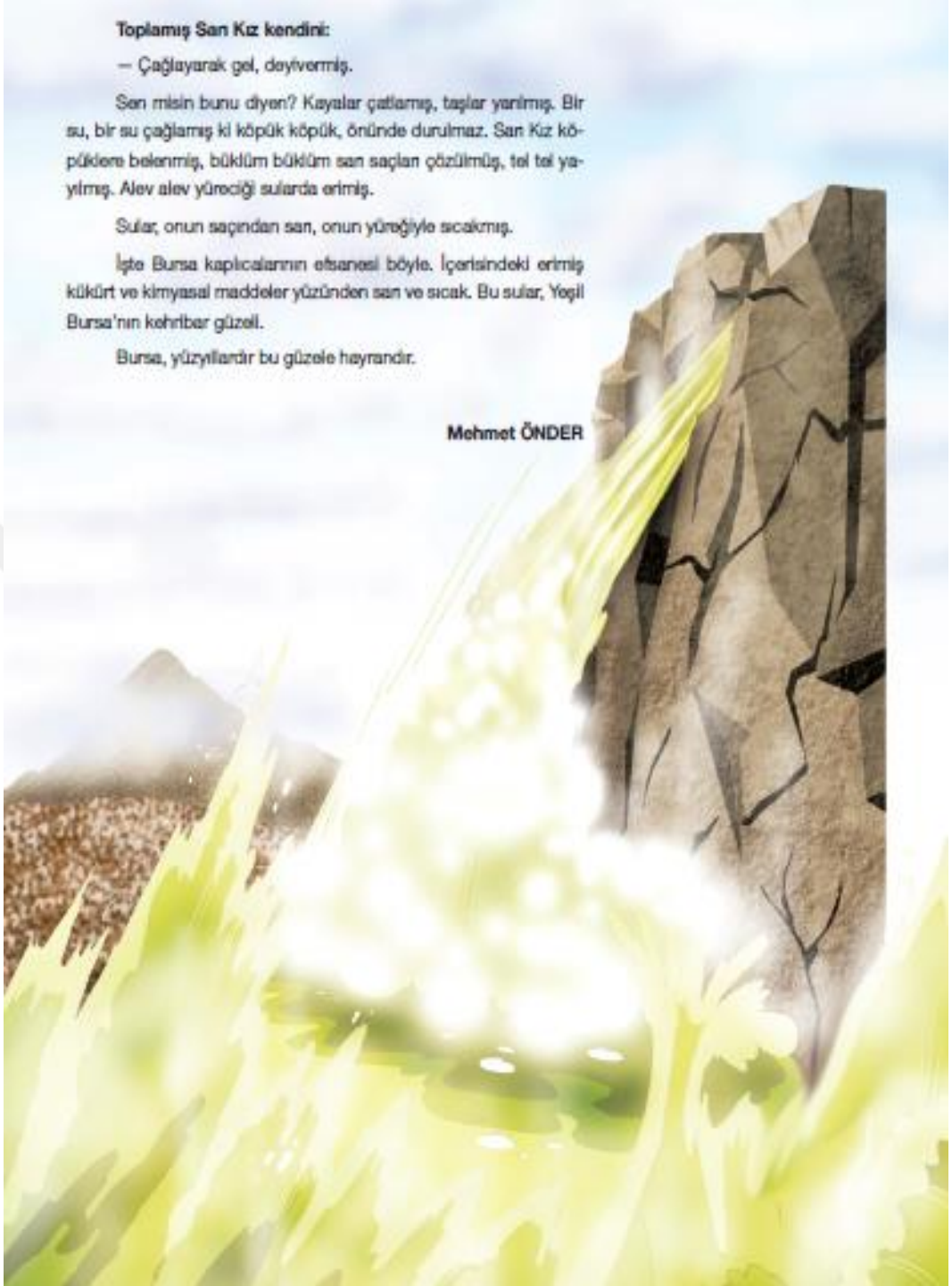
Sen misin bunu diyen? Kayalar çatlamış, taşlar yanmış. Bir su, bir su çağlamış ki köpük köpük, önünde durulmaz. San Kız köpüklere bekenmiş, büküm büküm san saçları çözülmüş, tel tel yayılmış. Alev alev yüreciği sularda erimiş.

Sular, onun saçından san, onun yüreğiyle sıcakmış.

İşte Bursa kaplıcalarının efsanesi böyle. İçerisindeki erimiş kükürt ve kimyasal maddeler yüzünden san ve sıcak. Bu sular, Yeşil Bursa'nın kehribar güzel.

Bursa, yüzyıllardır bu güzele hayrandır.

Mehmet ÖNDER

5.1.7. Anı (Hatıra)

Hatıra (anı) Arapça kökenli bir kavramdır. Çeşitli meslek dallarında meşhur olmuş kişilerin, sanatçı ve yazarların, yaşadıkları veya dolaylı yaşantılar ile edindikleri önemli olaylarla ilgili gözlem, bilgi ve izlenimlerini aktardıkları yazılara anı(hatıra) denir (Şimşek, 2014:289).

Ders kitabında yer alan anı(hatıra) metnlerinin taşınması gereken özellikler daha önce belirtilen çocuk edebiyatı alanı yazarlarının kaleme aldıkları çocuk edebiyatı eserlerinden yola çıkılarak şu şekilde değerlendirilmiştir:

- Anılar gözleme dayalı olarak kaleme alınmalıdır.
- Anıların dili açık, sade, yalın, duru ve içten olmalıdır.
- Hatıralar yazılırken herhangi bir taraf tutmamaya özen gösterilmelidir.
- Ele alınan olaylarda abartı(mübalğa) yapılmamalıdır.
- Ortaokul çağındaki çocuklar için kaleme alınan anılarda ayrıntılı betimleme(tasvir) yapılmamalıdır.
- Anının konusu ilginç, dikkat çekici olmalı; olaylar ise ders verici ve öğretici nitelikte olmalıdır (Şimşek, 2014:290).

Araştırma kaynağı olan ders kitabında toplamda dört (4) adet anı (hatıra) metni tespit edilmiştir. Tespit edilen anı metinleri şunlardır:

a) Ahmet Mithat Efendi-(Saliha Şahan)

Metin ders kitabının okuma teması içinde yer almakta olup; serbest okuma metnidir. Metinde kullanılan dil, sade ve akıcıdır. Hatırada, Ahmet Mithat Efendi'nin dilinden, küçüklüğünde okuma yazmaya nasıl başladığı, ilk hocasının kim olduğu ve kendisini nasıl yetiştirdiği anlatılmaktadır. Bu bağlamda çocukların merakla okuyacakları bir metin niteliğinde olacağı söylenebilir. Yine Türk edebiyatı için büyük bir öneme sahip olan Ahmet Mithat Efendi gibi bir yazarı çocuklar bu metin vasıtasıyla daha iyi anlayıp, onun eserlerini de böylelikle bir farkındalık bilinciyle okuyacakları düşünülmektedir.

Diğer taraftan söz konusu anı metninde çocukların anlamını bilemeyeceği “peştamal”, “menfa”, “tevfuk” gibi birkaç kavram saptanmıştır. Yine hatırada tek görsel kullanılmış olması diğer bir eksiklik olarak görülmüştür.

AHMET MİTHAT EFENDİ

Ahmet Mithat, "Menfa" isimli eserinde okuma yazma öğrenişinin garip hikâyesini şöyle anlatmaktadır:

"Artık peştemal kuşanmış, kalfalığa yükselmiş, yüz kuruş da aylığa kavuşmuştum. Fakat nedense içimde garip bir açlık vardı.

Ötede beride gazete, kitap okuyan insanlara rastladıkça içim karşı konulmaz bir hevesle doluyor, yüzüm utançtan kızanıyordu. Okuyup yazan insanların, biz cahillerden büsbütün başka bir dünyada yaşadıklarına inanıyordum. Onların ellerindeki kitaplara, gazetelere acıklı bir iştahla bakıyordum. Düşünüyordum ki okuyup yazma

bilenler, beni zaman zaman rahatsız eden birçok soruların cevaplarını bulabilecek ve verebilecek durumdadırlar. Ben, onların bu üstünlüklerine imreniyordum ve hiçbir şey bilmeyen bir insan olduğumu hatırlayınca üzülüyordum.

Ah, ne olurdu, bir gün ben de okuyup yazma öğrenebilseydim! Her gün okumak, başka başka şeyler okumak doyulacak şey miydi?

Dükkanımın yanındaki dükkânın sahibi, Hacı İbrahim adında kırmızı sakallı bir ihtiyardı. Ne zaman dükkânın önünden geçsem onu, ya bir gazete sayfasına ya da kalın bir kitaba gömülmüş hâlde görürdüm. Beni imrendiren, okumak zevkini bol bol tadın mutlu kişilerden biri olduğu belliydi. Bir gün, yalnız bulunduğu sırada yanına girdim. Utanıp selâmlarını, kızara bozara:

"Efendi amca, benim sizden çok büyük bir ricam var." dedim.

O merakla yüzüme bakarken, topladığım cesaretimi kaybetmemeye çalışarak:

"Çok istediğim hâlde bugüne kadar okuma yazma öğrenemedim. Cahil olarak kaldım. Ancak, henüz çok genç olduğumu düşünerek bir gün bu isteğimi gerçekleştirebileceğimi umuyorum. Sizden istediğim şey, uygun zamanlarınızda bana okumayı yazmayı öğretmenizdir. Karşılık olarak size, yapmamı istediğiniz her işinizi yaparım. Dükkânınızı siler, süpürür, hatta isterseniz geceleri evinize gelerek gösterebileceğiniz işleri de görebilirim!" dedim.

Benim bu sözlerim, Hacı İbrahim Efendi'nin çok hoşuna gitti. Dedi ki:

"Hay hay yavrum. Gerçi benim öğretme alışkanlığım pek yok ama bildiklerimi elimden geldiği kadar öğretmeye çalışırım. Karşılık olarak da hiçbir şey istemem. Eğer okuma yazma öğrenir de memnun kalırsan arkamdan edeceğin hayır duası, bana yeter."

Bunları işittince masum ve sonsuz bir sevinçle ilk hocamın ellerine sandım. Onun alçak gönüllülikle çektiği ellerini, yüreğimi dolduran sonsuz bir minnetle öptüm.

O gün, Hacı İbrahim Efendi bana, haftada üç gün ders vereceğine dair söz verdi. İki gün sonra aldığı ilk dersi düşünmenin büyük zevkini duyarak yanından ayrıldım. Fakat ne yazık ki bu zevkim uzun sürmedi. Ustamla konuşunca okuma yazma öğrenememe engel olan güçlüklerin henüz bitmediğini büyük bir acı duyarak anladım. Ustam, benim okuma yazma hevesimi hoş karşılamadı. Hafta bana:

"Bu heves de nereden çıktı? Okuyup ta kâtip ya da diplomat mı olacaksın? Sen, zanaatını ilerket yeterli.

Tam da işe elin yalınla başlamak üzere başka şeylere yönelme..." dedi. Haftada altı saat dükkândan ayrılmama da razı olmadı. Ne döktüğüm gözyaşları onu insafa getirebildi ne de aylığımdan kesmesini söylemem onu ikna edebildi.

(...)

Bu durumu Hacı İbrahim Efendi'ye anlattım. Düşünüp taşındı ve nihayet istirahatından fedakârlık ederek bana geceleri ders verebileceğini söyledi. Ne kadar uygulandığını anlatamam.

Üç gün sonra Hacı İbrahim Efendi'nin Beyazıt'taki evinde ilk dersi aldım. Oradan ayrılırken öğrendiklerimi unutmamak için derste dinlediklerimden başka bir şey düşünmemeye çalışıyordum. Fakat bu derslerle birlikte büsbütün ezilmeye, yorulmaya başlamıştım. Çünkü bu derslere başlamadan önce dinlenmeye ayrabildiğim zamanlar, bütün bir günün yorgunluğunu gidermeye ancak yetiyordu. Zaten kısa olan dinlenme saatlerimin bir kısmını da ders almaya ve ders çalışmaya ayrıca âdeta erimeye başlamıştım. Bir şeyler öğrenmenin sevinci ile avunuyor ve bu sevinçle tüm yorgunlukları unutuyordum. Her dersin ardından, beynimin içinde belliren gizli ışığın âdeta biraz daha parlamak büyüdüğünü hissediyor ve cehaletten kurtulmanın zevkini tadıyordum.

Bu şartlar altında altı ay düzenli olarak çalışmak âdeta vereme tutulmuş bir insan gibi beni inceltmiş, sarartmıştı. Sağlam yapımın göze çarpan bu çöküşünü ustam bile fark ederek:

"Sana ne oluyor?" diye soruyordu. Zavallı anneciğim ise:

"Evlâdim... Neyin var? Baksana, işne işlişe döndürü Dördüni söylemeyen dermanını bulamaz. Anlat ki bir çare arayalım. Allah büyüktür. O, insana imtihan etmek için derter verir ama dermanını da onunla birlikte verir; İhsan eder." diyerek beni sıkıştırıyor ve ikide bir benden, içimi erittiğini zannettiği gizli derdin ne olduğunu öğrenmeye çalışıyordu.

Fakat ben, sağlığıma pek aldırıyordum. Vücutta zayıf düştüğüm hâlide, neşem yerindeydi. Çünkü bu geçen altı ay içinde epay şey öğrenmiştim. Güçlülük de olsa artık okuyup yazabiliyordum. Ne yazık ki altı ay sonra hocam hastalandı ve ben, onun derslerinden mahrum kaldım. Ancak o zamana kadar öğrendiklerimin de yardımıyla, artık kendi kendime de çalışabiliirdim. Bir taraftan aylığımdan arttırabildiğim parayla kitap, dergi, gazete alıyordum durmadan okuyup yazıyordum; bir taraftan da başka bir İhsan öğrenmeye başlamanın çarelerini araştırıyordum. Nihayet günün birinde bu emelime de kavuştum. Dökkânını sabah akşam süpürmem kaydıyla Galata'da bir Frenk'ten ders almaya başladım."

Ahmet Mithat anlatmasına devam ediyor:

"Birkaç yıl içinde, bizim çarşının en bilgili insanı ben olmuşum. Bilgim sayesinde kazancım da artmıştı. Çünkü birçok kimsenin ücret karşılığında Anadolu'daki yakınlarına gönderecekleri mektupları bana yazdırmaya başlamıştı. Bu arada fakirlerin mektuplarını da bedava yazıyordum. Bu basit iyiliğim de bana paradan çok daha kıymetli bir şey kazandıyordu. Kendilerine yardımda bulunduğum bu temiz ve fakir insanlar, başlangıçtan okumakla derin ve masum bir lezzet duyduğum bir sevgiyle bana bağlanıyorlardı.

Ocağa asılmış kör kandilimin ışığında, geceleri o kadar çok okuyordum ki bunun zararını gözlerim çekmeye başladı. Fakat kazancım biraz çoğalınca daha iyi ışıkta okumak imkânına kavuştum ve gözlerimi tehdit etmeye başlayan tehlikeden kurtuldum. Bilginin dimağımı aydınlatıcı temiz ve tükenmez ışığına doğru koştuğum hevesim ve hızım büsbütün artıyordu. Duyduğum bu şiddetli hevesle bazen kitabı ekmeğe bile tercih ederek ekmeğe paramı kitapçıya verdiğim oluyordu. Öğrenilecek şeylerin bereketine kavuşmak, bana yiyecek yokluğunun acısını unuttunuyordu. Başım doyduğumda kamının açlığını duymuyordum. Okudukça da konuşma tarzım, hareketlerim, düşüncelerim ve etrafımdaki insanları karşı duygularım değişiyor ve bambaşka bir insan oluyordum. O kadar ki ustam ve babam bile, bana karşı davranışlarını tamamıyla değiştirmek ihtiyacını duymuşlardı. Bana saygı gösteriyorlardı.

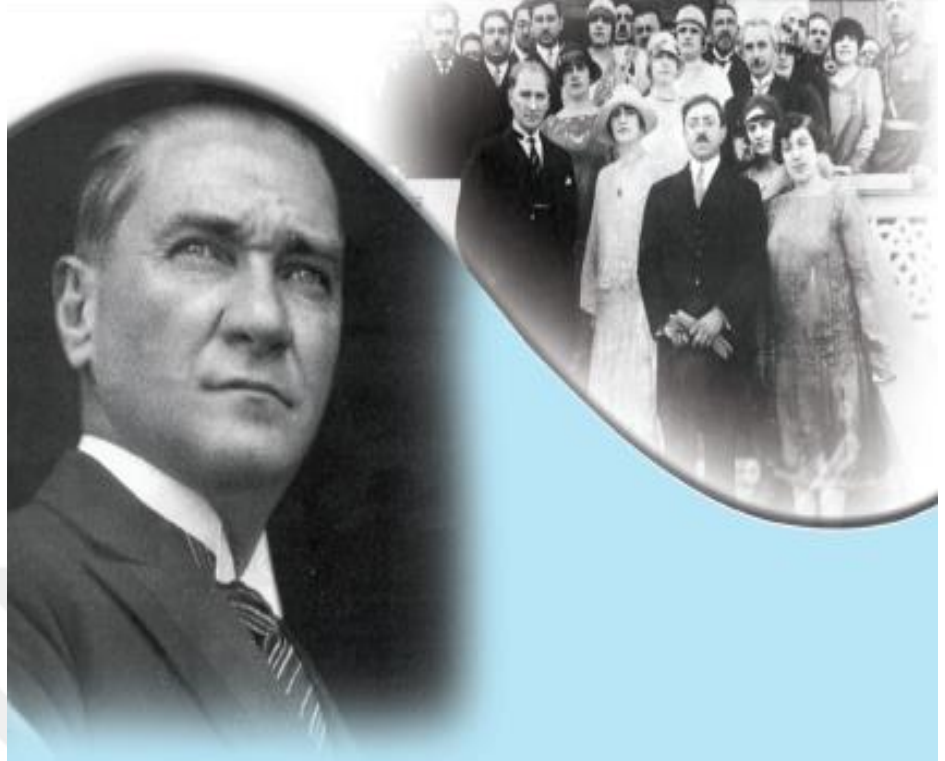
Tüm bunlar benim, kitaplara ve bilgiye duyduğum yakınlığı büsbütün arttırıyordu. İşte o sıralar tevafuk olarak, Allah'ın yardımıyla Hacı İbrahim Efendi'den ders, almaya başlamakla hayatımın akışı değişmiş ve okuma yazma öğrenmenin iyiliklerini görmüştüm.

Saliha ŞAHAN

b) Atatürk'ten Anılar-(Niyazi Ahmet Banoğlu/Şenol Kalaycı)

Metin kitapta Atatürk temasının, Atatürk'ün Türk tiyatrosuna verdiği önem alt temasına yöneliktir. Metinde Atatürk hakkında iki adet hatıra yer almaktadır. Bunlar: 'Devlet Tiyatrosu Nasıl Kuruldu' ve 'Sanatçı El Öpmez' adlı hatıralardır. Bunlardan ilk hatıra metninde devlet tiyatrolarının temelini Atatürk'ün eliyle olan oluşum safhaları anlatılmaktadır. Metin akıcı ve sade bir dille kaleme alınmıştır. Metinde kullanılan kelimeler öğrencilerin anlamını bildiği kelimelerden oluşmuştur. Anıda kullanılan görsel de isabetli ve anlatılanlarla uyumludur. Diğer hatıra metninde ise Atatürk'ün sanatçılara verdiği önem dile getirilmektedir. Metindeki olaylar akıcı ve sade bir dille ele alınmıştır. Kullanılan kelimelerin anlamı bilinen kelimeler olduğu gözlenmiştir. Yine bu anı metni için tercih edilen görsel de metinle uyum içindedir. Bunun yanında anılar gözlem sonucu yazıldığından etkileyiciliği olduğu düşünülmektedir. Söz konusu hatıra metinlerinin çocuklar için yerinde bir seçim olduğunu düşünmekteyiz.

SANATÇI EL ÖPMEZ

Anadolu turnesinde temsil verdikten sonra heyetçe Marmara Köşkü'ne giden tiyatro sanatçılarımız büyük salona kabul eden Dr. Reşit Galip sanatçıları gösterip "Paşam, Müsadenizde elinizi öpmek istiyorlar." demiş. Sonra... Sonrasını isterseniz Vasfi Rıza Zobu'dan dinleyelim:

Atatürk daha cümlesi bitmeden Dr. Reşit Galip'e cevap verdi:

- Hayır, müsaade etmem.
- Hepimiz donduk kaldık.

Hemen arkasından sözlerine devam etti.

- Sanatçı, kimsenin elini öpmez. Biz hepimiz mebus oluruz, vekil oluruz, hatta reisicumhur olabiliriz. Ancak hiçbirimiz sanatkar olamayız. Onun için sanatkar el öpmez. Sanatkarın eli öpülür.

Atatürk'ün bu sözleri sonradan biraz değişik olarak aktetti. Doğrusu budur. Reşit Galip bu söze şöyle karşılık verdi:

- Evet paşam! Hepimiz mebus oluruz, vekil oluruz, hatta reisicumhur olabiliriz. Ama hiçbirimiz bir Mustafa Kemal olamayız. Onun için müsaade edin, elinizi öpsünler, dedi ama gene dediği olmadı.

Şenol KALAYCI

c) Bebek-(Adalet Ağaoğlu)

Ders kitabındaki bir başka anı olan bu metin kitabın duygular temasının üzüntü alt temasına göre kaleme alınmıştır. Metnin konusu oyuncak bir bebek etrafında şekillenmektedir. Yazar burada çocukluğunda babası tarafından kendisine alınan oyuncak bir bebekle çocukluğunda geçirmiş olduğu mutlu yılları ve daha sonra bebeğini kaybetmesiyle yaşadığı üzüntüyü ifade etmektedir. Metnin dili akıcı ve sadedir. Metinde kullanılan kelimelerin bu seviyedeki çocuklar için uygundur. Metinde kullanılan resimler de metinle bütünlük içerisindedir. Özellikle de oyuncaklarla vakit geçirmenin çocukların vazgeçilmezi olduğu düşünöldüğu zaman söz konusu hatıra metninin öğrenciler üzerinde olumlu sonuçlar vereceği belirtilebilir. Bununla birlikte metnin birkaç sayfasının çocuklar tarafından tamamlanmak üzere boş bırakılmış olduğu gözlenmiştir. Paragraf tamamlama, cümle tamamlama, neden-sonuç ilişkisi kurma açasından bu yöntem isabetlidir. Metin konusunu çocukların sürekli temas halinde olduğu bir yaşantıdan, yani oyun ve oyuncaktan, aldığı için çocukların okuduğunu anlama yönünden alacağı verim düzeyinin yüksek olacağı düşünölmektedir.

Diğer taraftan metnin uzunluğu bir olumsuzluk olarak değerlendirilmiştir. Zira söz konusu anı metni sekiz sayfadan oluşmaktadır. Bu durumun yedinci sınıf seviyesindeki çocuklar için uygun değildir. Metnin uzun oluşunun çocuklarda bir isteksizlik ve verimsizlik oluşturacağı kanaatindeyiz.

BEBEK

Çocukken bir kez, hem de öyle bezden mazden değil, sahici bir oyuncak bebeğim olmuştu. O bebeği ğimdi de kuşkusuz dört-beş yaşlanmın gözöyle görebilmeye çalışıyorum: Kocaman bir bebektir. Pembe, tombul, kırmızı yanaklı, lüle lüle san saçlı, uzun kırpıklı, gözleri ağtır kapanır, sürekli gülümseyen bir bebek. Ben, böyle bir şeyil, bir oyuncakçı dükkânının vitrininde bile görmemiştim. Çünkü küçük bir kasabede doğmuştum. Orada hiçbir oyuncakçı dükkânı yoktu. Hele benim çocukluk yıllarımda, küçük kasabe çarşılarında sadece tahıl, tarım araç ve gereçleri ile bir de çivi, kına, urgan, çok az da defter, kalem ve kâğitli şekerin hepsini birlikte satmaya çalışan dükkânlar bulunurdu. Babamın da çarşıda böyle küçük bir dükkânı vardı.

Babam, dükkanında satacağı öteberiyl İstanbul'dan getirtirdi. Demek, oraya bir gidişinde içinden kopmuş bana o bebeği getirmişti işte. Glyinik bir bebek değildi. Ama sadece gözlerini açıp kapamakta kalmıyor, kollarını, bacaklarını da oynatabiliyordu. Çocuk, görmeyi bile aklından geçiremediği böyle bir oyuncuğa kavuşursa nasıl olur? Bunu yine en iyi siz çocuklar bilebilirsiniz. Ya da bir yarılan hep çocuk kalmış büyükler bilir.

Unutamadığım başka bir şey daha vardı: Beni öyle ağırlıksız, tüy gibi, enginlerde dolaştran, kendini bir bebek biçiminde gösteriveren babamın sevgisiydi. Bunu o güne dek hiç anlamamışım. İşte şimdi iyice biliyordum. Babam beni seviyordu! Çünkü çok uzaklarda iken beni düşünmüş, düşündüğünü bana anlatabilecek bir yol bile bulmuştu. Bana olan sevgisini oyuncak bir bebek biçimine dökmüş, getirip kucağıma bırakmıştı. Bebek, benim ilk oyuncakım olmaktan da öte bunun için önemliydi. Çok değerliydi.

Gözleri açılıp kapanan bebeğe öylesine değer veriyordum ki kırsam bir yerine bir şey olursa babamın bana duyduğu sevgiyi de yitireceğimden korkuyordum. O zaman her şey yeniden çok ağır, kederli olacaktı. Güneşin yedi rengi solacaktı. Kulakların o eşsiz güzelliğindeki müziği, gümüş derslerin şınlığını iğitemez olacaktı.

Böyle bir korkudan ötürü, bebekle bildiği biçimde oynamıyordum. Yani onu her dakika her yere taşıyor, otutup onunla kap kacak ovmuyor, ekmek pişirmiyor, bir tase sokup onun saçlarını yıkamaya kalkmıyor, gündeelli kez uyutup uyandırmıyor, yatıp kaldırmıyor, gözlerini kapayıp açsın diye bakmıyordum ona. Annem de bebeğe verdiğim değişik değeri anlamıştı. Onu oturma odasındaki dolabın en üst rafına koymasını istemiştim. Annem bebeği oraya koymuştu. İki kolu öne uzanmış, gözleri açık, bacakları da İki yana ayrı ayrı oturmuştu rafın üstüne. Bebeğin öylece oturmasına uzun uzun bakmışım.

(...)

Sabahları gözümü açar açmaz o odaya koşar, ayaklarımdan ucuyla yükselerek dolabın kapağını çeker, üst rafta beni bekleyen bebeğimle göz göze gelirdim. Onunla konuşurdum. Arada bir annemden bebeği birazcık oradan indirmesini isterdim. Alır, kucağına verir. Kucağımda tutarken bir yerini incitmekten korkardım. Dizlerimde bile sallayamadan öylece yüzüne bakardım. Sonra yorulup hastalanacağına, öleceğine inanır, onu anneme uzatırdım. O da yeniden dolabın üst rafına koyardı bebeği. Kapağı örterdi.

Anneme bezginlik verecek denli çok açardım o dolabı. Açar, bebeğe bakar, orada durduğunu görüp içim rahatlar, onunla konuşur, gülüşür, sonra yine örterdim dolabı. Bir bebekle oynama biçimim buydu işte. Onunla kendime göre nice duygular paylaşırdım. Çok iyi anlaşıyorduk. Kırk arkadaşım olsa biryle bile böyle anlayamazdım belki. Hiçbir benimle yüce dağları aşmaz, o dağların ardında ne olduğunu bulmaya gitmez, oralardeki mavî denizlere kavuşamazdı. Bizse bebeğimle o denizleri de aşıyor, gökyüzündeki bütün yıldızları bile tek tek dolayıyorduk.

(...)

Günlere sürdü bu. Her sabah uyanır uyanmaz o odaya koşardım, dolabı açıp bebeğin oradan bana gülümsediğini seçmişim, benimle dağların ardına gitmeye hazır olduğunu bilişim, içimdeki uçsuz bucaksız sevinç, babama duyduğum güven, sevildiğini bilen bir çocukluk dünyası.

Derken bir sabah o dünya kapkaranlık kesiliverdi. Güneşin yedi rengi yittili. Çevreme pul pul dökülen pırıltılar söndü. Müzik durdu. Ağtığımız dağlardaki denelerin gümüş suları taşıtı. Büyük, boz dalgalar her yanımı sardı. O karanlık sularda boğuldum

Bunca yıl sonra şimdi içimle iyice kurcalıyorum. O anda neler duymuş, düşünmüş olabileceğimi bulmaya çalışıyorum. Bir o, sonu gelmez süpürüşten, bir de benim dipsiz, sonsuz, karanlık bir kuyuda sürekli kayıp gidiğimden daha belirgin bir şey yakalayamıyorum. O kuyunun derinliklerinde kayarken ise neden sonra ama çok sonra, birtakım konuşmalar, açıklamalar istiyorum. Zaman içinde, vitrinlerdeki oyuncaklara öziemle bakan çocuğu her görüşümde o sözleri birbirine ekliyorum. O sabahtan sonra bir daha yüzünü görmediğim ilk ve son bebeğimin ne olmuş olduğunu, nereye gittiğini anlıyorum. Anlamak, evet. Ama bu, o bebekle kurduğum çocukluk dünyamı bir daha bana geri vermiyor. Onunla açtığım yollardan yapıyenı bir dünyaya göç ediyorum.

Şöyle olmuştur:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ne zamandı, anımsamıyorum. Babam:

"Canım, sen zaten oynamıyordun. Dolapta durup duruyordu." dedi.

Anneme bakmışım. Yüzü iyice ter içinde, sanki hâlâ yer süpürüyor.

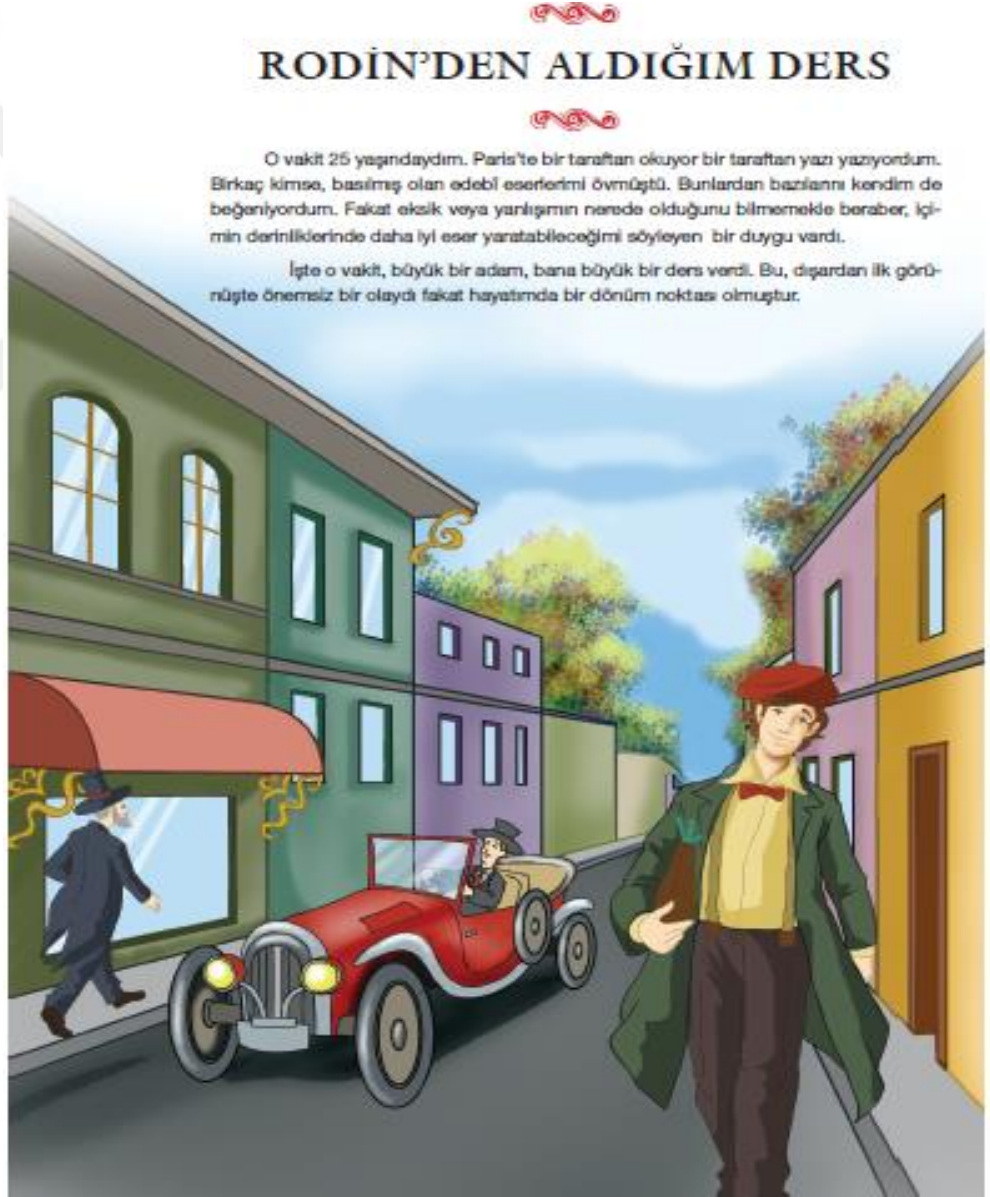
Adalet AĞAOĞLU

ç) Rodin 'den Aldığım Ders-(Stefan Zweig)

Ders kitabında yer alan son anı metni olup; güzel sanatlar temasının heykeltıraş alt temasına yönelik olarak hazırlanmıştır. Metinde, metin kahramanının gençken yaşadığı ve bu durumu hayatının dönüm noktası olarak nitelediği bir tanışma anlatılmaktadır. Anlatım dili sade ve akıcıdır. Metinde, başarıya ulaşabilmek için sahip olunması gereken özellikler çocuklara etkili bir şekilde iletilmiştir. Metin ders verici ve metindeki olaylar da dikkat çekicidir. Yine metinde kullanılan kelimeler bu seviyedeki çocukların bileceği kelimelerdir. Metinde kullanılan resimler canlı, etkileyici ve metinle uyum içindedir. Bu metinde de kaleme alınan yazıdan çok görseller ön plandadır; bunun da çocuklardan alınacak verimi arttıracak sonucuna varılabilir.

Öte yandan metnin sekiz sayfadan oluşması çocukların metinden verim alamamasına ve onlarda dikkat kaybına neden olacağı düşünülmektedir. Zira metnin uzunluğu bu seviyedeki çocuklar için fazladır.

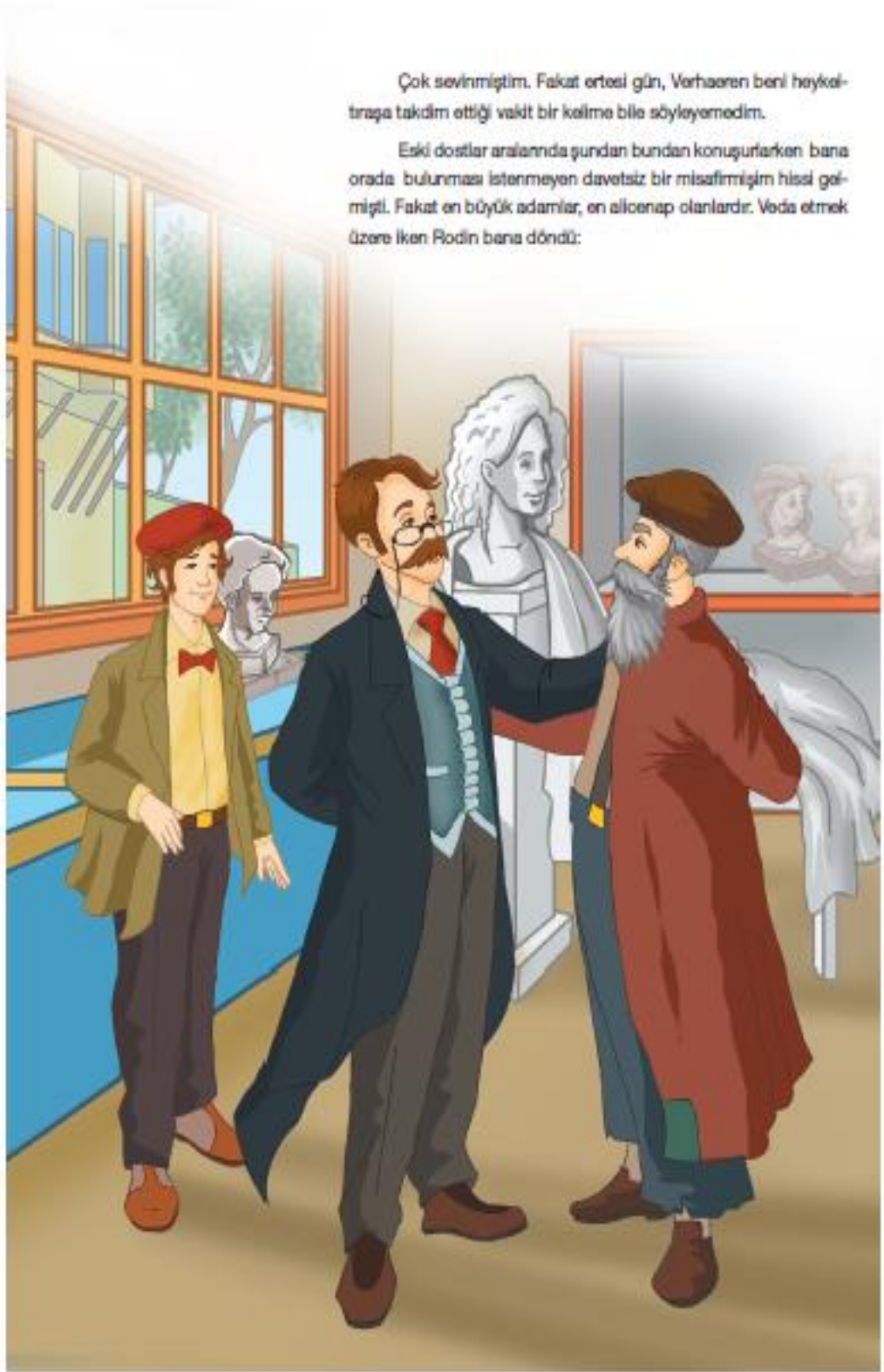
Bir akşam Belçika'nın tanınmış yazarlarından Verhaeren (Verhayren)'in evinde idik. Yaşı bir ressam, artık plastik sanatların gerilemesinden şikâyet ediyordu. Mücadeleyi seven bir genç olarak ben, bu görüşe şiddetle karşı geldim. İçinde bulunduğumuz şehirde yaşayan ve Michel Ange (Mikal Anj) ile aynı seviyede bulunan bir heykeltıraş yok muydu? Rodin (Rodan)'in "Düşünen Adam", "Balzac" (Balzak)'ı, mermerin ömrü olduğu kadar yaşamayacak mıydı?

Bu tartışma sonunda ev sahibi neşeli bir eda ile sırtını okşadı:

— Yann Rodin'i göreceğim, dedi, siz de geliniz. Sizin kadar hayran olan bir kimsenin onu tanımak hakkıdır.

Çok seviniştim. Fakat ertesi gün, Verhaeren beni heykel-
traşta takdim ettiğı vakit bir kelime bile söyleyemedim.

Eski dostlar aralarında şundan bundan konuşurlarken bana
orada bulunması istenmeyen davetsiz bir misafirmişim hissi gel-
mişti. Fakat en büyük adamlar, en alıcenap olanlardır. Veda etmek
üzere iken Rodin bana döndü:

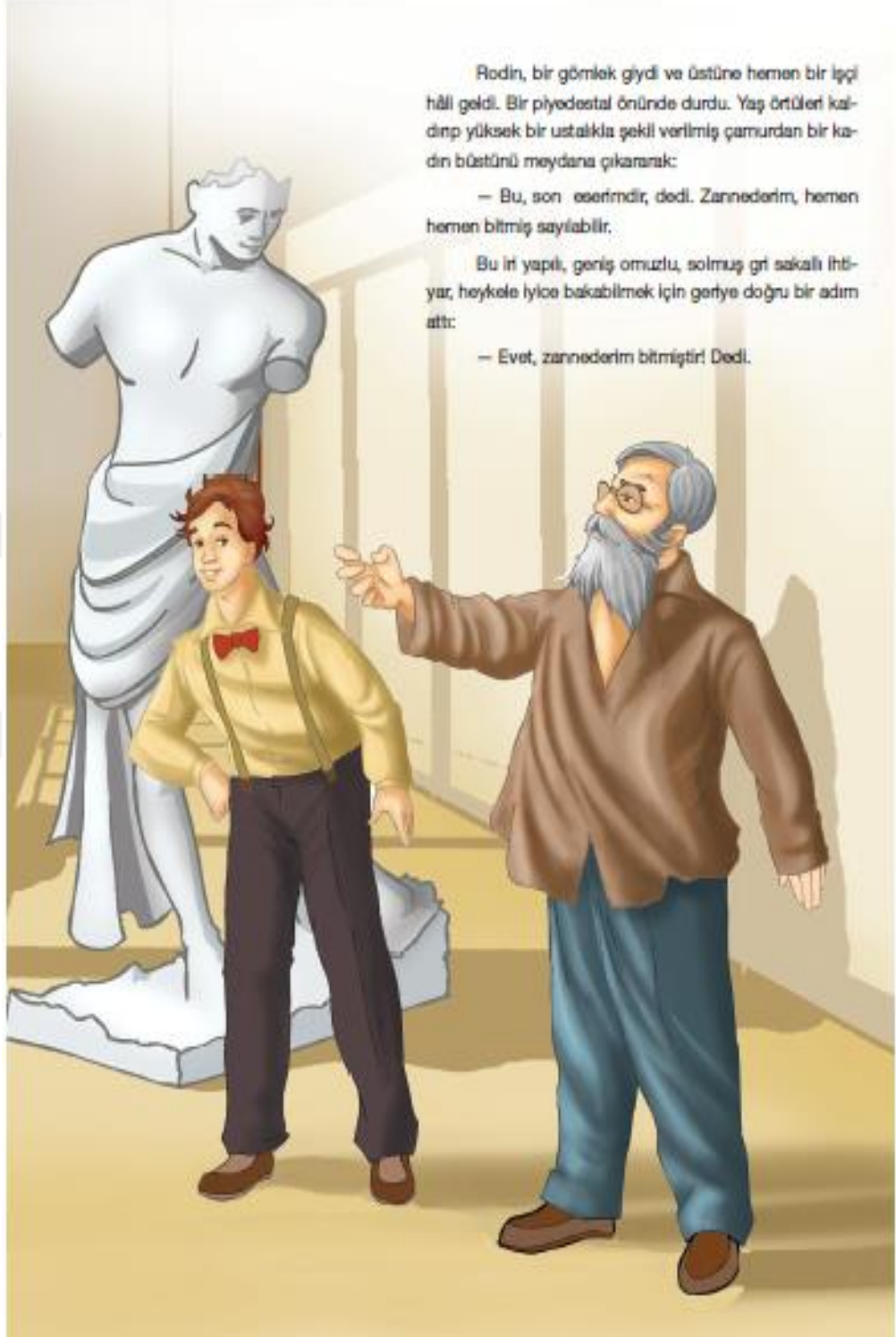

– Heykellerimden bir ikisini görmek istediğinizi tahmin ederim, dedi fakat burada hemen hemen hiçbir şey bulamayacaksınız. Pazar günü bana Meudon (Mödon)'a öğle yemeğine geliniz.

Rodin'in kendi hâlindeki kır evinde, küçük bir masa başında tam bir ev yemeği yedik. Az zamanda, yumuşak gözlerinin cesaret verici bakışları, şahsının sadeliği utangaçlığımla gıdemişti.

Büyük pencere, iptidal bir binadan ibaret olan stüdyosunda tamamlanmış heykeller ve yüzlerce küçük plastik etütler vardı. Bir kol, bir el, bazen yalnız bir parmak, parmak mafsalı... Başlayıp sonradan bıraktığı heykeller, üzerine kabataslak resimler yığılmış masalar... Stüdyo, bütün bir hayat boyunca dinlenmeden harcanmış bir arama ve çalışma havası ile doluydu.

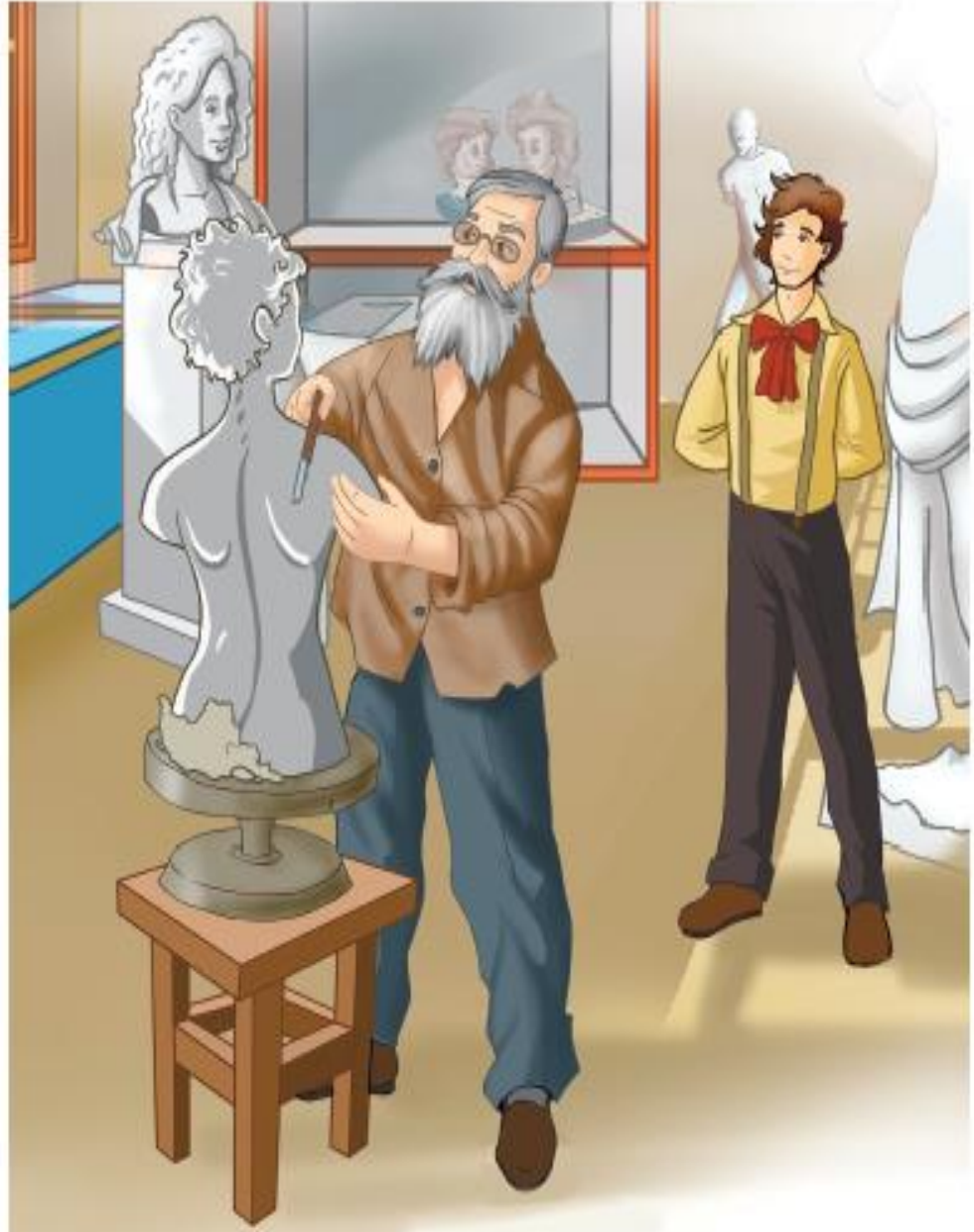

Rodin, bir gömlek giydi ve üstüne hemen bir içi hâli geldi. Bir piyodestal önünde durdu. Yaş örtüleri kaldırıp yüksek bir ustalıkla şekil verilmiş çamurdan bir kadın büstünü meydana çıkarmak:

— Bu, son eserimdir, dedi. Zannedirim, hemen hemen bitmiş sayılabilir.

Bu iri yapılı, geniş omuzlu, solmuş gri sakalı ihtiyar, heykelle iyice bakabilmek için geriyeye doğru bir adım attı:

— Evet, zannedirim bitmiştir! Deddi.

Fakat biraz daha göz gezdirdikten sonra mırıldandı:

– Tam omzu üstündeki çizgi fazla sert... Müsaadenizi rica ederim. Heykeltıraş bıçağını aldı. Tahta alet yumuşak çamurun üzerinden hafifçe geçti ve omza daha narin bir parlaklık verdi. Rodin'in kuvvetli elleri hayata uyanmış , gözleri parlamıştı.

Şurada, burada yine bir şeyler değişti. Geriye çekildi. Sonra boğazından garip sesler çıkarak piyedestali çevirdi.

Şimdi gözlerinde bir zevk ışılıyor, şimdi kaşları çatılıyordu. Çamur parçalarını yoğurdu, bunları heykelle kattı, biraz sırdı.

Bu işler yarım saat, bir saat kadar sürmüştü. Bu süre içinde bana bir tek kelime bile söylememişti. Yaratmak istediği yüksek eserin hayalinden başka her şeyi unutmuştu. Elindeki işle yapayalnızdı.

Nihayet bir kurtuluş nefesi alarak bıçağını attı, heykeli yağ bezlerle örttü. Artık iri yapılı ihtiyar adam, arkasına dönerek gitmeye koyuldu.

Tam kapıya yaklaşırken beni gördü. Dalgın dalgın yüzüme baktı. Sonra hatırlayarak galibe nezaket-sizliğinden utandı:

– Affedersiniz, dedi, sizi tamamen unutmuşum fakat bilirsiniz... Elini tuttum, teşekkürle sıkıtm. Gülümsedi ve oradan çıkarken elini omzuma koydu.

O gün öğleden sonra Meudon'da, okullarda geçirdiğim bu kadar yılda öğrendiğimden fazla bir şey öğrenmiştim: İnsanların yaptığı işlerin iyi, zahmete değer ve değerli olabilmesi için onları nasıl yapmaları gerektiğini anlamıştım.

Eserlerimde o vakte kadar neyin eksik olduğunu o gün anlamıştım. Olgunluk derecesine ulaşmak iradesi yanında her şeyi unutmak imkânını veren şevk ve gayret. İnsanın önündeki iş içinde kendini kaybedebilme gücü... Başka büyüü bir yol yoktu.

Stefan ZWEIG
(Stefan Zweig)

5.1.8. Biyografi (Yaşam Öyküsü)

Ünlü kişilerin hayatlarını konu edinen yazılardır. Bu tür yazılarda, ele alınan kişinin doğum yeri ve tarihi, yetişmesi, aldığı eğitim ve gördüğü öğretim anlatılır. Yaptığı işlerden gösterdiği yararlılıklardan söz edilir. Ölmüşse ölüm tarihi ve yeri de mutlaka belirtilir (Şimşek, 2014:296).

İnceleme konusu olan kitapta yer alan biyografi(yaşam öyküsü) metinlerinin sahip olması gereken özellikler daha önce belirtilen çocuk edebiyatı alanı yazarlarının kaleme aldıkları çocuk edebiyatı eserlerinden yola çıkılarak şu şekilde tespit edilmiştir:

- Biyografilerle çocukların örnek alabileceği, üstün nitelikli kişilikler sunulmalıdır.
- Biyografiler model insan arayışına cevap verecek nitelikte olmalıdır
- Biyografisi verilen kişinin ideolojileri, şahsi görüşlerinden çok çocuklara faydalı olabilecek fiilleri, başarısı, ahlakı, insanlığı anlatılmalıdır (Şimşek, 2014).
- Resimler metinle uyum içinde olmalıdır.
- Anlatım tarzı akıcı ve sürükleyici olmalıdır (Zengin ve Zengin, 2002).

Ele alınan ders kitabında iki (2) adet biyografi(yaşam öyküsü) metni bulunmaktadır. Bu metinler şunlardır:

a) Öğretmenimiz Atatürk-(Gülgün Akbaba)

Ders kitabında serbest okuma metni olarak yer alan biyografi metni, Atatürk'ün hayatını ve onun özellikle eğitim noktasında yaptığı çalışmaları ve bu noktada getirdiği yenilikleri ele almaktadır. Öğrencilerin bu sayede özellikle de Atatürk'ün eğitim yönü hakkında önemli bilgiler elde edeceği belirtilebilir. Metinde kullanılan kelimeler yedinci sınıf seviyesindeki öğrenciler için uygundur. Metnin anlatım tarzı akıcı ve sürükleyicidir. Kullanılan görsel metinle uyum içindedir. Söz konusu biyografinin ders kitabı için isabetli bir tercih olduğu düşünülmektedir.

ÖĞRETMENİMİZ ATATÜRK

Atatürk, bir ülkenin yalnızca maddi zenginlikle dünyada söz sahibi olamayacağını, zenginliğin bilimden güç alacağını düşünürdü. Bu nedenle ulusun her konuda eğitimine çok önem verdi. Atatürk'e göre ulusun durumuna, toplumsal gereksinimlere, yerel koşullara ve çağın gereklerine uygun bir eğitim uygulanmalıydı, ilk olarak cahilliği yok etmeyi amaçlıyordu. Bu yolda ilerlerken "bir ulusun efendisi" olarak nitelendirildiği köylüye öncelik verdi. Okuma-yazma ve dört işlemi öğretme, coğrafya, tarih, din ve ahlakla ilgili bilgiler verme amacıyla bir seferberlik başlattı. Diğer yandan da çocukları toplumsal yaşamda daha etkili ve yararlı kılacak çalışmalar gerçekleştirmesine önyak oldu. Bunun için de bilgileri uygulamalı bir biçimde çocuklara aktaracak bir eğitim programı planladı. Ancak uygar ve çağdaş bir topluluk yaratabilmek, bilim ve kültür yolunda ilerleyebilmek için başka şeyler de gerekiyordu. Atatürk'e göre çağdaş ülkelerin düzeyine erişebilmek, ulusal kültürü yüceltmekle olasıydı. Bunun için o zamanlar henüz olmayan orta eğitimin de oluşturulması gerektiğini düşündü. Orta eğitimin amacı, ülkenin gereksinim duyduğu çeşitli hizmet ve sanat elemanlarını yetiştirmek ve yükseköğretime aday hazırlamak olmalıydı. Atatürk, kadınların da aynı öğretim aşamalarından geçirilerek yetiştirilmeleri yönündeki çalışmaları başlattı. Cinsiyet ayrımı yapılmamasını, devlet yönetiminden başlayarak her alanda kadınların da etkin bir biçimde var olmasını istiyordu.

O zamanlar Maarif Vekaleti adı verilen Eğitim Bakanlığı'nın harekete geçmesiyle 1922 yılında, eğitim konusunda önemli çalışmalar gerçekleştirildi. Savaş nedeniyle kapalı okullar açılmaya başladı, yeni liseler ve yüksek okullar kuruldu ve okullardaki öğretmen açığının doldurulmasına çalışıldı. Millî Eğitim kütüphanelerinin tümüne parasız kitaplar gönderildi. Yeni kitaplar bastırıldı.

Atatürk'e göre, eğitim ve öğretim, bilgiyi yaşamda başarılı olmayı sağlayan kullanışlı bir araç hâline getirmeliydi. Eğitim Bakanlığı da Atatürk gibi bu konuya çok önem veriyordu. Modern kütüphaneler, bitki ve hayvanat bahçeleri, konservatuvarlar, atölyeler, müzeler ve güzel sanatlar sergileri kurulması için daha o yıllarda çalışmalar başlatıldı, ilçe merkezlerine kadar bütün ülkenin basımevleriyle donatılması için girişimlerde bulunuldu.

Atatürk, 1923 yılında yapılacakları da planlamıştı. Buna göre ülkemizde ilk ve orta eğitimin düzeltilmesi ve düzenlenmesi için Anadolu'da oluşturulacak bölgelerde öğretmen okulları açılacaktı. Bu okulların güçlü öğretmen kadrosu sayesinde öğretim merkezleri oluşacaktı. Bu merkezlerde bilimsel temsiller verilecek, konferanslar, okuma yazma kursları düzenlenecek ve gece kursları verilecekti. Merkezlerdeki öğretmen kurulları basınla işbirliği yaparak genel eğitimi destekleyen ve halkı bilgilendiren yayınlar yapacaklardı. Ayrıca ilköğretimde okuyan öğrenciler için yatılı okullar kurulacaktı. Atatürk, bu konunun önemini "Birkaç ilin küçük yavrularını bir yerde toplamanın, eğitimde birlik, yurt sevgisi ve kardeşlik üzerinde yapacağı etkiler ortadadır. Bu nedenle Eğitim Bakanlığımız bu okulların açılması için her türlü kolaylığı sağlayarak özendirici bir tutum içinde olacaktır." şeklinde ifade ediyordu. Bu çalışmaların hepsi zaman içinde bir bir gerçekleştirildi.

Atatürk için "öğretmenlik" çok önemli bir meslekti. Öğretmenleri, "uygarlığın en özverili ve saygıdeğer ögeleri" olarak tanımlıyordu. Ülkesindeki çocukların da öğretmenliği kendilerine hem bir meslek hem bir ölü sayacak, erdemli ve saygıdeğer öğretmenler tarafından yetiştirilmelerini istiyordu. Çünkü çağdaşlığa aydın insanlarla kavuşulur ve bu aydınlığın sürekliliği de o ülkenin çocuklarıyla sağlanır. Aydın çocuklar da aydın öğretmenler tarafından yetiştirilir. İşte, bu nedenle Atatürk, öğretmenliğin güvenilir ellerde yürütülmesini istiyordu. Ülkesinin nitelikli öğretmenlere sahip olabilmesi için de öğretmenliğin rahat bir yaşam sağlayacak bir meslek durumuna getirilmesini düşünüyordu. Bunun için birtakım yasalar hazırlanmasını sağladı.

Atatürk'e göre kitap yazmak ve çevirmek, ulusal egemenliğin dayanağı ve ulusal kültürün yayılma aracıydı. Bu anlamda, yayınların genişletilmesi için üniversiteleri bu işe özendirerek bir ortam oluşturuldu. Bir yandan basılan ve yeniden yazılması kararlaştırılan kitaplar parasız olarak dağıtılırken, diğer yandan halkı okumaya alıştırmak için çalışmalar yapıldı. "Devlet kitabı" adı altında, parasız olarak yayımlanan, anlaşılması kolay kitaplarla halka öğretim yoluna gidildi. Ülkede eğitim ve öğretimi, bilimsel ve bağımsız bir merkezden yönlendirmek amacıyla "Tahsil ve Terbiye Dairesi" kuruldu. Bu kurul sayesinde öğretim programları ve kitaplarla ilgili önemli yenilikçi kararlar alındı.

(...)

Atatürk, ilköğretimin genel ve zorunlu olmasını, ülkede eğitim birliğinin sağlanmasını, orta öğretimin geliştirilmesini, meslek öğretiminin ilk ve orta dereceden en yüksek dereceye kadar sağlanmasını, yükseköğretim görevlerinin artmasını ve çağın gereksinimlerine uygun bir eğitimi hedef aldı. Bu hedeflere ulaşabilmek için de alfabenin değiştirilmesinden tutun da eğitimin millileştirilmesi, üniversitelerin kurulmasına kadar ne gerekiyorsa onu yaptı.

(...)

Gülgün AKBABA

b) Ali Rıza Bey ve Kırkambarı-(Elif Naci)

Kitapta yer alan yaşam öyküsü metinlerinin sonuncusudur. Metin ünlü bir ressam olan Ali Rıza Bey hakkında bilgiler vermektedir. Metinde söz konusu kişinin hayatı, yaptığı resim çalışmaları dile getirilmekte; ayrıca Anadolu için değerli bir ressam olduğu vurgulanmaktadır. Bu yönüyle metnin çocuklar için iyi bir biyografi örneği olduğu düşünülmektedir. Zira çocuklar bu önemli ressam hakkında önemli bilgiler elde etmektedir. Metinde kullanılan görseller başarılı ve metinle uyum içindedir. Zira kullanılan resimlerle söz konusu ressamın hayatından kesitler sunulmuştur. Metnin dili sade, anlatım tarzı da akıcı ve sürükleyicidir. Metinde kullanılan kelimeler yedinci sınıf seviyesine uygundur. Bu yönüyle çocukların metni kavramada zorluk çekmeyeceği ifade edilebilir.

Diğer taraftan metin yedi sayfalık boyutuyla yedinci sınıf seviyesindeki çocuklar için uygun değildir. Zira çocuklar uzun uzun kaleme alınmış olan metinlerden sıkılmakta ve söz konusu metinden verim alamamaktadırlar. Bu durum metnin olumsuz yönü olarak görülmüştür.

ALİ RIZA BEY VE KIRKAMBARI

Türk resim tarihinde herhangi bir yabancı ressamın gölgesi düşmemiş, tamamiyle yerli bir sanatkar aradığımız zaman, önce Ali Rıza Bey çıkar karşımıza.

Üsküdar'ın dar ve esarlı sokaklarını; saçaklılarından yabancı sarmaşıklar sarkan, sardunya saksıları ile bezenmiş cumbalı, kafesli, ahşap evlerini; yosunlu duvarları yıkılmış mescitlerini, birbirine kenetlenmiş asetik sevileri ile taştan devrilmiş mezarlıklar; Karacaahmet'i, İstanbul'un bugün artık musluktan kopmuş,

kurmuş çeşmelerini, sebillerini; Boğaziçi'nin eski hatıraları sayıklayan yalıları, kuytu kayıkhanelerini, ihtiyar çınarlarını; kısaca artık günümüzde, hayal olmuş eski İstanbul'u bize bütün detayları ile hikâye eden bir başka ressam bulamayız.

Geçen yüzyılın son yarısında yaşamış öteki resim ustaları gibi o da asker ocağından yetişmiştir. 1858'de Üsküdar'da Ahmedîye'de doğmuş, Üsküdar Rüştiyesini bitirdikten sonra, Kuleli Askerî İdadisine yazılmış ve 1883'te Harbiye Mektebinden teğmen olarak çıkmıştır. Babası da askerdir: Süvari Binbaşı Mehmet Rüşdü Efendi.

Ali Paşa Bey ilk resim dersini Nuri Paşa ile Süleyman Seyit Bey'den almıştır. O, daha ziyade bir sulu-boya ustası idi. Bizim Türk ressamları arasında sulu-boyaya pek ittifak eden olmamıştır.

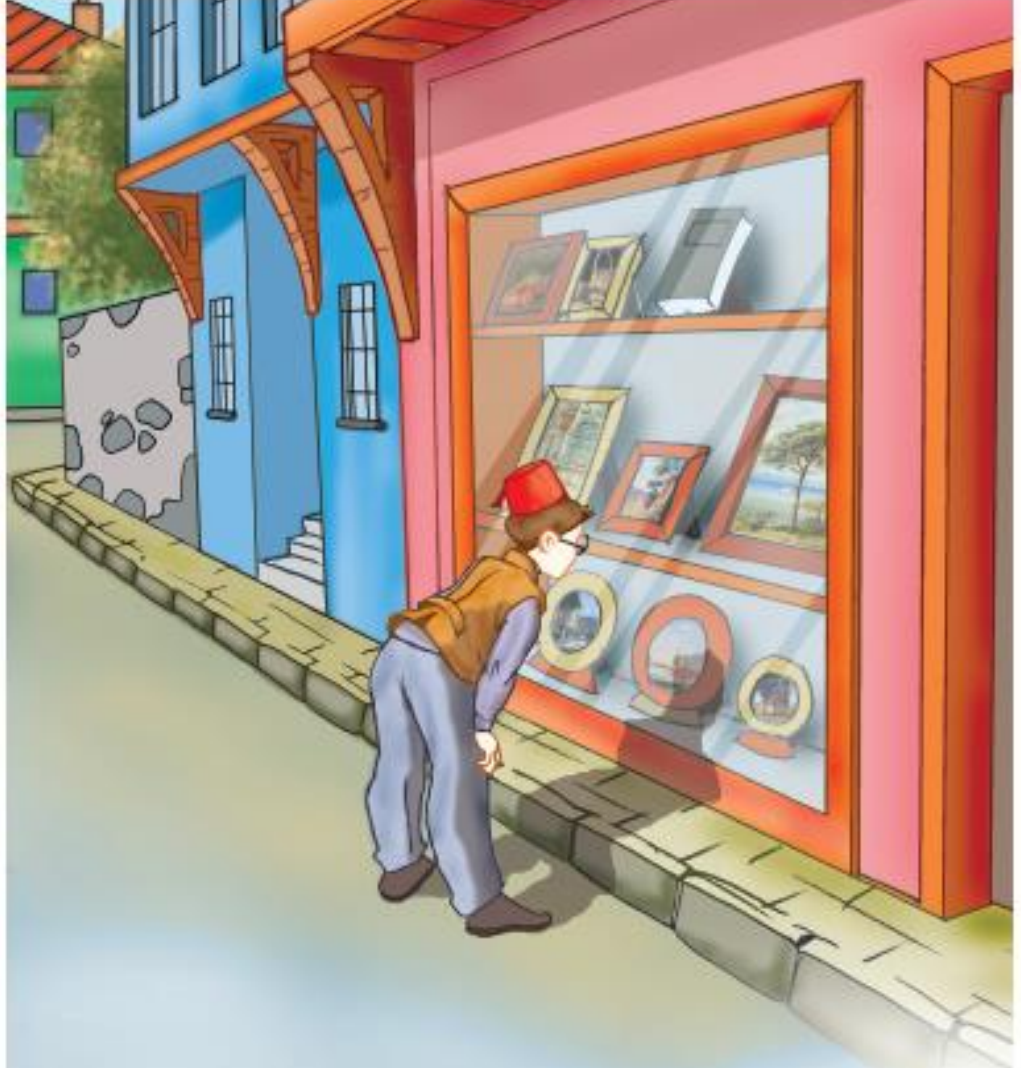
Alli Rıza Bey hiç dumadan çalışmış faal bir ressamımızdır. Yüzlerce eser vücudına getirmiştir. Kaymakam (yarbay) rütbesiyle emekliye ayrıldıktan sonra çalışmaya daha çok hız vermiştir.

Ailesinin fertleri, "Onun resim yapmadığı gün yoktu. Yeni doğan güneş, Üsküdar sirtlarını okşarken Çamlıca Tepesi'nde her sabah Ali Rıza Bey'i bulurdu." diyorlar. Nedenise Üstat, buraları ve fesk ağaçlarını çok sevmiştir. Bir de resimlerinde mutlaka ufkuna bir yelkenli yorlanmış sakin denizler görürüz. Desenlerinden mürekkep, basılmış bir albümü vardır ki o devrin mektep çocukları -hatta ben bile- ilk resim zevkini bu albümden almışızdır.

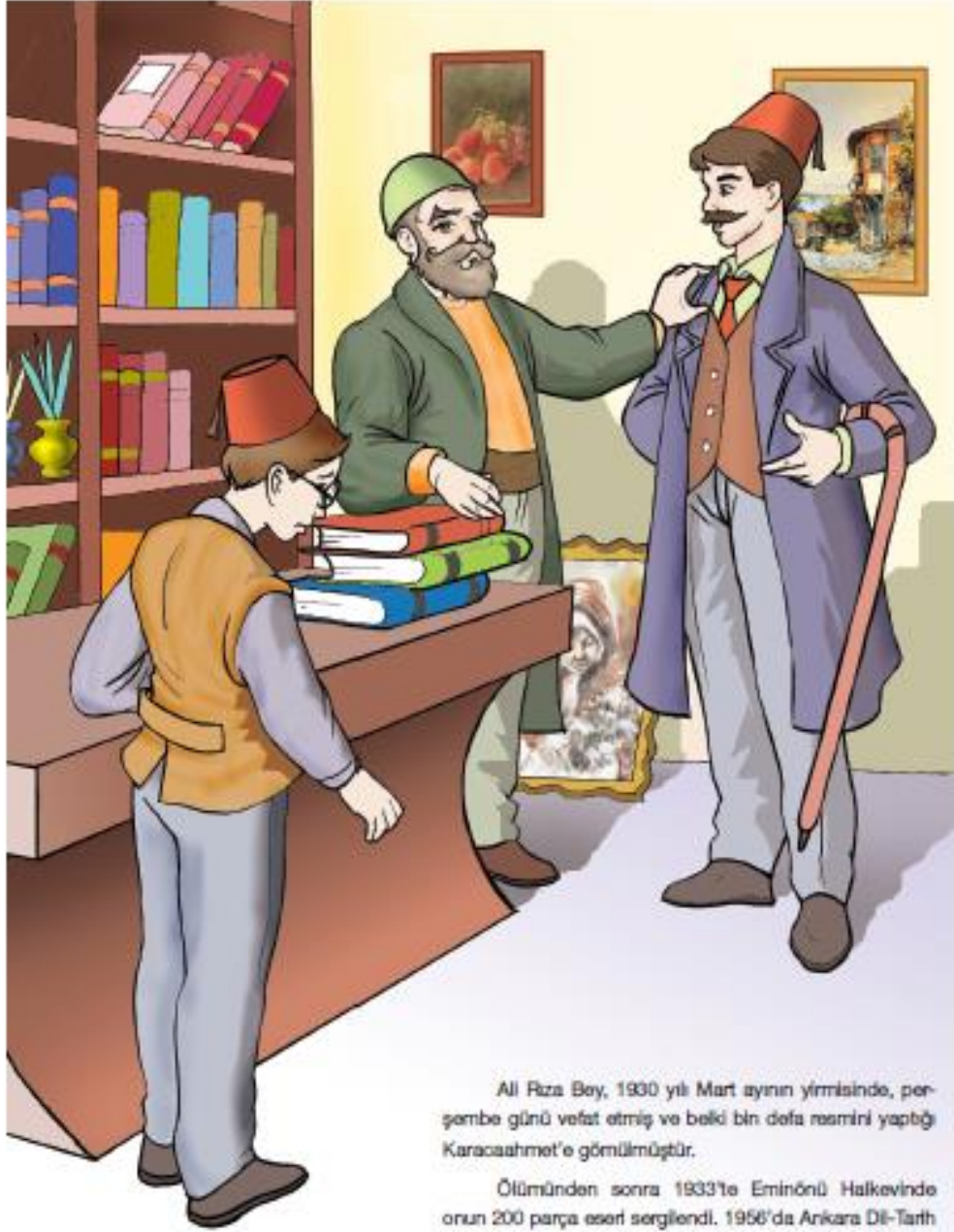

Numunesizki, Amelîhayat, Üsküdar Kız Sanat Okulu, Çamlıca Kız Lisesi, Kız Sanayînofisesi ve Mir'abfeyz Mektepleri ile Darüççatâka'da resim öğretmeniği yapmıştır. Bütün hayatını resim dersleri vermekle harcamış, birçok öğrenci ressam yetiştirmiş olduğundan ona, "Hoca Ali Rıza" demişlerdir. Yetiştirmelerinden ünlü ressam Binbaşı Sami Bey (Sami Yetik), hatıralarında ona çok yer vermiştir.

Sami Bey anlatır: Çemberlitaş'ta, Osman Bey matbaası altında Necip Bey adında yaşı bir adamın kartasiye mağazası varmış. Sami Bey, Soğukçeşme Rüştiyesinde okuduğu sınıflarda, her gün bu dükkânın önünden geçerken vitrinin önünde durur ve "A. Rıza" imzalı, 6 numara bir tuval üzerine yapılmış yağlıboya küçük bir tabloyu hayran hayran seyredermiş. Sami Yetik, bir yazısında: "Bu tablo yüzünden kaç defa mektebin sabah yoklamasına yetişemeyip ceza görmüştümdür. Akşamın ise bu camekân önünde yine fazla kaldığım için arkadaşlarıma bana "resim budalesi" demeye başlamışlardı. Bir gün tablonun yerinde olmadığını gördüm. Kaldırılmış olacaklar diye hemen dükkâna girdim. Necip Efendi'ye resmin ne olduğunu sordum. Müşterileri ile meşgul adam, bana cevap bile vermedi. Bekledim. Böyle boynum bükük bekleyişime acımış olacak ki nihayet bana dönüp "Sabıdı, oğlum," dedi. Onu bir daha göremeyeceğim düşüncesiyle içimin nasıl sızladığını tarif edemem."

Ali Rıza Bey, 1930 yılı Mart ayının yirmisinde, perşembe günü vefat etmiş ve belki bin defa resmini yaptığı Karacaahmet'e gömülmüştür.

Ölümünden sonra 1933'te Eminönü Halkevinde onun 200 parça eser sergilenmiştir. 1956'da Ankara Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde tertiplenen sergide de 128 suhuboya, 80 yağlıboya, 250 karekalem teğhir edilmiştir. 1960'ta ise Millî Kütüphane 450 eserini satın almıştır.

Ali Rıza Bey, pek babacan bir adamdı. Resimlerini tenkit edenleri sabırla dinlemesini bilirdi. Kendisine haksızlık edenlere asla küsmemiştir. Resim yapmaya giderken daima yanında taşıdığı bir çantası vardı ki arkadaşları ona "Kırkambar" derlerdi. Füzeler, karakalem, boyalı kalem-ler, pastel, sangin, suluboya, yağlıboya tüpleri, vahasıl içinde ne aran-sa bulunurdu bu kırkambarın. Resim yaparken arkasına biriken halkın, çoluk çocuk da olsa ileri geri konuşmalarını büyük bir hoşgörülülikle karşılar, onlarla görüşür, yaptığı resim hakkında fikirlerini sorardı. Onun için çok sevilmiş, hürmet görmüş bir hoca sanatkârdı. Arkasında üçü kız, biri erkek dört evlat bırakmıştır.

EHİF NACİ

5.1.9. Mektup

Mektup birbirinden uzakta bulunan bireylerin birbirlerine duygu, düşünce, istek ve dileklerini bildirmek için; olayları duyurmak adına kullandıkları bir haberleşme aracıdır (Karataş 2011: 388). Geçmişe nazaran mektupların kullanım sıklığı gelişen teknoloji ve değişen zaman ile büyük oranda azalmıştır.

Araştırmaya konu olan ders kitabında yer alan mektuplarda bulunması gereken nitelikler daha önce belirtilen çocuk edebiyatı alanı yazarlarının kaleme aldıkları çocuk edebiyatı eserlerinden yola çıkılarak şu şekilde değerlendirilmiştir:

- Mektuplar çocuğun dilsel ve bilişsel yapısına uygun olmalıdır.
- Mektup, sade, akıcı ve yalın bir dille yazılmış olmalıdır.
- Noktalama işaretleri ve imlaya dikkat edilmelidir (Nas, 2004:65-90).
- Mektup konuları çocukların yaşantılarından veya yaşantılarına yakın konulardan seçilmelidir.
- Mektup bir plan dâhilinde hazırlanmalıdır (Kıbrıs, 2006).

İncelenen ders kitabında bir (1) adet mektup yer almaktadır. Mektup metni şudur:

a) Elektronik Posta-(Elife Şahbaz Dağlıoğlu)

Ders kitabında yer alan tek mektup metnidir. Metin Atatürk ana temasının millî ahlak alt temasına yöneliktir. Metin annesinden ödevi için yardım isteyen çocuğun bu durumu annesine elektronik posta yazarak belirtmesini ve annesinin de ona aynı şekilde cevap verişini konu edinmektedir. Metin çocuklara klasik mektuptan ziyade e-posta örneğini sunmaktadır. Metnin çocuklara bu yönüyle klasik mektubun yerini almış olan elektronik postanın kullanım yöntemi ve tarzı hakkında bilgiler sunarak çocuklara önemli katkılar sunduğu söylenebilir. Bu sayede çocuklar teknolojiyi kullanarak Türkçeyi olumlu yönde kullanabilirler. Metnin dili akıcı ve sadedir. Mektupta noktalama ve imlaya dikkat edilmiştir.

Diğer taraftan metinde hiç görsele yer verilmemiş olması büyük bir eksiklik olarak görülmüştür. Nitekim metinde görsellere yer verilerek çocukların elektronik posta hakkında görsel olarak da fikir edinmeleri sağlanabilirdi.

ELEKTRONİK POSTA

Sevgili kızım Asude Dilagah,
Gönderdiğin elektronik postayı aldım. Çok mutlu oldum. Haftaya pazartesi Ankara'ya dönüyorum. Buradaki işlerimi bitirmek üzereyim.

Mesajında, öğretmeninizin verdiği "Millî ahlak ile millî birlik arasındaki ilişki" konulu makale ödevin için yardım ve Atatürk'ün bu konulardaki görüşleri hakkında bilgi istemişsin. Ödevin için bu kadar titizlenmen ve araştırma yapman beni ne kadar gururlandırıyor. Bilemezsin.

Mesajında, bilgi istediğin konularla ilgili sana yardımcı olacak bir kaynakça göndereceğim. Bu konuda kütüphanemde işine yarayacak kitapların listesini yollayacağım. Sana önerim araştırma yapacağın kaynaklardan konuyla ilgili notlar almayı unutmama. Aldığın notların altına da kaynakçalarını mutlaka yaz.

Ben de sözünü ettiğin konularla ilgili daha önce bir yazı hazırlamıştım. Yazımda millî ahlak ile millî birlik arasındaki ilişki üzerinde durmuştum. Millî ahlak kavramının zihninde çağıştırdıklarını senden duymak isterdim. Sana bu konuda işine yarayacak bazı bilgileri vereyim.

Önce millî ahlak ne demektir, bunu tanımlamalıyız. Her ulusun kendi kültürüne göre benimsediği, uymak zorunda olduğu bazı davranış biçimleri ve kuralları vardır. İşte bu davranış biçimleri ve kuralları o toplumun millî ahlakını oluşturur. Türk ulusu da millî değerlerde birleşmeyi ailede, okulda ve toplum hayatında huzurlu olmayı amaçlayan bir ahlaki yapıya sahiptir.

Millî ahlak kuralları, toplumda ortak yaşamın düzenlenmesinde, bireyin davranışlarının sınırlandırılmasında ve yönlendirilmesinde hukuk kuralları kadar etkilidir. Atatürk, millî ahlakın etki gücünü şöyle açıklar: "Ulusun sosyal düzen ve huzuru, şimdiki ve gelecekteki gönenci, mutluluğu, esenliği ve güvenliği, uygarlıkta ilerleme ve yükselmesi için insanlardan her konuda ilgi, çaba, öz varlığından vazgeçmesini ve gerektği zaman canının seve seve verilmesini isteyen ahlaklıdır. Kusursuz bir ulusta ulusal ahlakın gerekleri, o ulus bireyleri tarafından adeta yargılanmadan vicdanî, duygusal bir nedenle yapılır. En büyük ulusal duygu, ulusal heyecan işte budur.

Atatürk'e göre millî ahlakın temeli millet sevgisine dayanır. Millî ahlak sahibi her birey ulusunu çok sever, bağı bulunduğusu ulusun diğer uluslardan ileri gitmesini ister. Ulusun şimdiki ve gelecekteki mutluluğu için özveriyle çalışır, gerektiğinde de seve seve canını verir. Bütün bunları içinden gelerek yapar. Atatürk'ün deyişiyse "En büyük millî his, millî heyecan işte budur. Millet analarının, millet babalarının, millet öğretmenlerinin ve millet büyüklerinin evde, okulda, orduda, fabrikada, her yerde ve her işte; çocuklarına, milletin her ferdine, bilmaksızın ve devamlı olarak verecekleri millî terbiyenin amacı, işte bu yüksek millî hissi sağlamaktır olmalıdır." Ahlakın önemini ve kutsallığını da şu sözleriyle belirtmiştir: "Ahlakın, ulusal, sosyal olduğunu söylemek ve toplumsal bir vicdan ifadesidir demek, aynı zamanda ahlakın kutsallık sıfatını da tanımlar. Ahlak kutsaldır. Çünkü aynı değerde bir eşi yoktur. Başka hiçbir değerle ölçülemez."

Atatürk, ulusal ahlakımızın çağın koşullarına uygun olarak geliştirilip daha da güçlendirilmesinden yanadır. Bu konudaki düşüncelerini de şöyle dile getirmektedir. "Millî ahlakımız, medenî esaslarla ve hür fikirlerle beslenmeli ve kuvvetlendirilmelidir. Bu çok mühimdir; bilhassa dikkatinizi çekerim. Tehdit esasına dayanan ahlak, bir fazilet olmaktan başka, itimada da layık değildir." Sevgili kızım, millî ahlakın uyandırdığı heves ve heyecanlı kişi, bu kurallara uygun davranır. Bireylerin millî ahlak kurallarına uygun davranış, millî birliği sağlar. Ortak duygu, düşünüş, davranış gelişir. İnsanlar arasında dayanışma artar, toplum güçlenir.

Toplum, sürekli değişme ve gelişme içindedir. Toplumdaki değişime paralel olarak ahlak kuralları da değişip gelişmelidir. Değişimdeki paralellik bozulduğunda, ulusal ahlaktan beklenen ulusal birlik gerçekleşmez. Atatürk bu konuda da bizi uyarmıştır: "Ulusal ahlakımız, medenî esaslarla ve özgür düşüncelerle beslenmeli ve desteklenmelidir. Bu çok önemlidir; özellikle dikkatinizi çekerim. Tehdit esasına dayanan ahlak, bir erdem olmadığı gibi, güvene de layık değildir."

Sanırım bu kadar bilgi ödevin için işine yarayacaktır. Ödevini hazırlarken takıldığın noktalarda bana elektronik mektup gönderebilirsin. Ne zaman ihtiyaç duyarsan bana yaz kızım.

Herkese selam ve sevgilerimi söyle. Haftaya görüşmek dileğiyle öpüyorum. Annen.

Bu kitap için yazılmıştır.

5.1.10. Röportaj

Bir gazetecinin veya bir kişinin bir konu hakkında bilgi almak veyahut konuşulan kişi hakkında bilgi edinmek ve edinilen bilgileri kamuya iletmek için kaleme alınan yazılara röportaj denir (Karataş, 2011). Röportajlar genellikle gazete ve dergilerde yayımlanan uzun yazılardır.

İncelenen ders kitabında yer alan röportaj metinlerinde bulunması gereken özellikler önceden belirtilen çocuk edebiyatı alanı yazarlarının kaleme aldıkları çocuk edebiyatı eserlerinden yola çıkılarak şu şekilde değerlendirilmiştir:

- Röportaj canlı bir anlatıma sahip olmalıdır.
- Olaylar birinci tekil kişinin ağzından aktarılmalıdır.
- Röportaja konu olan kişi veya durum çocukların yaşantıları dâhilinde olmalıdır (Şimşek, 2014).
- Çocukların metinden daha iyi verim alabilmeleri için öyküleme yöntemi kullanılmalıdır.
- Metnin dili sade, açık, yalın ve akıcı olmalıdır.

Kaleme alınan konu hayal ürünü olmamalı; yaşamdan bir kesit sunmalıdır (Sever, 2015).

Ele alınan ders kitabında bir (1) adet röportaj metni yer almaktadır. Röportaj metni şudur:

a) Turan Oflazoğlu ile Sohbet

Kaleme alınan tek röportaj metni olarak kitapta yer edinmiştir. Söz konusu röportaj metni güzel sanatlar temasının tiyatro alt temasına yöneliktir. Metnin yazarı belirtilmemiştir. Söz konusu röportaj metninde Turan Oflazoğlu'nun tiyatro yaşamı hakkında bilgiler aktarılmaktadır. Çocuklara bu sayede onun hakkında önemli bilgiler aktarılmaktadır. Metnin dili sade ve akıcıdır. Metin birinci tekil kişi ağzından anlatılmakta olup; metin canlı bir anlatıma sahiptir. Metinde kullanılan görseller metinle bütünlük içinde olup; röportaj metnine canlılık katmıştır. Nitekim metinde Oflazoğlu'nun ve eserlerinin görsellerine yer verilmiştir. Röportajda kullanılan kelimeler çocukların anlamını bileceği kelimelerdir. Böylelikle çocukların metni anlamada zorluk çekmeyecekleri kanaatindeyiz.

– Tiyatroya ilgi duymanızda ailenizin, yetişmenizin rolü oldu mu?

– Ailemde tiyatroyla ilgili hiç kimse yoktu. Ancak, çocukluğumda çok düş kurar, büyük çapta olaylar taserlar, bu olaylara katılan kişiler konuşur, onlara cevaplar verirdim. (...) Tiyatroya ilginin ilk tohumu Bünyan'da atıldı. Bünyan'ın yukarı mahallesindeki Kayabaşı denilen yere yakın ilkokulda, Yusuf Batur adında eski Rumeli göçmenlerinden bir öğretmenimiz vardı.

Yusuf Batur, nur içinde yatan, son derece dikkate değer, kendisinden çok etkilendiğim, çok şey öğrendiğim, örnek bir öğretmendi. Bize Karagöz suretleri yapmayı öğretmişti. Kartondan figürler kesip boyayarak bezir yağında kızartmayı, bu figürlerle beyaz ambalaj kâğıdından bir perde arkasında Karagöz temsilleri vermeyi ondan öğrenmiştim. Kasaba halkına birkaç kez Karagöz temsilleri sunmuştum.

(...)

Yusuf Batur Bey, Kurtuluş Savaşı'mızla ilgili müsamerelerde beni başrollerde de çıkarırdı. Sahneye ilk temasım da onun sayesinde oldu. Sonra, uzun yıllar tiyatroyla hiç karşılaşmadım. İstanbul Üniversitesi'nin Edebiyat Fakültesinde felsefe öğrencisiyken rahmetli hocam Prof. Takiyettin Mengüşoğlu, beni bir gün kendi odasında Tanpınar'a tanıttı: "İşte, Hamdi sana sözünü ettiğim öğrencim." diyerek. İlk şiirlerimi yazdı-

ğında, yayımlanıyor, birkaç dostuma, bir de Takıyettin Bey'e okuyordum; o da çok beğendiğini söylüyordu. Bu şiirlerden bazıları Tanpınar'a okumamı istedi hocam. Tanpınar şiirleri dinledikten sonra, "Senin şiirlerinde dramatik bir doku var, sen mutlaka tiyatroyu da denemelisin." dedi.

(...)

— Tiyatroyu/dramayı bir yan uğraş olarak almayan nadir yazarlarımızdansınız. Tiyatronun başka türe tahammülü olmadığınızı mı düşünüyorsunuz?

— Ben şiirle başladım ve bu sanattan hiç uzaklaşmadım. Zaten tiyatrom da şiirin doğal bir uzantısıdır; oyunlarını birer uzun şiir ama dram şiiri sayar, başkalarıncı da öyle görülmesinden hoşlanırım. Şiirsel tiyatro, insan gerçeğini bütün yönleriyle işlemeye, insanla ilgili görüntüyü insana eksiksiz sunmaya en elverişli sanattır. Başarılı bir tiyatro metni ise edebiyatın hasıdır. Ustaca yazılmış dram şiiri, hele tragedya (trajedi) şiiri, şiir türleri içinde en derin, en yüce olanıdır. İnsanı en iyi temsil eden şiir türüdür. Başka söz sanatlarına gerek duymayacak kadar kapsamlı, etkili, çok sesli, varlığı hareket hâlinde sunan eşsiz bir sanattır tiyatro.

— Eserlerinizin büyük bir kısmı konularını tarihten alıyor. Bunları yazmak için nasıl bir hazırlık yapıyorsunuz?

— Tarihe dayalı oyunları yazmadan önce tarih kaynaklarına yöneliyor, bu bilimin bana sağladığı bütün belgeleri inceliyor, bu arada gerekli notlar alıyorum. Daha sonra kuluçka dönemi başlıyor. Tarihin kişilerle birlikte yaşıyor, onlarla sevinip onlarla kaygı duyar bir hâle geliyorum. Derken onlarla özdeşlik kuruyor, onlar oluyorum, örneğin Sultan Murat, Kösem Sultan, Topal Recep Paşa oluyorum. Dram şiirinin öbür şiir türlerinden farkı da burdadır. Diyelim lirik şiirde şair hep kendisi olarak konuşur.

(...)

Oysa Shakespeare (Şekspir), örneğin Hamlet oyununda başka kişilerin ağzından konuşur. Hamlet olarak konuşur. Ophelia (Opelya) olarak konuşur vs. Gerçi destan şiiri de birtakım kişilerle konuşur ama onun kişileri şairden bir türlü kopamazlar; romanda olduğu gibi sürekli olarak yazarın güdümündedirler. Dram şiirinde ise kişiler kendi başlarına vardırlar, yazar hiç görmeyiz ve dram yazar kendini ne denli hissettirmesse o denli başanıdır.

(...)

– Eserlerinizde halk hikâyeleri ve şiiri, folklor malzemesi ve divan edebiyatı var. Siz kültürümüzden bütünüyle yararlanma tarafısa olduğunuza göre yeni yetişecek sanatçıların nasıl beslenmelerini tavsiye edersiniz?

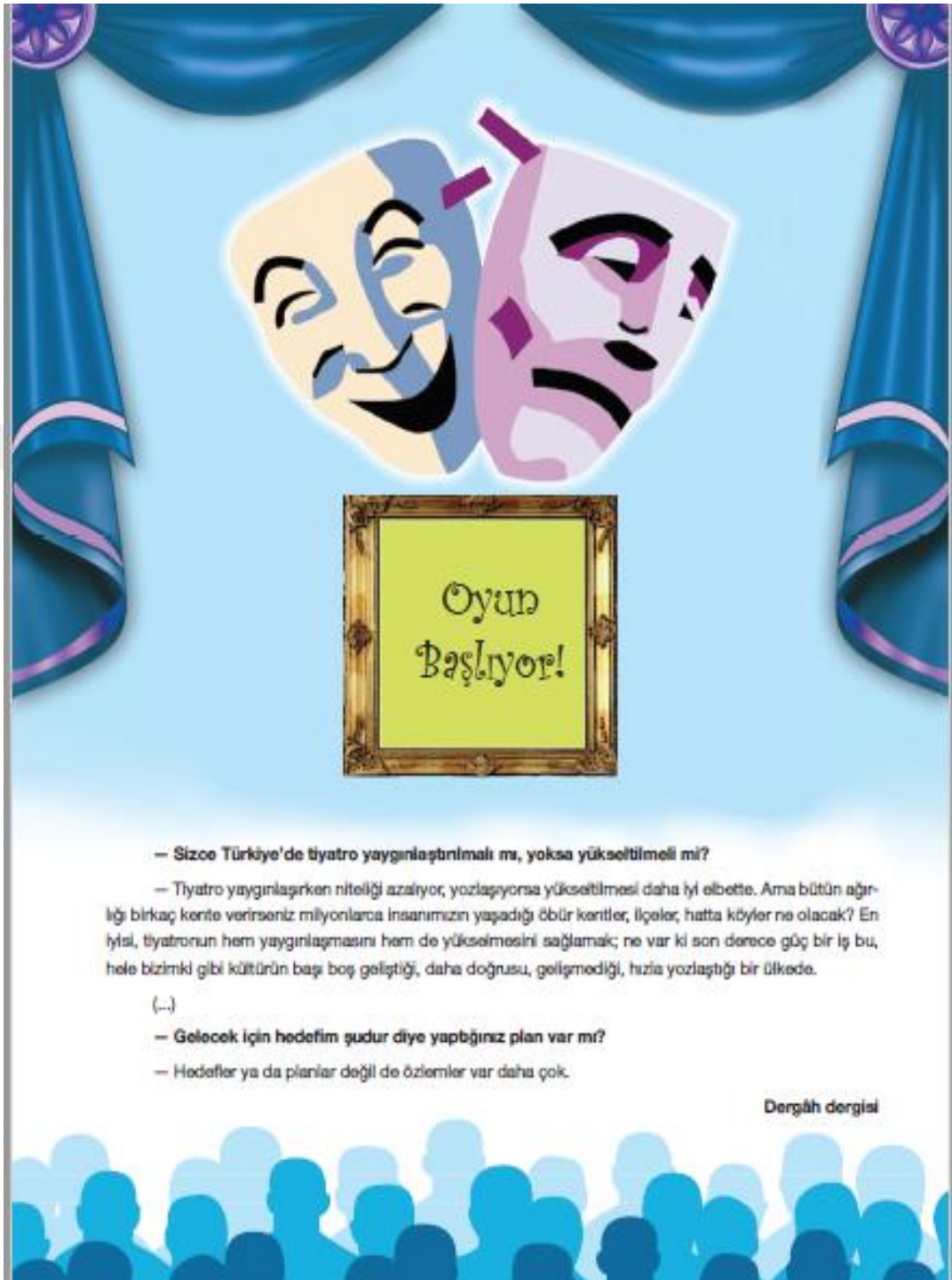
– Kalıcı tiyatro her şeyden önce dil olduğuna göre oyun yazarın olmak isteyen genç, Göktürk Yazıtları'ndan günümüze dek bütün Türk edebiyatından sorumlu tutmalı kendini. Divan şiiriyle halk şiirinin ustalarını iyice tanımak, mutlaka yabancı bir dil öğrenip dünya tiyatro tarihini incelemeli, tiyatro sanatının şaheserlerini okumalı, doğu-batı demeyip bütün insanlığın tiyatro mirasına sahip çıkmalı. Sonra, dünya felsefe tarihinin doruklarını da tanımak; özellikle Batı felsefesinin tarihi, tiyatro yazarını son derece ilgilendirir, çünkü Sokrates öncesi filozoflardan çağımızın düşünürlerine dek Batı felsefesi, filozofların birbiriyle söyleşmesi, hesaplaşmasıdır, bu bakımdan, tiyatroyu andır.

(...)

– Tiyatro ve edebiyat anlayışınızı birçok makalenizde işlediniz. Bu anlayışınızı bütün eserlerinizde gerçekleştirdiğinize inanıyor musunuz?

– Oyunların da şiirlerim de önceden belirlenmiş bir anlayışa göre yazılmamıştır, herhangi bir düşünceyi kanıtlama çabası güdümemiştir; denebilir ki bu konudaki görüşlerim, eserlerim ortaya çıktıktan sonra oluşmuştur. Bana öyle geliyor ki hiçbir sanatçı "Yapmak istediğim her şeyi tam yaptım." diyemez çünkü onu varlığının ta derinliklerinden yönlendiren güzellik ideali, buna engel olur. Bach (Bah) gibi bir besteci bile ölmeden önce "Yapmam gerekeni yapabildim mi acaba?" diye mırıldanmış. (...) Bütün eserlerim aynı çapta, aynı düzeyde olmayabilir, yani başkalan, kimini yeterli kimini yetersiz bulabilir ama ben her zaman, ancak yazmam gerektiğinde yazdım ve hepsine bütün gücümü koymaya çalıştım. Bu bakımdan, içim rahat. Gerçi bazı oyunların sipariş üzerine yazıldı ama onların hepsine hazırdım zaten, gerekli birikimim vardı; "Bizans Düştü (Fatih)", "Genç Osman", "Sinan" böyle çıktı ortaya.

5.1.11. Gezi Yazısı

Gezilir görülen yerlerdeki doğal ve tarihi yerlerin, gelenek, görenek ve inançların ilginç ve o yöreye özgü yönlerinin edebi bir dille yazılması (Şimşek, 2014:280)., Gezilir görülen yerlerle ilgili bilgi, gözlem ve hatıraları yansıtan yazılar (Karataş 2011: 216). şeklinde tanımlanabilir.

Ders kitabında yer alan gezi yazılarında bulunması gereken özellikler önceden belirtilen çocuk edebiyatı alanı yazarlarının kaleme aldıkları çocuk edebiyatı eserlerinden yola çıkılarak şu şekilde değerlendirilmiştir:

- Gezilir görülen yerlerin doğal yapısı tanıtılmalıdır.
- Anlatılan yerlerin kültürel yönlerine yer verilmelidir.
- Sade, anlaşılır, akıcı ve zevkle okunan bir anlatıma yer verilmelidir (Şimşek, 2014).
- Metne uygun resimler kullanılmalıdır.
- Anlatılan yer veya yerlerin özellikleri çocukların meraklarını giderebilmelidir.
- Gözlemler doğru ve mantığa uygun olmalıdır (Zengin ve Zengin, 2002).

İncelenen ders kitabında bir (1) adet gezi yazısı metni yer almaktadır. Metin şudur:

a) Van Gölü'nün Şafağı-(Yaşar Kemal)

Metin kitapta yer alan tek gezi yazısı türünde metin olup; kitapta dinleme metni olarak yer almaktadır. Metin zaman ve mekân ana temasının şehirler alt temasına yönelik hazırlanmıştır. Yazar metinde Van şehrini ve ordayken kaldığı köy ve köyün sakinleriyle beraber geçirdiği zamanı anlatmaktadır. Özellikle de Süphan Dağı ayrıntılı, canlı ve açık bir dille anlatılmıştır. Metnin dili sade ve akıcıdır. Metinde kullanılan kelimeler çocukların anlamını bildiği kelimelerden oluşmuştur. Bu sayede çocukların metni anlamada zorluk çekmeyeceği ifade edilebilir. Söz konusu gezi metninin ders kitabı için güzel ve yerinde bir tercih olduğu düşünülmektedir.

VAN GÖLÜ'NÜN ŞAFAĞI

Ermiş, Van Gölü'nün doğu ucunda, Esrük Dağı'nın eteğine kurulmuş doksan evlik bir köydür. Esrük Dağı'nın toprakları, kayalar kan dökülmüş gibi tepeden tırnağa kıpkırmızıdır.

Kan kırmızısı ve çimen yeşili... Gün ışığı da yeşile, kırmızıya boyanıyor. Toprak alaimisema gibi oluyor. Uçsuz bucaksız karlar ortasında kurulmuş birer adacık, bu topraklar.

Ermiş köyünde bir yaşlı adam var. Adı Ali Menco. Doksan sekizinde bu yıl. Ama daha dinç. Yüzü büyük, pembe. Sakalı süt beyaz, kocaman. Sanki kucakındaki sakal değil de bir kucak pamuk. Ali Menco'yla dost olduk. Sohbetli tatlı bir adam. Çok az konuşuyor. Belki günde bir kere ama konuşunca da hoş konuşuyor. Boş, havaya laf ettiği yok. Kuştan, kurttan, böceklerden, yılanlardan, cümle mahlukattan haberdar. Yaşayışlarını bir bir biliyor. Suyu, toprağı, yağmuru, ekini, ağaçları en içiğin yerinden yakalamış. En ilgili yönlerini söylüyor. Bilmediğim, duymadığım şeyler söylüyor dünyaya dair.

Ali Menco her gün, gün ışmadan önce kalkıyor yataktan. Ay boynuzlu öküzleri önüne katıp doğru tarlaya gidiyor. Tarlaya giderken kaldırım evin önünden geçip bana da haber veriyor. Alelacele giyinip arkasına düşüyorum. Tarlaya kadar hiç mi hiç konuşmuyorum. O, vanyor öküzlerin sabana koşuyor. Sabanın kulpuna yapışıp, taşları tarlanın bir ucundan bir ucuna ağır ağır gidip geliyor. Sürdüğü toprak ıslak ıslak parlıyor gün vurdukça... Ben de bir taşın üstüne oturup bu beli bükülü asrık ihtiyar seyrediyorum. Öyle yemeğini beraber yiyoruz. Birkaç baş soğan, biraz lor peyniri... Yemekte konuşuyoruz. Ali Menco açılıyor, hem yiyor hem söylüyor.

Bir gün de bana gölü gösterdi. "Bu göl şirihidir," dedi. "Bu gölü baştan aşağı gez. Gece gündüz gez. Sihirini sen de göreceksin. Bu gölde günün doğuşunu, günün batışını mutlak seyret. O zaman sihiri görürsün."

Küçük mavi birer düğme gibi gözlerini uzaklara, göle dikmişti. "Gölü gez," dedi. Konuşkanlığı üstündeydi ama gene de gölü, gölün sihiri anlatmadı. Yüzü öylesine bir hâl aldı ki bu şafağı görmeden edemezdim. İçime kurşun gibi ağır bir merak oturdum.

Van Gölü dağların ortasındadır. Denizden yüksekliği 1720 metredir. Derin, kocaman, dev bir kuyu gibi... Firdolay, dört bir yanındaki dağlar tepeden tırnağa karlıdır, uludur. Dağlar, Süphan Dağı'na ka-

dar hemen hemen aynı hizadadır. Süphan Dağı'nda gelip bir ulu düğüm olurlar. Süphan Dağı bu yanları en yüksek dağı... 4434 metre. Tepesinde masmavi, büyük bir krater gölü de var.

Van Gölü'nün mavisini hiçbir maviye benzemiyor. Bir başka mavi. Kalın bir cam keşip kesiline bakın, işte o maviye azıcık yaklaşıyor. Bir başka mavi ki tarif edilemez. Yalnız mavi değil. Göl, günün her anında bir başka renge giriyor. Bu renkler de bildiğimiz, gördüğümüz renklere değil... Mesela bir an yeşil oluyor. Görülmemiş bir yeşil. Yeşilin de bir yanı yaprak yeşili, bir yanı zehir yeşili... Kanşıyor.

Bir bakıyorsun, morumsu bütün su, bir bakıyorsun açık maviye dönüyor. Bir yerli turunculaşıyor durup dururken. Bir yerli de bozalanıyor. Sonra da dalga dalga renkleri görmek için zamanını beklemek gerek. Göl kıyısının insanları bunu biliyorlar.

Gölün batması da bir alem, bir acıyıp... Süphan Dağı'nın ardına usuldan çekiliyor gün. Derken iniveriyor. Sonra Süphan Dağı'ndan bir al ışık fırlıyor, gölün batı ucundan giriyor, şimşek gibi kayarak, dağa doğru uçarak doğusundan çıkıyor. Bu al ışık oyunu bir iki üç dakika sürüyor. Bundan sonra da göl karanlık olacağına bir an için süt beyaz kesiliyor. Tabii gölün ortalan gene kapkaranlık. Sadece kıyılar beyazlaşıyor. Karlı dağların göle vuran aksi olsa gerek.

Dağlar da yan dumana, yan ışığa batmış. Bir an geliyor, cümle dağlardan ışık fırlıyor. Ortalık aydınlığa, ışığa boğuluyor. Gölün ışıkları karlı dağlara, karlı dağlarınki göle... Bazı, ışıktan göle bakamıyorsun. Gözlerin yoruluyor. Dağlar altından aydınlatılmış gibi. Dağlar bilirdenmiş gibi. Çok geçdim tozudum. Bu dağlara benzer dağlara hiç rast gelmedim. Dağlar biraz heybetli, biraz karanlık olur.

Gece yansından iki saat önceydi ki motorcu beni uyandırdı. "Babol" dedi. "Tam sırasındır. Denize açalım. (Buralarda göle deniz diyorlar.) Dağın dibine ancak varız."

Motoru bir kayaya bağlamıştı. Binip açıldı. Batıya, Süphan Dağı'na doğru gidiyoruz. Sular hışlıyordu. Ay batmış. Ortalık gene aydınlık. Yıldız ışığı var. Kıyılar, beyaz beyaz görünüyor. İncecik bir soğuk var. Hoş bir soğuk... Uzaklardan, geceden, köpek havlamaları geliyor. Çobanlar kepeneklerine bürünüp uyuşmuşlardır şimdi.

İnsan şaşırıyor. Burada yepyeni, alışmadığımız bir toprak, bir su, bir dağ... Sanki harikalar diyarı. Gölde nereye gidersen git, batıya git, doğuya git, Süphan

Dağı yanında, tependeymiş gibi durup duruyor. Ne kadar uzaklaşırsan uzaklaş ondan, gene tepende Süphan Dağı.

Biz motorla pat küt yol alırken doğudaki dağların başı ağrıyordu. Motorcu gazı kesti. Göl hafif dalgalı. Beşik gibi usul usul sallanıyor.

Ben gözümü günün doğacağı yere, gittikçe ağaran dağların tepelerine diktim. Heyecanla sihri bekliyorum. Bizim ak sakallı ihtiyarın sihri. O söylemedi sihrin ne olduğunu ya ben başkalarından duydum, inanmadım. Şimdi bekliyorum. Bulduğumuz yer tam gölün yan yer, doğudaki ucundan Süphan Dağı'na daha yakın...

Ağaran tepelerden birkaç bulut kalktı. Bulutların alt uçları parlıyordu. Derken bir dilim kırmızı köz gibi güneşin bir ucu çıktı battı. (...) Çıktı battı. Sayamadım. Belki on, on beş kere... Dağlar sallanıyor gibi. Azıcık bir ara verdi. Sonra çıkıp çıkıp batmaya başladı. Sonra güneşin tümü birkaç kere şimşek hızıyla dağların tepelerine çıktı çıktı geri battı. Sonra kan kırmızı bir yuvarlak, karlı dağın tepesine oturdu.

Ve her gün Van Gölü'ne güneş böyle doğar işte. Gerçekten bir sihirdir bu, büyüdür. Güneşin büyüüdür. Kocaman güneş yalını karlı dağları kana boyayarak çıkıp çıkıp batıyor. Bir dakikada belki on kere.

İkinci gün Ali Menco'yu tarlasında buldum. Gülecek baktı. Gözlerinde soru vardı. "Tamam." dedim.

Bundan sonra gölün bütün kıyılarını dolaştım. Van gölü kıyıları tarih yatağı. Urartulardan kalma Van kalesi... Bu kaleyi Semiramis'in de yaptırıldığını söylerler. Bir de göle kanşan çaylar, dereler var. Bunlar, bol miktarda balık getiriyor. Gölde, su sodalı olduğu için hiçbir hayvan yaşamıyor. Balıklar, akarsuların ağzlarında, göl suyuyla tatlı suların katıştığı yerde yaşıyor.

Haziran on beşten sonra da gölden çayların gözlerine doğru bir balık akınıdır başlıyor. Sular, yukarı doğru balık akıyor. Üst üste. Köylüler sepetlerini daldırıp çaydan balık çıkarıyorlar, zahmetsiz... Yukarı akan balıklar, mısır patlağı gibi çay sularının üstünde sıçraşıyorlar.

Bir de göldeki Adır Adası'nda seyrettim şafağı... Adır Adası bin dönümlük bir yerdir. Aşağı yukarı. Eskiden kalma badem ağaçları da var. Yansı kayalık, yansı topraklı. Adır Adası pelikanların adası. Adada o kadar çok pelikan var ki ada almıyor sanki. Hepsi birden uçunca adamın üstü kapanıyor.

1957

Yaşar Kemal

5.1.12. Fıkra

Fıkra, edebiyatta farklı tarzlarda kullanılan bir mefhumdur. Gazetelerde günlük olayları ele alıp yorumlayan kısa yazılara fıkra denir (Karataş, 2011:194). Diğer taraftan çocuk edebiyatıyla yakın temas halinde olan fıkra türü ise ince anlamlar, güldürücü, komik öğeler taşıyan kısa öykülerdir (Şimşek, 2014:192).

Ders kitabında tespit edilen fıkraların taşınması gereken özellikler önceden belirtilen çocuk edebiyatı alanı yazarlarının kaleme aldıkları çocuk edebiyatı eserlerinden yola çıkılarak şu şekilde değerlendirilmiştir:

- Çocukların hoşça vakit geçireceği, onları güldürürken düşündüren nitelikte olmalıdır.
- Çocukların pratik zekâsını ölçmeli ve espri yeteneği kazandırabilmelidir.
- Hayattaki zıtlıklar vurgulanmalı, olumsuzluklar ise eleştirilmelidir.
- Çocukların mizah yönünü geliştirebilmelidir.
- Fıkralar çocukların hayal dünyasını geliştirmeli ve onlara iyimser bir bakış açısı kazandırmalıdır.
- Fıkraların dili sade, akıcı ve zevkle okunacak şekilde olmalıdır (Şimşek, 2014:192-193).

Araştırmaya konu olan ders kitabında bir (1) adet fıkra metni yer almaktadır. Metin şudur:

a) İyimser Olmalı-(Andrè Maurois)

Söz konusu metin kitaptaki fıkra türüne ait tek metindir. Metin kitapta duygular ana temasının iyimserlik alt temasına yöneliktir. Buradaki fıkra örneği güldürü öğesi taşımayan; ders verici fıkra niteliğindedir. Yazar, metin boyunca okuyuculara iyimserlik hakkında bilgiler aktarmaktadır. Bu tarafıyla yazar, çocuklara yaşamlarında olumlu bakış açısı kazandıracak, hayata pozitif bakmayı aşıl原因an tecrübeleri aktarmaktadır. Yazarın vermek istediği bu mesaj düşünüldüğünde metnin çocuklar için olumlu ve yararlı olduğu ifade edilebilir. Metnin dili son derece akıcı ve sadedir. Metinde kullanılan kelimeler yedinci sınıf seviyesindeki öğrenciler için uygundur. Zira kullanılan kelimeler çocukların anlamını bildiği kelimelerden oluşmaktadır. Bu durumun çocukların metinden alacağı verimi arttıracak düşünülmemektedir. Yine metinde kullanılan görsellerin de metni yansıtmakta olup; metinle uyum içindedir. Nitekim metin için tercih edilen görseller içtenlik, samimiyet ve sevgi mesajları içermektedir. Bu yönleriyle fıkra metninin iyi bir tercih olduğu fikrindeyiz.

İYİMSER OLMALI

Benim iyimsen bir adam olduğumu söylerler. Ben iyimsen olduğumu itiraf ediyorum. Bir gün hepimiz bu ölümlü dünyadan göçüp gideceğiz. Öyleyse, yaşadığımız sürece, niçin huzur ve mutluluk içinde vakit geçirmeyelim? Hayatta iyimsenliğin en büyük faydası, insanlara hayatlarını düzene koymalarını ve her zaman iyili görmelerini sağlamasıdır.

Benim iyimsenliğim insanlara olan inancımın bir sonucudur. İnsan ırkı, soyluluğunu hâlâ koruyor. Ben, bir zorlukla karşılaştığım zaman, onun kötü yönlerinden çok, iyi yönlerini düşünürüm. Bazen kötü gibi gözükene şeyler, iyi sonuç verir. Mesela benim hastalanıp bir ay süreyle odamdan çıkmayacağımı düşünün. Kötümsenler, bunu bir felaket sayarlar. Ben ise 30 gün süreyle kitap okuyacağımı, sessiz bir hayat geçireceğimi ve bol bol düşünmek için vakit bulacağımı düşünerek sevinirim.

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

6.1. SONUÇ

Yaptığımız bu çalışma Türkçe ders kitabının önemi göz önünde bulundurularak çocuk edebiyatı bağlamında yapılmıştır. Ders kitapları eğitim ve öğretim alanında akla ilk gelen materyallerdir. Ders kitapları üzerine çok sayıda araştırma yapılmış, tezler hazırlanmıştır. Türkçe dersi için ders kitabının önemi daha da artmaktadır. Nitekim Türkçe dersinde kullanılan materyaller üzerine yapılan bir incelemede Türkçe öğretmenlerinin ders işlerken % 94,4'lük gibi yüksek bir seviyede ana materyal olarak ders kitabını tercih ettikleri saptanmıştır (Özbay, 2003).

Yeni müfredata göre hazırlanmış ortaokul yedinci sınıf seviyesindeki Türkçe ders kitabındaki tüm metinler araştırmaya dâhil edilmiştir. Kitapta farklı türlerde toplam otuz yedi metin saptanmıştır. Bu metinlerin on iki adedi serbest okuma metni ve altı adedi de dinleme metnidir. Ayrıca türlerine göre ders kitabında altı adet şiir, dört adet öykü, üç adet deneme, altı adet makale, beş adet sohbet (söyleşi), üç adet efsane (söylence), dört adet anı (hatıra), iki adet biyografi (yaşam öyküsü), birer adet te mektup, röportaj, gezi yazısı ve fıkra tespit edilmiştir. Kitapta en çok yer verilen metin türleri altışar adet ile şiir ve makale olurken, ders kitabında en az yer verilen türler ise, birer adet ile mektup, röportaj, gezi yazısı ve fıkra olmuştur. Bu seviyedeki çocuklar için ağır olduğu düşünülen ve bu nedenle çok yer verilmemesi gereken makale türünün ise altı adet ile kitapta en fazla yer verilmiş türlerden biri olması olumsuz olarak saptanmıştır.

Bunlarla birlikte metinlerin puntosu ortaokul yedinci sınıf seviyesindeki çocukların zorlanmadan okuyabilecekleri uygunluktur. Yine metinlerin paragrafları arasındaki aralıkların normal olduğu ve rahatlıkla fark edilebileceği tespit edilmiştir. Ayrıca ders kitabında yer alan metinlerde yazım ve noktalama hatalarına rastlanmamıştır.

6.2. DEĞERLENDİRME

Ders kitabında yer alan metinler, Plan ve metin seçimi, konu-tema uyumu, verilmek istenen mesaj, uzunluk, görsel ile uyumluluk, bilinmeyen kelime içermesi yönleriyle değerlendirilmiştir.

6.2.1. Metinlerde Plan ve Metin Seçimi

Araştırmanın veri toplama aracı olan ders kitabındaki metinlerin hepsi giriş-gelişme ve sonuç planına göre hazırlanmıştır. Bu plan sayesinde ders kitabının nasıl kullanılması gerektiği şekilsel olarak belirtilmiştir. Temaların isabetli bir şekilde yerleştirilmesi verilmek istenen fikri kolaylaştıracak boyuttadır. Bu sayede ders kitabındaki düzen ilk bakışta kendini fark ettirmektedir. Ayrıca metinlerin ve etkinlik içeriklerinin düzenli bir şekilde kitapta toplanması metinlere toplu bir bakış açısı oluşturmayı sağlamıştır. Yine ders kitabı için seçilen metinler Türkçe dersinin hedeflediği kazanımları yedinci sınıf düzeyindeki öğrencilere sağlayacak niteliktedir.

6.2.2. Metinlerde Konu ve Tema Uyumu

Bulgular kısmında da yer verilmiş olan ders kitabındaki metinlerin tema-alt tema uyumu başarılıdır. Bununla birlikte kitaptaki metinler konuları bakımından da temaları ile uyum içindedir. Fakat “Odalar ve Sofalar” adlı şiir metninin ‘odalar’ alt temasıyla verilmiş olması bir uyumsuzluk olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca “Karagöz Baba ile Hacivat Usta” adlı efsane metninde, çocuklar için büyük bir değer olan bu iki efsane kahramanının haksız yere öldürülmesinin öğrenciler üzerinde olumsuz etkiye neden olacağı düşünülmektedir.

6.2.3. Metinlerde Verilmek İstenen Mesaj

Ders kitabında tespit edilen metinlerde genel olarak verilmek istenen mesaj açıktır. Öğrenciler için hedeflenen temel bilgi ve beceriler metinlerin vermiş olduğu mesajlar ile net bir şekilde verilmektedir. Yalnız ders kitabında serbest okuma metni olarak yer alan “Deyimlerin Öyküsü” ile dinleme metni olarak yer alan “Semaver” adlı hikâye metinlerinin üsluplarının ağır olması ve anlamı bilinmeyecek kelime sayılarının fazla oluşu sebebiyle söz konusu metinlerde verilmek istenen mesajın öğrenciler tarafından anlaşılmasını zorlaştırdığı fikrindeyiz.

6.2.4. Metinlerin Uzunluğu

Ders kitabındaki metinlerin uzunlukları altı adet metin dışında yedinci sınıf düzeyindeki öğrenciler için uygundur. Uzunluklarının öğrencilere uygun olmadığını tespit ettiğimiz metinler aşağıdaki tabloya alınmıştır. Söz konusu metinlerin sayfa miktarlarının fazla oluşu sebebiyle öğrencilerin bu metinlerden verim alamayacağı, hedeflenen kazanımların öğrencilere iletilemeyeceği düşünülmektedir.

Tablo 3: 7. Sınıf Seviyesine Göre Sayfa Sayısı Fazla Olan Metinler

Metin Adı	Türü	Sayfa Sayısı (Uzunluğu)
1- Saadet Yolu	Deneme	Beş (5) sayfa
2- Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri	Makale	Sekiz (8) sayfa
3- Bursa	Efsane	Yedi (7) sayfa
4- Bebek	Anı	Sekiz (8) sayfa
5- Rodin'den Aldığım Ders	Anı	Sekiz (8) sayfa
6- Ali Rıza Bey ve Kırkambarı	Biyografi	Yedi (7) sayfa

6.2.5. Metinlerin Görsellerle Uyumu

Çocuklar için görsel kullanımının önemi büyüktür. “Resimler çocukların metinlerden daha fazla verim almasını ve dikkatlerini metne vermesini sağlar” (Sever, 2015:175). Hatta bazen görseller metnin yerini tutmaktadır. Metin ile verilemeyen mesajlar görseller vasıtasıyla daha kolay ve daha açık bir şekilde verilebilmektedir. Bundan ötürü metinlerde resim veya fotoğraflara mutlaka yer verilmelidir. Ayrıca “Yazı görselleştirilmeli; fotoğraflarla, resimlerle desteklenmelidir” (Nas, 2004:299).

Tespit edilen metin türlerinin genelinde resimlere yer verilmiştir. Görseller bir metin dışında metinlerle bütünlük içindedir. Bu genellemelerden hariç olan metin sayısı beştir. Söz konusu metinlerin dördünde hiç görsele yer verilmemiştir. Bu metinlerde görsele yer verilmemiş olması büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Diğer bir metinde de görsel ile uyumsuzluk saptanmıştır. Görselle uyumsuz olan metnin adı ‘Korku’ adlı makaledir. Bu makale metninin konusu korku duygusu olduğu halde metin için kullanılan resim daha çok üzüntü duygusunu yansıtmaktadır. Hikâye metni ile metin için kullanılan görsel arasında bir zıtlık vardır. Bu bağlamda metin ile resim uyumsuzdur. “Hâlbuki resimler metne uygun olarak çizilmeli, resimlerin konuyla ilgisi bulunmalıdır” (Güneş, 2000). Görsellerle uyumsuz olan, görsel kullanılmayan metinlere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 4: Ders Kitabındaki Bazı Metinlerin Görsel Kullanım Durumu

Metin Adı	Türü	Metinde Görsel Kullanım Durumu
1- Deyimlerin Öyküsü (Serbest Okuma Metni)	Hikâye	Metinde görsel yok.
2- Çivi (Serbest Okuma Metni)	Hikâye	Metinde görsel yok.
3- Korku (Serbest Okuma Metni)	Makale	Metin görsel ile uyumsuz.
4- Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak (Serbest Okuma Metni)	Sohbet	Metinde görsel yok.
5- Elektronik Posta	Mektup	Metinde görsel yok.

6.2.6. Metinlerde Bilinmeyen Kelime Kullanımı

Ders kitabına alınan metinlerde kullanılan kelimeler genel çerçevede yedinci sınıf düzeyindeki öğrencilere uygundur. Saptanan yedi adet metinde ise çocukların anlamını bilemeyeceğini düşündüğümüz kelimelere yer verilmiştir. Anlamı bilinmeyen kelime kullanılan metinler, akıcılığını kaybetmekte ve çocuklar bu metinleri anlamada zorlanmaktadır. Bu sebeple Türkçe dersi için hedeflenen kazanımlar çocuklara istendik şekilde iletilmemektedir. Aşağıdaki tabloda tespit edilen metinlerdeki anlamı bilinmeyen kelime miktarına ve söz konusu kelimelere yer verilmiştir.

Tablo 5: Bazı Metinlerde Tespit Edilen Anlamı Bilinmeyen Kelimeler

Metin Adı - Türü	Metnin Anlamı Bilinmeyen Kelime Adedi	Metindeki Söz Konusu Kelimeler
1- 50. Yıl Marşı- Şiir	Bir (1)	Feyz.
2- Zamana Vurulan Kirit- Şiir	İki (2)	Kirit, Ebemkuşağı.
3- Odalar ve Sofalar- Şiir	İki (2)	Biblo, Panjur.
4- Han Duvarları- Şiir	Altı (6)	Yağız, Meşin, Muttasıl, Şilte, Fecir, Höyük.

5- Deyimlerin Öyküsü- Hikâye	On (10)	İhya, Vekilharç, Rayiç, Şüyû, Tebdil, Sayfiye, Hızar, İstif, Pot, Kontrast.
6- Semaver- Hikâye	Beş (5)	Fecrikâzib, Vakar, İstihsal, Şilte, Müşfik.
7- Ahmet Mithat Efendi- Hatıra	Üç (3)	Peştamal, Menfa, Tevâfuk.

Bu sonuçlardan hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

- ❖ MEB ile TTK, hazırlanacak olan Türkçe ders kitaplarının denetimi çocuk edebiyatı uzmanları gözetiminde yapılmalı, böylelikle Türkçe ders kitapları biçim ve içerik açısından daha verimli hale getirilmelidir.
- ❖ Ders kitabı için seçilen metinlerin konu ve tema bakımından çocuğa görelilik kuralına uygun olmasına dikkat edilmelidir. Yine bu metinler seçilirken konu ve tema yönünden açık olan metinler tercih edilmelidir.
- ❖ Metinlerin konu, başlık, tema uyumuna dikkat edilmelidir.
- ❖ Ders kitabına alınan metinlerin herhangi bir ideolojiyi destekler nitelikte olmamasına dikkat edilmelidir.
- ❖ Metinler için hazırlanan görsellerin metinle uyum içinde olmasına dikkat edilmeli; metinler için ele alınan bu görsellerin net ve kaliteli olmasına özen gösterilmelidir.
- ❖ Ders kitabına alınan metinlerin öğrenci seviyesine orantılı olmasına dikkat edilmelidir. Metinler ne çok kolay ne de çok zor olmamalıdır.
- ❖ Ele alınan metin türlerinin taşınması gereken özelliklere sahip olmasına dikkat edilmeli; öğrenci seviyesine en uygun, en güzel örnekler tercih edilmelidir.
- ❖ Ders kitabına alınan metinlerin anlatımı sürükleyici, çocukların hayatlarına uygun olan olayları içermesine dikkat edilmelidir.
- ❖ Ders kitabına alınan metinler seçilirken, söz konusu metinlerin yazarlarının isim olarak ön plana çıkmış, başarılı yazarlardan olmasına özen gösterilmeli; böylece öğrencilerin bu nitelikteki yazarları tanıyıp onlar hakkında bilgi sahibi olmaları ve onların kaliteli eserleriyle karşılaşmaları sağlanmalıdır.
- ❖ Ders kitabı için seçilen metinler, çocukları sıkabilececek boyuttaki bir didaktik özelliğe sahip olmamalıdır.
- ❖ Ders kitabında yer alan metinlerin kim tarafından yazıldığının açıkça belirtilmesine dikkat edilmelidir. Metinlerin sonlarında yazarlar belirtilmelidir.

- ❖ Ders kitabında yer alan metinlerde öğrencilerin duygusal olarak çökmelerine sebep olabilecek veya olumsuz örnek sayılabilecek ifadelere, sonuçlara yer verilmemelidir.
- ❖ Kitapta verilen metinlerin farklı yazarlara ait olmasına özen gösterilmelidir. Kitapta aynı yazara ait birden çok metin yer almamalıdır. Böylelikle çocuklar hem daha çok yazarla tanışmış olacak hem de birbirinden farklı metinlerle de karşılaşmış olacaktır.
- ❖ Metinlerin ve metinlerin cümle uzunluklarının olabildiğince kısa tutulmasına özen gösterilmelidir. Çocuklar uzun olarak kaleme alınan cümle veya metinlerden kısa sürede sıkılabilmekte ve ders bu sebepten dolayı verimsiz geçebilmektedir.
- ❖ Ders kitapları hazırlandıktan sonra çocuk edebiyatı alanında uzman kişilerce incelenmesi kitabın çocuğa görelilik ve çocuk edebiyatına uygunluğu bakımından daha iyi bir niteliğe kavuşmasını sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Ayyıldız, M. ve Birgören H. (2009). *Edebiyat Bilgi ve Kuramları*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Baş, B. (2015). *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı*, Pegem Akademi Yayınları, (2.Baskı), Ankara.
- Baymur, F. ve Demiray K. (1961). *Çocuk Edebiyatı Antolojisi*, MEB Yayınları, İstanbul.
- Bilgegil, M. K. (1989). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul, Esin Yayınevi.
- Dağlıoğlu, E. Ş.(2014). *Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*, Cem Yayınları, Ankara.
- Demiray, K. (1973). *Türkçe Çocuk Edebiyatı*,14. Baskı, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Devellioğlu, F. (2009). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın kitapevi yayınları, Ankara.
- Dilidüzgün, S. (2004). *Çağdaş Çocuk Yazını-Yazın Eğitimine Atılan İlk Adım*. Morpa Kültür Yayıncılık, İstanbul.

Dilidüzgün, S, Sever, S, Öztürk, A ve Adıgüzel, Ö.(2002). *Çocuk Edebiyatı*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Dönmezer, S. (1994). *Toplumbilim*, Beta Yayınları, İstanbul.

Elçin, Ş. (2004). *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ yayınları, Ankara.

Emin, F. (1988). “Mahmut Çelebi ile Çocuk Edebiyatı Üzerine”, Gökyüzü Yayınları, İstanbul.

Enginün, İ. (1998). *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Enginün, İ. (1987). *Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Exupéry, A. S. (2015). *Küçük Prens*, (Çev: C. Süreya ve T. Uyar), Can Sanat Yayınları, İstanbul.

Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (1998). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, (Çev: A. Dönmez, N. Çelen, B.ONUR), İmge Yayınevi, Ankara.

Geçgel, H. (2011). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, 3. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara.

Genç İ. (2006). *Edebiyat Bilimi: Kuramlar, Akımlar, Yöntemler*, Merdiven Yayınları, İstanbul.

Gökşen, E. N. (1993). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*, Remzi Kitabevi, 4. basım, İstanbul.

Güneş, V. (1989). *Çocuk Edebiyatı Üzerine*, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı Yayınları, Ankara.

Gürel, Z. Şahbaz, N. K. ve Temizyürek, F. (2007). *Çocuk Edebiyatı*, Öncü Kitap, Ankara.

Hunt, P. (1995). *An Introduction to Children's Literature (Çocuk Edebiyatına Giriş)*, Oxford Üniversitesi Yayınları, New York.

Kaplan, M. (1996). *Kültür ve Dil*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Karataş, T. (2011). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Sütun Yayınları, İstanbul.

Kavcar, C. (1994). *Edebiyat ve Eğitim*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk Edebiyatı*, Tekağaç Eylül Yayınları, Ankara.

Kunt, V. (2003). *Suç ve Çocuk*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- MEB, (2006). *Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara.
- Naci, M. (2004). *İstılahat-ı Edebiye*, (Derleyen: Yekta Saraç), İstanbul.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, 2. Baskı, Ezgi Kitapevi, Bursa.
- Neydim, N. (2000). *Çocuk ve Edebiyat*, Bu Yayınları, İstanbul.
- Okay, C. (1998). *Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler*, Kırkambar Yayınları, İstanbul.
- Oğuzkan A. F. (2006). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Onur, B. (2005). *Türkiye’de Çocukluğun Tarihi: Çocukluğun Sosyo-Kültürel Tarihine Giriş*, Ankara, İmge Kitabevi.
- Özbay, M. (2003). *Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, Gölge Ofset Yayınları, Ankara.
- Özdemir, E. (2002). *Yazınsal Türler*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu*, (çev. Kemal İnal), İmge Kitabevi, Ankara.
- Sami, Ş. (2009). *Kâmus-ı Türkî*, Kapı Yayınları, (4. Basım), İstanbul.
- Sever, S. (2015). *Çocuk ve Edebiyat*, Tudem Yayınları, Ankara.
- Sınar, A. (2007). *Çocuk Edebiyatı*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Süreyya, C. (1991). *999. Gün: Üstü Kalsın*, Broy Yayınları, İstanbul.
- Şahin, A. (2007). *Çocuk ve Çocukluk*, Eğitim Fakülteleri için Çocuk Edebiyatı, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, Çocuk Vakfı Yayınları İstanbul.
- Şirin, M. R. (2006). *Kuşatılmış Çocukluğun Öyküsü*, İz Yayınları, Ankara.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*, (1. Baskı), Kök Yayıncılık, Ankara.
- Şimşek, T. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, (3. Baskı), Grafiker Yayınları, Ankara.
- Şimşek, T. (2002). *Çocuk Edebiyatı*, Rengârenk Yayınları, Ankara.

Şimşek, T. (2006). *Çocuk Edebiyatı*, Türk Edebiyat Tarihi, C.4, Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Tan, M. (2006). *Çocukluk, Dün ve Bugün*, Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyumu, (2. Baskı), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Tekin, M. (2001). *Roman Sanatı*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

TDK, (1979). *Türkçe Sözlük*, Maya matbaacılık, Ankara.

TDK, (2011). *Türkçe Sözlük*, 11. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2003). *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Yavuzer, H. (1982). *Çocuk Psikolojisi I Duygusal ve Toplumsal Gelişim*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Yavuzer, H. (1993). *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yörükoğlu, A. (1992). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, (5. Basım), Özgür Yayınları, İstanbul.

Zengin, A.Y. ve Zengin, N. (2002). *Çocuk Edebiyatı*, 2. Baskı, Bizim Büro Basımevi, Ankara.

SÜRELİ YAYINLAR

Akder, N. (1964). *Milli Eğitim Buhranı ve Milli Eğitim Problemi*, Türk Kültürü Dergisi, sayı:18 Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay, Ankara.

Allison, J. (2001). *Yeni Çocukluk Sosyolojisindeki Sorunlar, Yaklaşımlar ve Pratikler*, (çev. Emine Gül Kapçı), 3. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi-Dünyada ve Türkiye’de Değişen Çocukluk, Çokaum Yayınları, Ankara.

Aytaş, G. (1999). *Çocuk Edebiyatı Etrafında*, Cemre Dergisi, Yıl:5.

Bayram, Y. (2005). *Türk Edebiyatının İlk Çocuk Dergisi: Mümeyyiz*, Hece, Sayı:104-105, Ankara.

Bilkan, A. F. (2005). *Çocuk Edebiyatının Kavram ve Mahiyeti*, Hece Çocuk Edebiyatı Dergisi Özel Sayısı, Ankara.

Bozkurt, G. (1997). *Çocuk Ve Kültür*, 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma Ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara.

Çıkla, S. (2005). *Tanzimat'tan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler*, Hece, Sayı:104-105, Ankara.

Enginün, İ. (1985). *Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış*, Türk Dili Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, s.190.

Güneş, F. (2000). *Çocuk Kitaplarının Okunabilirlik Açısından İncelenmesi*, I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Gözaydın, N. (2007). *Dil, Çocuk ve Oyun*, Türk Dili, C.XCIII, S.664, Ankara.

Kansu, C. A. (1975). *Çocukluktan Yazına*, Çocuk Eğitimi ve Edebiyatı Dergisi, Eylül.

Sınar, A. (2006). *Türkiye Çocuk Edebiyatı Çalışmaları*, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt:4, Sayı:7.

Şahbaz, N. K. (2008). "Çocuk Edebiyatında ihmal Edilmiş Bir Edebî Tür: Deneme", *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 15.

Tan, M. (1989). *Çağlar Boyunca Çocukluk*, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C. 22, S.1.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü. TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama=kelime&guid , Erişim Tarihi: 18.10.2016

Büyük Türkçe Sözlük, TDK, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts Erişim Tarihi: 23.11.2016

ÖZGEÇMİŞ

21 Nisan 1990 tarihinde Şırnak'ta doğdu. İlköğrenimini ve ortaöğrenimini Şırnak'ta tamamladıktan sonra Gaziantep Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı (Lisans) bölümünü 2009-2013 yılları arasında bitirdi. 2014-2015 yılları arasında Mardin Artuklu Üniversitesi'nde pedagojik formasyon eğitimini tamamladı. 2014-2016 yılları arasında Anadolu Üniversitesi İlahiyat (önlisans) bölümünü bitirdi. Siirt Üniversitesi ile Erzurum (Atatürk) Üniversitesi Türkçe eğitimi tezli yüksek lisans ortak programını da 2014-2017 yılları arasında bitiren Vahac Mirzaoğlu Diyanet İşleri Başkanlığı Şırnak İl Müftülüğü'nde çalışmakta.

